

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
ΤΜΗΜΑ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΗΝ ΔΙΟΙΚΗΣΗ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ- MANAGEMENT ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Διπλωματική Εργασία

ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ
ΜΟΝΑΔΑΣ ΣΤΟ ΝΟΜΟ ΧΑΝΙΩΝ

Ηρακλής Μ. Μπαλωμενάκης

Πειραιάς, 2012

Περίληψη

Ο τουρισμός έχει χαρακτηριστεί μια πολύ σημαντική και ποικιλόμορφη βιομηχανία διεθνώς. Πολλές αναπτυσσόμενες χώρες στηρίζονται στον τουρισμό ως κύρια πηγή δημιουργίας εσόδων, απασχόλησης, ανάπτυξης ιδιωτικού τομέα και δημιουργίας υποδομών. Τα τελευταία χρόνια η αλματώδης αύξηση της τουριστικής δραστηριότητας έχει καταστήσει τον κλάδο αυτό εκτός από σημαντική πηγή εσόδων, προϊόν επιστημονικής μελέτης για τις επιπτώσεις του. Επίσης, εκτός από τις οικονομικές συνέπειες που φέρει ο τουρισμός στα μέρη υποδοχής, υπάρχουν ποικίλες άλλες κοινωνικές, πολιτισμικές αλλά και περιβαλλοντικές επιπτώσεις οι οποίες συνδέονται κυρίως με τον τρόπο που χρησιμοποιούνται οι διάφοροι πλουτοπαραγωγικοί πόροι, μέσα στα πλαίσια της τουριστικής δραστηριότητας.

Ο τουρισμός αν και είναι σε θέση να αποτελεί μοχλό ανάπτυξης της οικονομίας σε παγκόσμιο επίπεδο, η ανεξέλεγκτη ανάπτυξη της τουριστικής δραστηριότητας μπορεί να θέσει σε κίνδυνο την βιωσιμότητα του. Όσο αυξάνεται η τουριστική δραστηριότητα, οι προσφερόμενες υπηρεσίες τείνουν να ομοιογενοποιούνται με αποτέλεσμα τοπία τα οποία κάποτε ήταν παρθένα να χάσουν τον χαρακτήρα τους ως άμεση συνέπεια της μαζικής τουριστικής εκμετάλλευσης. Η αισθητική υποβάθμιση των τοπίων αυτών έχει σαν αποτέλεσμα την αύξηση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης, την μόλυνση του εδάφους και την εξάντληση των φυσικών πόρων. Αυτές είναι μερικές από τις αρνητικές επιπτώσεις που είναι σε θέση να προκαλέσει ο τουρισμός.

Ωστόσο θετικά μηνύματα έρχεται να δώσει η μορφή τουρισμού που ονομάζεται εναλλακτικός τουρισμός. Ο εναλλακτικός τουρισμός περιλαμβάνει μορφές τουρισμού οι οποίες δεν αντιβαίνουν τις ευρύτερες κοινωνικές και κοινοτικές αξίες, καθώς και τις αξίες που σχετίζονται με τη φύση, αλλά παρέχουν στους υποδοχείς και στους τουρίστες την ευκαιρία για θετικές αναδράσεις, καθώς και για την απόκτηση κοινών εμπειριών.¹ Ο εναλλακτικός τουρισμός υπήρχε αρκετά χρόνια, ως συμπληρωματική μορφή του μαζικού τουρισμού. Οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού θέτουν σαν αφετηρία την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και την διαφύλαξη των φυσικών και πολιτιστικών πόρων. Τα τελευταία χρόνια γνωρίζει ιδιαίτερη άνθηση και συνδέεται με την αλλαγή που παρατηρείται στα ενδιαφέροντα των τουριστών, κυρίως σε αυτά που συνδέονται με την οικολογία και το περιβάλλον.

¹ Eadington και Smith (1992)

Μια σημαντική μορφή εναλλακτικού τουρισμού και η περισσότερο διαδεδομένη είναι ο αγροτουρισμός. Η πρώτη εμφάνιση του τουρισμού σε προορισμούς οι οποίοι χαρακτηρίζονται ως αγροτικές περιοχές πραγματοποιείται στις ΗΠΑ κατά την δεκαετία του 1960. Διακρίνονται δυο παραλλαγές, το Farm / Ranch based Tourism και το Hotel / resort based Tourism. Ο αγροτουρισμός ήδη από την δεκαετία του 1970 θεωρήθηκε για τις χώρες της Ευρώπης μια στρατηγική επιλογή με ιδιαίτερο μέλλον, καθώς συμβάλλει στην μόνιμη εγκατάσταση του πληθυσμού στην ύπαιθρο, στην ενδυνάμωση της κοινωνικής σύνδεσης του τοπικού πληθυσμού, στην δημιουργία θέσεων απασχόλησης και μακροπρόθεσμα στην οικονομική αλλά και κοινωνική ανάπτυξη των ορεινών και μειονεκτικών περιοχών. Επίσης, βοηθάει στη προστασία και διατήρηση του παραδοσιακού αγροτικού τοπίου, στην ανάδειξη σημείων ιδιαίτερου φυσικού κάλλους και στην εξισορροπημένη διαχείριση φυσικών πόρων. Κατά την δεκαετία του 1980 παρατηρείται η ανάπτυξη του αγροτουρισμού κυρίως στην Ιταλία και αφορά αγροτουριστικά συγκροτήματα τα οποία έχουν συνεταιριστική μορφή. Όσον αφορά την χώρα μας Ο αγροτικός τουρισμός κάνει την εμφάνιση του στην Ελλάδα τη δεκαετία του 1960 με καθαρά εμπειρική μορφή. Κατά την δεκαετία του 1970 δημιουργούνται οι πρώτοι οργανωμένοι ξενώνες φιλοξενίας αγροτουριστών. Με την ένταξη της Ελλάδας το 1981 στην ΕΕ, καταρτίστηκε και στη χώρα μας πρόγραμμα αγροτικού τουρισμού.

Η παρούσα εργασία, αποτελείται από δυο γενικά μέρη. Στο πρώτο (Μέρος Α) παρουσιάζονται στοιχεία για τον αγροτουρισμό και στο δεύτερο (Μέρος Β) γίνεται η παρουσίαση και αξιολόγηση μιας αγροτουριστικής μονάδας.

Πιο αναλυτικά στο Μέρος Α της εργασίας θα παρουσιαστεί αρχικά το φαινόμενο του τουρισμού, ο ορισμός και οι έννοιες που είναι συνδεδεμένες με αυτόν. Στην συνέχεια θα δούμε πως επηρεάζει το τουρισμός την ελληνική οικονομία στους τομείς του ΑΕΠ, της απασχόλησης και των επενδύσεων. Σημαντικά στοιχεία που παρατίθενται στην μελέτη αυτή αποτελούν και το ξενοδοχειακό δυναμικό της χώρας, οι μελλοντικές τάσεις και πως αυτές θα επηρεάσουν τον κλάδο του τουρισμού καθώς και στοιχεία που δείχνουν την θέση του ελληνικού τουρισμού σε σχέση με τον ανταγωνισμό.

Στο δεύτερο κεφάλαιο της εργασίας αυτής, εισάγεται η έννοια του αγροτουρισμού. Βλέπουμε αναλυτικά τον ορισμό του καθώς και την ιστορική εξέλιξη του τόσο διεθνώς όσο και στην Ελλάδα. Στο κεφάλαιο αυτό παρατίθενται επίσης οι σκοποί και οι στόχοι του

αγροτουρισμού, και οι μορφές στις οποίες χωρίζεται. Ακολουθεί η παρουσίαση των παραγόντων που έχουν άμεση επίδραση πάνω στην ανάπτυξη του αγροτουρισμού καθώς και η συμβολή που έχει ο αγροτουρισμός στην ανάπτυξη των ορεινών - μειονοτικών περιοχών. Το κεφάλαιο καταλήγει με την παρουσίαση των προβλημάτων και των αδυναμιών που συναντώνται στην εφαρμογή των αγροτουριστικών προγραμμάτων.

Στην συνέχεια έχουμε την παρουσίαση του αγροτουριστικού πακέτου. Αναλύονται έτσι έννοιες όπως το προφίλ που έχει ο αγροτουρίστας και ποια είναι τα χαρακτηριστικά τα οποία έχει, οι υπηρεσίες που συνθέτουν το αγροτουριστικό πακέτο καθώς και τα είδη των αγροτουριστικών επιχειρήσεων με τις διακρίσεις τους. Τέλος, το κεφάλαιο καταλήγει με την παρουσίαση των φορέων που στηρίζουν την αγροτουριστική δραστηριότητα.

Το Μέρος Α ολοκληρώνεται στα επόμενα τρία κεφάλαια με την παρουσίαση της σημασίας της ποιότητας στον αγροτουρισμό, με τα προγράμματα χρηματοδότησης του, και με τον αγροτουρισμό στην Κρήτη. Έτσι στα σημεία αυτά αναλύονται με λεπτομέρεια στοιχεία όπως το σήμα ποιότητας στον αγροτουρισμό, η εφαρμογή προδιαγραφών ποιότητας και η διαδικασία πιστοποίησης. Παρουσιάζονται τα προγράμματα χρηματοδότησης τα οποία είναι σε θέση να εκμεταλλευτεί όποιος επιθυμεί να δραστηριοποιηθεί επιχειρηματικά στον χώρο του αγροτουρισμού και τέλος γίνεται η παρουσίαση της υφιστάμενης κατάστασης της αγροτουριστικής δραστηριότητας στην περιοχή της Κρήτης, η οποία αποτελεί και το αντικείμενο μελέτης για την συγκεκριμένη εργασία.

Στο Μέρος Β που ακολουθεί έχουμε την περιγραφή μιας αγροτουριστικής μονάδας η οποία θα ανεγερθεί και θα δραστηριοποιηθεί στην περιοχή των Αρμένων, η οποία αποτελεί κοινοτικό διαμέρισμα του νομού Χανίων. Αρχικά παρουσιάζεται ο τόπος εγκατάστασης, μαζί με τους λόγους για τους οποίους έχει απός επιλεγεί. Στην συνέχεια αφού περιγραφεί η αγροτουριστική μονάδα, πραγματοποιούνται οι προβλέψεις για τα ετήσια έσοδα της.

Στο επόμενο κεφάλαιο της εργασίας γίνεται η προσπάθεια για τον ακριβή υπολογισμό του συνολικού κόστους της επένδυσης. Ολοκληρώνοντας αυτό το κομμάτι, ακολουθεί η χρηματοοικονομική ανάλυση του εγχειρήματος και η αξιολόγηση της συγκεκριμένης επένδυσης με την μέθοδο της Καθαρής Παρούσας Αξίας, της Περιόδου Επανείσπραξης Αρχικού Κεφαλαίου και με τον υπολογισμό του Εσωτερικού Συντελεστή Απόδοσης.

Σκοπός της μελέτης αυτής είναι να παρουσιάσει τον αγροτουρισμό και να μπορέσει να κάνει σαφή την σημασία του και τον τρόπο που μπορεί να επηρεάσει το κοινωνικό, το οικονομικό και το πολιτισμικό περιβάλλον μέσα στο οποίο δραστηριοποιείται. Μέσω της αναλυτικής παρουσίασης του, προσπαθούμε να παρουσιάσουμε τις ευεργετικές συνέπειες που προσφέρει ο αγροτουρισμός στην ανάπτυξη της υπαίθρου και πιο συγκεκριμένα των ορεινών – μειονεκτικών περιοχών. Τέλος η μελέτη αυτή προσπαθεί να παρουσιάσει τους τρόπους με τους οποίους μια αγροτουριστική μονάδα η οποία δραστηριοποιείται στην Κρήτη μπορεί να καταστεί βιώσιμη, επικερδής και να αποτελέσει πόλο έλξης για τουρίστες καθώς και μοχλό ανάπτυξης της ευρύτερης περιοχής.

ΓΑΛΕΡΙΣΤΗΜΟ ΓΕΡΑΝ

Ευχαριστίες

Στο σημείο αυτό θα ήθελα να ευχαριστήσω τα άτομα τα οποία αφιέρωσαν χρόνο είτε για να με βοηθήσουν στην συλλογή στοιχείων ή μέσω προσωπικών συζητήσεων μου έδωσαν την δυνατότητα να κατανοήσω σημαντικές πτυχές της αγροτουριστικής δραστηριότητας. Η βοήθεια τους κρίνεται ιδιαίτερα σημαντική στην ολοκλήρωση της διπλωματικής μου εργασίας.

Θα ήθελα επίσης να ευχαριστήσω την οικογένεια μου για την συμπαράσταση που μου έδειξε κατά την διάρκεια της συγγραφής της εργασίας μου. Τέλος ένα μεγάλο ευχαριστώ για τον καθηγητή μου κύριο Νικόλαο Τσαγκαράκη για την καθοδήγηση του η οποία ήταν πολύτιμη σε όλα τα στάδια της μελέτης μου.

ΓΑΛΕΡΙΣΤΗΜΟ ΓΕΡΑΝ

Μέρος Α

Κεφάλαιο 1 Εισαγωγή στον τουρισμό.....	12
1.1 Έννοια τουρισμού.....	12
1.2 Η συμβολή του τουρισμού στην ελληνική οικονομία.....	16
1.3 Ξενοδοχειακό δυναμικό κατά γεωγραφική περιφέρεια	26
1.4 Ο ελληνικός τουρισμός στα πλαίσια του διεθνούς ανταγωνισμού.....	29
1.5 Μελλοντικές τάσεις στον κλάδο.....	37
Κεφάλαιο 2 Αγροτουρισμός.....	42
2.1 Ορισμός και έννοιες.....	42
2.2 Ιστορική εξέλιξη.....	47
2.3 Ο αγροτουρισμός για την ύπαιθρο, την αγροτική οικογένεια, τον ταξιδιώτη.....	51
2.4 Σκοπός και στόχοι αγροτουρισμού.....	53
2.5 Μορφές Αγροτουρισμού.....	56
2.6 Κύριες μορφές αμιγής αγροτουρισμού στην Ελλάδα.....	57
2.7 Κύριες μορφές σύνθετου αγροτουρισμού στην Ελλάδα.....	57
2.8 Παράγοντες που επιδρούν στην ανάπτυξη του αγροτουρισμού.....	58
2.9 Συμβολή του αγροτουρισμού στην ανάπτυξη-κοινωνικοοικονομικές επιδράσεις.....	61
2.10 Προβλήματα και αδυναμίες εφαρμογής αγροτουριστικών προγραμμάτων.....	63
Κεφάλαιο 3 Αγροτουριστικό πακέτο.....	65
3.1 Προφίλ αγροτουρίστα.....	65
3.2 Υπηρεσίες που συνθέτουν το αγροτουριστικό πακέτο.....	68
3.3 Αγροτουριστικές επιχειρήσεις και οι διακρίσεις τους.....	72
3.4 Φορείς στήριξης αγροτουρισμού.....	78
Κεφάλαιο 4 Ποιότητα στον αγροτουρισμό.....	86
4.1 Η σημασία της ποιότητας στον αγροτουρισμό.....	86
4.2 Η εφαρμογή των προδιαγραφών ποιότητας και η διαδικασία πιστοποίησης.....	88
4.3 Σήμα ποιότητας αγροτουρισμού.....	89
Κεφάλαιο 5 Προγράμματα χρηματοδότησης αγροτουρισμού στην Ελλάδα.....	97
5.1 Εισαγωγή.....	97
5.2 Προγράμματα LEADER.....	99

5.3 Προγράμματα Αγροτικής Ανάπτυξης της Ελλάδας.....	106
5.4 Πρόγραμμα EQUAL.....	112
5.5 Ε.Π.Α.Ν ΙΙ	114
5.6 Ε.Σ.Π.Α.	116
5.7 Ψηφιακές Ενισχύσεις Α.Ε.	121
5.8 Πιλοτικό πρόγραμμα “i-Set”-Νέο πεδίο ανάπτυξης αγροτουριστικών επιχειρήσεων..	123
5.9 Επενδυτικός Νόμος 3299/04.....	123
Κεφάλαιο 6 Αγροτουρισμός στην Κρήτη	126
6.1 Εισαγωγή.....	126
6.2 Νομός Χανίων.....	129
6.3 Νομός Ρεθύμνου.....	134
6.4 Νομός Ηρακλείου.....	138
6.5 Νομός Λασιθίου.....	143
Μέρος Β	
Κεφάλαιο 7 Περιγραφή αγροτουριστικής μονάδας-υπολογισμός εσόδων.....	146
7.1 Εισαγωγή.....	147
7.2 Περιγραφή τόπου εγκατάστασης.....	148
7.3 Λόγοι επιλογής τοποθεσίας.....	149
7.4 Περιγραφή αγροτουριστικής μονάδας.....	154
7.5 Πρόβλεψη για ετήσια έσοδα.....	155
7.5.1 Έσοδα από διανυκτερεύσεις.....	156
7.5.2 Έσοδα από διάφορες δραστηριότητες.....	159
Κεφάλαιο 8 Υπολογισμός συνολικού κόστους.....	165
8.1 Υπολογισμός συνολικού κόστους για μηχανολογικό εξοπλισμό.....	165
8.2 Υπολογισμός κόστους για εγκαταστάσεις.....	173
8.3 Υπολογισμός εξοπλισμού αγροτουριστικής μονάδας.....	176
8.4 Κόστος διαμόρφωσης εξωτερικών χώρων & γεωργικών εκμεταλλεύσεων.....	184
8.5 Λοιπά έξοδα.....	185
8.6 Συνολικό κόστος μηχανολογικού εξοπλισμού.....	186
8.7 Κόστος ανθρωπίνου δυναμικού.....	187
8.8 Έξοδα Marketing, Προμηθευτών, Εκτέλεσης επενδυτικού σχεδίου.....	188

8.9	Συνολικό κόστος επένδυσης.....	189
8.10	Γενικά έξοδα.....	191
8.11	Κόστος παρεχόμενων υπηρεσιών.....	194
Κεφάλαιο 9 Χρηματοοικονομική αξιολόγηση.....		195
9.1	Κατάσταση αποτελεσμάτων χρήσης.....	195
9.2	Μέθοδοι αξιολόγησης επενδύσεων.....	198
9.2.1	Καθαρά παρούσα αξία ΚΠΑ.....	198
9.2.2	Περίοδος επανείσπραξης αρχικού κεφαλαίου (Payback period).....	200
9.2.3	Εσωτερικός συντελεστής απόδοσης (ΕΣΑ).....	203
9.3	Συμπεράσματα.....	203

Περιεχόμενα πινάκων

Πίνακας

1	Ξενοδοχειακό δυναμικό Ελλάδας 2011.....	27
2	Ξενοδοχειακό δυναμικό Κρήτης 2010.....	28
3	Ξενοδοχειακό Δυναμικό Κρήτης 2011.....	28
4	Δείκτης ανταγωνιστικότητας τιμών στις τουριστικές υπηρεσίες.....	32
5	Ελλάδα και ανταγωνιστές.....	33
6	Διεθνείς τουριστικές αφίξεις Ελλάδας – ανταγωνιστών.....	34
7	Αεροπορικές αφίξεις αλλοδαπών τουριστών.....	35
8	Πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα των κυριότερων διεθνών ανταγωνιστικών τουριστικών προορισμών.....	36
9	Μελλοντικές προβλέψεις αφίξεων σε Ελλάδα και ανταγωνιστές	41
10	Χρηματοδότηση Μέτρο 312.....	109
11	Χρηματοδότηση Πρόγραμμα Πράσινος Τουρισμός.....	119
12	Αγροτουριστικές μονάδες και δραστηριότητες.....	145
13	Δυναμικότητα αγροτουριστικής μονάδας.....	156
14	Τιμές δωματίων ανάλογα την περίοδο.....	157
15	Ποσοστό πληρότητας ανά έτος και μήνα	158
16	Έσοδα από διανυκτερεύσεις.....	159
17	Υπηρεσίες ανά Μονάδα.....	160
18	Πρωινά ανά έτος.....	160

19 Πωλήσεις μονάδων στο εστιατόριο ανά έτος.....	161
20 Πωληθείσες μονάδες καφενείου.....	162
21 Συνολικά έσοδα από Πρωινό, Εστιατόριο, Καφενείο.....	162
22 Έσοδα από διάφορες εκδηλώσεις.....	163
23 Συνολικά έσοδα αγροτουριστικής μονάδας.....	163
24 Μηχανολογικός εξοπλισμός αίθουσας υποδοχής.....	167
25 Μηχανολογικός εξοπλισμός Καφενείου.....	168
26 Μηχανολογικός εξοπλισμός εστιατορίου.....	169
27 Μηχανολογικός εξοπλισμός χώρου καθαρισμού.....	170
28 Μηχανολογικός εξοπλισμός 2κλινων δωματίων και χώρου ιδιοκτήτη.....	170
29 Μηχανολογικός εξοπλισμός 4κλινων δωματίων.....	171
30 Μηχανολογικός εξοπλισμός Διαμερίσματος 8 κλινών.....	172
31 Συνολικές μηχανολογικές δαπάνες.....	172
32 Κόστος κατασκευής κτιρίου 1.....	173
33 Κόστος κατασκευής κτιρίου 2	174
34 Κόστος κατασκευής κτιρίου 3.....	174
35 Κόστος κατασκευής κτιρίου 4.....	175
36 Συνολικό κόστος κατασκευής κτιριακών εγκαταστάσεων.....	175
37 Έξοδα επίπλωσης 2κλινων δωματίων.....	177
38 Έξοδα επίπλωσης 4κλινων δωματίων.....	178
39 Έξοδα επίπλωσης 8κλινου δωματίου.....	179
40 Έξοδα επίπλωσης – εξοπλισμού αίθουσας υποδοχής.....	181
41 Έξοδα επίπλωσης – εξοπλισμού εστιατορίου.....	182
42 Έξοδα επίπλωσης – εξοπλισμού καφενείου.....	183
43 Συνολικές δαπάνες για επίπλωση και εξοπλισμό.....	184
44 Κόστος διαμόρφωσης εξωτερικών χώρων.....	185
45 Κόστος γεωργικών εκμεταλλεύσεων.....	185
46 Λοιπά έξοδα.....	186
47 Συνολικό κόστος μηχανολογικού εξοπλισμού.....	186
48 Κόστος ανθρώπινου δυναμικού.....	187
49 Κόστος τροφίμων και ποτών.....	189
50 Κόστη για εκτέλεση επενδυτικού σχεδίου.....	189
51 Συνολικό κόστος επένδυσης.....	190
52 Συμμετοχή στην χρηματοδότηση.....	190
53 Αποσβέσεις.....	192

54 Έξοδα οργανισμών κοινής ωφέλειας.....	193
55 Γενικά έξοδα.....	193
56 Κόστος παρεχόμενων υπηρεσιών.....	194
57 Κατάσταση Αποτελεσμάτων Χρήσης.....	197
58 Καθαρές Ταμειακές Ροές.....	199
59 ΚΠΑ με ΣΠΑ 10%.....	199
60 Περίοδος επανείσπραξης της επένδυσης.....	201

Περιεχόμενα διαγραμμάτων

Διάγραμμα

1 Ελλάδα Συνολική Ζήτηση Τουρισμού.....	17
2 Ευρωπαϊκή Ένωση Συνολική Ζήτηση Τουρισμού.....	18
3 Άμεση συνεισφορά Τουρισμού στο ΑΕΠ.....	19
4 Ποσοστιαία συμμετοχή Τουριστικής Βιομηχανίας στο ΑΕΠ.....	19
5 Συνολική συνεισφορά Τουριστικής Βιομηχανίας στο ΑΕΠ.....	20
6 Ποσοστιαία συνολική συνεισφορά στο ΑΕΠ.....	21
7 Άμεση συνεισφορά του Τουρισμού στην απασχόληση.....	22
8 Άμεση ποσοστιαία συνεισφορά του Τουρισμού στην απασχόληση.....	22
9 Συνολική Συνεισφορά του Τουρισμού στην Απασχόληση.....	23
10 Συνολική Ποσοστιαία Συνεισφορά στην Απασχόληση.....	23
11 Επενδύσεις στον Τουρισμό.....	24
12 Ποσοστό τουριστικών επενδύσεων ως προς στις συνολικές επενδύσεις.....	25

Βιβλιογραφία

Ελληνική

Ξενόγλωσση

Ιστοσελίδες

Κεφάλαιο 1

Εισαγωγή στον τουρισμό

Σκοπός αυτού του κεφαλαίου είναι να παρουσιάσει έναν σημαντικό κλάδο της ελληνικής οικονομίας, ίσως τον σημαντικότερο πλέον στις μέρες μας, οποίος δεν είναι άλλος από τον τουρισμό. Αρχικά, θα παρουσιαστούν οι έννοιες που αφορούν τον κλάδο και έχουν να κάνουν με τον ορισμό του και τα συστατικά του στοιχεία, δηλαδή την τουριστική ζήτηση, την τουριστική προσφορά και το τουριστικό προϊόν. Στην συνέχεια θα εξετάσουμε το πώς συμβάλλει ο τουρισμός στην ελληνική βιομηχανία και συγκεκριμένα θα δούμε τις επιδράσεις του στο ΑΕΠ της χώρας, στην απασχόληση και πως επηρεάζει τις επενδύσεις.

Προχωρώντας στο επόμενο κομμάτι του κεφαλαίου θα παρουσιαστεί το συνολικό ξενοδοχειακό δυναμικό της χώρας και θα δοθεί βαρύτητα στην Κρήτη, στο τμήμα εκείνο που έχει επικεντρωθεί και η εργασία αυτή. Επιπλέον, θα εξεταστεί και το πώς τοποθετείται ο ελληνικός τουρισμός σε σχέση με τον ανταγωνισμό, τι προσφέρει το ελληνικό τουριστικό προϊόν στους υποψήφιους πελάτες καθώς και ποια είναι τα πλεονεκτήματα αλλά και οι τομείς στους οποίους αυτό υστερεί. Τέλος, θα αναλύσουμε τις μελλοντικές τάσεις στον κλάδο του τουρισμού και πως κάθε μια από αυτές πρόκειται να επηρεάσουν την τουριστική ζήτηση στο μέλλον καθώς και συνολικά την παγκόσμια τουριστική δραστηριότητα.

1.1 Έννοια τουρισμού

Ο τουρισμός αποτελεί μια δραστηριότητα η οποία έρχεται σε επαφή και σχετίζεται στενά με τους περισσότερους κλάδους της οικονομίας. Είναι ένας αρκετά πολύπλευρος τομέας καθώς απαιτεί τη συμβολή διαφόρων παραγόντων, οι οποίοι είναι οικονομικοί, κοινωνικοί, πολιτισμικοί και περιβαλλοντικοί.²

Στις μέρες μας ο τουρισμός θεωρείται ως ένα φαινόμενο το οποίο είναι συνώνυμο της κατανάλωσης και του ελεύθερου χρόνου. Έχει παρουσιάσει μια ταχύτατη ανάπτυξη, μια χωρική εξάπλωση και μια κοινωνική αποδοχή σε παγκόσμιο επίπεδο, που τείνει να θεωρείται ως ένα κοινότοπο και αναπόσπαστο κομμάτι της σύγχρονης καθημερινότητας.³

Μπορούμε να ασφάλεια να οδηγηθούμε στο συμπέρασμα ότι η εξάπλωση της τουριστικής δραστηριότητας υπήρξε αποτέλεσμα μιας σειράς παραμέτρων όπως η αύξηση του

²Lickorish και Jenkins, (2004)

³Βαρβαρέσος, (1997)

ελεύθερου χρόνου, η σημαντική αύξηση του βιοτικού επιπέδου, η τεχνολογική ανάπτυξη που έλαβε χώρα στον τομέα των μεταφορών εκμηδενίζοντας τις αποστάσεις και καθιστώντας πιο εύκολες τις μετακινήσεις σε όλο ένα και περισσότερες περιοχές, η βιομηχανοποίηση της τουριστικής παραγωγής.

Ωστόσο η διατύπωση ενός ξεκάθਾਰου ορισμού για τον τουρισμό παρουσιάζει επίμονες και σοβαρές δυσκολίες. Ο άυλος χαρακτήρας της τουριστικής βιομηχανίας καθιστά δύσκολη την εκτίμηση του αντίκτυπου της στην οικονομία, σε αντίθεση με άλλους κλάδους της οικονομίας. Για την μέτρηση της επίδρασης του τουρισμού έχουν αναπτυχθεί ορισμένες τεχνικές, όμως δεν υπάρχει ένας κοινά αποδεκτός ορισμός για το τι αποτελεί την τουριστική βιομηχανία. Το κοινό χαρακτηριστικό της πλειοψηφίας των ορισμών είναι ότι χαρακτηρίζουν τον τουρισμό σαν μια δραστηριότητα η οποία είναι άμεσα συνδεδεμένη με την έμφυτη τάση του ανθρώπου για επικοινωνία, ψυχαγωγία και δημιουργία νέων εμπειριών μέσα από τα ταξίδια του. Στην συνέχεια θα παρατεθούν κάποιοι ορισμοί που μπορούν να αποδώσουν με σαφήνεια και πληρότητα τη σημειολογική προσέγγιση της λέξης τουρισμός.

Ο ορισμός των Burkat και Medlik (1981) υποστηρίζει ότι ο τουρισμός : «είναι το φαινόμενο που εμφανίζεται όταν πραγματοποιούνται προσωρινές επισκέψεις ή διανυκτερεύσεις εκτός της μόνιμης κατοικίας, για οποιονδήποτε λόγο εκτός από τη διεκπεραίωση αμειβόμενων εργασιών στον τόπο επίσκεψης».⁴

Ο World Tourism Organization (UNWTO), δηλαδή ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού, περιγράφει την έννοια του τουρισμού σαν μια σειρά από δραστηριότητες. Πιο συγκεκριμένα ο τουρισμός αποτελείται από δραστηριότητες ανθρώπων που ταξιδεύουν και διαμένουν σε μέρη διαφορετικά από το σύνηθες περιβάλλον τους, για λόγους αναψυχής, αποφυγής των προβλημάτων της καθημερινότητας κ.α., και για χρονικό διάστημα όχι μεγαλύτερο του ενός έτους. Με την χρήση του όρου σύνηθες περιβάλλοντος δίνεται η δυνατότητα να εξαιρεθούν τα ταξίδια που πραγματοποιούνται εντός των περιοχών της συνηθισμένης διαμονής και της εργασίας η και για άλλα ταξίδια ρουτίνας. Ο τουρισμός είναι συνδυασμός δραστηριοτήτων, υπηρεσιών και διαφόρων βιομηχανιών που περιλαμβάνουν τα μέσα μεταφοράς, χώρους διαμονής, χώρους ψυχαγωγίας, χώρους εστίασης και διαφόρων άλλων δραστηριοτήτων, που προσφέρουν μια ταξιδιωτική εμπειρία, συμβάλλοντας ταυτόχρονα και στην αύξηση του βιοτικού επιπέδου, στην

⁴ Burkart. και Meldik, (1981)

δημιουργία νέων θέσεων απασχόλησης, στην αύξηση των επενδύσεων και στην οικονομική ανάπτυξη της κοινωνίας.⁵

Στην ελληνική αλλά και την διεθνής βιβλιογραφία μπορούμε να βρούμε πληθώρα ορισμών γύρω από την έννοια του τουρισμού αλλά οι ορισμοί που αναφέρθηκαν παραπάνω είναι οι επικρατέστεροι. Για να μπορέσουμε να κατανοήσουμε καλύτερα τον όρο «τουρισμός» αλλά και για να τον προσδιορίσουμε όσο το δυνατόν καλύτερα, ιδιαίτερα χρήσιμη παρουσιάζεται η πρωτοπόρος μελέτη των Bukart και Medlik η οποία προσδιορίζει πέντε χαρακτηριστικά στοιχεία που συνδέονται με τον τουρισμό.

1. τουρισμός προέρχεται από τη μετακίνηση των ανθρώπων προς διάφορους προορισμούς και τη διαμονή τους σε αυτούς.
2. Υπάρχουν δύο στοιχεία στον τουρισμό, το ταξίδι προς τον προορισμό και η διαμονή συμπεριλαμβανομένων και των δραστηριοτήτων στον προορισμό
3. Το ταξίδι και η διαμονή λαμβάνουν χώρα εκτός του κανονικού τόπου κατοικίας και εργασίας με συνέπεια ο τουρισμός να δημιουργεί δραστηριότητες που διαφέρουν από αυτές των κατοίκων και εργαζόμενων πληθυσμών των τόπων μέσω των οποίων ταξιδεύουν και στους οποίους διαμένουν οι τουρίστες
4. Η μετακίνηση στους προορισμούς έχει προσωρινό και βραχυπρόθεσμο χαρακτήρα, με την πρόθεση της επιστροφής
5. Οι άνθρωποι επισκέπτονται τους προορισμούς με σκοπούς που δεν έχουν σχέση με την εξασφάλιση μόνιμης κατοικίας ή εργασίας που θα αμείβεται με πηγές εντός των επισκεπτόμενων τόπων.

Κάπου εδώ θα πρέπει να προσθέσουμε ότι ο τουρισμός ως δραστηριότητα χαρακτηρίζεται ως «ετερογενής» και αυτό αντανακλάται στον τρόπο παραγωγής και διάθεσης των τουριστικών προϊόντων. Δηλαδή ενώ οι άλλοι οικονομικοί κλάδοι παράγουν συγκεκριμένα προϊόντα με προκαθορισμένη καταναλωτική συμπεριφορά, ο τουρισμός είναι η «γενεσιουργός αιτία» παραγωγής μιας πληθώρας ετερογενών αγαθών και υπηρεσιών, που αποβλέπουν στην ικανοποίηση τόσο των τουριστών όσο και των μη τουριστών. Επιπλέον μπορούμε να πούμε ότι ο τουρισμός αντιπροσωπεύει για τον τουρίστα μια μορφή κατανάλωσης του ελεύθερου χρόνου του, ενώ για τον κάτοικο του τόπου υποδοχής μια μορφή παραγωγής και απασχόλησης.

⁵ Αυγερινού-Κολωνία, Ζαχαράτος, Ιακωβίδου, Κοκκώσης, Κούση, Μπριασούλη, Σπιλάνης, Τσάρτας, (2000)

Ο τουρισμός αποτελείται από πολλά επιμέρους αλληλοσυνδεδεμένα στοιχεία τα οποία λειτουργούν για την επίτευξη κοινών στόχων και επηρεάζονται από εξωτερικούς παράγοντες και για αυτόν τον λόγο μπορεί να θεωρηθεί ως ένα «ανοικτό σύστημα» (Morrison A.M., Mill R. Ch., 1998). Οι εξωτερικοί παράγοντες αυτοί είναι οι διάφορες κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες που επικρατούν στα μέρη υποδοχής των τουριστών αλλά και στους τόπους προέλευσης τους, η νομοθεσία αλλά και οι συνεχώς μεταβαλλόμενες προτιμήσεις των τουριστών. Ο τουρισμός εκτός όμως από ένα πολύπλοκο σύστημα, αποτελεί και μια οικονομική δραστηριότητα η οποία προσδιορίζεται από την τουριστική ζήτηση, την τουριστική προσφορά, το τουριστικό προϊόν και την τουριστική κατανάλωση.

Η τουριστική ζήτηση αντιπροσωπεύει τις ποσότητες των αγαθών και των τουριστικών υπηρεσιών που επιθυμούν να καταναλώσουν οι τουρίστες σε μια δεδομένη χρονική περίοδο. Αυτή η ζήτηση είναι άμεση απόρροια μιας πληθώρας παραγόντων, που μπορούν να λάβουν διάφορες μορφές, όπως οικονομικές ή φυσικές, γεωγραφικές, γενικές ή εξειδικευμένες, και που επεξηγούν τη συμμετοχή των ατόμων στις τουριστικές μετακινήσεις. Όπως αναφέρει και ο Francois Vellas : «η ζήτηση μπορεί να θεωρηθεί ως μια ουσιαστική μεταβλητή του διεθνούς τουρισμού. Οι θεωρίες της ζήτησης επιτρέπουν να ερμηνευθούν ταυτόχρονα οι αιτίες της ανάπτυξης των τουριστικών ροών μεταξύ διαφόρων χωρών. Η τουριστική ζήτηση είναι άμεση απόρροια του κατά κεφαλή εισοδήματος των κατοίκων μιας χώρας, καθώς και του ενδιαφέροντος του πληθυσμού να συμμετάσχει στις διεθνείς τουριστικές μετακινήσεις».⁶

Η τουριστική προσφορά αντιπροσωπεύει το σύνολο των αγαθών και υπηρεσιών που προτείνονται στον καταναλωτή για να ικανοποιήσει τις τουριστικές του ανάγκες. Οι παράμετροι της τουριστικής προσφοράς είναι οι φυσικοί και πολιτιστικοί πόροι μιας περιοχής, οι ανθρώπινοι πόροι, καθώς και οι υφιστάμενες υποδομές και οι παρεχόμενες υπηρεσίες. (Παπαπαύλου- Ιωακειμίδου, 2003).⁷ Όμως λόγω του γεγονότος ότι ο τουριστικός κλάδος χαρακτηρίζεται ως ετερογενής, παρουσιάζεται αντικειμενική δυσκολία στο να καθοριστούν με ακρίβεια τα τουριστικά προϊόντα τα οποία παράγει και ομαδοποιεί η προοπτική των «διακοπών».

⁶ Vellas, (1985)

⁷ Παπαπαύλου – Ιωακειμίδου, (2008)

Το τουριστικό προϊόν διακρίνεται σε δύο κατηγορίες :

- i. Το γενικό τουριστικό προϊόν, το οποίο αντιπροσωπεύει τις διακοπές, δηλαδή είναι ο χρόνος παραγωγής- διάθεσης και κατανάλωσης των τουριστικών αγαθών και υπηρεσιών
- ii. Τα τουριστικά υπο-προϊόντα, τα οποία αποτελούν τμήματα του γενικού τουριστικού προϊόντος και τα οποία είναι τα τουριστικά καταλύματα, οι μεταφορές, η αναψυχή κτλ.

Συμπερασματικά μπορούμε να πούμε ότι το τουριστικό προϊόν αποτελείται από το σύνολο των υποδομών, των αγαθών και υπηρεσιών που παρέχονται για την ικανοποίηση της τουριστικής μορφής και έχει υλική κ άυλη μορφή.

Τέλος η τουριστική κατανάλωση αντιπροσωπεύει τις δαπάνες που προκαλεί η τουριστική ζήτηση και αφορούν στην απόκτηση ενός αριθμού αγαθών και υπηρεσιών.

1.2 Η συμβολή του τουρισμού στην ελληνική οικονομία

Όπως είναι γνωστό ο τουρισμός είναι η δραστηριότητα που αποτελεί την “ατμομηχανή” της ελληνικής οικονομίας έχοντας αυξημένη σημασία. Με μικρές η μεγάλες διακυμάνσεις ο τουρισμός συνεισφέρει σημαντικά στην ευημερία της Ελλάδας, αποτελώντας ουσιαστικά τη μεγαλύτερη εθνική βιομηχανία.

Από τα μέσα της δεκαετίας του '60, ο τουρισμός εξελίσσεται σε έναν από τους σημαντικότερους κλάδους της ελληνικής οικονομίας και σε κύρια πηγή ανάπτυξης. Αποτελεί πλέον έναν ώριμο τουριστικό προορισμό, με την ανάπτυξη του να στηρίζεται κυρίως στην προσφορά του κλασικού τουριστικού προϊόντος, ήλιος και θάλασσα και ουσιαστικά δεν έχει διαφοροποιηθεί αισθητά. Εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τις παραδοσιακές χώρες προέλευσης της Βορειοδυτικής Ευρώπης και αδυνατεί να αξιοποιήσει αποτελεσματικά τις νέες πηγές τουριστικής ζήτησης.

Η Ελλάδα αποτελεί σημαντικό πόλο έλξης τουριστών τις τελευταίες δεκαετίες και θα μπορούσε να προσφέρει σημαντικές επενδυτικές ευκαιρίες στους επιχειρηματίες της τουριστικής βιομηχανίας, ενδυναμώνοντας έτσι τη διαδικασία της οικονομικής ανάπτυξης.

Συνολική Ζήτηση Τουρισμού

Όπως θα δούμε και στα διαγράμματα που ακολουθούν, αν και η Ελλάδα, επλήγη από τον αντίκτυπο της 11^{ης} Σεπτεμβρίου του 2001, η τουριστική ζήτηση συνέχισε να αυξάνεται με

εκκίνηση της ανάκτησης το 2002 και ειδικότερα τις περιόδους πριν και μετά τους Ολυμπιακούς Αγώνες. Πλέον, η Ελλάδα φαίνεται ότι εδώ και χρόνια απολαμβάνει μια υγιή ανάπτυξη σε ότι αφορά την τουριστική ζήτηση. Έως το έτος 2016 η Τουριστική Ζήτηση στην Ελλάδα αναμένεται να φτάσει κατά μέσο όρο το 6.5% ανά έτος. Ο αριθμός αυτός θα υπερβεί με ευκολία την αναμενόμενη παγκόσμια ανάπτυξη 4.2% ανά έτος, καθώς και επίσης τον προβλεπόμενο μέσο όρο ετήσιας ανάπτυξης 3.5% για την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Διάγραμμα 1

Ελλάδα Συνολική Ζήτηση Τουρισμού

Πηγή : WTTC

Διάγραμμα 2

Ευρωπαϊκή Ένωση Συνολική Ζήτηση Τουρισμού

Πηγή : WTTC

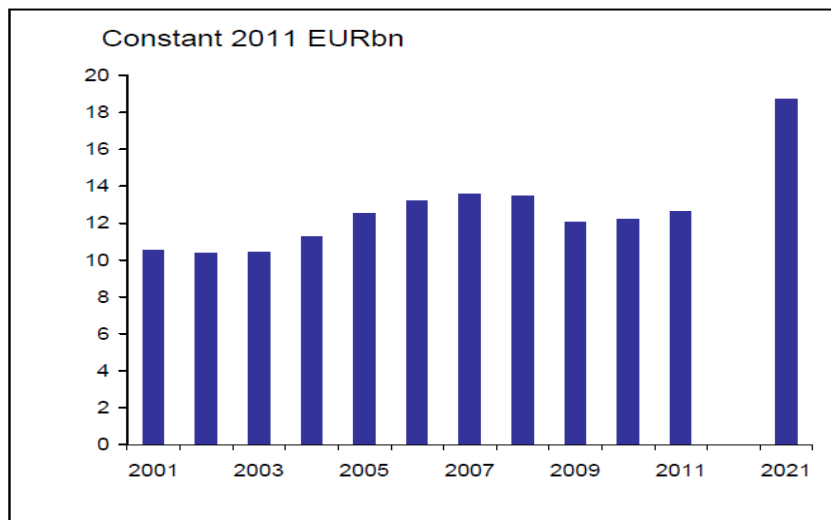
Άμεση συνεισφορά στο ΑΕΠ

Η άμεση συνεισφορά της Τουριστικής Βιομηχανίας στο ΑΕΠ υπολογίζεται στα 12.6 δισεκατομμύρια Ευρώ (το 5.6% του ΑΕΠ). Το παραπάνω μέγεθος αντανάκλα την οικονομική δραστηριότητα που δημιουργείται από τομείς όπως ξενοδοχεία, ταξιδιωτικά γραφεία, αεροπορικές εταιρείες, εστιατόρια και άλλες λοιπούς τομείς της οικονομίας που σχετίζονται άμεσα με τον τουρισμό.

Η άμεση συνεισφορά της Τουριστικής Βιομηχανίας στο ΑΕΠ, όπως παρατηρούμε και στο διάγραμμα που ακολουθεί, αναμένεται να παρουσιάσει αυξητικές ετήσιες τάσεις με ρυθμό 4% ανά έτος και να φτάσει στα 18.7 εκατομμύρια Ευρώ (δηλαδή στο 6/7% του ΑΕΠ) έως το έτος 2021.

Διάγραμμα 3

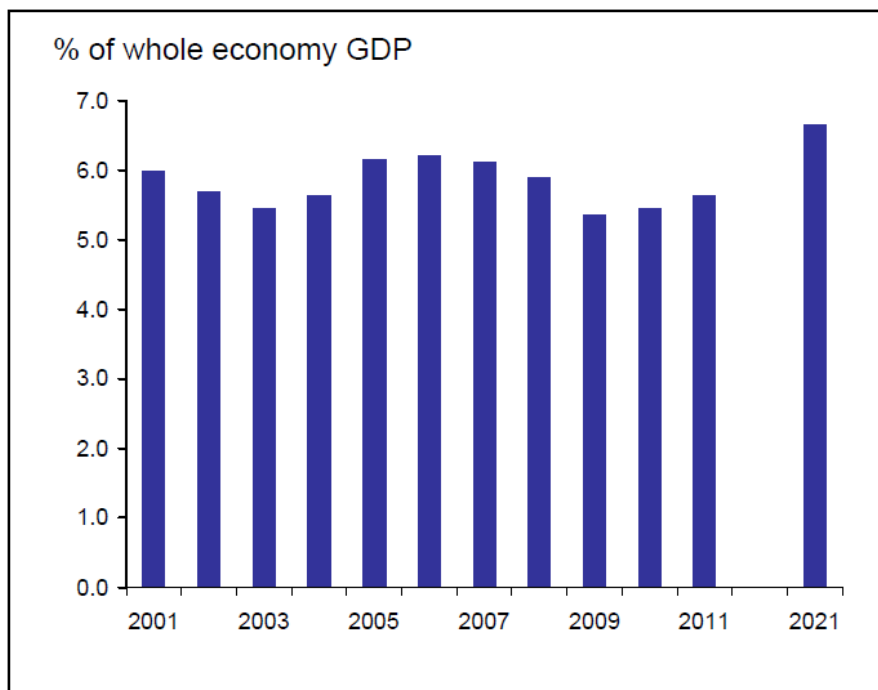
Άμεση συνεισφορά Τουρισμού στο ΑΕΠ (2011 Σταθερά Ευρώ δις)

Πηγή : Στοιχεία από WTTC για Ελλάδα 2011

Διάγραμμα 4

Ποσοστιαία συμμετοχή Τουριστικής Βιομηχανίας στο ΑΕΠ

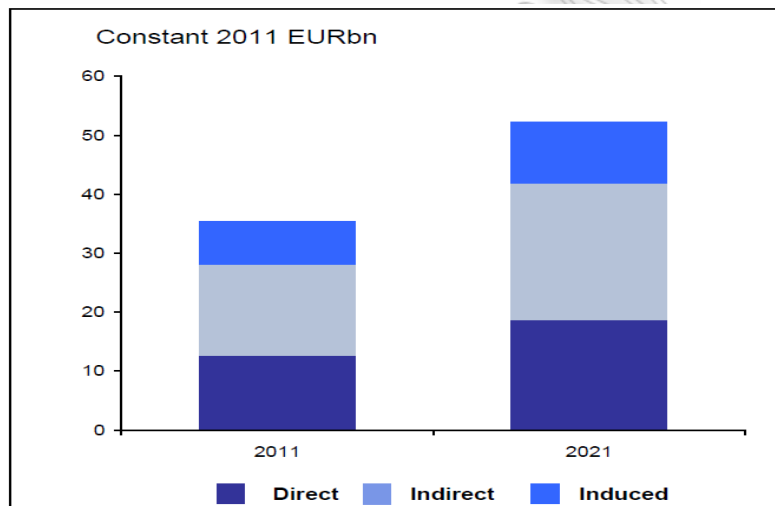
Πηγή : Στοιχεία από WTTC για Ελλάδα 2011

Συνολική συνεισφορά στο ΑΕΠ

Η συνολική συνεισφορά της Τουριστικής Βιομηχανίας στο ΑΕΠ (που συμπεριλαμβάνει τις ευρύτερες συνέπειες άμεσες και έμμεσες από τις επενδύσεις, την αλυσίδα προσφοράς και τις μεταβολές του εισοδήματος) υπολογίζεται στα 35.3 εκατομμύρια Ευρώ για το έτος 2011 (το 15.8% του ΑΕΠ). Όπως παρουσιάζεται και στα παρακάτω διαγράμματα προβλέπεται ετήσια αύξηση της τάξεως του 4% κατά έτος έως ότου αποφέρει έσοδα 52.2 εκατομμυρίων Ευρώ στο έτος 2021 (το 18.5 % του ΑΕΠ).

Διάγραμμα 5

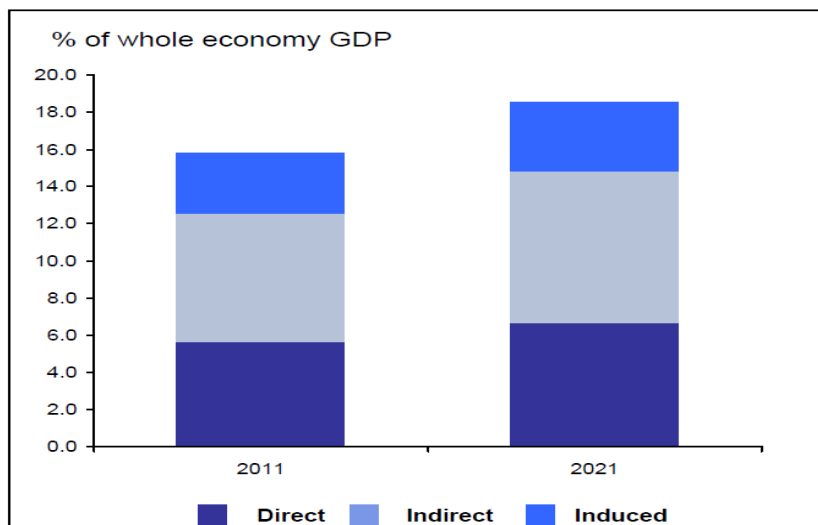
Συνολική συνεισφορά Τουριστικής Βιομηχανίας στο ΑΕΠ (σταθερά 2011 Ευρώ δις)

Πηγή : Στοιχεία από WTTC για Ελλάδα 2011

Διάγραμμα 6

Ποσοστιαία συνολική συνεισφορά στο ΑΕΠ

Πηγή : Στοιχεία από WTTC για Ελλάδα 2011

Απασχόληση

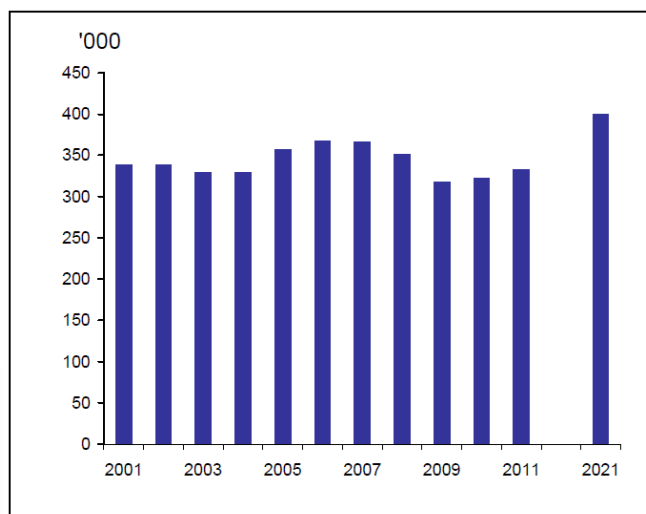
Στο ευρύτερο φάσμα της Τουριστικής Οικονομίας αναμένεται να δημιουργηθούν συνολικά θέσεις εργασίας (άμεσες και έμμεσες), περιλαμβάνοντας:

- Απασχόληση σε επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στον κλάδο των ταξιδιών
- Απασχόληση σε κυβερνητικές υπηρεσίες
- Απασχόληση σε επιχειρήσεις προμήθειας

Πιο συγκεκριμένα ο τουρισμός κατά το έτος 2011 παρήγαγε 332.000 άμεσες θέσεις εργασίας αριθμός που αντιστοιχεί στο 8% του συνολικού εργατικού δυναμικού της Ελλάδας. Όπως παρουσιάζεται και στα επόμενα διαγράμματα η Τουριστική Βιομηχανία αναμένεται να δημιουργήσει 400.000 άμεσες θέσεις εργασίας έως το έτος 2021, δηλαδή μία αύξηση της τάξεως των 68.000 χιλιάδων θέσεων ή 20.5% μέσα στα επόμενα 10 έτη.

Διάγραμμα 7

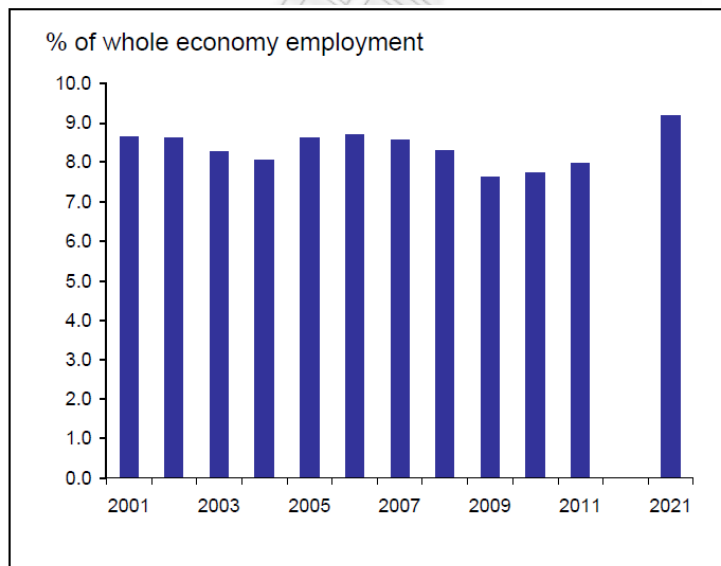
Άμεση συνεισφορά του Τουρισμού στην απασχόληση (σε 000 θέσεις εργασίας)

Πηγή : Στοιχεία από WTTC για Ελλάδα 2011

Διάγραμμα 8

Άμεση ποσοστιαία συνεισφορά του Τουρισμού στην απασχόληση

Πηγή : Στοιχεία από WTTC για Ελλάδα 2011

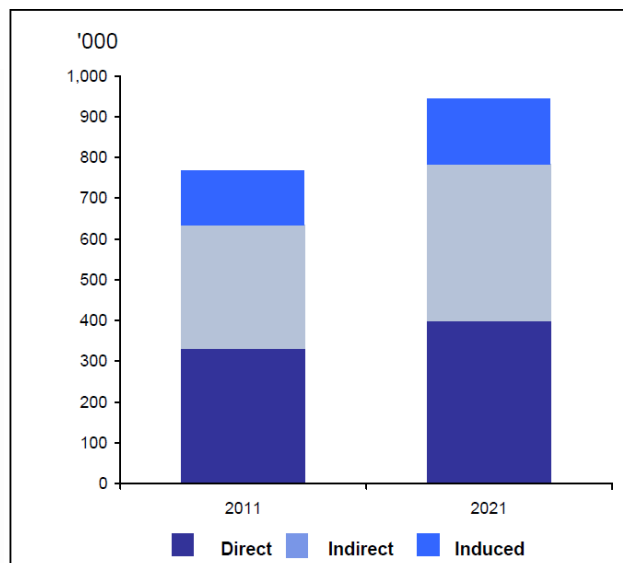
Συνολική συνεισφορά στην Απασχόληση

Η συνολική συνεισφορά της Τουριστικής Βιομηχανίας στην απασχόληση (άμεση και έμμεση) παρουσιάζει το μέγεθος των 768.000 θέσεων εργασίας για το έτος 2011. Ο αριθμός αυτός αποτελεί το 18.4% του συνολικού εργατικού δυναμικού της Ελλάδας.

Παρατηρώντας τα διαγράμματα που ακολουθούν μπορούμε εύκολα να διακρίνουμε πως έως το έτος 2021 η Τουριστική Βιομηχανία αναμένεται να δημιουργήσει συνολικά 944.000 θέσεις εργασίας που ως ποσοστό αντιστοιχεί στο 21.7% του συνολικού εργατικού δυναμικού της χώρας. Με λίγα λόγια ο ετήσιος ρυθμός αύξησης που θα ακολουθήσει είναι της τάξεως του 2.1% κατά έτος.

Διάγραμμα 9

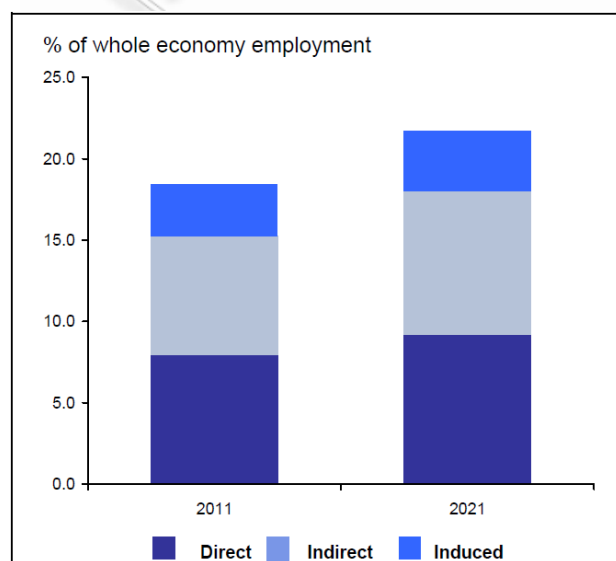
Συνολική Συνεισφορά του Τουρισμού στην Απασχόληση (σε 000 θέσεις εργασίας)

Πηγή : Στοιχεία από WTTC για Ελλάδα 2011

Διάγραμμα 10

Συνολική Ποσοστιαία Συνεισφορά στην Απασχόληση

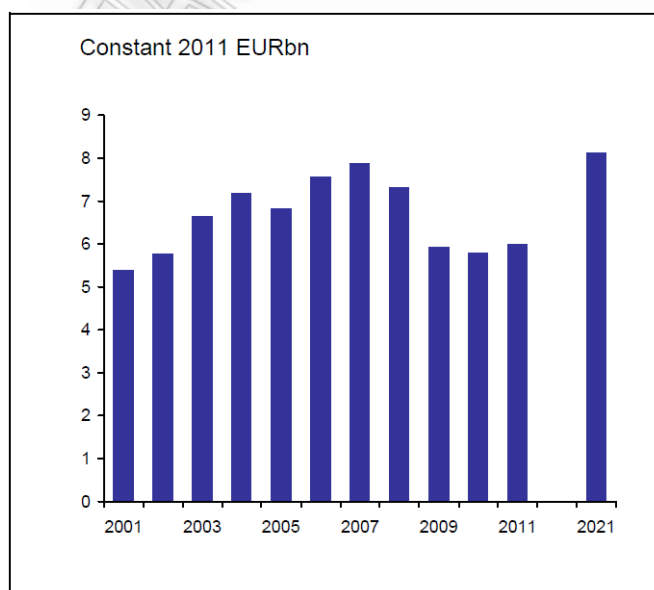
Επενδύσεις

Από τα μέσα της δεκαετίας του 1990 παρατηρείται μια σημαντική ανάπτυξη στις επενδύσεις γύρω από τον τουριστικό κλάδο. Η εξέταση των αποτελεσματικών και προβλέψεων για τις τουριστικές επενδύσεις προσφέρει καλύτερη εικόνα για των δυνάμεων εργασίας της αγοράς σε μια δεδομένη οικονομία και είναι σε θέση να υποδείξει τις διάφορες προκλήσεις και ευκαιρίες που θα υπάρχουν στον χώρο. Οι τουριστικές επενδύσεις έχουν την τάση να είναι κυκλικές και να συνδέονται με πρωτοβουλίες δημόσιας πολιτικής, με τον επιχειρηματικό κύκλο και με διάφορες εκδηλώσεις (π.χ. Ολυμπιακοί Αγώνες) αλλά και με κοινωνικοπολιτικές αλλαγές.

Ο τομέας του τουρισμού στην Ελλάδα είχε επενδύσεις της τάξεως των 6 δισεκατομμυρίων Ευρώ για το έτος 2011 και αναμένεται να προσελκύσει επενδύσεις που θα αγγίξουν τα 8.1 εκατομμύρια Ευρώ μέχρι το έτος 2021. Παρατηρείται δηλαδή μια ετήσια αύξηση του 3.2% κατά έτος. Σε ποσοστιαία μεγέθη οι επενδύσεις για τον τουρισμό καταλαμβάνουν το 14.3% των συνολικών επενδύσεων που πραγματοποιούνται στην Ελλάδα και αναμένεται να φτάσουν στο ποσοστό του 14.6% μέχρι το έτος 2021.

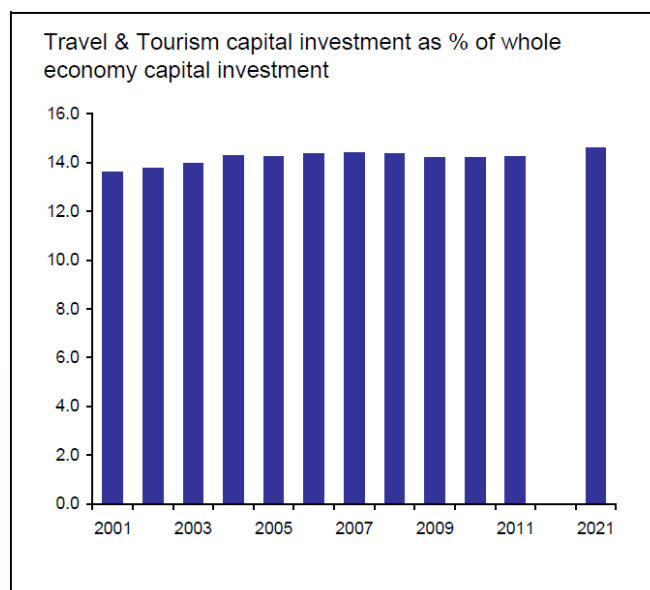
Διάγραμμα 11

Επενδύσεις στον Τουρισμό (σταθερά 2011 δις Ευρώ)

Διάγραμμα 12

Ποσοστό τουριστικών επενδύσεων ως προς στις συνολικές επενδύσεις

Πηγή : Στοιχεία από WTTC για Ελλάδα 2011

Μελετώντας προσεχτικά τα παραπάνω διαγράμματα μπορούμε να παρατηρήσουμε ότι η συμβολή της τουριστικής οικονομίας το 2011 στο ΑΕΠ της Ελλάδας φτάνει το 15,8%, ενώ η συνολική απασχόληση στην τουριστική οικονομία (768.000 θέσεις εργασίας) αντιστοιχεί στο 18,4% των απασχολουμένων.

Συγκρινόμενος σε παγκόσμιο επίπεδο, ο ελληνικός τουρισμός καταγράφει ικανοποιητικές επιδόσεις. Σύμφωνα με τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού (WTO), η Ελλάδα το 2010 ήταν 17η σε επίπεδο διεθνών αφίξεων και 21η σε επίπεδο εσόδων. Επίσης, σύμφωνα με το Παγκόσμιο Οικονομικό Φόρουμ (WEF) το 2011, η χώρα μας καταλαμβάνει την 29η θέση μεταξύ 139 χωρών στο Δείκτη Ταξιδιωτικής και Τουριστικής Ανταγωνιστικότητας, ενώ στο Γενικό Δείκτη Ανταγωνιστικότητας καταλαμβάνει μόλις την 83^η.

Συμπερασματικά, τα στοιχεία αυτά αποδεικνύουν ότι ο ελληνικός τουρισμός είναι ένας από τους ελάχιστους τομείς της εθνικής οικονομίας, ο οποίος είναι ανταγωνιστικός σε παγκόσμιο επίπεδο.

1.3 Ξενοδοχειακό δυναμικό κατά γεωγραφική περιφέρεια

Στην συνέχεια θα παρουσιάσουμε στους πίνακες που ακολουθούν το ξενοδοχειακό δυναμικό της Ελλάδας για το έτος 2011 αλλά και το αντίστοιχο ξενοδοχειακό δυναμικό της Κρήτης για τα έτη 2010 και 2011, καθώς η Κρήτη είναι η γεωγραφική περιοχή που θα εστιάσουμε πάνω σε αυτή την εργασία.

Ο πίνακας 1 αναφέρεται στο συνολικό ξενοδοχειακό δυναμικό της Ελλάδας για το έτος 2011 καθώς και η γεωγραφική κατανομή του. Παρατηρώντας προσεχτικά βλέπουμε ότι την πρώτη θέση όσον αφορά τις ξενοδοχειακές μονάδες καταλαμβάνει η Μακεδονία, ακολουθεί με μικρή διαφορά η Κρήτη και στην συνέχεια βρίσκονται η Κεντρική Ελλάδα, τα Δωδεκάνησα και οι Κυκλάδες.

Στους πίνακες 2 και 3 παρουσιάζεται το ξενοδοχειακό δυναμικό της Κρήτης ανά νομό και ανά τύπο καταλύματος για τα έτη 2010 και 2011.

ΓΑΛΕΡΙΣΤΗΜΟ ΓΕΡΜΑ

Πίνακας 1

Ξενοδοχειακό δυναμικό Ελλάδας 2011

ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ 2011		ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ					
ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑ		5*****	4****	3***	2**	1*	Γενικό άθροισμα
ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΑ	Μονάδες	52	167	248	498	76	1.041
	Δωμάτια	11.798	28.989	13.717	16.500	1.348	72.352
	Κλίνες	24.289	56.257	26.393	30.914	2.603	140.456
ΗΠΕΙΡΟΣ	Μονάδες	6	58	129	146	32	371
	Δωμάτια	599	1.027	2.478	2.723	535	7.362
	Κλίνες	1.224	2.115	4.898	5.200	1.021	14.458
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	Μονάδες	25	108	125	239	84	581
	Δωμάτια	1.187	2.691	3.644	5.510	1.531	14.563
	Κλίνες	2.385	5.356	7.083	10.473	3.009	28.306
ΘΡΑΚΗ	Μονάδες	5	10	40	38	16	109
	Δωμάτια	500	521	1.363	991	280	3.655
	Κλίνες	1.006	1.063	2.634	1.838	537	7.078
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	Μονάδες	38	135	287	611	221	1.292
	Δωμάτια	6.848	10.661	12.189	16.394	3.853	49.945
	Κλίνες	13.149	20.138	22.713	30.486	7.297	93.783
ΚΡΗΤΗ	Μονάδες	82	232	332	674	208	1.528
	Δωμάτια	16.439	24.605	15.378	24.028	5.521	85.971
	Κλίνες	32.905	47.523	29.011	43.188	10.135	162.762
ΚΥΚΛΑΔΕΣ	Μονάδες	35	174	192	443	167	1.011
	Δωμάτια	1.608	5.623	5.157	9.676	2.434	24.498
	Κλίνες	3.224	10.732	9.954	18.605	4.763	47.278
ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	Μονάδες	44	114	375	573	494	1.600
	Δωμάτια	6.611	9.645	14.694	14.307	9.746	55.003
	Κλίνες	13.465	18.946	28.925	27.720	18.728	107.784
ΝΗΣΙΑ ΑΙΓΑΙΟΥ	Μονάδες	6	33	125	183	46	393
	Δωμάτια	768	1.621	4.281	4.229	657	11.556
	Κλίνες	1.558	2.969	8.134	7.997	1.260	21.918
ΝΗΣΙΑ ΙΟΝΙΟΥ	Μονάδες	23	96	203	514	78	914
	Δωμάτια	3.681	9.735	13.802	17.483	1.608	46.309
	Κλίνες	7.203	18.492	26.541	33.467	3.090	88.793
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	Μονάδες	18	107	233	355	95	808
	Δωμάτια	3.847	4.958	7.322	8.771	1.210	26.108
	Κλίνες	8.144	9.790	14.079	16.651	2.388	51.052
ΣΥΝΟΛΟ	Μονάδες	334	1.234	2.289	4.274	1.517	9.648
	Δωμάτια	53.886	100.076	94.025	120.612	28.723	397.322
	Κλίνες	108.552	193.381	180.365	226.539	54.831	763.668

Πηγή: Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδας, 2011.

Πίνακας 2

Ξενοδοχειακό δυναμικό Κρήτης 2010

ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ 2010							
ΚΡΗΤΗ							
ΝΟΜΟΣ		5****	4****	3***	2**	1*	Γενικό άθροισμα
ΗΡΑΚΛΕΙΟ	ΜΟΝΑΔΕΣ	26	103	100	176	96	501
	ΔΩΜΑΤΙΑ	7.150	12.695	5.239	6.355	3.148	34.587
	ΚΛΙΝΕΣ	14.374	24.473	9.944	11.830	5.732	66.353
ΡΕΘΥΜΝΟ	ΜΟΝΑΔΕΣ	10	47	92	139	26	314
	ΔΩΜΑΤΙΑ	2.157	4.584	4.114	4.824	545	16.224
	ΚΛΙΝΕΣ	4.286	8.844	7.742	8.811	1.020	30.703
ΧΑΝΙΑ	ΜΟΝΑΔΕΣ	16	48	110	297	55	526
	ΔΩΜΑΤΙΑ	1.936	3.736	4.601	10.661	1.309	22.243
	ΚΛΙΝΕΣ	3.875	7.322	8.568	18.622	2.408	40.795
ΛΑΣΙΘΙ	ΜΟΝΑΔΕΣ	24	34	33	84	33	208
	ΔΩΜΑΤΙΑ	4.383	3.194	1.586	2.706	484	12.353
	ΚΛΙΝΕΣ	8.730	6.127	3.024	4.939	907	23.727
ΣΥΝΟΛΟ	ΜΟΝΑΔΕΣ	76	232	335	696	210	1.549
	ΔΩΜΑΤΙΑ	15.626	24.209	15.540	24.546	5.486	85.407
	ΚΛΙΝΕΣ	31.265	46.766	29.278	44.202	10.067	161.578

Πηγή: Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδας, 2010.

Πίνακας 3

Ξενοδοχειακό Δυναμικό Κρήτης 2011

ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ 2011							
ΚΡΗΤΗ							
ΝΟΜΟΣ		5****	4****	3***	2**	1*	Γενικό άθροισμα
ΗΡΑΚΛΕΙΟ	Μονάδες	29	102	97	164	96	488
	Δωμάτια	7.693	12.974	4.974	6.024	3.223	34.888
	Κλίνες	15.494	25.019	9.454	11.216	5.875	67.058
ΡΕΘΥΜΝΟ	Μονάδες	12	45	93	132	25	307
	Δωμάτια	2.217	4.504	4.149	4.633	524	16.027
	Κλίνες	4.399	8.679	7.841	8.473	990	30.382
ΧΑΝΙΑ	Μονάδες	18	50	111	298	55	532
	Δωμάτια	2.193	3.838	4.624	10.827	1.308	22.790
	Κλίνες	4.381	7.518	8.544	18.904	2.399	41.746
ΛΑΣΗΘΙ	Μονάδες	23	35	31	80	32	201
	Δωμάτια	4.336	3.289	1.631	2.544	466	12.266
	Κλίνες	8.631	6.307	3.172	4.595	871	23.576
ΣΥΝΟΛΟ	Μονάδες	82	232	332	674	208	1.528
	Δωμάτια	16.439	24.605	15.378	24.028	5.521	85.971
	Κλίνες	32.905	47.523	29.011	43.188	10.135	162.762

Πηγή: Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδας, 2011.

Όπως φαίνεται από τον πίνακα 1 το σύνολο του ξενοδοχειακού δυναμικού αποτελείται από 9.648 μονάδες και 763.668 κλίνες. Πιο συγκεκριμένα τα ξενοδοχεία 5 αστέρων

καταλαμβάνουν μόλις το 3.5% των συνολικών μονάδων και τα ξενοδοχεία 4 αστέρων το 12.8% αντίστοιχα. Το μεγαλύτερο μέρος των ξενοδοχειακών μονάδων στον Ελληνικό χώρο καταλαμβάνουν τα ξενοδοχεία 3, 2, και 1 αστέρων. Σύμφωνα με τα στοιχεία του ξενοδοχειακού επιμελητηρίου Ελλάδας τα ξενοδοχεία 3 αστέρων καταλαμβάνουν το 23.7% του συνόλου της χώρας και τα αντίστοιχα του 1 αστέρα καταλαμβάνουν το 15.7%. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι τα ξενοδοχεία 2 αστέρων καταλαμβάνουν για το έτος 2011 σχεδόν το μισό του συνόλου των μονάδων που δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα με ποσοστό της τάξεως του 44.3%.

Όσον αφορά τώρα την περιοχή της Κρήτης, στην οποία θα δώσουμε και μεγαλύτερη προσοχή μέσα στα πλαίσια της εργασίας αυτής, παρατηρούμε ότι ο αριθμός των ξενοδοχειακών μονάδων έχει μειωθεί για το έτος 2011 κατά 1% σε σχέση με το 2010. Συγκεκριμένα από τις 1.549 μονάδες του 2010, μειώθηκε στις 1.528 μονάδες για το έτος 2011. Σε ότι αφορά την διάρθρωση των ξενοδοχειακών μονάδων βλέπουμε ότι τα ξενοδοχεία 5 αστέρων αριθμούν 82 μονάδες σε σύνολο 1.528, ενώ τα 4 αστέρων 232, τα 3 αστέρων 332, των 2 αστέρων 674 και του ενός αστέρα 208. Συμπερασματικά, η Κρήτη δεν αποτελεί εξαίρεση όσον αφορά τον κανόνα που θέλει τα ξενοδοχεία 3,2,1 αστέρων να αποτελούν το μεγαλύτερο ποσοστό στον ξενοδοχειακών μονάδων στην Ελλάδα.

Η περιοχή των Χανίων μέσα στην οποία θα δραστηριοποιηθεί η τουριστική μονάδα για την οποία θα αναφερθούμε στην συγκεκριμένη εργασία παρουσιάζει τα εξής στοιχεία. Έχει τον μεγαλύτερο αριθμό μονάδων όσον αφορά το νησί καθώς αριθμεί 532 μονάδες. Το μεγαλύτερο ποσοστό καταλαμβάνουν τα ξενοδοχεία 2 αστέρων και πιο συγκεκριμένα το 56%, ενώ ακολουθούν τα καταλύματα 3 αστέρων, 4 αστέρων, 1 αστέρα και τελευταία τα καταλύματα 5 αστέρων με ποσοστό 3.4%. Ουσιαστικές μεταβολές δεν παρατηρήθηκαν ανάμεσα στα έτη 2010 και 2011 όσον αφορά τον αριθμό των ξενοδοχειακών μονάδων καθώς αυτές αυξήθηκαν κατά 2 για τις κατηγορίες 5 και 4 αστέρων αντίστοιχα, κατά μία για τις κατηγορίες 3 και 2 αστέρων, ενώ για την κατηγορία ενός αστέρα οι ξενοδοχειακές μονάδες παρέμειναν ως είχαν.

1.4 Ο ελληνικός τουρισμός στα πλαίσια του διεθνούς ανταγωνισμού

Η Ελλάδα αποτελεί πλέον έναν ώριμο τουριστικό προορισμό. Η τουριστική ανάπτυξη στην Ελλάδα στηρίχθηκε στην προσφορά του κλασικού τουριστικού προϊόντος, ήλιος και θάλασσα, και ουσιαστικά δεν έχει διαφοροποιηθεί. Εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τις

παραδοσιακές χώρες προέλευσης της Βορειοδυτικής Ευρώπης και αδυνατεί να αξιοποιήσει αποτελεσματικά νέες πηγές τουριστικής ζήτησης.

Το ελληνικό τουριστικό προϊόν αντιμετωπίζει έντονο ανταγωνισμό από μεσογειακούς τουριστικούς προορισμούς με παρόμοια χαρακτηριστικά. Ο ανταγωνισμός δεν προέρχεται πλέον μόνο από παραδοσιακούς προορισμούς, όπως η Ισπανία, αλλά και από νέους αναδυόμενους προορισμούς, όπως η Τουρκία και από κάποιους οι οποίοι επανέρχονται δυναμικά στην παγκόσμια τουριστική αγορά, όπως η Κροατία. Η πρόκληση που αντιμετωπίζει η ελληνική τουριστική αγορά είναι η διατήρηση της ανταγωνιστικότητας της. Η διεθνής εμπειρία έχει αναδείξει δύο διαφορετικές προσεγγίσεις για τη διατήρηση της ανταγωνιστικότητας.⁸ Σύμφωνα με την πρώτη, η προσπάθεια διατήρησης υψηλών ρυθμών αύξησης της ζήτησης ή έστω διατήρησης του αριθμού των επισκεπτών σε υψηλά επίπεδα επικεντρώνεται στη προσφορά χαμηλών τιμών. Αν και ένας προορισμός οφείλει να διατηρεί την ανταγωνιστικότητά του στις τιμές, αυτή δεν είναι από μόνη της ικανή συνθήκη για τη διατήρηση ή τη βελτίωση της θέσης του. Άλλωστε, οι σχετικοί δείκτες για την ανταγωνιστικότητα των τουριστικών προορισμών ως προς το κόστος, αποδεικνύουν τη δυσκολία της ελληνικής τουριστικής αγοράς να ακολουθήσει έναν πόλεμο τιμών. Η ελληνική τουριστική αγορά υστερεί συγκριτικά με όλους τους ανερχόμενους μεσογειακούς τουριστικούς προορισμούς στη σχετική κατάταξη.

Σύμφωνα με τη δεύτερη προσέγγιση, η ανταγωνιστικότητα βελτιώνεται όταν η ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών αυξάνεται περισσότερο από το κόστος (value for money). Η βελτίωση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών παίζει σημαντικό ρόλο στη διατήρηση ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος.⁹ Η ποιοτική αναβάθμιση και διαφοροποίηση του ελληνικού τουριστικού προϊόντος είναι πλέον επιτακτική ανάγκη και αποτελεί μόνιμη επιδίωξη όλων όσων εμπλέκονται με τον τουρισμό στην Ελλάδα.

Η ποιοτική αναβάθμιση των υποδομών αφορά κατά κύριο λόγο τον τομέα των μεταφορών και το ξενοδοχειακό δυναμικό. Ο τουρισμός αποτελεί μέρος μόνο των παραγόντων που πρέπει να ληφθούν υπόψη κατά τον σχεδιασμό των απαραίτητων επενδύσεων στον τομέα των μεταφορών. Αντίθετα το ξενοδοχειακό δυναμικό αποτελεί προτεραιότητα όσον αφορά την ποιοτική αναβάθμιση των τουριστικών υπηρεσιών.

Η διαφοροποίηση του προϊόντος μπορεί να επιτευχθεί με την ανάπτυξη νέων εναλλακτικών μορφών τουρισμού, όπως ο αγροτουρισμός, την ανάπτυξη μορφών

⁸ Conti, Peelli, 2004 και Enright, Newton, (2004)

⁹ Mangion, Durbarry, Sinclair, (2005)

τουρισμού γνωστών σε άλλες τουριστικές αγορές, νέων για την Ελλάδα, όπως ο τουρισμός πόλεων (city break), εκμεταλλεόμενοι και την επιτυχία της διεξαγωγής των Ολυμπιακών Αγώνων 2004. Χαρακτηριστικό της αδυναμίας εκμετάλλευσης των δυνατοτήτων είναι η ανεπαρκής αξιοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς της χώρας.¹⁰

Η Ελλάδα δεν ανταγωνίζεται πλέον μόνο προορισμούς, όπως η Ιταλία και η Ισπανία. Τα τελευταία χρόνια νέοι τουριστικοί προορισμοί, όπως η Τουρκία και η Κροατία, προσφέρουν πλέον το ίδιο προϊόν με την Ελλάδα (ήλιος και θάλασσα), διεκδικώντας κατά κύριο λόγο μερίδιο από τις ίδιες τουριστικές αγορές που απευθύνεται και το ελληνικό τουριστικό προϊόν. Απευθύνονται κυρίως σε τουρίστες από τις χώρες της Β.Δ. Ευρώπης και προσπαθούν να προσελκύσουν μαζικό τουρισμό. Κύριο ανταγωνιστικό τους πλεονέκτημα είναι το χαμηλό κόστος των παρεχόμενων υπηρεσιών. Η είσοδος της Τουρκίας και των υπόλοιπων αγορών στους ώριμους προορισμούς είναι ένα κρίσιμο σημείο για την πορεία του ελληνικού τουρισμού. Το ελληνικό τουριστικό προϊόν οφείλει να διαφοροποιηθεί από τον ανταγωνισμό προσφέροντας ποιοτικότερες υπηρεσίες υψηλότερης αξίας, ώστε να μην επηρεαστεί από ένα πιθανό πόλεμο τιμών, καθώς θα απευθύνεται πλέον σε ανώτερο εισοδηματικά κομμάτι της αγοράς, το οποίο θα αναζητά ποιότητα και δεν θα επηρεάζεται τόσο από τις μεταβολές στις τιμές.

Το επίπεδο τιμών των τουριστικών υπηρεσιών στην Ελλάδα σε σχέση με τους ανταγωνιστές της είναι ιδιαίτερα κρίσιμο. Στον Πίνακα 4 η Ελλάδα συγκρίνεται με τους κυριότερους ανταγωνιστικούς μεσογειακούς προορισμούς, με βάση ένα δείκτη ανταγωνιστικότητας ως προς τις τιμές των τουριστικών υπηρεσιών, που δημοσιεύει ο WTTC. Η Ελλάδα βρίσκεται στην 8η θέση, πίσω από όλους τους αναδυόμενους μεσογειακούς τουριστικούς προορισμούς. Συνεπώς, δεν μπορεί να το ανταγωνιστή με βάση το κόστος, παρά μόνο με βάση την ποιότητα των προσφερόμενων υπηρεσιών. Η πτώση στο μερίδιο αγοράς τα τελευταία χρόνια, όσον αφορά τις αφίξεις, αποδίδεται εν μέρει στον ανταγωνισμό από χώρες με χαμηλότερες τιμές και παρόμοια ποιότητα τουριστικού προϊόντος.

¹⁰ Παλάσκας, Παπαθεωδόρου, Τσάμπρα, (2006)

Πίνακας 4

Δείκτης ανταγωνιστικότητας τιμών στις τουριστικές υπηρεσίες¹¹

Χώρες	Tourism Price Competitiveness Index
Τυνησία	90,68
Αίγυπτος	87,09
Τουρκία	84,77
Κροατία	84,17
Μάλτα	74,90
Κύπρος	71,51
Πορτογαλία	59,65
Ελλάδα	54,41
Ισπανία	54,28
Γαλλία	51,34
Ιταλία	47,06

Πηγή : WTTC

Η πτώση του μεριδίου αγοράς της Ελλάδας τα τελευταία χρόνια είναι παρόμοια με αυτή άλλων ώριμων τουριστικών προορισμών όπως η Ιταλία, η Πορτογαλία και η Ισπανία. Αντίθετα, χώρες όπως η Κροατία, η Αίγυπτος και η Τουρκία, παρουσιάζουν σημαντική αύξηση, καθώς είναι αναπτυσσόμενοι τουριστικοί προορισμοί, όπως η Ελλάδα την δεκαετία του 1980.

Όσον αφορά την θέση που καταλαμβάνει η Ελλάδα σε σχέση με τους κύριους ανταγωνιστές που παρουσιάζονται στον χώρο της Μεσογείου, σημαντικά συμπεράσματα μπορούν να εξαχθούν από τους πίνακες που ακολουθούν. Έτσι παρατηρούμε ότι η Ελλάδα καταλαμβάνει την 17^η θέση παγκοσμίως όσον αφορά τις τουριστικές αφίξεις, την ώρα που η Ισπανία καταλαμβάνει την 4^η θέση και Τουρκία την 6^η αντίστοιχα. Την 26^η θέση καταλαμβάνει ένας άλλος άμεσος ανταγωνιστής της, η Αίγυπτος ενώ η Κροατία βρίσκεται στην 24^η θέση. Όσον αφορά τις εισπράξεις όπως φαίνεται και στον πίνακα 5 η Ελλάδα καταλαμβάνει την 19^η θέση παγκοσμίως, με την Ισπανία να βρίσκεται στην 2^η θέση και την Τουρκία στην 12^η. Μετά την Ελλάδα ακολουθεί η Αίγυπτος ενώ η Κροατία βρίσκεται στην 33^η θέση. Τέλος όσον αφορά την ανταγωνιστικότητα της, η Ελλάδα βρίσκεται στην 29^η θέση παγκοσμίως, με την Ισπανία να παρουσιάζεται στην 8^η, την Κύπρο στην 24^η. Η Κροατία, η Τουρκία και η Αίγυπτος ακολουθούν στις θέσεις 34, 50 και 75 αντίστοιχα.

¹¹ Ο Tourism Price Competitiveness Index (TPCI) παίρνει την τιμή 0 για την λιγότερο ανταγωνιστική χώρα και την τιμή 100 για την πιο ανταγωνιστική. Υπολογίζεται χρησιμοποιώντας τον Hotel Price Index και τον Purchasing Power Parity Index.

Πίνακας 5

Ελλάδα και ανταγωνιστές

Ελλάδα & Ανταγωνιστές - Θέση στην Παγκόσμια Κατάταξη, 2011 Greece & Competitors - Position in the World Ranking, 2011

Πηγή: ΣΕΤΕ, επεξεργασία στοιχείων Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού και Παγκόσμιου Οικονομικού Φόρουμ
Source: SETE, based on data provided by the UNWTO and the World Economic Forum

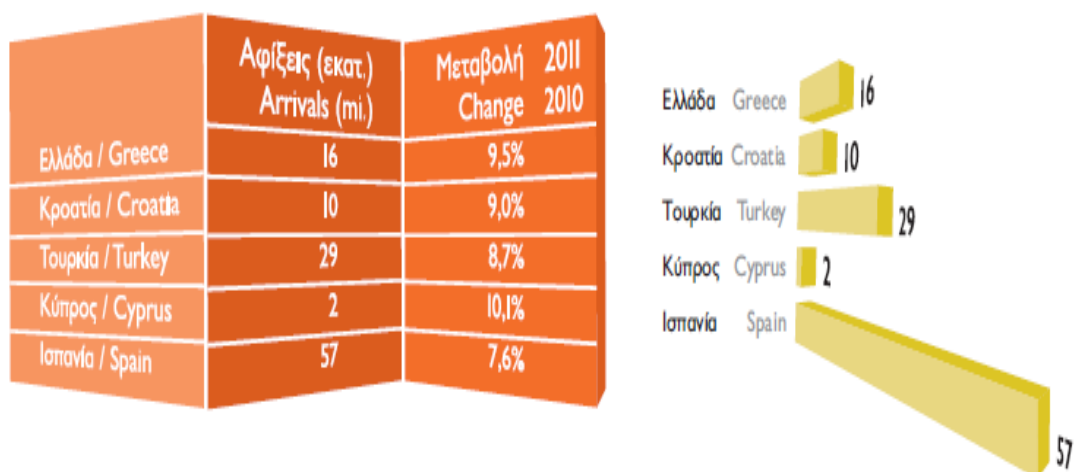
Ένα ακόμα σημαντικό στοιχείο που μας πληροφορεί για την πορεία του ελληνικού τουριστικού προϊόντος, σε σχέση με τον άμεσο ανταγωνισμό, αποτελούν και οι διεθνείς τουριστικές αφίξεις. Όπως παρουσιάζεται και στον πίνακα 6 στην Ελλάδα πραγματοποιήθηκαν για το έτος 2011 16 εκατομμύρια αφίξεις, παρουσιάζοντας μια αύξηση της τάξεως του 9.5% σε σχέση με το 2010. Όσον αφορά την χώρα προέλευσης των τουριστών αυτών, την πρώτη θέση καταλαμβάνει η Κύπρος και την δεύτερη η Γερμανία. Στην θέση κατάταξης για τις διεθνείς αφίξεις μπροστά από την Ελλάδα βρίσκεται η Ισπανία με 57 εκατομμύρια τουρίστες για το έτος 2011. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι η Τουρκία για το έτος 2011 πραγματοποίησε 29 εκατομμύρια αφίξεις, σχεδόν τις διπλάσιες από την Ελλάδα, γεγονός που πιστοποιεί την διαρκώς αυξημένη ανταγωνιστικότητα της και την εδραιωμένη θέση που καταλαμβάνει τα τελευταία χρόνια ως δημοφιλής τουριστικός προορισμός. Η Κροατία ακολουθεί την Ελλάδα με 10 εκατομμύρια αφίξεις και μία αύξηση της τάξεως του 9.0% σε σχέση με το 2010, ενώ τέλος η Κύπρος παρουσίασε για το έτος 2011 2 εκατομμύρια αφίξεις και κινήθηκε και αυτή σε ανοδική πορεία της τάξεως του 10.1% σε σχέση με το 2010.

Πίνακας 6

Διεθνείς τουριστικές αφίξεις Ελλάδας – ανταγωνιστών

Διεθνείς Τουριστικές Αφίξεις σε Ελλάδα και Ανταγωνιστές, 2011

International Tourist Arrivals in Greece and Competitors, 2011

Πηγή: ΣΕΤΕ, επεξεργασία στοιχείων Τράπεζας της Ελλάδος και Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού Source: SETE, based on data provided by the Bank of Greece and the UNWTO

Στην συνέχεια παρουσιάζονται οι αφίξεις αλλοδαπών τουριστών στα κυριότερα αεροδρόμια της χώρας για την χρονική περίοδο 2006 έως 2011 και κατά την διάρκεια των μηνών Ιανουάριος έως Αύγουστος. Όπως παρατηρούμε στον πίνακα 7 οι συνολικές αφίξεις ήταν αυξημένες το έτος 2007 σε σχέση με τον 2006 κατά 5.6%, ενώ για τα έτη 2008-2009 ακολούθησαν αξιοσημείωτη μείωση της τάξεως του 8.6%. Πτωτική πορεία ακολούθησαν και για τον επόμενο χρόνο, αντιθέτως κατά το έτος 2011 παρατηρούμε ότι αυξήθηκαν κατά 8.6%. Αξιοπρόσεκτο είναι και το γεγονός ότι για το έτος 2011 παρατηρούνται περισσότερες αφίξεις στα αεροδρόμια της Κρήτης σε σχέση με το Αεροδρόμιο της Αθήνας το οποίο ακολουθεί πτωτική πορεία από το έτος 2008 και μετά.

Πίνακας 7

Αεροπορικές αφίξεις αλλοδαπών τουριστών.

Αφίξεις Αλλοδαπών Τουριστών στα Κυριότερα Αεροδρόμια της Χώρας Ιανουάριος - Αύγουστος											
ΑΕΡΟΔΡΟΜΙΑ	2006	2007	2008	2009	2010	2011	% Μεταβολή				
							2007/06	2008/07	2009/08	2010/09	2011/10
Θεσσαλονίκη*	827.927	890.295	937.554	854.501	815.787	902.960	7,5	5,3	-8,9	-4,5	10,7
Καβάλα	75.251	82.115	75.405	69.071	67.839	65.729	9,1	-8,2	-8,4	-1,8	-3,1
(Β. Ελλάδα)	903.178	972.410	1.012.959	923.572	883.626	968.689	7,7	4,2	-8,8	-4,3	9,6
Ηράκλειο*	1.603.933	1.633.581	1.637.129	1.484.206	1.464.317	1.658.268	1,8	0,2	-9,3	-1,3	13,2
Χανιά	493.891	518.690	529.107	447.919	454.602	499.750	5,0	2,0	-15,3	1,5	9,9
(Κρήτη)	2.097.824	2.152.271	2.166.236	1.932.125	1.918.919	2.158.018	2,6	0,6	-10,8	-0,7	12,5
Ρόδος	1.002.377	1.042.298	1.030.611	947.045	1.020.159	1.233.354	4,0	-1,1	-8,1	7,7	20,9
Κως	496.954	519.516	524.759	481.677	531.136	656.390	4,5	1,0	-8,2	10,3	23,6
(Δωδεκάνησος)	1.499.331	1.561.814	1.555.370	1.428.722	1.551.295	1.889.744	4,2	-0,4	-8,1	8,6	21,8
Άραξος	42.303	56.970	42.475	33.253	32.230	29.632	34,7	-25,4	-21,7	-3,1	-8,1
Καλαμάτα	36.106	38.547	25.985	23.322	25.219	25.082	6,8	-32,6	-10,2	8,1	-0,5
(Πελοπόννησος)	78.409	95.517	68.460	56.575	57.449	54.714	21,8	-28,3	-17,4	1,5	-4,8
Κέρκυρα	661.799	658.756	635.441	574.832	566.271	612.927	-0,5	-3,5	-9,5	-1,5	8,2
Κεφαλονιά	123.922	121.990	145.103	111.978	117.455	118.502	-1,6	18,9	-22,8	4,9	0,9
Ζάκυνθος	365.943	365.707	358.145	337.524	330.230	352.388	-0,1	-2,1	-5,8	-2,2	6,7
Άκτιο	104.076	115.487	119.696	115.613	113.575	83.275	11,0	3,6	-3,4	-1,8	-26,7
(Ιόνια Νησιά)	1.255.740	1.261.940	1.258.385	1.139.947	1.127.531	1.167.092	0,5	-0,3	-9,4	-1,1	3,5
Μύκονος	83.922	88.947	90.431	81.507	95.398	111.871	6,0	1,7	-9,9	17,0	17,3
Σαντορίνη	144.946	155.665	148.347	130.097	150.312	163.022	7,4	-4,7	-12,3	15,5	8,5
(Κυκλάδες)	228.868	244.612	238.778	211.604	245.710	274.893	6,9	-2,4	-11,4	16,1	11,9
Σκιάθος	92.006	98.429	95.052	90.837	89.348	93.845	7,0	-3,4	-4,4	-1,6	5,0
Μυτιλήνη	54.484	62.590	60.790	56.998	49.923	50.126	14,9	-2,9	-6,2	-12,4	0,4
Χίος	11.689	10.431	13.085	9.662	9.930	8.032	-10,8	25,4	-26,2	2,8	-19,1
Σάμος	100.598	103.537	103.864	89.395	86.347	94.223	2,9	0,3	-13,9	-3,4	9,1
(Β. Αιγαίο)	258.777	274.987	272.791	246.892	235.548	246.226	6,3	-0,8	-9,5	-4,6	4,5
ΣΥΝΟΛΟ	6.014.850	6.223.422	6.265.741	5.671.258	5.716.919	6.429.769	3,5	0,7	-9,5	0,8	12,5
ΑΘΗΝΑ**	2.193.125	2.442.560	2.388.244	2.241.348	2.123.734	2.088.319	11,4	-2,2	-6,2	-5,2	-1,7
ΣΥΝΟΛΟ (Με Αθήνα)	8.207.975	8.665.982	8.653.985	7.912.606	7.840.653	8.518.088	5,6	-0,1	-8,6	-0,9	8,6

* Συνολικές αφίξεις εξωτερικού.

Πηγές: ΥΠΑ, ΕΛ. Βενιζέλος και Περιφερειακά αεροδρόμια.

** Για την Αθήνα τα στοιχεία αφορούν τις αφίξεις αλλοδαπών τουριστών, όπως τις δίνει η σχετική υπηρεσία του "ΕΛ. Βενιζέλος". Επεξεργασία ΙΤΕΠ.

Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζονται τα κυριότερα πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα των κυριότερων ανταγωνιστικών τουριστικών προορισμών τα οποία αποτελούν τη βάση σύγκρισης με την Ελλάδα. Σύμφωνα με τον πίνακα διαπιστώνεται ότι η Βουλγαρία, η Τυνησία και η Αίγυπτος είναι ελκυστικοί προορισμοί σε σχέση με τις τιμές. Η Ισπανία είναι λιγότερο ανταγωνιστικός προορισμός σε οικονομικό επίπεδο, όμως διαθέτει υψηλή ποιότητα στην παροχή υπηρεσιών, καλή υποδομή και ασφάλεια. Το Μαρόκο είναι νέος τουριστικός προορισμός του προτύπου " ήλιος και θάλασσα ", με εξωτικό χαρακτήρα. Η Τουρκία αποτελεί τον καλύτερο προορισμό σε σχέση με την ποιότητα και τις τιμές. Συγκρίνοντας τους παρακάτω ανταγωνιστικούς προορισμούς με τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα της Ελλάδας, διαπιστώνεται ότι υστερούμε στην ποιότητα του προσφερόμενου τουριστικού μας προϊόντος σε σχέση με τις ανταγωνίστριες χώρες. Αυτό, οφείλεται κυρίως στα χρόνια διαρθρωτικά προβλήματα του ελληνικού τουρισμού που σταδιακά αποδυναμώνουν τις όποιες προσπάθειες εμπλουτισμού της τουριστικής προσφοράς και διαφοροποίησης του τουριστικού προϊόντος.

Πίνακας 8

Πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα των κυριότερων διεθνών ανταγωνιστικών τουριστικών προορισμών.

ΧΩΡΑ	ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ	ΜΕΙΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ
ΙΣΠΑΝΙΑ	Ποιότητα στην παροχή υπηρεσιών και εγκαταστάσεων. Συμπληρωματικές υπηρεσίες (γκολφ, συνέδρια).	Ακριβός προορισμός. Υπερβολική προσφορά σε σχέση με τη ζήτηση.
ΜΑΡΟΚΟ	Εξωτικός προορισμός. Ποικιλία προσφοράς.	Έλλειψη ασφάλειας σε ορισμένες περιοχές. Ελλείψεις στην παροχή υπηρεσιών και υποδομών.
ΤΥΝΗΣΙΑ	Οικονομικός προορισμός του τύπου ήλιου και θάλασσας.	Ελλιπής προσφορά ειδικών μορφών τουρισμού.
ΚΡΟΑΤΙΑ	Φυσικές ομορφιές και ελκυστικές ακτές. Πρόσβαση σε χώρες της κεντρικής Ευρώπης.	Εποχικότητα. Ελλιπής προσφορά ειδικών μορφών τουρισμού.
ΑΙΓΥΠΤΟΣ	Ολοκληρωμένος τουριστικός προορισμός. Χαμηλό κόστος Ενδιαφέρον των Τ/Ο.	Προβλήματα ασφάλειας. Χαμηλή κατάρτιση στην παροχή υπηρεσιών. Υψηλό κόστος ταξιδιού. Ανεπαρκής υποδομή.
ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	Οικονομικός προορισμός Πρόσβαση σε χώρες της κεντρικής Ευρώπης.	Εποχικότητα Έλλειψη δημοσίων υποδομών.
ΤΟΥΡΚΙΑ	Ανταγωνιστικός προορισμός, λόγω τιμών.	Προβλήματα ασφάλειας.

Πηγή : ΣΕΤΕ 2011

Από όσα παρουσιάστηκαν παραπάνω προκύπτουν χρήσιμα και ενδιαφέροντα συμπεράσματα σε σχέση με την φύση του ελληνικού τουριστικού προϊόντος αλλά και την θέση του σε σχέση με τον ανταγωνισμό. Μπορούμε εύκολα να καταλήξουμε στα εξής:

- Η Ελλάδα ως ώριμος τουριστικός προορισμός αντιμετωπίζει εντεινόμενο ανταγωνισμό από αναδυόμενους μεσογειακούς προορισμούς, ιδιαίτερα σε επίπεδο τιμών
- Τα κυριότερα χαρακτηριστικά του ελληνικού τουριστικού προϊόντος παραμένουν αναλλοίωτα από τις αρχές της δεκαετίας του 1980. Το μοντέλο του ελληνικού τουρισμού εξακολουθεί να βασίζεται στον ήλιο και τη θάλασσα, παρουσιάζει έντονη εποχικότητα, ενώ προσφορά και ζήτηση είναι γεωγραφικά συγκεντρωμένες σε λίγες χώρες προέλευσης και συγκεκριμένους προορισμούς.
- Οι τουριστικές εισπράξεις έχουν αυξηθεί στην Ελλάδα και σε σύγκριση με τον ανταγωνισμό εισπράττονται περισσότερα ανά άφιξη.
- Η αύξηση των εισπράξεων αποδίδεται στην αύξηση των τιμών των παρεχόμενων υπηρεσιών, καθώς υπάρχει μια σταθεροποίηση του μέσου

χρόνου διανυκτέρευσης στην χώρα. Έτσι η Ελλάδα είναι ακριβότερος τουριστικός προορισμός σε σχέση με τους ανταγωνιστές της.

- Η αύξηση των τιμών πρέπει να συμβαδίζει και με αύξηση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών, αλλιώς μια επιδείνωση της σχέσης κόστους προς ποιότητα θα οδηγούσε σε επιδείνωση της ανταγωνιστικότητας.
- Η ξενοδοχειακή ελληνική αγορά είναι κορεσμένη, καθώς υπάρχει υπερπροσφορά κλινών από τις μικρές κυρίως μονάδες. Το μέσο μέγεθος των μονάδων είναι μικρότερο από τον ανταγωνισμό, ενώ η έντονη εποχικότητα έχει ως αποτέλεσμα το χαμηλό βαθμό χρήσης των κλινών.

1.5 Μελλοντικές τάσεις στον κλάδο

Ο τουρισμός, ως τμήμα του ευρύτερου οικονομικού και κοινωνικού συστήματος, επηρεάζεται από τις εξελίξεις και τη δυναμική του συστήματος. Κατά συνέπεια, οι παράγοντες που θα επηρεάσουν την κοινωνικοοικονομική ανάπτυξη στο μέλλον είναι – μεταξύ άλλων - αυτοί οι οποίοι θα επηρεάσουν και την τουριστική ανάπτυξη. Η αναπτυξιακή φάση στην οποία βρίσκεται ο κάθε τουριστικός προορισμός, σε συνδυασμό με τη γενικότερη ανταγωνιστικότητα της οικονομίας που τον περιβάλλει, διαμορφώνουν διαφορετική ένταση και μορφή επιρροής. Σε κάθε περίπτωση όμως, υπάρχει ένα ελάχιστο πλήθος παραγόντων που θα επηρεάσουν στο μέλλον όλους τους τουριστικούς προορισμούς. Οι παράγοντες αυτοί είναι οι παρακάτω :

- Κλιματικές Αλλαγές
- Δημογραφικές Εξελίξεις
- Τεχνολογία
- Παγκοσμιοποίηση Ανταγωνισμού
- Μεσαία Τάξη
- Αντιλήψεις περί “Πολυτέλειας”

1.5.1 Κλιματικές αλλαγές

Στα επόμενα χρόνια η στην περιοχή της Μεσογείου αναμένεται :

1. Αύξησης της θερμοκρασίας 0.3°C – 0.7°C ανά δεκαετία, προκαλώντας εμφάνιση τροπικών ασθενειών
2. Αύξηση αριθμού ημερών με θερμοκρασίες άνω των 40°C
3. Διπλασιασμό του αριθμού ημερών με θερμοκρασίες άνω των 30°C

Τα παραπάνω δεδομένα μπορούν να προκαλέσουν σημαντικές διαφοροποιήσεις σε σχέση με τον τουρισμό της Μεσογείου. Έτσι ενδέχεται να μειωθεί ο αριθμός των τουριστών, να μετατοπιστεί χρονικά η υψηλή τουριστική περίοδος από το καλοκαίρι προς την άνοιξη και το φθινόπωρο. Επίσης ίσως να επηρεασθεί το μίγμα αγοράς του τουρισμού, και ίσως να προσαρμοστούν τα πλάνα που αφορούν τι επίπεδο κατασκευής των υποδομών.

Στις μέρες μας υπάρχει μια συνεχής αύξηση της ενημέρωσης σε σχέση με τις κλιματικές αλλαγές και οι καταναλωτές ευαισθητοποιούνται όλο και περισσότερο. Είναι πολύ πιθανό στο μέλλον το ενεργειακό αποτύπωμα να επηρεάζει την επιλογή προορισμού, μέσου μεταφοράς, καταλύματος και δραστηριοτήτων στον προορισμό. Για αυτόν τον λόγο, η υιοθέτηση ενός μοντέλου αειφόρου τουριστικής ανάπτυξης από την πλευρά των προορισμών και των επιχειρήσεων αποτελεί μονόδρομο για την βιωσιμότητά τους. Άλλωστε, ειδικά για τον τουρισμό, το περιβάλλον αποτελεί το σημαντικότερο στοιχείο του.

1.5.2 Δημογραφικές εξελίξεις

Με μία πρόσφατη μελέτη από τον UNWTO και ETC αποκαλύφθηκε ο αντίκτυπος που θα έχουν οι παγκόσμιες δημογραφικές αλλαγές έως το 2030 στον τουρισμό της Ευρώπης.¹² Οι αλλαγές αυτές εντάσσονται σε 3 κατηγορίες:

- i. Πληθυσμιακή και ηλικιακή διάρθρωση : Ο πληθυσμός της Ευρώπης θα μειωθεί κατά 1% μέχρι το 2030, ενώ της Ασίας και της Αμερικής να αυξηθεί κατά 17% και 18% αντίστοιχα, λόγω αυξανόμενου προσδόκιμου ζωής. Οι τουρίστες από την Ασία θα αποκτήσουν μεγαλύτερη βαρύτητα για την ευρωπαϊκή αγορά. Η γήρανση του πληθυσμού θα έχει σαν αποτέλεσμα οι ηλικιωμένοι τουρίστες να επιζητούν περισσότερες ήπιες δραστηριότητες στις διακοπές τους
- ii. Σύνθεση νοικοκυριού και δομή οικογένειας : οι οικογένειες τείνουν να διαφοροποιούνται σε μεγάλο βαθμό και έτσι είναι αναγκαίο για τον τουριστικό τομέα να προσαρμοστεί σε αυτές τις αλλαγές και να μπορέσει να παρέχει ένα πιο ευέλικτο μοντέλο υπηρεσιών
- iii. Μετανάστευση : η μετανάστευση αναμένεται να αυξηθεί επηρεάζοντας τον τουρισμό με δύο διαφορετικούς τρόπους. Πρώτον, νεαρά άτομα από π.χ. την Ασία, την Ανατολική Ευρώπη, θα μεταναστεύσουν στην Δυτική Ευρώπη για να δουλέψουν – και- στον τουριστικό τομέα. Δεύτερον, θα ενισχυθεί η αγορά VFR (Visiting Friends and Relatives).

¹² UNWTO & ETC, 2010

1.5.3 Τεχνολογία

Καθώς βαδίζουμε ήδη στον 21^ο αιώνα και τα τεχνολογικά άλματα είναι γεγονός, ο κλάδος του τουρισμού δεν θα μπορούσε να μένει ανεπηρέαστος. Λόγω της αύξησης της χρήσης του διαδικτύου, την αυξημένη διάδραση των ατόμων στα πλαίσια της κοινωνικής δικτύωσης και λόγω της συνεχής αναβάθμισης των πληροφοριακών συστημάτων, οι ταξιδιώτες θα ερευνούν όλο και περισσότερο την αγορά. Έτσι στο άμεσο μέλλον θα είναι σε θέση να συγκρίνουν τους πιθανούς προορισμούς και θα επικοινωνούν πιο εύκολα με άλλους ταξιδιώτες για την άντληση πληροφοριών. Ειδική αναφορά θα πρέπει να γίνει στο ρόλο των κινητών τηλεφώνων στην τουριστική εμπειρία. Για παράδειγμα, αντί για key card είναι πιθανό στο μέλλον να χρειάζεται μόνο ένα barcode στην οθόνη του κινητού για την είσοδο στο δωμάτιο του ξενοδοχείου. Ακόμα με ειδικές εφαρμογές ο ταξιδιώτης μπορεί να ενημερωθεί μέσω του κινητού τηλεφώνου για προτάσεις εστιατορίων, αξιοθέατων, κτλ στην περιοχή που έχει επισκεφτεί. Εξελίξεις αναμένονται και στον τομέα των αερομεταφορών. Ήδη η Airbus και η Boeing πραγματοποιούν μελέτες για να καταστήσουν το αεροπλάνο, ως μεταφορικό μέσο, προσιτό σε όλο και περισσότερες κατηγορίες ατόμων.

Από την μεριά τους, οι επαγγελματίες του τουρισμού θα πρέπει να επενδύσουν σε on-line στρατηγικές, εστιάζοντας στη διευκόλυνση της αγοραστικής διαδικασίας, στην παροχή προσωποποιημένων υπηρεσιών και στη “ φιλικότητα “ των κινητών τηλεφώνων.

1.5.4 Παγκοσμιοποίηση ανταγωνισμού

Η τεχνολογική πρόοδος στα μέσα μεταφοράς θα επιτρέπει όλο και περισσότερες περιοχές να ενταχθούν στον τουριστικό χάρτη. Έτσι οι τουριστικοί προορισμοί θα ανακαλύπτουν περισσότερους ανταγωνιστές στον παγκόσμιο χάρτη γεγονός που θα εντείνει την προσπάθεια για βελτίωση της ανταγωνιστικότητας τους. Σαν βασική στρατηγική εταιρειών και προορισμών θα πρέπει να είναι η επιδίωξη συνεργασιών και η αξιοποίηση δικτυώσεων με επιχειρήσεις, ακαδημαϊκά ιδρύματα, ερευνητικά κέντρα για απόκτηση γνώσεων και απορρόφηση τεχνολογιών σε τομείς που ενισχύουν το βασικό ανταγωνιστικό πυρήνα.

1.5.5 Ασφάλεια

Μετά τα γεγονότα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου, το τσουνάμι, τις βομβιστικές επιθέσεις στο Λονδίνο κλπ, οι ταξιδιώτες επιλέγουν προορισμούς συγκαταλέγοντας στα κριτήρια τους ζητήματα ασφαλείας. Η σημασία του συγκεκριμένου παράγοντα θα αυξάνεται στο μέλλον, ωθώντας προορισμούς και επιχειρήσεις σε επενδύσεις διαχείρισης κρίσεων και εξελιγμένων συστημάτων ασφαλείας.

1.5.6 Μεσαία τάξη

Το διαρκώς αυξανόμενο χάσμα μεταξύ πλουσίων και φτωχών, κυρίως στις οικονομίες της δύσης, δημιουργεί αβεβαιότητα για το μέλλον της μεσαίας τάξης. Από την άλλη, η αύξηση του πλούτου στις αναπτυσσόμενες χώρες, θα αναδείξει μια νέα, λιγότερο “έμπειρη” μεσαία τάξη, η οποία θα δώσει ώθηση στα χαμηλού κόστους ταξίδια και στις πιο παραδοσιακές τουριστικές δραστηριότητες, όπως είναι η περιήγηση σε αξιοθέατα και τα ψώνια.

1.5.7 Αντιλήψεις περί “Πολυτέλειας”

Η έννοια της πολυτέλειας είναι ιδιαίτερα ρευστή και διαφοροποιείται σημαντικά ανάλογα με την κοινωνία και την εποχή. Στο μέλλον, οι ταξιδιώτες οι οποίοι τα προέρχονται από χώρες με αναδυόμενες οικονομίες θα επιζητούν την χλιδή, δηλαδή πρώτη θέση στο αεροπλάνο, ιδιαίτερες ανέσεις, επώνυμη επίπλωση, άριστη εξυπηρέτηση κλπ. Αντίθετα, κυρίως στην Δυτική Ευρώπη, όπου οι καταναλωτές νιώθουν έναν υλικό κορεσμό, η αντίληψη για την πολυτέλεια απομακρύνεται από το πεδίο της κατανάλωσης. Η απόκτηση εμπειριών από ένα ταξίδι είναι πιο σημαντικές από το κόστος του και οι λέξεις αυθεντικότητα και μοναδικότητα αναμένεται να είναι λέξεις κλειδιά.

Οι παραγωγοί τουριστικών προϊόντων και υπηρεσιών που θέλουν να διακριθούν, θα πρέπει να ξέρουν ότι ο ανταγωνισμός θα ενταθεί στα πεδία της εφευρετικότητας και της δημιουργικότητας.

Πέρα από τους παράγοντες που αναφέρθηκαν προηγουμένως, οι οποίοι πρόκειται να επηρεάσουν τον τουρισμό στο μέλλον, αξιοσημείωτη είναι και μια έρευνα του WTTC βάσει της οποίας μας δίνονται χρήσιμα στοιχεία για την πορεία του τουρισμού στα επόμενα έτη. Πιο συγκεκριμένα στον Πίνακα 9 που ακολουθεί δίνονται οι προβλέψεις του Παγκόσμιου Συμβουλίου Ταξιδιών & Τουρισμού (WTTC) για επιλεγμένες χώρες που δυνητικά μπορούν να θεωρηθούν ως εναλλακτικοί προορισμοί σε σχέση με την Ελλάδα έως το 2020.

Πίνακας 9

Μελλοντικές προβλέψεις αφίξεων σε Ελλάδα και ανταγωνιστές

Ετος	2011	2012	2015	2020	Αύξηση Δεκαετίας	Αύξηση (%)
	(σε χιλιάδες επισκέπτες)					
Ελλάδα	14.081,4	14.840,6	16.925,8	20.592,8	6.511,4	46,2%
Τουρκία	27.580,9	29.396,3	33.034,7	39.234,8	11.653,9	42,3%
Αίγυπτος	12.567,6	12.727,1	14.603,7	18.488,1	5.920,5	47,1%
Αλβανία	2.753,3	2.871,7	3.163,1	3.666,9	913,6	33,2%
Κύπρος	2.437,8	2.588,8	2.790,1	3.005,8	568	23,3%
Βουλγαρία	5.903,5	6.170,3	6.564,1	7.071,5	1168	19,8%
Κροατία	9.616,4	10.324,5	12.300,3	16.559,5	6.943,1	72,2%

Πηγή : WTTC 2010

Οι προβλέψεις του WTTC έχουν ενδιαφέρον καθώς ο συγκεκριμένος οργανισμός επηρεάζει όλους τους διεθνείς παράγοντες του τουρισμού και διαμορφώνει κλίμα παγκοσμίως. Η αύξηση που προβλέπεται έως το 2020 είναι της τάξης του 46% και δείχνει τις προοπτικές που μπορεί να έχει ο ελληνικός τουρισμός. Σημειώνεται ότι οι προβλέψεις του Πίνακα βάσει των στοιχείων του WTTC δεν λαμβάνουν υπόψη τους βραχυχρόνιους παράγοντες που μπορούν να επηρεάσουν τις αφίξεις ούτε την αλλαγή τουριστικής πολιτικής που μία χώρα μπορεί να εφαρμόσει.

Η παγκόσμια τουριστική δραστηριότητα και οι αφίξεις αναμένεται να αυξηθούν σημαντικά το 2011 και το 2012 καθώς η οικονομική ανάκαμψη από τις χώρες της Δύσης σε συνδυασμό με την διατήρηση της ισχυρής ανάπτυξης από την Ανατολή τονώνουν την διεθνή ταξιδιωτική ζήτηση.

Κεφάλαιο 2

Αγροτουρισμός

Στο παρόν κεφάλαιο ξεκινάει η εισαγωγή μας στον αγροτουρισμό. Ο αγροτουρισμός είναι μια μορφή εναλλακτικού τουρισμού και στην πορεία αυτού του κεφαλαίου δίνεται η δυνατότητα για την λεπτομερή εξέτασή του. Αρχικά θα παρουσιαστούν ο ορισμός του και οι έννοιες οι οποίες είναι άμεσα συνδεδεμένες με αυτό το είδος τουριστικής δραστηριότητας. Ακολουθεί στην συνέχεια μια περιγραφή όσον αφορά την ιστορική εξέλιξη του, τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό. Στην συνέχεια μας δίνεται η δυνατότητα να πληροφορηθούμε για το τι αντιπροσωπεύει ο αγροτουρισμός για την ύπαιθρο, την αγροτική οικογένεια αλλά και τον ταξιδιώτη. Ο σκοπός καθώς και οι στόχοι του αγροτουρισμού είναι σημαντικά στοιχεία τα οποία παρουσιάζονται στην συνέχεια του κεφαλαίου, για να ακολουθήσει η περιγραφή των μορφών του αγροτουρισμού. Έτσι στα πλαίσια του κεφαλαίου αναλύονται τόσο οι μορφές του αμιγή αγροτουρισμού όσο και οι μορφές του σύνθετου αγροτουρισμού που μπορεί να συναντήσει ο επισκέπτης στην Ελλάδα.

Ένα από τα κομμάτια που είναι ιδιαίτερα σημαντικό, αποτελούν και οι παράγοντες που επηρεάζουν τον αγροτουρισμό. Στην πορεία του κεφαλαίου επομένως, παρουσιάζονται οι παράγοντες που επιδρούν τόσο θετικά όσο και αρνητικά στην ανάπτυξη του αγροτουρισμού. Σημαντικό στοιχείο το οποίο θα αναλυθεί, είναι και η συμβολή που έχει ο αγροτουρισμός στην ανάπτυξη μιας περιοχής παράλληλα με τις κοινωνικές και τις οικονομικές επιδράσεις του σαν φαινόμενο. Τέλος, το κεφάλαιο ολοκληρώνεται με την παρουσίαση των προβλημάτων και των αδυναμιών που συναντώνται στην εφαρμογή των αγροτουριστικών προγραμμάτων.

2.1 Ορισμός και έννοιες

Ο αγροτουρισμός έχει αποδείξει σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα ότι αποτελεί μια νέα αξία για την ελληνική οικονομία και έχει συνεισφέρει γενικότερα στον τομέα της περιφερειακής ανάπτυξης. Ανταποκρίνεται ιδανικά στη σημερινή ανάγκη αναζήτησης νέων κατευθύνσεων για την αναβάθμιση του ελληνικού τουρισμού και μπορεί να προσφέρει νέες διεξόδους για την εθνική ανάπτυξη. Ο αγροτουρισμός αποτελεί ένα μοντέλο ολιστικής ανάπτυξης – αναζωογόνησης των ορεινών και περιφερειακών περιοχών της χώρας. Επίσης, γεφυρώνει τις παραδοσιακές δραστηριότητες, που τείνουν να εξαφανιστούν, με τη

σύγχρονη επιχειρηματική δράση. Δημιουργεί πρόσθετο εισόδημα για τον αγρότη και γενικότερα για τις τοπικές κοινωνίες, επιμηκύνοντας την τουριστική περίοδο και συγκρατώντας τον πληθυσμό στην ύπαιθρο. Επιπλέον, διασφαλίζει τη συνδυασμό της οικονομικής ανάπτυξης με τη φυσική ομορφιά και την πολιτιστική κληρονομιά του τόπου.

Ωστόσο επικρατεί μια γενική ασάφεια γύρω από την έννοια του αγροτουρισμού. Είναι γεγονός πως στην βιβλιογραφία παρατηρείται μια μεγάλη ποικιλία όσον αφορά τους ορισμούς που δίνονται στον αγροτουρισμό. Οι διαφορές στην προσέγγιση του αγροτουρισμού που υιοθετούν οι διάφορες επιστήμες, δημιουργούν διαφορετικούς τρόπους με τους οποίους ορίζεται εννοιολογικά και οριοθετείται πρακτικά. Συνεπώς είναι αρκετά σύνηθες ο όρος να χρησιμοποιείται καταχρηστικά.

Σήμερα πολλά είδη τουρισμού αναφέρονται ή σχετίζονται με τον αγροτικό χώρο. «Αγροτικός τουρισμός», «αγροτουρισμός», «οικοτουρισμός», «πράσινος τουρισμός», «οικολογικός τουρισμός», «φυσιολατρικός τουρισμός», κτλ. Παρά το γεγονός ότι δεν προσδιορίζεται με ακρίβεια το περιεχόμενό τους, επιβάλλεται μια εννοιολογική εξήγηση.

Είναι αλήθεια ότι αυτοί οι όροι καλύπτουν ποικίλες πραγματικές συνθήκες που απεικονίζονται από διαφορετικές έννοιες. Παρόλο που οι λέξεις είναι διαδεδομένες και κοινές στις περισσότερες χώρες του κόσμου, ωστόσο στην πραγματικότητα αντιστοιχούν σε πολύ διαφορετικές και σύνθετες συνθήκες και συχνά παρουσιάζονται διαφωνίες στα κείμενα για το θέμα αυτό.

Είναι ιδιαίτερα δυσχερές, από μεθοδολογική άποψη, να διατυπωθεί ένας ορισμός του «αγροτικού τουρισμού» που να είναι επιστημονικά ακριβής και πλήρης, λειτουργικά εύστοχος και διοικητικά αποτελεσματικός.

Στην Ευρώπη δεν υπάρχει ακριβής ορισμός του αγροτικού τουρισμού όπως και του αγροτικού χώρου, ο οποίος περιλαμβάνει μεγάλη ποικιλία σχημάτων και εννοιών που διαφέρουν και από χώρα σε χώρα. Το προϊόν δεν είναι ομοιογενές, η περιγραφή του περιεχομένου είναι ανεπαρκής, ενώ η προσφορά περιορίζεται συχνά στην παροχή καταλύματος. Η έννοια των προϊόντων «αγροτικού τουρισμού» δεν είναι ταυτόσημη με την έννοια του τουρισμού σε αγροκτήματα -με την μορφή δηλαδή που ξεκίνησε και- με την οποία συχνά εξομοιώνεται.

Η θεμελιώδης δυσκολία όσον αφορά τον ορισμό του, συνίσταται κατά κύριο λόγο στη δεσμευτικότητα και τη σύνδεση των αγροτικών δραστηριοτήτων με τις δραστηριότητες αναψυχής (ανάπαυσης - διημέρευσης) των τουριστών, ανεξάρτητα από την επαγγελματική

ένταξη του ατόμου που παρέχει την τουριστική υπηρεσία (κατάλυμα, εστίαση, αναψυχή κ.λπ.).

Βασικά χαρακτηριστικά για τον προσδιορισμό του αγροτουρισμού αφορούν, τη οριοθέτηση των δραστηριοτήτων, η οποία πρέπει να γίνεται σε αγροτικές περιοχές και όχι σε αστικές, τη λειτουργία των επιχειρήσεων, η οποία πρέπει να στηρίζεται στην αγροτική πραγματικότητα και οικονομία, το μέγεθος, το οποίο πρέπει να εναρμονίζεται με το αγροτικό περιβάλλον, την αυθεντικότητα της εμπειρίας για τους επισκέπτες και τα οφέλη για την τοπική κοινωνία, την αειφόρο ανάπτυξη με την έννοια ότι διατηρούνται τα χαρακτηριστικά μιας περιοχής και δεν μετατρέπεται αυτή σε βιομηχανοποιημένη περιοχή μέσω του τουρισμού.¹³

Ο χαρακτηρισμός του αγροτικού χώρου ως τουριστικό, καθορίζεται από μια σειρά πόρων που είναι διαθέσιμοι στους τουρίστες κατά την επίσκεψη τους στην ύπαιθρο και περιλαμβάνονται αξιοθέατα, μνημεία, αγροτικά μουσεία, μικρά θεματικά πάρκα, εκδηλώσεις με θεματικό χαρακτήρα. Αυτή η έντονα αναπτυσσόμενη μορφή τουρισμού, έχει το γεωγραφικό πλαίσιο στην ύπαιθρο και αποσκοπεί στην διασφάλιση συμπληρωματικών εισοδημάτων και στην άνοδο του βιοτικού επιπέδου του αγροτικού κόσμου, με κύριο στόχο την συγκράτηση του γηγενούς πληθυσμού, μέσω της αξιοποίησης των τοπικών πόρων και με την παροχή εξειδικευμένων υπηρεσιών οι οποίες καλύπτουν τις ανάγκες των σύγχρονων ανθρώπων.

Σύμφωνα με την πρώτη τοποθέτηση του Ελληνικού Κέντρου Αγροτουρισμού, ο αγροτουρισμός στην Ελλάδα είναι: «η παράλληλη ανάπτυξη δραστηριοτήτων, που αποσκοπεί στην οικονομική και κοινωνική αναβάθμιση των αγροτικών χώρων και της υπαίθρου, με τη στήριξη της τοπικής αγροτικής παραγωγής, της εμπορίας, της ήπιας και μικρής κλίμακας προσφοράς τουριστικών υπηρεσιών και της ανάδειξης του πολιτιστικού και φυσικού πλούτου κάθε περιοχής».

Ο αγροτουρισμός αποτελεί μια ήπια μορφή τουρισμού και ανάπτυξης της υπαίθρου, μια μορφή τουρισμού την οποία αποκαλούμε παγκοσμίως “εναλλακτική”, η οποία δεν επεμβαίνει στο περιβάλλον αλλοιώνοντας το μαζί με τους φυσικούς πόρους. Ο αγροτουρισμός είναι σε θέση να φέρει σε επαφή τον κάτοικο της πόλης με το περιβάλλον της αγροτικής ζωής και του δίνει την δυνατότητα για όσο χρονικό διάστημα επιθυμεί να μπορέσει να αποκτήσει εξοικείωση με τις τοπικές συνήθειες. Δεν χρησιμοποιεί υποδομές και υπηρεσίες ειδικά για αυτόν με τη μορφή του μαζικού τουρισμού. Αντιθέτως

¹³ OECD, (1994)

επικεντρώνεται στο να φέρει σε επαφή τον τουρίστα με τον ντόπιο πληθυσμό, με την κουλτούρα, τον πολιτισμό, τα ήθη και τη νοοτροπία των κατοίκων.

Τον αγροτουρισμό ορίζουν τέσσερα κριτήρια, που αναφέρονται στον τουρισμό ο οποίος πραγματοποιείται σε αγροτικές περιοχές, δημιουργήθηκε με βάση τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των αγροτικών περιοχών, χαρακτηρίζεται από μικρές σε μέγεθος υποδομές και αντιπροσωπεύει το πολύπλοκο μοντέλο των αγροτικών περιοχών (περιβάλλον, οικονομία, ιστορία και τοποθεσία).¹⁴ Ο ορισμός αυτός είναι στενά συνδεδεμένος με την έννοια του χώρου, ενώ ένας εναλλακτικός ορισμός που ξεπερνάει το γεωγραφικό ζήτημα ορίζει τον αγροτικό τουρισμό ως μια έννοια που καλύπτει τουριστικές δραστηριότητες, που αναλαμβάνονται και οργανώνονται από τον τοπικό πληθυσμό και βασίζεται στις ευκαιρίες και τα πλεονεκτήματα που παρέχει το φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον των περιοχών στις οποίες αναπτύσσεται.¹⁵

Στηρίζεται στην προσφορά ενός διαφοροποιημένου τουριστικού προϊόντος, το οποίο είναι πιο προσίτο στον τουρίστα. Επίσης, ο αγροτουρισμός έχει το χαρακτηριστικό ότι δίνει την δυνατότητα στον επισκέπτη να συνδεθεί πιο άμεσα με το περιβάλλον, τη πολιτισμική κληρονομιά και τον τρόπο ζωής των κατοίκων της χώρας την οποία επισκέπτεται. Δεν συνδέεται με την μαζικότητα, δεν απαιτεί σπατάλη φυσικών πόρων όπως ο μαζικός τουρισμός ο οποίος αποτελεί μια κατεξοχήν καταναλωτική δραστηριότητα. Αναφέρεται στις δραστηριότητες της υπαίθριας αναψυχής και τουρισμού στα πλαίσια του αγροτικού περιβάλλοντος και της αγροτικής ζωής, που εντάσσονται οργανικά και αρμονικά στον αγροτικό χώρο και είναι συμπληρωματικές ή δεν έρχονται σε σύγκρουση με άλλες δραστηριότητες. Έτσι ακόμα και στις περιπτώσεις που δημιουργεί νέες υποδομές όπως αγροτικά καταλύματα, ξενώνες, κέντρα εστίασης, καταστήματα πώλησης τοπικών προϊόντων, κ.ά., οι υποδομές αυτές εναρμονίζονται απόλυτα με το φυσικό περιβάλλον του τόπου.¹⁶

Ο αγροτουρισμός είναι μια διαφορετική προσέγγιση η οποία μπορεί να συμβάλει στην ανάπτυξη της τοπικής κοινωνίας προσφέροντας οικονομική άνθηση. Αποτελεί ουσιαστικά μια μορφή ανάπτυξης της υπαίθρου σε πολλαπλά επίπεδα (οικονομικό, κοινωνικό, πολιτιστικό κ.ά.) μέσω μιας μορφής τουρισμού που σέβεται το υπάρχον περιβάλλον καθώς και τους φυσικούς και ανθρώπινους πόρους. Επιτρέπει την συνέχιση της παραγωγής παραδοσιακών προϊόντων τα οποία πιθανώς να είχαν εκλείψει, διατηρεί ή

¹⁴ Lane, (1994)

¹⁵ Davidson, (1995)

¹⁶ Καλοκάρδου, Κραντονέλλης, (2005)

αναβιώνει τέχνες οι οποίες θα είχαν λησμονηθεί με το πέρασμα των χρόνων, συντηρεί τις μνήμες με παραδοσιακές εκδηλώσεις, δίνει την δυνατότητα σε απομονωμένες περιοχές να επικοινωνήσουν με τον υπόλοιπο κόσμο και παρέχει την δυνατότητα δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας στην περιφέρεια κυρίως σε γυναίκες και σε νέους.

Αντιπροσωπεύει μια ευκαιρία να αναζωπυρωθεί η σχέση μεταξύ των αστικών κέντρων και των αγροτικών περιοχών, δίνει τη δυνατότητα στον επισκέπτη να έρθει σε επαφή με την φύση, την αγροτική ζωή, τις γεωργικές και παραδοσιακές ασχολίες και τέχνες, τα χαρακτηριστικά κάθε περιοχής ακόμα και με εξειδικευμένες αθλητικές δραστηριότητες που συνήθως εκλείπουν κατά την διάρκεια των κλασικών διακοπών. Ολόκληρη η φιλοσοφία του αγροτουρισμού βασίζεται στην διαπροσωπική, ανθρώπινη, άμεση και φιλόξενη σχέση ανάμεσα στον κάτοικο της υπαίθρου και στον επισκέπτη.

Ο αγροτουρισμός ως βασική μορφή επιχείρησης έχει την προσφορά φιλοξενίας, από τον αγρότη ή τον κάτοικο αγροτικής περιοχής, ο οποίος για τον λόγο αυτό, εξοπλίζει και προσαρμόζει κατάλληλα το δικό του κατάλυμα ή δημιουργεί ένα καινούργιο μέσα σε αγροτικό χώρο, σύμφωνα πάντα με τα αρχιτεκτονικά πρότυπα και την παράδοση της περιοχής του. Σε συνδυασμό με το σπιτικό παραδοσιακό φαγητό, τη χρήση των ντόπιων αγροτικών προϊόντων κι ένα σύνολο υπηρεσιών και δραστηριοτήτων δεδομένου, ότι ο τουρίστας επιδιώκει να μη μένει παθητικός, ολοκληρώνεται το τουριστικό προϊόν. Αποτελεί για τον κάθε κάτοικο της υπαίθρου που ασχολείται με αυτόν, ένα συμπλήρωμα στο εισόδημα του και σπανιότερα την κύρια απασχόληση του. Με αυτόν τον τρόπο δεν απαιτείται από τον αγρότη να μεταβληθεί σε ξενοδόχο ή τουριστικό πράκτορα, ούτε και να εγκαταλείψει τις βασικές του ασχολίες. Αντίθετα, η διατήρηση των αγροτικών και λοιπών παραδοσιακών ασχολιών απαιτείται προκειμένου να διατηρήσουμε την ισόρροπη οικονομική ανάπτυξη μιας περιοχής και να μην επικεντρώνουμε σ' έναν και μόνο κλάδο της οικονομίας, όπως συνέβη στο παρελθόν, σε τόπους που εγκατέλειψαν κάθε άλλη δραστηριότητα για να ασχοληθούν αποκλειστικά με τον τουρισμό.

Με βάση τα παραπάνω, μπορούμε να συνοψίσουμε μια εννοιολογική οριοθέτηση του όρου Αγροτουρισμός ως εξής:

“Είναι εκείνη η τουριστική δραστηριότητα που αναπτύσσεται σε χώρο μη αστικό από τους απασχολούμενους κύρια στον πρωτογενή και δευτερογενή τομέα και ειδικότερα σε οικογενειακής ή συνεταιριστικής μορφής μικρές τουριστικές μονάδες παροχής αγαθών και υπηρεσιών, με σκοπό την ενίσχυση του αγροτικού εισοδήματος και της τοπικής οικονομίας, τόσο από την εκμετάλλευση των τουριστικών καταλυμάτων (ενοικιαζόμενα

δωμάτια, pension, ξενώνες, campings) όσο και από την τροφοδοσία των τουριστικών μονάδων με προϊόντα τοπικής παραγωγής.”

Δεν μπορεί να υποστηριχθεί ότι ο ορισμός αυτός καλύπτει όλες τις πλευρές του θέματος. Μπορεί ωστόσο να υποστηριχθεί ότι αποτελεί την καλύτερη δυνατή προσέγγιση, με τα σημερινά δεδομένα, ενώ αφήνεται αρκετά ευρύς για να συμπεριλάβει κάποιες δραστηριότητες που είτε βρίσκονται σήμερα σε λειτουργία, είτε είναι παράλληλες αγροτουριστικού προγράμματος (οικοτουρισμός, κοινωνικός τουρισμός κλπ) εξυπηρετούμενες από αυτό, είτε βρίσκονται σε μια βάση οριστικής τους διαμόρφωσης.

2.2 Ιστορική εξέλιξη

Η πρώτη εμφάνιση του τουρισμού σε προορισμούς οι οποίοι χαρακτηρίζονται ως αγροτικές περιοχές πραγματοποιείται στις ΗΠΑ κατά την δεκαετία του 1960. Αποτελείται από δυο παραλλαγές, του Farm / Ranch based Tourism και του Hotel / resort based Tourism. Το μοντέλο αυτό τοποθετεί την αγροτική κατοικία καθώς και όλες τις κτιριακές εγκαταστάσεις που εξυπηρετούν την αγροτική δραστηριότητα, σε κεντρική θέση μέσα στο αγρόκτημα. Παρατηρείται η ύπαρξη μιας κοινότητας αγροκτημάτων η οποία αποτελείται από αγροκτήματα που γειτνιάζουν απέχοντας μεταξύ τους κάποια χιλιόμετρα, και τα οποία βρίσκονται σε οικονομική αλλά και κοινωνική εξάρτηση μεταξύ τους. Τον συγκεκριμένο τύπο αγροκτήματος τον συναντάμε σε χώρες τις Λατινικής Αμερικής αλλά και σε κάποιες χώρες της Ευρώπης.

Ο πρώτος τύπος αγροτουρισμού που αναπτύσσεται μέσα στο αγρόκτημα, είναι η μορφή που κυριαρχεί όχι μόνο στην Ευρώπη, αλλά και στη Βόρεια Αμερική. Οι επισκέπτες έχουν την δυνατότητα να διαμείνουν μέσα στο αγρόκτημα είτε μέσα σε δωμάτια που αποτελούν μέρος του κυρίου σπιτιού του αγροκτήματος ή σε κατάλληλα διαμορφωμένους ξενώνες μέσα στο αγρόκτημα. Ο συγκεκριμένος τύπος τουρισμού ονομάστηκε “βιομηχανία τουρισμού της φάρμας” (farmhouse holidays), και γνώρισε ιδιαίτερη ανάπτυξη σε χώρες οι οποίες χαρακτηρίζονται από μακρά τουριστική παράδοση όπως είναι η Σουηδία και η Ελβετία. Στις χώρες αυτές το ποσοστό των γεωργικών εκμεταλλεύσεων που ασχολούνται με τον αγροτουρισμό αγγίζει το 20%. Στην συνέχεια ακολουθούν χώρες όπως η Αυστρία με 10%, το Ηνωμένο Βασίλειο με 8%, η Γαλλία με ποσοστό 2% και τελευταία η Ισπανία με ποσοστό 0.5%. Είναι αξιοπρόσεκτο το γεγονός ότι στην Ελλάδα και την Πορτογαλία αυτού του τύπου οι εκμεταλλεύσεις είναι εντελώς περιθωριακές.¹⁷ Στις χώρες αυτές η διαμονή και

¹⁷ Ανθοπούλου, Ιακωβίδου, Κουτσούρης, Σπιλάνης, (2000)

η γεωργική δραστηριότητα τοποθετούνται μέσα στα πλαίσια του αγροκτήματος. Έτσι δίνεται η δυνατότητα στον τουρίστα να συμμετέχει ενεργά στην αγροτική δραστηριότητα. Σύμφωνα με το γαλλικό υπόδειγμα, το αγρόκτημα, μαζί με την κατοικία του αγρότη, και τις υπόλοιπες κτιριακές εγκαταστάσεις, εκτείνονται κατά μήκος ενός ποταμού ή μιας οδικής αρτηρίας. Η μορφή του αγροκτήματος είναι της στενής και μακριάς λωρίδας γης. Με βάση τον τρόπο που ήταν διατεταγμένα τα αγροκτήματα, διευκολυνόταν η συχνή επικοινωνία μεταξύ των αγροτών καθώς τα αγροκτήματα τους γειτνιάζαν. Η συγκεκριμένη διάταξη. Η οποία αποτελεί μια παραλλαγή της κοινότητας των αγροκτημάτων του αμερικάνικου μοντέλου, χαρακτηρίζεται ως “γραμμική κοινότητα” και συναντάται στην Γαλλία και σε πολλές πρώην αποικίες της.¹⁸

Ο αγροτουρισμός ήδη από την δεκαετία του 1970 θεωρήθηκε για τις χώρες της Ευρώπης σαν μια στρατηγική με ιδιαίτερο μέλλον, καθώς συμβάλλει στην μόνιμη εγκατάσταση του πληθυσμού στην ύπαιθρο, στην ενδυνάμωση της κοινωνικής σύνδεσης του τοπικού πληθυσμού, στην δημιουργία θέσεων απασχόλησης και μακροπρόθεσμα στην οικονομική αλλά και κοινωνική ανάπτυξη των ορεινών και μειονεκτικών περιοχών, στη και προστασία διατήρηση του παραδοσιακού αγροτικού τοπίου, στην ανάδειξη σημείων ιδιαίτερου φυσικού κάλλους και στην εξισορροπημένη διαχείριση φυσικών πόρων. Επιτρέπει επίσης την ικανοποίηση της ζήτησης σε χώρους που προσφέρονται για διοργάνωση μεγάλης ποικιλίας ψυχαγωγικών, αθλητικών και πολιτιστικών εκδηλώσεων. Η μορφή αυτή του αγροτουρισμού αναπτύσσεται στις χώρες εκείνες όπου το χαρακτηριστικό στοιχείο της γεωργικής εκμετάλλευσης είναι το μικρό μέγεθος.

Ο όρος “αγροτικός τουρισμός” ή “rural tourism” αντιστοιχεί στην σύγχρονη τάση που επικρατεί στην Ευρώπη, όσον αφορά την συγκεκριμένη τουριστική δραστηριότητα, και μπορεί να ορισθεί ως “μια προσφορά ψυχαγωγικών δραστηριοτήτων, στέγασης και παρόμοιων υπηρεσιών, σε αγροτικό περιβάλλον και απευθύνεται κυρίως σε κατοίκους πόλεων, που αναζητούν διακοπές στην ύπαιθρο, επαφή με την φύση και τον ντόπιο πληθυσμό”. Μετά το 1980, άρχισαν να γίνονται προσπάθειες για την εφαρμογή νέων προτύπων τουριστικής ανάπτυξης, τα οποία, σε αντίθεση με το μαζικό τουρισμό, θα ανταποκρίνονται στις σύγχρονες ανάγκες των τουριστών, στις κοινωνικές απαιτήσεις για υψηλή ποιότητα, καθαρό περιβάλλον, σεβασμό στις τοπικές ιδιομορφίες, αποκέντρωση και συμμετοχή των κατοίκων στις αναπτυξιακές διαδικασίες.¹⁹

¹⁸ Δαουτόπουλος, Καζακόπουλος, Κούση. (2002)

¹⁹ Τσάρτας. (1996)

Οι μορφές των αγροτουριστικών επιχειρήσεων που αναπτύχθηκαν κατά την αρχική περίοδο αυτής της μορφής του τουρισμού, παρατηρούνται κυρίως στην Ιταλία και αφορούν αγροτουριστικά συγκροτήματα τα οποία έχουν συνεταιριστική μορφή. Αυτά χωρίζονται σε συγκροτήματα τα οποία έχουν την μορφή πανσιόν μέσα στο αγρόκτημα είτε παρουσιάζουν την μορφή ενός συνεταιρισμού ο οποίος έχει ως στόχο την προβολή των τοπικών προϊόντων και παράλληλα διαχειρίζεται και ένα αγροτουριστικό συγκρότημα το οποίο συνήθως έχει την μορφή ενός μικρού ξενοδοχείου. Έντονη είναι η παρουσία γυναικών στους συνεταιρισμούς αυτούς οι οποίες παράγουν τα ντόπια προϊόντα, δημιουργούν χώρους έκθεσης των προϊόντων αυτών, ακόμα και μικρά μουσεία μέσα στα οποία ο επισκέπτης μπορεί να ενημερωθεί για την ιστορία και το πολιτισμό της περιοχής.

Στις μέρες μας, οι χώρες οι οποίες έχουν υιοθετήσει τον αγροτουρισμό ως μέρος της τουριστικής τους δραστηριότητας, φροντίζουν να εμπλουτίσουν το αγροτουριστικό προϊόν τους. Έτσι παρατηρούμε ότι δημιουργούνται τουριστικά καταλύματα, τα οποία όμως είναι κατάλληλα εναρμονισμένα με τα χαρακτηριστικά του περιβάλλοντος μέσα στο οποίο δραστηριοποιείται η αγροτουριστική μονάδα, ούτως ώστε οι τοπικοί φορείς αλλά και οι αγρότες να εκμεταλλεύονται τους τοπικούς πόρους, ο οποίος μπορεί να είναι το φυσικό περιβάλλον, η τάσεις της τοπικής αρχιτεκτονικής, η πολιτισμική κληρονομιά κτλ. Επιπλέον κατά την διάρκεια των περασμένων δεκαετιών μέχρι και τις μέρες μας, αρκετές είναι και οι επιχειρήσεις που εντάσσονται ολοένα και με αυξητικούς ρυθμούς στην αγροτουριστική δραστηριότητα. Παραδείγματα τέτοιων επιχειρήσεων μπορούν να θεωρηθούν τα χιονοδρομικά κέντρα, κέντρα υγιεινής διαβίωσης, μονάδες ξυλογλυπτικής, υφαντικής, μεταποίησης και συσκευασίας αγροτικών προϊόντων. Στην Γαλλία για παράδειγμα, οι αγροτουριστικές μονάδες δίνουν την δυνατότητα στον επισκέπτη εκτός από την διαμονή του στο κατάλυμα, να απολαύσει πληθώρα υπηρεσιών ελεύθερου χρόνου, ψυχαγωγίας, άθλησης καθώς και παιδαγωγικές και κοινωνικές δραστηριότητες. Μία σημαντική παράμετρος που πρέπει να τονιστεί, είναι πως οι παραπάνω δραστηριότητες θα πρέπει να έρχονται σε αρμονία με το περιβάλλον μέσα στο οποίο εντάσσεται η αγροτουριστική μονάδα χωρίς να δημιουργούν προβλήματα αλλοίωσης του.

Διαχρονικά μπορούμε να πούμε ότι όσον αφορά τον ευρωπαϊκό χώρο, ο αγροτουρισμός βρήκε πρόσφορο χώρο ανάπτυξης περισσότερο στα κράτη της Βόρειας Ευρώπης τα οποία πλέον έχουν μακρόχρονη εμπειρία γύρω από το συγκεκριμένο μοντέλο τουριστικής δραστηριότητας. Αντίθετα παρατηρείται περιορισμένη αγροτουριστική ανάπτυξη στην Νότια Ευρώπη καθώς στο χώρο της Μεσογείου δημιουργήθηκε μια χρονική υστέρηση όσον αφορά την ανάπτυξη των εναλλακτικών μορφών του τουρισμού. Το φαινόμενο αυτό

εξηγείται εύκολα, καθώς στις χώρες αυτές κυριαρχούσε για δεκαετίες η τάση για θερινό παραθαλάσσιο τουρισμό, με συνέπεια να αμεληθούν οι αγροτικές ζώνες στις χώρες αυτές. Παρόλα αυτά πλέον, η προϋπάρχουσα τουριστική άνθηση ευνόησε την εγκατάσταση του αγροτουρισμού στις περιοχές αυτές. Το γεγονός αυτό προωθήθηκε και από τις ειδικές χρηματοδοτήσεις που δόθηκαν για την ανάληψη δράσης τοπικής ανάπτυξης των περιοχών οι οποίες μπορούσαν να φιλοξενήσουν αγροτουριστικά καταλύματα.

Όσον αφορά την Ελλάδα, η εφαρμογή του αγροτουρισμού στη χώρα μας αφορά κατά βάση ιδιωτικές ατομικές ή συλλογικές επενδύσεις και μπορεί να διακριθεί σε οικονομικές δραστηριότητες που εντάσσονται ως επιλέξιμες ενέργειες σε κάποιο πρόγραμμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή σε αυτόνομες ιδιωτικές πρωτοβουλίες. Οι πρώτες είναι και οι πολυπληθέστερες περιπτώσεις.

Ο αγροτικός τουρισμός κάνει την εμφάνισή του στην Ελλάδα τη δεκαετία του 1960 με καθαρά εμπειρική μορφή. Είναι μια προσπάθεια από τους κατοίκους παραθαλάσσιων περιοχών να προωθήσουν τα τοπικά προϊόντα τους προσφέροντας φιλοξενία σε τουρίστες. Η έλλειψη εθνικού ή περιφερειακού σχεδιασμού, καθώς και η έλλειψη συνολικής καταγραφής της υπάρχουσας αγροτουριστικής υποδομής της χώρας και του προσανατολισμού της και παράλληλα η ραγδαία ανάπτυξη του μαζικού τουρισμού είχε σαν αποτέλεσμα η ιδέα αυτή να μην αποδώσει.

Στη δεκαετία του 1970 που ο Ελληνικός τουρισμός σημείωνε εντυπωσιακή άνοδο, αναπτύχθηκαν καταλύματα της μορφής των ξενώνων, ενοικιαζόμενων διαμερισμάτων και δωματίων, σε μικρά νησιά και οικισμούς της περιφέρειας. Αυτή η μορφή αγροτουρισμού (in fatto) χρηματοδοτήθηκε είτε με τη μορφή προαγοράς κλινών από τους ξένους κυρίως οργανισμούς ταξιδιών είτε με τη μορφή προγραμμάτων “αυτοστέγασης” όπου αντί σπίτια κτίζονταν τουριστικά διαμερίσματα.

Με την ένταξη της Ελλάδας το 1981 στην ΕΟΚ η οποία χρηματοδοτεί προγράμματα ανάπτυξης του αγροτικού τουρισμού, καταρτίστηκε και στη χώρα μας, με συνεργασία των αρμόδιων φορέων όπως Υπουργείο γεωργίας, ΑΤΕ, ΕΟΤ ένα πρόγραμμα αγροτικού τουρισμού, που αποσκοπούσε στην αύξηση του εισοδήματος των κατοίκων των ορεινών περιοχών καθώς και στη συγκράτηση του πληθυσμού στην ύπαιθρο. Το πρώτο πρόγραμμα περιλαμβάνει 237 κοινότητες και 21 άγονα νησιά σε 28 νομούς της χώρας. Οι πρώτοι δικαιούχοι ήταν οικονομικά ενεργοί αγρότες, συνταξιούχοι, δήμοι, κοινότητες και συνεταιρισμοί. Σε κάθε νόμο, υπήρχε επιτροπή για την αξιολόγηση των αιτήσεων και των δικαιολογητικών των δικαιούχων, ενώ η Α.Τ.Ε ανέλαβε τη χορήγηση των δανείων.

Η οργανωμένη εφαρμογή προγραμμάτων αγροτουρισμού στη χώρα μας ουσιαστικά ξεκινά τη δεκαετία του 1980 με τη θέσπιση από την Ε.Ε των Μεσογειακών Ολοκληρωμένων Προγραμμάτων [Μ.Ο.Π]. Τα Μ.Ο.Π κάλυψαν την περίοδο 1986-1992 και αναφέρονται στις Μεσογειακές χώρες. Φορέας διαχείρισης των προγραμμάτων αγροτουρισμού ήταν το Υπουργείο εθνικής οικονομίας. Οι στόχοι του προγράμματος και τα κριτήρια εφαρμογής παρέμειναν τα ίδια και η Α.Τ.Ε συνέχισε να δανειοδοτεί τους δικαιούχους.

Ο πρώτος συνεταιρισμός που εντάχθηκε στα αγροτουριστικά προγράμματα ήταν ο Αγροτουριστικός συνεταιρισμός γυναικών Πέτρας Λέσβου που ιδρύθηκε το 1983 με πρωτοβουλία του συμβουλίου ισότητας των δύο φύλων. Το παράδειγμα της Πέτρας ακολουθούν και άλλες περιοχές όπως τα Αμπελάκια, η Αράχοβα και τελευταία η Χίος.

Στη δεκαετία του 1990 τα προγράμματα αγροτουρισμού εφαρμόστηκαν στα πλαίσια επιχειρησιακών προγραμμάτων του Υπουργείου γεωργίας του Α και Β κοινοτικού πλαισίου στήριξης. Τα προγράμματα αυτά πραγματοποιήθηκαν στα πλαίσια των κοινοτικών Πρωτοβουλιών LEADER I (1991-1993) και LEADER II (1994-1999). Στο Γ κοινοτικό πλαίσιο στήριξης που εφαρμόζεται από 2000-2006 οι αγροτουριστικές δραστηριότητες πραγματοποιούνται στα πλαίσια του LEADER PLUS και του Ο.Π.Α.Α.Χ όπου υπεύθυνος υλοποίησης σε τοπικό επίπεδο είναι οι Ομάδες Τοπικής Δράσης καθώς και τα Π.Ε.Π (περιφερειακά επιχειρησιακά προγράμματα) που υλοποιούνται σε τοπικό επίπεδο από την διεύθυνση γεωργίας.

2.3 Ο αγροτουρισμός για την υπαίθρο, την αγροτική οικογένεια, τον ταξιδιώτη

A. Για την υπαίθρο ο αγροτουρισμός είναι :

- Ένας τρόπος ανάπτυξης της υπαίθρου μέσω μιας ήπιας μορφής τουρισμού
- Μια επιτυχημένη ευρωπαϊκή πολιτική ανάπτυξης της υπαίθρου, που εφαρμόζεται εδώ και 40 χρόνια, για να λύσει σημαντικά προβλήματα όπως η ερήμωση της υπαίθρου, η αστυφιλία και η μείωση της αγροτικής παραγωγής
- Μια ευκαιρία για να αντιμετωπίσει η Ελλάδα, όπως έχει κάνει η Ευρώπη, τα προβλήματα της ελληνικής υπαίθρου ουσιαστικά και μακροπρόθεσμα
- Οι πρωταγωνιστές να είναι οι αγρότες και οι κάτοικοι της υπαίθρου στην παροχή αυτής της ήπιας μορφής τουρισμού, προκειμένου τα εισοδήματα να επιστρέφουν στην τοπική κοινότητα

- Η διατήρηση των εθίμων, της λαογραφίας, της χειροτεχνίας, των παραδοσιακών τεχνών και εργασιών που τείνουν να εκλείψουν. Η παραγωγή, μεταποίηση, προώθηση και πώληση παραδοσιακών, τοπικών, αγροτικών και λοιπών προϊόντων
- Η ανάδειξη της διαφορετικότητας και της μοναδικότητας του κάθε τόπου.

Για την υπαίθρο αγροτουρισμός δεν είναι :

- Η μαζική και επεμβατική ανάπτυξη με πάσης φύσεως ξενοδοχεία, εστιατόρια και επιχειρήσεις που αλλοιώνουν το χαρακτήρα της υπαίθρου
- Απλώς μια ωραία ιδέα ή μια ευχή
- Μια ευκαιριακή και γρήγορη λύση
- Η εκμετάλλευση του πλούτου μιας περιοχής από μεγαλοεπιχειρηματίες ή tour operators που δεν ανήκουν στην τοπική κοινότητα
- Μια μορφή ανάπτυξης που παραβλέπει την πολιτιστική κληρονομιά
- Η ισοπέδωση και η ομοιογένεια όλων των περιοχών

Β. Για την αγροτική οικογένεια ο αγροτουρισμός είναι :

- Ένας ουσιαστικός τρόπος για να συμπληρώνει όλο τον χρόνο η οικογένεια της υπαίθρου το ήδη χαμηλό εισόδημα της
- Ένας τρόπος να βρουν απασχόληση οι νέοι, οι αγρότισσες, οι κάτοικοι των οικονομικά ασθενέστερων ορεινών και μειονεκτικών περιοχών
- Η δημιουργία ενός φιλικού και ζεστού περιβάλλοντος για την υποδοχή του επισκέπτη
- Η δημιουργία ενός περιβάλλοντος στο οποίο ο επισκέπτης θα γνωρίσει τον τόπο, θα νιώσει οικεία και θα θέλει να τον επισκεφτεί ξανά

Για την αγροτική οικογένεια ο αγροτουρισμός δεν είναι:

- Μια ευκαιριακή ή εποχική τόνωση του αγροτικού εισοδήματος, όπου ο αγρότης μετατρέπεται σε ξενοδόχο και εγκαταλείπει την γη και τις παραδοσιακές του ασχολίες
- Η εγκατάλειψη της υπαίθρου προς αναζήτηση εργασίας στα αστικά κέντρα
- Η απρόσωπη παροχή υπηρεσιών
- Η φιλοξενία βάσει του επιπόλαιου σκεπτικού “που θα τον ξαναδούμε τον τουρίστα”;

Γ. Για τον ταξιδιώτη ο αγροτουρισμός είναι :

- Η φιλοξενία σε ένα περιβάλλον λιτό, με τοπικό χαρακτήρα, με ανέσεις αλλά χωρίς “ πολυτελείς εξάρσεις“
- Η επαφή του επισκέπτη με την αγροτική ζωή, τις καλλιέργειες, τις αγροτικές εργασίες, τη φύση, τη χλωρίδα και την πανίδα
- Η γνωριμία του επισκέπτη με τα ήθη και τα έθιμα μιας περιοχής τα όποια αναβιώνουν με αυθεντικό τρόπο
- Η συμμετοχή του ταξιδιώτη σε ένα σύνολο δραστηριοτήτων : 1) αγροτικές δραστηριότητες (περισυλλογή μανιταριών, ελιάς), 2) οικοτουρισμός (παρατήρηση πουλιών, χλωρίδας) 3) αθλήματα περιπέτειας (ράαφτινγκ, αλεξίπτωτο πλαγιάς) 4) πολιτιστικές περιηγήσεις (επισκέψεις σε μοναστήρια, μουσεία, αρχαιολογικούς χώρους) 5) μαθήματα (αργαλειού, ελληνικών χορών), 6) γαστρονομίας (ελληνικής κουζίνας, γευσιγνωσίας) 7) επίσκεψη σε οινοποιεία
- Η απόλαυση τοπικών φαγητών που βασίζονται σε παραδοσιακές συνταγές και παρασκευάζονται με τοπικά ή και βιολογικά προϊόντα.
Η γνωριμία του επισκέπτη με την τοπική κοινότητα.

Για τον ταξιδιώτη αγροτουρισμός δεν είναι :

- Η ασκητική και μίζερη φιλοξενία σε αυτό που πολλοί αποκαλούν “ενοικιαζόμενα δωμάτια», χωρίς άνεση, καθαριότητα και σπιτική ζεστασιά, αλλά ούτε και η κοσμοπολίτικη πολυτέλεια των “5 αστέρων”
- Η αντιμετώπιση της φύσης και της αγροτικής ζωής σαν ένα αδιάφορο σκηικό
- Η αναπαράσταση των εθίμων μιας περιοχής μόνο και μόνο για τουριστική κατανάλωση
- Οι παθητικές διακοπές
- Η παροχή, απλώς, ενός κάλου γεύματος. Η απουσία του ντόπιου, του κατοίκου της υπαίθρου, της νοικοκυράς, και η έλλειψη επικοινωνίας και επαφής μαζί τους.

2.4 Σκοπός και στόχοι του αγροτουρισμού

Ο αγροτουρισμός έχει ως σκοπό κατά βάση είναι τη φιλοξενία που προσφέρει ο αγρότης στον επισκέπτη, και για αυτόν τον λόγο εξοπλίζει και προσαρμόζει κατάλληλα το κατάλυμα του η δημιουργεί ένα καινούργιο, πάντα όμως μέσα σε χώρο αγροτικής εκμετάλλευσης, σύμφωνα με τα αρχιτεκτονικά πρότυπα και την παράδοση της περιοχής του.

Σκοπός του αγροτουρισμού επίσης είναι να αποτελεί για τον κάτοικο της υπαίθρου που ασχολείται με αυτόν, μία συμπληρωματική μορφή εισοδήματος και πιο σπάνια η κύρια απασχόληση του. Έτσι ο αγροτουρισμός δεν προσπαθεί να οδηγήσει τον αγρότη στο να εγκαταλείψει τις κύριες δραστηριότητες του και να τον μετατρέψει σε ξενοδόχο ή τουριστικό πράκτορα. Αντίθετα απαιτεί την διατήρηση αυτών των αγροτικών και παραδοσιακών ασχολιών, έτσι ώστε να μπορέσει να επιτευχθεί η ισόρροπη οικονομική ανάπτυξη μιας περιοχής χωρίς να υπάρχει επικέντρωση σε έναν και μόνο κλάδο της οικονομίας, γεγονός που είχε παρατηρηθεί σε έντονο βαθμό κατά το παρελθόν σε διάφορες περιοχές, οι οποίες εγκατέλειψαν κάθε άλλη δραστηριότητα προς όφελος της ενασχόλησης με τον τουρισμό. Σκοπεύει να δώσει τη δυνατότητα στον τουρίστα να περάσει ήρεμες διακοπές μέσα στη φύση, έξω από το πλαίσιο του ανεπτυγμένου τουρισμού, μέσα σε ένα φιλόξενο κλίμα που δημιουργεί η ίδια η φύση και οι άνθρωποί της. Επιπλέον ο αγροτουρισμός μπορεί να ενισχύσει τον επαγγελματία του αγροτικού εισοδήματος με την εκμετάλλευση καταλυμάτων και την τροφοδοσία των επισκεπτών, των καταλυμάτων, με προϊόντα της ντόπιας αγροτικής παραγωγής και της τοπικής λαϊκής τέχνης.

Αντικειμενικός και μακροχρόνιος στόχος του αγροτουρισμού, έτσι όπως καταγράφεται στην πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης, είναι η συμβολή στην αντιστροφή του κλίματος της εγκατάλειψης που παρατηρείται στην ύπαιθρο εξαιτίας της συρρίκνωσης της γεωργίας και στην συνέχεια, η δημιουργία ευνοϊκότερων συνθηκών για την ανάπτυξη νέων οικονομικών δραστηριοτήτων.²⁰

Κάτω από αυτήν την οπτική γωνία ο αγροτουρισμός αποτελεί μια πραγματικά σημαντική μορφή τουριστικής ανάπτυξης που στοχεύει:

- Στο συνδυασμό συνεργασίας των τριών τομέων της παραγωγής μιας χώρας (πρωτογενούς, δευτερογενούς και τριτογενούς).
- Στην περιφερειακή ανάπτυξη, αφού η ύπαρξη του αποτελεί σημαντικό λόγο δημιουργίας αναπτυξιακών έργων υποδομής.
- Στην ελαχιστοποίηση των περιβαλλοντικών και οικολογικών επιβαρύνσεων.
- Στην άνοδο του οικονομικού επιπέδου των περιοχών αυτών και στη συμπλήρωση του εισοδήματος των κατοίκων καθώς και στη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης και εργασίας του αγροτικού πληθυσμού.
- Στη διασφάλιση και στη δημιουργία νέων θέσεων απασχόλησης, έχοντας συγχρόνως θετική επίδραση στη συγκράτηση των πληθυσμών στον τόπο

²⁰ Τσάρτας, (2000)

κατοικίας. Παράλληλα με τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας επιβιώνουν συχνά επαγγέλματα που τείνουν να εκλείψουν και τέτοια στη χώρα μας θεωρούνται αυτά που σχετίζονται με χειρωνακτικές τέχνες, όπως η ξυλογλυπτική, η αργυροχρυσοχοΐα, η κεραμική, η υφαντική.

- Στη βελτίωση και διάθεση των τοπικών και γεωργικών προϊόντων καθώς και στη γνωριμία τους με το κοινό.
- Στη διατήρηση, την προβολή και την αξιοποίηση της αρχιτεκτονικής και πολιτιστικής μας κληρονομιάς.
- Γνωριμία με τη φύση και ψυχολογική ικανοποίηση και ανάταση του τουρίστα από την επαφή του με αυτή.
- Στην ενεργοποίηση του τοπικού πληθυσμού με την ανάπτυξη νέων επιχειρηματικών δραστηριοτήτων σε περιοχές που μέχρι σήμερα παρέμεναν αναξιοποίητες, ενώ στη πραγματικότητα διαθέτουν δυναμική ανάπτυξης.

Συμπληρωματικά μπορούμε να πούμε ότι ο αγροτουρισμός στοχεύει:²¹

- Στην ενασχόληση των γυναικών που αποτελεί το τμήμα εκείνο του πληθυσμού το οποίο παρουσιάζει την μεγαλύτερη δυσκολία στο να βρει απασχόληση, ιδιαίτερα στην ύπαιθρο
- Στην βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης στην κατοίκων των μειονεκτικών ορεινών περιοχών
- Στη διατήρηση της οικολογικής ισορροπίας και την ενδυνάμωση της περιβαλλοντικής προστασίας
- Στην διατήρηση και εξέλιξη παραδοσιακών προϊόντων και χειροτεχνημάτων, αγροτικών προϊόντων και εθίμων που αποκτούν μια νέα χρήση
- Στη διατήρηση βασικών υπηρεσιών που κινδυνεύουν να εκλείψουν, εξαιτίας της μείωσης του μόνιμου πληθυσμού
- Στη δημιουργία νέων μη γεωργικών κατά κύριο λόγο επενδύσεων, για παραγωγή προϊόντων, καθώς και υπηρεσιών που να αξιοποιούν τους πόρους της περιοχής, αλλά και στην αναβάθμιση και στον εκσυγχρονισμό των ήδη υφιστάμενων, με αποτέλεσμα να παραχθούν νέα προϊόντα που ζητούνται στην αγορά
- Στην ενεργοποίηση των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ) και των τοπικών συνεταιριστικών οργανώσεων, ως φορέων του αγροτουρισμού και της αγροτουριστικής τοπικής ανάπτυξης.

²¹ Αποστολόπουλος, Θεοδωροπούλου, Τσακατούτα, (2000)

Τέλος μπορούμε να πούμε ότι ο αγροτουρισμός στοχεύει στην παροχή υψηλού επιπέδου υπηρεσιών, χωρίς όμως να προκαλέσει την αλλοίωση της προσωπικής σχέσης των κατοίκων με τους τουρίστες, στη μείωση του κοινωνικού κόστους ανάπτυξης του τουρισμού στις αστικές περιοχές και στην διαφύλαξη και αξιοποίηση της πολιτιστικής τοπικής και εθνικής κληρονομιάς.

2.5 Μορφές Αγροτουρισμού

Οι κυρίαρχες μορφές αγροτουρισμού σε διεθνές επίπεδο είναι οι διακοπές σε αγροκτήματα και οι διακοπές σε αγροτικά καταλύματα (αγροικίες) που βρίσκονται μέσα στον αγροτικό οικισμό.

Η Ελλάδα με τη μεγάλη οικιστική της διασπορά, με την πολυνησιακή της συγκρότηση, με την αποκεντρωμένη μνημειακή της τοπογραφία, με το εναλλασσόμενο τοπίο, με τις μορφολογικές της αντιθέσεις και με τις διαφοροποιημένες κλιματολογικές της συνθήκες, συγκεντρώνει τις προϋποθέσεις για ανάπτυξη μιας πλατιάς κλίμακας μορφών αγροτουρισμού.

Οι μορφές αυτές μπορούν να καταταχθούν σε δυο κατηγορίες.²²

1. **ο αμιγής αγροτουρισμός**, όπου οι φιλοξενούμενοι πέρα από τον κύριο προορισμό τους (διακοπές – ανάπαυση), ασχολούνται είτε με αγροτικές εργασίες κατά κανόνα στο αγρόκτημα (περιποίηση ζώων, άρμεγμα, τυροκομία, θερισμός, τρυγητός, λιομάζεμα, οπωροκηπευτική, μελισσοκομία, κτλ.), είτε και πολλές φορές παράλληλα, με ψυχαγωγικές δραστηριότητες, από αυτές που τους προσφέρει το περιβάλλον της αγροτικής περιοχής (κολύμπι, ψάρεμα, πεζοπορία, ορειβασία, κυνήγι, ιππασία, κτλ.).
2. **ο σύνθετος αγροτουρισμός**, όπου οι τουρίστες, πέρα από τις παραπάνω δραστηριότητες, που μπορούν να αναπτύξουν μάλλον περιθωριακά, ικανοποιούν κύρια, κάποιες προσωπικές ανάγκες τους, που εξειδικεύουν τον αγροτουρισμό της περιοχής, όπως για παράδειγμα τουρισμός υγείας, αθλητισμού, φυσιολατρίας, θρησκείας, πολιτισμού.

²² <http://agrotourism.wordpress.com>

2.6 Κύριες μορφές αμιγή αγροτουρισμού στην Ελλάδα

1. Αγροτουρισμός σε χωριά ιδιαίτερου φυσικού κάλους (ορεινά και μη) που προσελκύουν τους επισκέπτες, αξιοποιώντας την ομορφιά της τοποθεσίας τους.
2. Αγροτουρισμός σε νησιωτικές ή παραλιακές περιοχές οι οποίες αξιοποιούν κυρίως τους θερινούς μήνες τον ήλιο και τη θάλασσα.
3. Αγροτουρισμός σε παραδοσιακούς οικισμούς οι οποίοι έχουν να αναδείξουν μια ξεχωριστή αρχιτεκτονική που προσελκύει τον κάτοικο των τσιμεντένιων αστικών κέντρων.
4. Αγροτουρισμός κοντά σε προστατευόμενες περιοχές, όπως εθνικούς δρυμούς και υδροβιότοπους οι οποίες εκτός από φυσικό κάλλος, αναλαμβάνουν να εμπλουτίσουν τις γνώσεις των επισκεπτών σε θέματα οικολογίας.
5. Αγροτουρισμός σε καταλύματα συνεταιριστικής μορφής, όπου τα μέλη των συνεταιρισμών, κυρίως γυναίκες προσφέρουν προϊόντα δικής τους ή τοπικής παραγωγής και αυθεντική φιλοξενία.

2.7 Κύριες μορφές σύνθετου αγροτουρισμού στην Ελλάδα

1. Αγροτουρισμός σε περιοχές με ιαματικές πηγές, γνωστές ως λουτροπόλεις, όπου σε ειδικά υδροθεραπευτήρια οι τουρίστες υπόκεινται σε κάποιες θεραπευτικές αγωγές, σε ένα συνδυασμό αποτοξίνωσης και σωματικής χαλάρωσης.
2. Αγροτουρισμός σε ορεινά χωριά στην περιοχή των οποίων λειτουργεί οργανωμένο χιονοδρομικό κέντρο, που αποτελεί το στοιχείο έλξης των τουριστών.
3. Αγροτουρισμός σε αγροτικές περιοχές με αθλητικές εγκαταστάσεις, όπου προσφέρονται όλες οι δυνατότητες για ανάπαυση και άθληση.
4. Αγροτουρισμός σε κατασκηνωτικούς χώρους (camping), που βρίσκονται στον περίγυρο αγροτικών οικισμών με τους οποίους συνδέονται οικονομικά κοινωνικά και πολιτισμικά.
5. Αγροτουρισμός για παιδιά μικρής ηλικίας, που πραγματοποιείται σε παιδικές κατασκηνώσεις με αθλητικές εγκαταστάσεις, πλήρη φιλοξενία και προσφορά μορφωτικού, ψυχαγωγικού προγράμματος.
6. Αγροτουρισμός σε κέντρα διερχομένων τουριστών που βρίσκονται σε ειδικούς κόμβους και δέχονται περαστικούς για να τους προσφέρουν φιλοξενία.
7. Αγροτουρισμός σε αγροτικές περιοχές όπου υπάρχουν πολιτιστικά ενδιαφέροντα. Οι διακοπές στις περιοχές αυτές συνδέονται με πνευματικές ενασχολήσεις.

Όλες οι παραπάνω μορφές αγροτουρισμού στην Ελλάδα εντοπίζονται σε αγροτικές περιοχές, οι τύποι των καταλυμάτων είναι κυρίως δωμάτια εντός της οικίας της αγροτικής οικογένειας ή καταλύματα που αποτελούν προέκταση της κατοικίας, είτε τέλος ανεξάρτητα της οικίας δωμάτια, έτσι ώστε να εξασφαλίζεται η ανεξαρτησία της ιδιωτικής ζωής των κατοίκων και των επισκεπτών.

2.8 Παράγοντες που επιδρούν στην ανάπτυξη του αγροτουρισμού

Η μετάβαση από τη γεωργική παραγωγή στην τροφοδότηση στους τουρίστες δεν είναι πάντα μια εύκολη διαδικασία. Για να συγκεντρώσουν τα παραπάνω οφέλη που οι επιχειρήσεις αγροτικού τουρισμού μπορούν να παραγάγουν, οι αγρότες πρέπει να έρθουν αντιμέτωποι με πολυάριθμες προκλήσεις που δεν πρέπει να υποτιμηθούν

A. Απόσταση από τις αγορές

Η αγροτική θέση των επιχειρήσεων αγροτικού τουρισμού μπορεί να δημιουργήσει και πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα για την ανάπτυξη του αγροτικού τουρισμού. **Πρώτον**, η ταχεία αστική ανάπτυξη πολλών περιοχών αυξάνει π.χ. την πίεση να μεταφερθεί το γεωργικό έδαφος στις οικιακές, εμπορικές και βιομηχανικές χρήσεις. **Δεύτερον**, η αστική αύξηση μιας περιοχής μπορεί να αυξήσει τη ζήτηση για τα γεωργικά προϊόντα αλλά να αυξήσει και τους φόρους ιδιοκτησίας.

B. Περιορισμοί υποδομής

Οι τουρίστες μπορούν να βλάψουν τα αγροτικά τοπία προκαλώντας υπερβολική πίεση στις υπάρχουσες υποδομές, κυκλοφοριακή πίεση στους μη λιθостρωμένους δρόμους, υπερβολική κατανάλωση ύδατος. Ακόμη, τα καταπονημένα συστήματα λυμάτων και η αυξανόμενη διάθεση απορριμμάτων μπορούν να δημιουργήσουν πιέσεις στις αγροτικές περιοχές.

Γ. Αγροτικές ασθένειες

Ένας τελικός περιορισμός είναι η δυνατότητα των επισκεπτών που φέρνουν τις ασθένειες στο αγρόκτημα. Οι αγροτικές δραστηριότητες, όπως οι εντατικές διαδικασίες γαλακτοκομείων, χοίρων και πουλερικών, είναι επιρρεπείς σε ορισμένες ζωικές ασθένειες που μπορούν να εισαχθούν από τους τουρίστες. Η αναφερόμενη στα πτηνά γρίπη και οι σαλμονέλες είναι δύο ασθένειες που έχουν τη δυνατότητα να καταστρέψουν ένα ολόκληρο απόθεμα των ζώων.

Δ. Παράγοντες επιτυχίας

Ο αγροτικός τουρισμός, ως επιτυχής στρατηγική διαφοροποίησης, αυξάνει τις πιθανότητες επιτυχίας μιας αγροτικής επιχείρησης με τις δραστηριότητες τουρισμού. Μια σειρά από παράγοντες που συσχετίζονται μεταξύ τους, διαδραματίζουν έναν βασικό ρόλο στον καθορισμό των στρατηγικών και της απόδοσης διαφοροποίησης. Έτσι, οι αποφασιστικοί παράγοντες που συμβάλουν στην επιτυχή ανάπτυξη του αγροτικού τουρισμού, περιλαμβάνουν παράγοντες που αφορούν τις ίδιες τις αγροτικές επιχειρήσεις :

- τη δυνατότητα πρόσβασης σε ή κοντά σε σημαντικούς αυτοκινητοδρόμους και εγγύτητα σε ένα αστικό κέντρο και σε φυσική ομορφιά.
- Ο τύπος - σχεδιασμός του αγροκτήματος, δηλαδή οι διάφοροι τομείς και οι εγκαταστάσεις πρέπει να συμβάλλουν στην εξυπηρέτηση των επισκεπτών και φυσικά μπορούν να έχουν επιπτώσεις στον τύπο ανάπτυξης αγροτικού τουρισμού.
- Δεξιότητες διαφήμισης και μάρκετινγκ του διαχειριστή αγρότη.
- Μέγεθος της αγροτικής επιχείρησης εφόσον η υιοθέτηση της ανάπτυξης αγροτικού τουρισμού τείνει να συνδέεται με τα μεγαλύτερα αγροκτήματα και
- Οικονομικοί πόροι των αγροτών, εφόσον οι αγρότες με τα υψηλότερα εισοδήματα τείνουν να έχουν τις καλύτερες δυνατότητες για την επιτυχία.

Ακόμη περιλαμβάνουν παράγοντες, που αφορούν τους ίδιους τους “εν δυνάμει” υποψήφιους επισκέπτες :

- Λιγότερες εβδομάδες εργασίας και ένας αυξανόμενος χρόνος διακοπών παρέχουν στους ανθρώπους περισσότερο ελεύθερο χρόνο
- Πολλοί τουρίστες θέλουν να δραπέτεύσουν από το κορεσμένο κυρίαρχο τουριστικό μοντέλο και κοιτάζουν προς την εξοχή ως νέο σημείο διακοπών
- Υπάρχει ένα αυξανόμενο ενδιαφέρον για την υγεία, τις ψυχαγωγικές δραστηριότητες και τη φύση
- Οι άνθρωποι ενδιαφέρονται όλο και περισσότερο για το που και το πως παράγονται τα τρόφιμά τους και
- Ο αγροτικός τρόπος ζωής θεωρείται από πολλούς ανθρώπους ως «γενναιόδωρος, φιλόξενος και εγκάρδιος».

Σύμφωνα με τον Pevetz (1990) στον Bubendorf, (1993) για να υπάρξουν ρεαλιστικές πιθανότητες αγροτουριστικής ανάπτυξης θα πρέπει να τηρηθεί ένα ευρύ φάσμα

προϋποθέσεων ποικίλης φύσης. Ορισμένες από αυτές είναι προϋποθέσεις που πρέπει να υπάρχουν στο φυσικό χώρο, ενώ άλλες θα πρέπει να πληρούνται από διάφορες κοινωνικές ομάδες. Ο Bubendorf (1993) κατέγραψε τις παρακάτω προϋποθέσεις ως τι πλέον σημαντικές:²³

- Ελκυστικός χώρος (φυσικός και πολιτιστικός), ομορφιά του τοπίου
- Επαρκώς δομημένη γη, καλά διατηρημένη από την οικογενειακής μορφή γεωργία
- Γεωργία χαμηλής ή μεσαίας έντασης, μικτή γεωργία με κτηνοτροφία
- Πλεονεκτική θέση της αγροτικής κατοικίας
- Ευρύχωροι οικιακοί χώροι, που να μπορούν να χρησιμοποιηθούν για αγροτουριστικούς σκοπούς, χωρίς να απαιτούνται νέες μεγάλες επενδύσεις
- Πρόσθετος άνετος χώρος για τους φιλοξενούμενους, είτε ήδη υπάρχων, είτε με τη δυνατότητα να κατασκευαστεί μόνο με μικρές επενδύσεις
- Επαρκές οικογενειακό εργατικό δυναμικό
- Το ελάχιστο απαιτούμενο της τουριστικής υποδομής (δρόμοι, τηλέφωνα, εστιατόρια, καταστήματα κ.ά.)
- Ελκυστικός ψυχαγωγικός εξοπλισμός, είτε στην αγροτική εκμετάλλευση, είτε στην περιοχή
- Τιμές αποδεκτές από τους τουρίστες και σταθερές σε σχέση με την ποιότητα του αγροτουριστικού προϊόντος
- Ευαισθησία και φιλοξενία από την αγροτική οικογένεια, αλλά και διατήρηση της δικής της ταυτότητας
- Επιχειρησιακή δυνατότητα στην κοινότητα και στην περιοχή
- Εξωτερικά ερεθίσματα και εμπνεύσεις (έξω από τον χώρο του τουρισμού ή της γεωργίας, έξω από την περιοχή ή και από την χώρα κ.λπ.)
- Ύπαρξη μιας δυνατής τοπικής κεντρικής ομάδας που να ενδιαφέρεται πραγματικά για την αγροτουριστική ανάπτυξη της περιοχής
- Ολοκληρωμένη αναπτυξιακή προσέγγιση (π.χ. συμμετοχή όλων των ενδιαφερόμενων μερών της περιοχής στην διαδικασία)
- Προώθηση του αγροτουριστικού προϊόντος
- Επαρκής υποστήριξη από το δημόσιο τομέα
- Ισχυρή συμφωνία του πληθυσμού ώστε να υποστηρίζεται η αναπτυξιακή διαδικασία
- Αντοχή του επιχειρηματία – αγρότη αλλά και ολόκληρης της οικογένειας του
- Γνώση, ως ένα βαθμό, βασικών ξένων γλωσσών

²³ Bubendorf (1993)

- Συνεργασία των αγροτών της περιοχής
- Γνώση εφαρμοσμένων μαθηματικών, πληροφορικής και λογιστικής

Στο σημείο αυτό, πρέπει να τονίσουμε ότι είναι αρκετά δύσκολο για μια περιοχή να μπορέσει να πληροί το σύνολο των παραπάνω προϋποθέσεων. Κατά γενική ομολογία, όσες περισσότερες προϋποθέσεις πληρούνται, τόσο πιο επιτυχημένη θα πρέπει να θεωρείται η ανάπτυξη του αγροτουρισμού στην περιοχή αυτή.

2.9 Συμβολή του αγροτουρισμού στην ανάπτυξη-κοινωνικοοικονομικές επιδράσεις

Ο αγροτουρισμός όπως έχει αναφερθεί και προηγουμένως εκτός από τον στόχο της προσφοράς ήρεμων διακοπών, κοντά στην φύση, δίνει την δυνατότητα στον αγροτικό πληθυσμό να ενισχύσει το εισόδημα του. Αυτό γίνεται τόσο με την χρήση των καταλυμάτων από τους τουρίστες, όσο και με την αγορά από μέρους τους των τοπικών προϊόντων της περιοχής που μπορεί να είναι είτε προϊόντα της αγροτικής παραγωγής ή προϊόντα της τοπικής λαϊκής τέχνης.²⁴

Τα δυνητικά οφέλη του αγροτουρισμού για την τοπική αγροτική οικονομία είναι ποικίλα. Ως γνωστό αποτελεί μοχλό τοπικής ανάπτυξης και αρχικά μπορούμε να πούμε ότι, ο αγροτουρισμός μπορεί να δημιουργήσει ευκαιρίες διαφοροποίησης των μέχρι τώρα δραστηριοτήτων για τους ντόπιους αγρότες, προκειμένου αυτοί να αυξήσουν τα εισοδήματά τους και να ενδυναμώσουν τη βιωσιμότητα των αγροτικών δραστηριοτήτων τους. Με αυτόν τον τρόπο δημιουργείται απασχόληση η οποία δεν προέρχεται αποκλειστικά από τον πρωτογενή τομέα παραγωγής, έναν τομέα που μεγάλο μέρος των νέων δεν επιθυμεί να αναπτύξει δραστηριότητα.²⁵ Σύμφωνα με το παραπάνω δίνεται η δυνατότητα της συνεργασίας όλων των παραγωγικών τομέων με συνέπεια να πραγματοποιείται η συγκράτηση του αγροτικού πληθυσμού στην περιφέρεια. Εκτός από την δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, ο αγροτουρισμός συμβάλλει και στην αναβίωση παραδοσιακών επαγγελμάτων τα οποία στις μέρες μας τείνουν να εξαφανιστούν, με χαρακτηριστικά παραδείγματα την κεραμική, την υφαντική, την ξυλογλυπτική και την αργυροχρυσοχοΐα.

²⁴ Γιάκκα, (2007)

²⁵ Gidarikou, Kazakopoulos, (2003)

Αποτέλεσμα της ενασχόλησης με τον αγροτουρισμό είναι η δημιουργία ενός συμπληρωματικού εισοδήματος για τους αγρότες. Αυτό με την σειρά του οδηγεί στην βελτίωση του βιοτικού επιπέδου καθώς και των συνθηκών εργασίας των αγροτών. Παρόλα αυτά δεν θα πρέπει να θεωρούμε πως μόνο ο αγροτικός πληθυσμός επωφελείται από τον αγροτουρισμό, καθώς λόγω των αλληλεπιδράσεων μέσα στις τοπικές κοινωνίες παρατηρείται μια γενικότερη οικονομική ευημερία στον τόπο.

Μέσω της αύξησης του εισοδήματος αλλά και την βελτίωση του βιοτικού επιπέδου του αγροτικού πληθυσμού μπορεί να επέλθει και η κοινωνική αλλά και πολιτιστική αναβάθμιση των τοπικών κοινωνιών. Οι τοπικές κοινωνίες εξέρχονται από την απομόνωση και οι κάτοικοι μαζί με του τοπικούς φορείς έχουν την δυνατότητα πλέον να δραστηριοποιηθούν σε νέες επιχειρηματικές δραστηριότητες.

Επίσης, ο αγροτουρισμός μπορεί να είναι ένα άριστο εργαλείο εκπαίδευσης του κοινού για την σημασία της γεωργίας και της συμβολής της στην οικονομία της χώρας και στην ποιότητα ζωής και μπορεί να παρέχει κίνητρα διατήρησης της γεωργικής γης. Επιπλέον, ο αγροτουρισμός μπορεί να ενισχύσει την ελκυστικότητα και τη ζήτηση τοπικών αγροτικών και μη προϊόντων, να ενισχύσει τις προσπάθειες τοπικού marketing και να δημιουργήσει ευκαιρίες προστιθέμενης αξίας (added value) στα τουριστικά προϊόντα της ευρύτερης περιοχής, ακόμα κι αν αυτά είναι προϊόντα μαζικού τουρισμού. Επίσης μπορεί να δημιουργήσει ευκαιρίες άμεσης στόχευσης αγορών που μπορούν να ενισχύσουν την οικονομική δραστηριότητα και να εξαπλώσουν τα οφέλη σε πολλές κοινότητες στη χώρα.

Ο αγροτουρισμός αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα της δυνατότητας συνδυασμού της περιφερειακής ανάπτυξης και της ανάδειξης της αναγκαιότητας για προστασία του φυσικού περιβάλλοντος. Είναι μια τουριστική δραστηριότητα που δεν δρα ανταγωνιστικά προς τους φυσικούς πόρους. Αντίθετα, συμβάλλει στην ευαισθητοποίηση τόσο των μόνιμων κατοίκων όσο και των επισκεπτών στην προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και της πολιτιστικής κληρονομιάς. Ο αγροτουρισμός μπορεί να γίνεται η αιτία της ανάδειξης του φυσικού και πολιτιστικού πλούτου των περιοχών στις οποίες λαμβάνει χώρα, μέσω της διατήρησης, της προβολής και της αξιοποίησης της αρχιτεκτονικής και της πολιτιστικής κληρονομιάς. Στο πλαίσιο αυτής της αναβάθμισης της υπαίθρου, δημιουργούνται νέες

υποδομές οι οποίες είναι απαραίτητες για τη σωστή λειτουργία της διαδικασίας που δημιουργείται μέσω του αγροτουρισμού.²⁶

Ο αγροτουρισμός, ως δραστηριότητα, αναπτύσσεται όλες τις εποχές του χρόνου, αμβλύνοντας έτσι το πρόβλημα της τουριστικής εποχικότητας, που ως γνωστόν, αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα του ελληνικού τουρισμού.

2.10 Προβλήματα και αδυναμίες εφαρμογής αγροτουριστικών προγραμμάτων.

Κατά την εφαρμογή αγροτουριστικών προγραμμάτων παρουσιάστηκαν κάποια προβλήματα και αδυναμίες τόσο από την πλευρά των αρμόδιων φορέων όσο και από την πλευρά των επενδυτών και άλλων παραγόντων.

Προβλήματα και αδυναμίες σχετικά με τους επενδυτές

Οι επενδυτές αποσκοπώντας στην ενίσχυση του εισοδήματός τους παραβλέπουν πολλές φορές τις προδιαγραφές που πρέπει να πληρούνται για τα καταλύματα και η ποιότητα δεν είναι η επιθυμητή. Έτσι αμελούν τις συμπληρωματικές τους υποχρεώσεις που αφορούν τη σωστή φιλοξενία και ένταξη των επισκεπτών στον αγροτικό τρόπο ζωής και στις παραδόσεις του τόπου. Ένα άλλο σημαντικό πρόβλημα είναι ότι η συνηθέστερη επενδυτική επιλογή είναι τα καταλύματα, ενώ είναι λιγότερες οι επενδύσεις άλλων αγροτουριστικών δραστηριοτήτων. Ως αδυναμίες τους εμφανίζονται η έλλειψη εμπειρίας και επιχειρηματικών ικανοτήτων. Επίσης πολλές φορές μερίδα επενδυτών αδυνατεί να καλύψει την ίδια συμμετοχή, λόγω του χαμηλού της εισοδήματος.

Προβλήματα και αδυναμίες σχετικά με άλλους φορείς

- **Έλλειψη εμπειρίας και υποδομής σε επίπεδο διαχείρισης.**

Η διαχείριση προγραμμάτων αγροτουρισμού από διάφορους εμπλεκόμενους δημόσιους φορείς, αναπτυξιακές εταιρίες δεν είναι πάντα και η καλύτερη. Αυτό κυρίως οφείλεται στην έλλειψη καταρτισμένου και ενημερωμένου προσωπικού των αρμόδιων φορέων σε θέματα αγροτουρισμού άλλα και ειδικού επιστημονικού προσωπικού, όπως αρχιτέκτονες,

²⁶ Κουτσού, (2008)

μηχανικοί. Η έλλειψη εμπειρίας από σχετικά ή προηγούμενα προγράμματα αποτελεί εξίσου σημαντική αδυναμία. Το αποτέλεσμα αυτών των αδυναμιών είναι η ανεπαρκής ενημέρωση των ενδιαφερόμενων, οι οποίοι τελικά δεν κατανοούν τους σκοπούς του προγράμματος και μερικές φορές αποφασίζουν να εγκαταλείψουν την ιδέα της αγροτουριστικής επένδυσης.

- **Ιδιομορφία των περιοχών**

Καθώς ο αγροτικός χώρος και ιδιαίτερα οι μειονεκτικές και ορεινές περιοχές της χώρας είναι απομακρυσμένες από τα αστικά κέντρα και την πληροφόρηση, καθυστερεί η εφαρμογή αγροτουριστικών δράσεων. Το τελευταίο σε συνδυασμό με την έλλειψη έργων υποδομής δυσκολεύει την ανάπτυξη του αγροτουρισμού. Ένα άλλο σύνηθες χαρακτηριστικό των περιοχών αυτών είναι η έλλειψη ενεργού αγροτικού πληθυσμού, πληθυσμού δηλαδή που να ασχολείται με την γεωργία και ιδιαίτερα νέων. Έτσι απουσιάζει συχνά το έμπυχο υλικό που να επενδύει σε αγροτουριστικές δραστηριότητες.

- **Διάφοροι άλλοι παράγοντες**

Αυτοί μπορεί να είναι τα κριτήρια επιλογής δικαιούχων επιδότησης, τα οποία, για παράδειγμα αποκλείουν ιδιοκτήτες μικρών γεωργικών εκμεταλλεύσεων, γιατί το γεωργικό εισόδημά τους είναι μικρότερο από 25% (Β΄ Κοινωνικό πλαίσιο Στήριξης) του συνολικού τους εισοδήματος, που προβλέπει το πρόγραμμα. Άλλος παράγοντας είναι το γεγονός ότι πολλές φορές εφαρμόζονται σε μια περιοχή διαφορετικά προγράμματα αγροτουρισμού, με αποτέλεσμα να δυσχεραίνεται ο συντονισμός των προγραμμάτων και να εκδηλώνεται ανταγωνιστικότητα μεταξύ τους.

Κεφάλαιο 3

Αγροτουριστικό πακέτο

Πλέον στις μέρες μας είναι ορατά τα σημάδια κορεσμού του κλασσικού μοντέλου τουρισμού και τα προβλήματα αρχίζουν να ισοσκελίζουν τα οφέλη. Το παραπάνω γεγονός κάνει επιτακτική την ανάγκη της στροφής σε νέα μοντέλα τουριστικής ανάπτυξης, με κύριους εκφραστές της τις ήπιες μορφές τουρισμού και ιδιαίτερα τον αγροτουρισμό. Ο αγροτουρισμός δεν είναι απλά μια μορφή τουρισμού, είναι μια διαφορετική προσέγγιση στον τρόπο ζωής, μια νέα πραγματικότητα, ένα όραμα. Χαρακτηρίζεται από στοιχεία του σεβασμού στον άνθρωπο και στο περιβάλλον και είναι η πλέον κατάλληλη μορφή τουρισμού που συμβάλει στην καλύτερη γνωριμία και επικοινωνία μεταξύ κατοίκων διαφορετικών χωρών. Σε καμία περίπτωση δεν πρέπει η Ελλάδα να είναι συνυφασμένη με τον μαζικό τουρισμό, όμως διαθέτει τους κατάλληλους τουριστικούς πόρους, οι οποίοι αν αξιοποιηθούν με σωστό τρόπο είναι σε θέση να προάγουν ένα νέο ήπιο τουριστικό μοντέλο το οποίο θα παρέχει ένα ποιοτικό προϊόν στους επισκέπτες. Υπολογίζεται ότι το 70% των Αμερικανών, Αυστραλών, Αυστριακών, Γερμανών κατοίκων πραγματοποιούν σε ετήσια βάση αγροτουρισμό. Επίσης το ποσοστό στις υπόλοιπες χώρες του ΟΟΣΑ δεν είναι και πολύ μικρότερο, γεγονός που δίνει στην χώρα μας μια τεράστια δεξαμενή άντλησης μελλοντικής πελατείας, η οποία με την κατάλληλη στόχευση μπορεί να επιλέξει την χώρα μας για προορισμό της.

Στο παρακάτω κεφάλαιο θα μπορέσουμε να δούμε πιο αναλυτικά το αγροτουριστικό πακέτο, τις υπηρεσίες που το συνθέτουν, τις διακρίσεις μεταξύ των αγροτουριστικών επιχειρήσεων καθώς και στοιχεία για τους φορείς στήριξης του αγροτουρισμού στην χώρα μας.

3.1 Προφίλ αγροτουρίστα

Ποιο είναι τα κοινά που επιλέγει τον αγροτουρισμό; Ποιες είναι οι προτιμήσεις και τα κίνητρα των ανθρώπων, που η διαμονή στη φύση και η επιστροφή σε έναν τρόπο ζωής πιο ήρεμο και παραδοσιακό τους συγκινεί τόσο ώστε, να αντιπροσωπεύουν ένα ολόκληρο τμήμα της αγοράς;

Το είδος των τουριστών που επιλέγουν να κάνουν αγροτουρισμό ποικίλει ανάλογα των ενδιαφερόντων και του τρόπου ζωής του καθένα απ' αυτούς. Η Frochot (2005) σε έρευνα της έχει ομαδοποιήσει σε τρεις ομάδες τους τουρίστες αγροτικών περιοχών, στην

προσπάθεια της να διαχωρίσει την κάθε ομάδα ανάλογα με το σκοπό και το όφελος που αποκόμισαν από τις διακοπές τους.²⁷ Έτσι λοιπόν κατάληξε στις εξής ομάδες:

- στους αγροτικούς τύπους, οι οποίοι ενδιαφέρονται περισσότερο για την αγροτική διάσταση του πακέτου των διακοπών τους
- σε αυτούς που έχουν ως κύριο σκοπό τη χαλάρωση από τους γρήγορους ρυθμούς της πόλης και αναζητούν ηρεμία ενώ, έχουν μικρότερο ποσοστό συμμετοχής στις περισσότερες δραστηριότητες εκτός του ψαρέματος και του γκολφ
- και στους παρατηρητές, που το ενδιαφέρον τους επικεντρώνεται σε δραστηριότητες της υπαίθρου με την βλέψη να ηρεμήσουν, να κάνουν βόλτες στην εξοχή, απολαμβάνοντας τις εικόνες της φύσης.

“Κοινό στοιχείο στις ειδικές μορφές τουρισμού είναι ότι ο πελάτης νιώθει την ανάγκη για προσωπική εξυπηρέτηση και φροντίδα, παρακινούμενος από διαφορετικά κίνητρα. Χαρακτηριστικά είναι τα κίνητρα: ανάγκη για ενεργοποίηση, επιθυμία στην μάθηση, γνωριμία αλλά και ανακάλυψη νέων πολιτιστικών στοιχείων. Επίσης ο τουρίστας των ειδικών μορφών τουρισμού είναι αρκετά ευαισθητοποιημένος σε σχέση με την φύση και συνδέεται στενά με την περιοχή που επισκέπτεται. Αυτό σημαίνει ότι αναζητά αυθεντικότητα και απαιτεί σεβασμό, τόσο στον παραδοσιακό τρόπο ζωής των κατοίκων όσο και στο περιβάλλον”.²⁸

Οι αγροτουρίστες θεωρούνται πολυταξιδεμένα άτομα που έχουν βαρεθεί το πρότυπο του μαζικού τουρισμού και αναζητούν μια νέα διάσταση από τις διακοπές τους. Εκτός απ’ αυτή την κοινά αποδεκτή διαπίστωση, η βιβλιογραφία παρουσιάζει διάσταση απόψεων για το προφίλ του αγροτουρίστα. Συνεπώς, δεν είναι εύκολο να προσδιοριστεί ένα προφίλ του αγροτουρίστα που να περιλαμβάνει το εύρος των χαρακτηριστικών του. Παρ’ όλα αυτά μπορούμε να πούμε ότι οι τύποι των τουριστών που συμμετέχουν στον αγροτικό τουρισμό συμπεριλαμβάνουν οικογένειες με παιδιά και κατοίκους αστικών κέντρων που αναζητούν κάτι διαφορετικό από τις διακοπές τους. Στην Ελλάδα οι Τριανταφύλλου και Ιακωβίδου (2000) διαπίστωσαν ότι οι Έλληνες που προτιμούν τον αγροτουρισμό είναι νεαρής ηλικίας, με υψηλή μόρφωση και με μεσαία εισοδήματα. Από όλα τα παραπάνω θα μπορούσε να

²⁷ Frochot, (2005)

²⁸ Σωτηριάδης, Φαρσάρη, 2009

βγει το συμπέρασμα ότι οι αγροτουρίστες ανήκουν σε ένα ευρύ ηλικιακό φάσμα και παρουσιάζουν ιδιαιτερότητες ανάλογα με τους προορισμούς που επισκέπτονται.²⁹

Αναφορικά με την καταναλωτική τους δαπάνη διάφορες μελέτες αναφέρουν ότι οι τουρίστες των αγροτικών περιοχών τείνουν να ξοδεύουν 29 – 30% λιγότερο από τους τουρίστες που επισκέπτονται παραθαλάσσιες και αστικές περιοχές, για το λόγο ότι κατά τη διάρκεια της παραμονής τους στην ύπαιθρο δεν έχουν τις ίδιες ευκαιρίες για να ξοδέψουν χρήματα για αγορά καταναλωτικών προϊόντων, ψυχαγωγίας, κ.λπ., σε σύγκριση με τους προορισμούς μαζικού τουρισμού. Πιθανόν βέβαια η χαμηλή καταναλωτική δαπάνη του αγροτουρίστα να οφείλεται στο γεγονός ότι ο αγροτουρισμός δεν είναι ακριβός αφού δεν απαιτεί πολυτελή ξενοδοχεία και εισαγόμενα προϊόντα. Αυτό επιβεβαιώνεται από την Perales (2002) που σημειώνει ότι οι αγροτουρίστες της Ισπανίας έχουν μεσαία με υψηλή αγοραστική δύναμη.³⁰

Οι αγροτουρίστες αναζητούν ξεκούραση, χαλάρωση σε ένα ήρεμο περιβάλλον, σε μια προσπάθεια να αποκοπούν προσωρινά από την αστική τους καθημερινότητα. Επιζητούν την επαφή με την φύση, προκειμένου να γνωρίσουν τόσο την αγροτική ζωή όσο και τους αγρότες, τους ντόπιους που θα τους μιλήσουν σε ένα διαφορετικό και άγνωστο για πολλούς από αυτούς τρόπο ζωής. Θέλουν να απολαύσουν την αυθεντικότητα της επαρχιακής ζωής, την ανεπιτήδευτη φιλοξενία, την καθαρότητα του τοπίου και την καθαριότητα του περιβάλλοντος, τα παραδοσιακά, σπιτικά εδέσματα, να γίνουν κοινωνοί σε μια ζωή που έχει να τους πει πολλά για το κοντινό παρελθόν τους. Οι τουρίστες αυτοί θεωρούνται πολυταξιδεμένοι και έμπειροι. Είναι άτομα που έχουν ήδη γευθεί τους τουριστικούς προορισμούς με την μορφή του μαζικού τουρισμού και κορεσμένοι από το συγκεκριμένο πρότυπο, αναζητούν στον προορισμό μια νέα διάσταση, εντρυφώντας στην πολιτιστική και φυσιολατρική του υπόσταση αλλά και στην δυνατότητα για ανθρώπινη επαφή και επικοινωνία.

Οι αγροτουρίστες ανήκουν σε ένα ευρύ ηλικιακό φάσμα. Σε χώρες της Ευρώπης που ο αγροτουρισμός έχει παράδοση δεκαετιών, αποτελεί έναν τρόπο ζωής ο οποίος απευθύνεται σε όλη την οικογένεια και διεκδικεί το ήμισυ των ετήσιων οικογενειακών διακοπών. Τα νεότερα άτομα είναι αυτά που προτιμούν να συνδυάζουν το πακέτο

²⁹ Τριανταφύλλου, και Ιακωβίδου, (2000)

³⁰ Perales, (2002)

αγροτουρισμού με «σπορ περιπέτειας», ενώ οι μεγαλύτεροι με πιο ήπιες δραστηριότητες, με περιηγήσεις πολιτιστικού, θρησκευτικού, λαογραφικού κλπ. περιεχομένου.

Από τα σπουδαιότερα όμως χαρακτηριστικά που διακρίνουν τα άτομα που επιλέγουν τον αγροτουρισμό είναι το υψηλό οικονομικό αλλά και μορφωτικό τους επίπεδο. Τα άτομα αυτά θεωρούνται ότι έχουν αυξημένη οικολογική συνείδηση, πολυποίκιλα ενδιαφέροντα, διάθεση για μόρφωση και πολιτιστική προσέγγιση. Δεν παρασύρονται από τον μιμητισμό και τα πρότυπα της καταναλωτικής κοινωνίας, είναι εκλεπτυσμένοι και με υψηλές απαιτήσεις ως προς την ποιότητα και το επίπεδο των υπηρεσιών που τους παρέχονται. Σε όλο τον κόσμο ο αγροτουρίστας θεωρείται ποιοτικός, υψηλών προδιαγραφών και σημαντικής αγοραστικής δύναμης. Ξέρει ακριβώς τι ζητάει και δεν αρκείται σε καταστάσεις που δεν τον ικανοποιούν.

3.2 Υπηρεσίες που συνθέτουν το αγροτουριστικό πακέτο

Αγροτουριστικό προϊόν

Πριν μιλήσουμε για το αγροτουριστικό πακέτο, καλό θα ήταν να αναφερθούμε στο αγροτουριστικό προϊόν. Στον αγροτουρισμό έχουμε μια εξειδίκευση του τουριστικού προϊόντος. Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του αγροτουρισμού ωστόσο, οδηγούν στο να διαφοροποιείται το προϊόν του σε σχέση με την έννοια του τουριστικού προϊόντος, ενώ επίσης αποκλείουν και διάφορα χαρακτηριστικά που συναντώνται σε αυτό. Έτσι το αγροτουριστικό προϊόν είναι ο συνδυασμός υπηρεσιών, προϊόντων και δραστηριοτήτων, που συνδέονται άμεσα ή έμμεσα με τα ιδιαίτερα αγροτικά, κοινωνικά, πολιτισμικά και περιβαλλοντικά στοιχεία του αγροτουριστικού προορισμού και αναδεικνύουν τις ιδιαιτερότητες του. Η αυθεντικότητα που διαθέτει, ο χαρακτήρας του που είναι φιλικός προς το περιβάλλον και ο ήπιος τρόπος ανάπτυξης του αποτελούν τα κύρια γνωρίσματα του.

Τα κυριότερα χαρακτηριστικά του αγροτουριστικού προϊόντος περιλαμβάνουν:

1. Ιδιαίτερο φυσικό περιβάλλον

2. Καταλύματα παραδοσιακού τύπου, είτε σε κατοικίες αγροτών σε ειδικά διαμορφωμένους χώρους, είτε σε παραδοσιακούς οικισμούς, παραδοσιακούς ξενώνες ή μικρές ξενοδοχειακές μονάδες
3. Παραδοσιακή και τοπική γαστρονομία, η οποία προσφέρεται κατά τη διάρκεια της διαμονής του επισκέπτη, με τοπικά και παραδοσιακά προϊόντα και συνταγές, όσο το δυνατόν περισσότερο κοντά στα οικιακά πρότυπα του τόπου
4. Χαρακτηριστικά τοπικά πολιτιστικά στοιχεία (τραγούδια, χοροί, έθιμα κ.ά.)
5. Παρατήρηση ή και συμμετοχή σε γεωργικές δραστηριότητες
6. Υπαίθριες δραστηριότητες (ορειβασία, πεζοπορία, ανεμόπτερο πλαγιάς κ.τ.λ.).³¹

Τιμή αγροτουριστικού προϊόντος

Ο καθορισμός της τιμής του αγροτουριστικού προϊόντος αποτελεί μια από τις πιο σοβαρές ενέργειες, διότι από αυτήν εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό η επιτυχία ή η αποτυχία της επιχείρησης. Τα στοιχεία που πρέπει να ληφθούν υπ' όψη είναι τα εξής:

- Το ποσοστό κέρδους με βάση την επένδυση
- Η ποιότητα του προσφερόμενου προϊόντος
- Ο ανταγωνισμός
- Η ζήτηση
- Οι οικονομικές διακυμάνσεις

Ο παράγοντας που προσδιορίζει περισσότερο από όλους την τιμή είναι η σχέση προσφοράς και ζήτησης. Η τιμή μπορεί να μην είναι σταθερή, αλλά να κυμαίνεται με σκοπό την αύξηση των πωλήσεων ή την παράταση των πωλήσεων. Το κριτήριο της διακύμανσης μπορεί να είναι η εποχή, η κατηγορία των πελατών ή ο αριθμός των πωλήσεων.

Συνήθως άλλη τιμή καθορίζεται για την περίοδο “αιχμής” και άλλη για τη “νεκρή” περίοδο. Παράλληλα μπορεί να καθορισθεί διαφορετική τιμή για συλλόγους, σχολεία, φοιτητές κλπ. Επίσης συνήθως χαμηλότερη τιμή καθορίζεται για το μεγάλο αριθμό πωλήσεων σε σχέση με το μικρότερο.

³¹ www.agro-tour.gr

Σε αυτό το σημείο όμως καλό θα ήταν να τονίσουμε ότι κατά γενικό κανόνα οι τιμές των αγροτουριστικών προϊόντων και υπηρεσιών όταν αυτές καταναλώνονται στον χώρο που προσφέρονται, είναι πολύ μικρότερες από τα αντίστοιχα προϊόντα και υπηρεσίες που προσφέρονται μέσω άλλων μορφών τουρισμού στα αστικά κέντρα και στα τουριστικά θέρετρα. Το παραπάνω οφείλεται στο γεγονός ότι μεταξύ του τουρίστα και του τουριστικού επιχειρηματία, που στην περίπτωση μας είναι ο αγρότης, δεν μεσολαβούν ενδιάμεσα άτομα τα οποία μπορούν να επέμβουν στην τιμή. Επίσης οι αγρότες λόγω νοοτροπίας ή ακόμα και άγνοιας δεν μπορούν να προσδιορίσουν με ακρίβεια το μέγιστο δυνατό κέρδος, προσφέροντας έτσι τις υπηρεσίες τους σε πιο λογικές τιμές.

Συστατικά αγροτουριστικού πακέτου και τρόποι εμπλουτισμού

Ο αγροτουρισμός και γενικά ο τουρισμός της υπαίθρου, θα πρέπει να διαφοροποιηθεί από την εικόνα των παραδοσιακών ενοικιαζόμενων δωματίων που δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα μιας και προσφέρει ένα τελείως διαφορετικό τουριστικό πακέτο. “Όταν μιλάμε για αγροτουρισμό εννοούμε ένα σύνολο υπηρεσιών και δραστηριοτήτων οι οποίες διαφέρουν τόσο ως προς την ποιότητα, όσο και ως προς τη σύνθεση με την οποία προσφέρονται ως ένα πλήρες τουριστικό προϊόν το οποίο χαρακτηρίζεται εναλλακτικό”.³²

Τα βασικά συστατικά του αγροτουριστικού πακέτου στη χώρα μας αποτελούνται από :

- Διαμονή σε καταλύματα παραδοσιακού τύπου (στο σπίτι του αγρότη, σε ειδικά διαμορφωμένους χώρους, παραδοσιακούς ξενώνες ή λοιπά καταλύματα)
- Παραδοσιακό φαγητό (που προσφέρεται κατά τη διαμονή και έχει ως συστατικά τοπικά προϊόντα)

Εδώ είναι καλό να τονίσουμε το γεγονός ότι το περιεχόμενο του αγροτουριστικού πακέτου δεν ακολουθεί μια σταθερή μορφή, αλλά διαφοροποιείται από επιχείρηση σε επιχείρηση καθώς εξαρτάται από μία σειρά παραμέτρων, οι οποίες είναι οι ακόλουθες :

- 1) Μορφή και φύση της αγροτουριστικής επιχείρησης
- 2) Ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της περιοχής και η ορθή αξιοποίηση τους
- 3) Εποχή κατά την οποία πραγματοποιείται το ταξίδι
- 4) Αποφάσεις και διάφορα μέτρα τα οποία έχει πάρει ο ιδιοκτήτης για την μονάδα του
- 5) Ενδιαφέροντα του τουρίστα

³² Ασκέλη, (2005)

- 6) Το θεσμικό πλαίσιο του κράτους σχετικά με την οργάνωση των παραμέτρων που στοιχειοθετούν τα “πακέτα”, δηλαδή, μέτρα για τη συντήρηση, τη προώθηση και την αξιοποίηση των πόρων
- 7) Η εμπλοκή και η δραστηριοποίηση προς όφελος της αγροτουριστικής μονάδας διαφόρων ειδικοτήτων σε σχέση με τον τουρισμό – αγροτουρισμό.

Το αγροτουριστικό πακέτο μπορεί να εμπλουτιστεί με μια σειρά δραστηριοτήτων οι οποίες θα έρχονται σε συμφωνία με τα χαρακτηριστικά του αγροτουρισμού, αλλά και θα ικανοποιούν τις ανάγκες του συγκεκριμένου target group τουριστών που η αγροτουριστική επιχείρηση έχει στοχεύσει. Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι ο τουρίστας ο οποίος επιθυμεί να πραγματοποιήσει διακοπές σε μια αγροτουριστική μονάδα, επιθυμεί κατά την διάρκεια των διακοπών του να δραστηριοποιείται σε εργασίες που είναι μέρος της αγροτικής ζωής και να συμμετάσχει σε δραστηριότητες που έχουν να κάνουν με την φύση. Οι εργασίες οι οποίες μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να εμπλουτιστεί το αγροτουριστικό πακέτο θα μπορούσαν να είναι αρχικά κάποιες απλές αγροτικές δουλειές. Χαρακτηριστικά παραδείγματα είναι η ενασχόληση με την γη, η συμμετοχή σε καλλιέργειες, πότισμα, κλάδεμα δέντρων, συλλογή καρπών και επεξεργασίας τους για την Παρασκευή προϊόντων. Σαν παράδειγμα θα μπορούσαν να χρησιμεύσουν και κάποιες κτηνοτροφικές εργασίες όπως φροντίδα ζώων, τάισμα τους άρμεγμα και ετοιμασία γαλακτοκομικών προϊόντων.

Στο σημείο αυτό καλό θα ήταν να τονίσουμε ότι οι παραπάνω δραστηριότητες προσφέρονται σε εθελοντική βάση προς τον πελάτη, χωρίς αυτές να αποτελούν αντικείμενο ανταλλαγής για την παροχή στέγης ή σίτισης.

Σε αρκετά αγροκτήματα προσφέρεται επίσης η δυνατότητα επαφής του τουρίστα με τα άλογα, δίνοντας του την ευκαιρία να μπορέσει να μάθει τι σημαίνει ιπποκομία, να μπορέσει να τα περιποιηθεί αλλά κυρίως να συμμετάσχει σε μαθήματα ιππασίας καθώς και σε περιπάτους με το άλογο. Με την βοήθεια ειδικών αθλητικών εκπαιδευτών, μπορούν να παρέχονται στους τουρίστες κάποιες αθλητικές δραστηριότητες περιπέτειας όπως ράφτινγκ σε ποτάμι του χωριού, ποδηλασία στο βουνό, τοξοβολία, αλλά και πιο απλές αθλητικές δραστηριότητες όπως ποδόσφαιρο, μπάσκετ και βόλει.

Σύνηθες επίσης είναι στα αγροκτήματα, ο τουρίστας να μπορέσει να παρακολουθήσει μαθήματα βιολογικής καλλιέργειας, αγιογραφίας, παραδοσιακής μουσικής και χορών, ακόμα και μαθήματα ύφανσης με αργαλειό. Εάν η περιοχή στην οποία δραστηριοποιείται

το αγρόκτημα έχει πλούσιους φυσικούς, πολιτιστικούς, αρχιτεκτονικούς πόρους, η τοπική κοινωνία μπορεί εύκολα να τους εκμεταλλευτεί και μέσω εξειδικευμένων ατόμων με τις κατάλληλες γνώσεις να παρέχει ξεναγήσεις σε μνημεία, σε ιστορικά και αρχαιολογικά ευρήματα, εκδρομές φυσιολατρικού χαρακτήρα με παρατήρηση πτηνών, περιήγηση σε βιότοπους κ.ά. Στο αγροτουριστικό πακέτο επίσης μπορούν να ενταχθούν δραστηριότητες θρησκευτικού χαρακτήρα, όπως επισκέψεις σε μοναστήρια και εκκλησίες. Τέλος οι δραστηριότητες γαστρονομίας είναι σε θέση να εμπλουτίσουν το πακέτο, δίνοντας την δυνατότητα στον τουρίστα να παρακολουθήσει σεμινάρια, μαθήματα γευσιγνωσίας, να χρησιμοποιήσει παραδοσιακά προϊόντα, αλλά και να μπορέσει να επισκεφτεί οινοποιεία, ρακάδικα και ελαιολατρεία.

Συμπερασματικά μπορούμε να πούμε ότι ο αγροτουρισμός όταν λειτουργήσει συνδυαστικά μαζί με τις υπόλοιπες μορφές εναλλακτικού τουρισμού, είναι σε θέση να παρέχει ένα τουριστικό προϊόν το οποίο είναι ενταγμένο στο περιβάλλον, στη φύση, στους ανθρώπους του τόπου και στις αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης. Οι πόροι που έχει ο αγροτουρισμός στην διάθεση του είναι ανεξάντλητοι και δίνουν την δυνατότητα μέσω της ορθολογικής χρήσης τους να δημιουργηθεί ένα πλήρες τουριστικό προϊόν εναλλακτικής μορφής.

3.3 Αγροτουριστικές επιχειρήσεις και οι διακρίσεις τους

Η παρουσία των πρώτων αγροτουριστικών επιχειρήσεων εντοπίζεται στο εξωτερικό και αποτελούν τις επιχειρήσεις που έδιναν την δυνατότητα του συνδυασμού της τουριστικής εμπειρίας με την παροχή αγροτικών δραστηριοτήτων. Οι επιχειρήσεις αυτές παρέχουν διακοπές οι οποίες είναι γνωστές με τον όρο “farm-based holidays” και περιλαμβάνουν την διαμονή σε μεγάλα αγροκτήματα και τη συμμετοχή σε αγροτικές δραστηριότητες. Στην συνέχεια εμφανίστηκε ένα δεύτερο σχήμα αγροτουριστικών μονάδων το οποίο είναι γνωστό με το όρο “bed and breakfast”, το οποίο αποτελείται από τουριστικά καταλύματα και ενοικιαζόμενα δωμάτια σε μη αστικούς μικρο-συνοικισμούς και την φιλοξενία τουριστών σε αυτά. Η παραπάνω μορφή αγροτουρισμού είναι και η πλέον σύνηθες και μπορούμε να την εντοπίσουμε σε πολλά ευρωπαϊκά κράτη, όπως και κατά κύριο λόγο στην Ελλάδα καθώς στην χώρα μας οι αγροτικές εκμεταλλεύσεις έχουν μικρότερο μέγεθος.³³

³³ Βαφειάδης, Κοντογεώργος, Παπακωνσταντινίδης, (1992)

Ακόμα και στις μέρες μας, τόσο στην χώρα μας αλλά και στον ευρωπαϊκό χώρο είναι δύσκολος ο σαφής προσδιορισμός των αγροτουριστικών επιχειρήσεων. Αυτό συμβαίνει καθώς η προσπάθεια για την θεσμοθέτηση συγκεκριμένων κριτηρίων δεν έτυχε της συνολικής αποδοχής και υιοθέτησης τους. Η Ελληνική προδιαγραφή ΕΛΟΤ ΠΡΔ 1417 αναφέρει ότι η αγροτουριστική επιχείρηση παρέχει τουλάχιστον μια από ορισμένες υπηρεσίες και οι εγκαταστάσεις και η λειτουργία της εναρμονίζονται με το ανθρωπογενές και φυσικό περιβάλλον της περιοχής και κατόπιν κατατάσσει τις αγροτουριστικές επιχειρήσεις σε έξι κατηγορίες (ΕΛΟΤ 2003):

- 1) Αγροτουριστικά καταλύματα
- 2) Πρατήρια/Εκθετήρια αγροτουριστικών προϊόντων
- 3) Αγροτουριστικά κέντρα εστίασης και αναψυχής
- 4) Τουριστικά γραφεία : διοργανωτές ή παροχείς προγραμμάτων υπαίθριων δραστηριοτήτων και περιηγήσεων οικοτουριστικού και πολιτιστικού ενδιαφέροντος
- 5) Αγροκτήματα
- 6) Επιχειρήσεις παραγωγής προϊόντων και παροχής υπηρεσιών ανάδειξης της τοπικής, πολιτιστικής κληρονομιάς.

Λαμβάνοντας τα παραπάνω υπόψη, ως αγροτουριστικές επιχειρήσεις μπορούν να θεωρηθούν οι τουριστικές επιχειρήσεις μικρής κλίμακας, οι οποίες χαρακτηρίζονται πρωτίστως από την σαφή και προδιαγεγραμμένη σύνδεση της λειτουργίας τους με :

- Τοπική παραγωγή/μεταποίηση αγροτικών (γεωργικών και κτηνοτροφικών) προϊόντων
- Την τοπική κουζίνα
- Τις συνήθειες των κατοίκων, και
- Τα ιδιαίτερα πολιτισμικά χαρακτηριστικά (παραδοσιακή αρχιτεκτονική, έθιμα, λαϊκή τέχνη) της περιοχής όπου λειτουργούν.

Θα ήταν σημαντικό στο συγκεκριμένο σημείο να τονίσουμε ότι όσον αφορά τον αμιγή αγροτουρισμό, είναι επιθυμητό το γεγονός οι ιδιοκτήτες-διαχειριστές των επιχειρήσεων αυτών να είναι ταυτόχρονα ιδιοκτήτες γεωργικών/κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων στην ίδια γεωγραφική ενότητα. Το παραπάνω είναι σημαντικό για να μπορέσει να επιτευχθεί η φιλοσοφία του αγροτουρισμού, δηλαδή η συγκράτηση των κατοίκων στην ύπαιθρο, η

τόνωση του αγροτικού εισοδήματος, η ανάμιξη και εμπλοκή στην όλη διαδικασία της τοπικής κοινότητας. Τα προϊόντα που παράγονται από αυτές τις γεωργικές – κτηνοτροφικές εκμεταλλεύσεις διατίθενται προς κατανάλωση/πώληση στους πελάτες τους.

Σύμφωνα με τα παραπάνω, αγροτικές επιχειρήσεις πρέπει να θεωρούμε:

- A. Τα αγροτουριστικά καταλύματα
- B. Τα καταλύματα ήπιων μορφών εναλλακτικού τουρισμού
- Γ. Τα καταλύματα σε παραδοσιακά/διατηρητέα κτίρια
- Δ. Τις επιχειρήσεις ήπιων εναλλακτικών μορφών τουρισμού

A. ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΑ

1) Καταλύματα σε αγρόκτημα

Αγρόκτημα είναι μια ενιαία μονάδα στον αγροτικό χώρο που περιλαμβάνει γεωργική, κτηνοτροφική ή μικτή εκμετάλλευση. Πρόκειται για καταλύματα σε κτίσματα ήπιας μορφής και διασπασμένα σε όγκο, τα οποία εναρμονίζονται αρχιτεκτονικά με τον περιβάλλοντα χώρο. Οι υπηρεσίες που παρέρχονται από την επιχείρηση είναι στενά συνδεδεμένες με τις αγροτικές δραστηριότητες και τα προϊόντα που παράγονται στο αγρόκτημα. Ο αριθμός των δωματίων δεν θα πρέπει να υπερβαίνει το ένα δωμάτιο ανά στρέμμα και ο αριθμός των κλινών τις τρεις ανά στρέμμα, ο δε μέγιστος αριθμός κλινών δε θα πρέπει να υπερβαίνει συνολικά τις 60 κλίνες ανά αγρόκτημα. Στη περίπτωση που πρόκειται για συγκρότημα κατοικιών, αυτό θα απαρτίζεται από ανεξάρτητα κτίρια μέγιστης δυναμικότητας 4 δωματίων και 12 κλινών έκαστο, τα οποία θα απέχουν μεταξύ τους και από τα όρια της ιδιοκτησίας κατ' ελάχιστο δέκα μέτρα. Στο αγρόκτημα είναι δυνατό να λειτουργούν μονάδες μεταποίησης των παραγόμενων αγροτικών προϊόντων, ή/και αγροτικών προϊόντων που προμηθεύονται από τοπικούς παραγωγούς. Στο κατάλυμα σε αγρόκτημα μπορεί να παρέχεται επίσης περιβαλλοντική εκπαίδευση και εκπαίδευση σχετικά με την αγροτική παραγωγή και τον αγροτικό τρόπο ζωής από εκπαιδευμένο προσωπικό.³⁴

2) Σπίτι του αγρότη

Πρόκειται για φιλοξενία σε καταλύματα που λειτουργούν στον ίδιο χώρο (οίκημα/οικόπεδο) με τη μόνιμη κατοικία του αγρότη ή/και της οικογένειάς του ή σε άλλο κατάλυμα (ενοικιαζόμενα δωμάτια/διαμερίσματα) που διαχειρίζεται ο αγρότης στον ίδιο

³⁴ Ασκέλη, (2005)

οικισμό. Το κύριο χαρακτηριστικό τους είναι ότι ο “διαχειριστής/ιδιοκτήτης” του καταλύματος έχει εισοδήματα από την παραγωγή αγροτικών προϊόντων (γεωργικά/κτηνοτροφικά). Τα καταλύματα αυτά βρίσκονται στον ίδιο γεωγραφικό χώρο (δήμος/κοινότητα) με τις γεωργικές/κτηνοτροφικές εκμεταλλεύσεις, από τις οποίες αντλεί το αγροτικό του εισόδημα. Τα καταλύματα αυτά είναι ενοικιαζόμενα δωμάτια συνολικής δυναμικότητας μέχρι 12 κλίνες και διαθέτουν δική τους χρήση λουτρό. Σε αντίθετη περίπτωση, η επιχείρηση οφείλει να διαθέτει τουλάχιστον ένα κοινόχρηστο λουτρό ανά 4 άτομα, για την αποκλειστική χρήση των φιλοξενούμενων. Οι φιλοξενούμενοι έχουν τη δυνατότητα να κάνουν χρήση των κοινόχρηστων χώρων του σπιτιού που χρησιμοποιεί και ο ιδιοκτήτης (κουζίνα, τραπεζαρία, καθιστικό). Οι υπηρεσίες που παρέχονται (πρωινό, γεύματα, πληροφόρηση, περιήγηση) είναι στενά συνδεδεμένες με τη γεωργική ή κτηνοτροφική εκμετάλλευση του ιδιοκτήτη-αγρότη.³⁵

B. ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΑ ΗΠΙΩΝ ΜΟΡΦΩΝ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

1) Αγροκίες

Πρόκειται για μεμονωμένο οίκημα στον αγροτικό χώρο, το οποίο βρίσκεται εκτός ορίων οικισμού και έχει φυσικό περιβάλλοντα χώρο με μικρής έκτασης αγροτικές καλλιέργειες ή /και βλάστηση. Οι αγροκίες μπορεί να είναι καταλύματα που λειτουργούν είτε ως ενοικιαζόμενα δωμάτια/διαμερίσματα, είτε ως αυτοεξυπηρετούμενα καταλύματα, με συνολική δυναμικότητα 14-16 κλίνες. Οι επιχειρήσεις αυτού του τύπου δεν παρέχουν υπηρεσίες εστίασης εντός του καταλύματος.

2) Καταλύματα σε ανεξάρτητες αγροτικές οικίες εντός παραδοσιακού οικισμού

Κατάλυμα που λειτουργεί σε οίκημα στον αγροτικό χώρο, το οποίο βρίσκεται εντός ορίων χαρακτηρισμένου παραδοσιακού οικισμού. Αυτά μπορεί να είναι καταλύματα που λειτουργούν είτε ως ενοικιαζόμενα δωμάτια/διαμερίσματα, είτε ως αυτοεξυπηρετούμενα καταλύματα, με συνολική δυναμικότητα 14-16 κλίνες. Οι επιχειρήσεις αυτού του τύπου δεν παρέχουν υπηρεσίες εντός του καταλύματος.³⁶

3) Ξενώνες

Είναι καταλύματα μικρής κλίμακας (μέχρι 15 δωμάτια ή 40 κλίνες) στην ελληνική ύπαιθρο, εναρμονισμένα με το περιβάλλον (φυσικό και ανθρωπογενές), διαθέτουν κοινόχρηστο

³⁵ Mowforth, Mont, (1998)

³⁶ Αγροτουριστική Α.Ε., (2006)

χώρο και προσφέρουν υπηρεσίες εστίασης (τουλάχιστον πρωινό). Έχουν τη λειτουργική μορφή ξενοδοχείου, ενοικιαζόμενων δωματίων/διαμερισμάτων.

Γ. ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΑ ΣΕ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΑ/ΔΙΑΤΗΡΗΤΕΑ ΚΤΙΡΙΑ

1) Παραδοσιακοί ξενώνες (ξενοδοχεία ή ενοικιαζόμενα δωμάτια)

2) Παραδοσιακές κατοικίες (αυτόνομες κατοικίες σε χαρακτηρισμένα κτίρια)

Είναι καταλύματα που στεγάζονται σε χαρακτηρισμένα παραδοσιακά (Περιφέρεια, ΕΟΤ, ΥΠΕΧΩΔΕ) ή διατηρητέα κτίρια (υπ. Πολιτισμού).

Δ. ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΗΠΙΩΝ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΩΝ ΜΟΡΦΩΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

1) Επισκέψιμα αγροκτήματα

Αγροκτήματα με επισκέψιμες εγκαταστάσεις που παρέχουν ξενάγηση, πληροφόρηση ή/και εκπαίδευση στους επισκέπτες. Διαθέτουν προϊόντα προς πώληση και είναι δυνατό να έχουν και μονάδα μεταποίησης των παραγόμενων στο αγρόκτημα προϊόντων ή/και προϊόντων που προμηθεύονται από τοπικούς παραγωγούς.

2) Επισκέψιμα εργαστήρια μεταποίησης αγροτικών προϊόντων

Εργαστήρια παραγωγής τοπικών προϊόντων που βασίζονται σε παραδοσιακές μεθόδους παραγωγής με πρώτες ύλες που παράγονται τοπικά. Ένα ποσοστό των παραγόμενων προϊόντων είναι πιστοποιημένα ως βιολογικά ή Προϊόντα Ονομασίας Προέλευσης (ΠΟΠ) ή Προϊόντα Προστατευμένης Γεωγραφικής Ένδειξης (ΠΓΕ) ή Ειδικά Παραδοσιακά Προϊόντα Εγγυημένα-Ιδιότυπα (ΕΠΠ), ή προϊόντα ολοκληρωμένης διαχείρισης παραγωγής (AGRO 1,2 κ.ά.) ή σύμφωνα με άλλες αναγνωρισμένες προδιαγραφές ποιότητας αγροτικών προϊόντων.³⁷

3) Πρατήρια-εκθετήρια τοπικών προϊόντων

Ένα ποσοστό των προϊόντων που διατίθεται είναι πιστοποιημένα ως βιολογικά ή ΠΟΠ ή ΠΓΕ (κ.ά. ως άνω) και προέρχονται από τοπικές γεωργικές/κτηνοτροφικές εκμεταλλεύσεις.

³⁷ Ιακωβίδου, (1992)

4) Αγροτουριστικά κέντρα εστίασης

Είναι επιχειρήσεις εστίασης (ταβέρνες, μεζεδοπωλεία, καφενεία κ.ά.) που λειτουργούν σε αγροτουριστικό προορισμό και :³⁸

- συμβάλλουν στη διάδοση της τοπικής παραδοσιακής ελληνικής κουζίνας, ως στοιχείου πολιτισμού του τόπου στον οποίο δραστηριοποιούνται,
- πληρούν τους όρους και τις προϋποθέσεις των σχετικών τεχνικών και νομικών διατάξεων για τη λειτουργία τους,
- χρησιμοποιούν κατά συστηματικό τρόπο εγχώρια και κατά προτίμηση τοπικά αγροτικά προϊόντα, και
- προσφέρουν κυρίως εδέσματα παρασκευασμένα σύμφωνα με τοπικές παραδοσιακές ελληνικές συνταγές.

Οι βασικοί τύποι αγροτουριστικών επιχειρήσεων εστίασης είναι οι εξής: εστιατόριο, ταβέρνα, ψησταριά, ουζερί, μεζεδοπωλείο, τσιπουράδικο, σουβλατζίδικο, καφενείο, άλλοι τύποι.³⁹

5) Επιχειρήσεις διεξαγωγής υπαίθριων δραστηριοτήτων

Είναι επιχειρήσεις που απασχολούν εξειδικευμένο προσωπικό και διοργανώνουν εξορμήσεις στη φύση σε μικρές ομάδες (μέχρι 20 ατόμων) με δραστηριότητες όπως ορειβασία, αναρρίχηση, kayaking, ράφτινγκ, διάσχιση φαραγγιών, τοξοβολία, κ.ά.

Γενικά, οι παρεχόμενοι χώροι διαμονής των τουριστών, στο πλαίσιο του αγροτουρισμού, ποικίλουν από οικισμό σε οικισμό και από τη μια γεωγραφική ενότητα στην άλλη, όμως οι επιχειρήσεις αυτές δεν πρέπει να αγνοούν ότι πρέπει να τηρούνται οι εξής βασικές προϋποθέσεις⁴⁰ :

- Οι χώροι διαμονής πρέπει να ανταγωνίζονται τη φιλοξενία που παρέχουν φίλοι ή συγγενείς
- Οι παρεχόμενες υπηρεσίες στους χώρους διαμονής πρέπει να είναι υψηλού επιπέδου, για να διασφαλίζουν έτσι μια τουλάχιστον εκ νέου μελλοντική επίσκεψη των ίδιων τουριστών στην περιοχή
- Οι χώροι διαμονής πρέπει να είναι διακοσμημένοι ποιοτικά, με υψηλό γούστο, χωρίς να ξεφεύγουν από την τοπική παραδοσιακή αισθητική, και να διαθέτουν

³⁸ Μεταξάτος, (2008)

³⁹ Αγροτουριστική Α.Ε., (2006)

⁴⁰ Έξαρχος, Καραγιάννης, (2004)

παράλληλα όλο το σύγχρονο εξοπλισμό για την άνετη φιλοξενία και διαβίωση των επισκεπτών.

Η αναπαλαίωση παραδοσιακών κτισμάτων και οικημάτων μέσα στους αγροτικούς οικισμούς και η μετατροπή τους σε ξενώνες φιλοξενίας, καθώς και η κατασκευή νέων αγροτουριστικών καταλυμάτων, πρέπει να κινούνται με πνεύμα σεβασμού της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής του τόπου και της χρήσης των αυθεντικών δομικών υλικών, ή, αν δεν υπάρχουν τέτοια υλικά, θα πρέπει τα νέα δομικά υλικά να είναι συμβατά με τα παλαιά, ώστε τα καταλύματα να μπορούν να ανταποκρίνονται πλήρως στο τοπικό χρώμα.⁴¹

3.4 Φορείς στήριξης αγροτουρισμού

Ο αγροτουρισμός ως φαινόμενο έχει διαπιστωθεί ότι αναπτύσσεται ταχύτατα, ως αποτέλεσμα της πολιτικής που ακολουθεί η Ευρωπαϊκή Ένωση γύρω από τους τομείς της αγροτικής και τουριστικής πολιτικής. Σημαντικό ρόλο όμως στην ανάπτυξη της αγροτουριστικής δραστηριότητας σε μια χώρα κατέχει και η πολιτική που ακολουθεί η χώρα αυτή σε σχέση με τον αγροτουρισμό καθώς και τα προγράμματα που προωθεί για τον σχεδιασμό και την οργάνωση του.

Τα μοντέλα που κυριαρχούν για τον σχεδιασμό και την οργάνωση αγροτουριστικών προγραμμάτων και μπορούν να χρησιμοποιηθούν σε εθνικό επίπεδο, είναι τα παρακάτω:⁴²

- Το μοντέλο της “συγκέντρωσης αρμοδιοτήτων”
- Το μοντέλο της “διάσπασης αρμοδιοτήτων”

Στο μοντέλο της συγκέντρωσης αρμοδιοτήτων, παρατηρούμε έναν κεντρικό φορέα ο οποίος συγκεντρώνει όλες τις υπηρεσίες που είναι υπεύθυνες για την ανάπτυξη του αγροτουρισμού. Σε περιφερειακό επίπεδο, ο κεντρικός φορέας έχει τοπικά γραφεία, τα οποία υπάγονται και είναι άμεσα συνδεδεμένα σε αυτόν, καθώς και με τους τοπικούς επιχειρηματίες. Ο κεντρικός φορέας φέρει την ευθύνη για το σχεδιασμό και την προώθηση του αγροτουρισμού, ενώ τα τοπικά γραφεία χειρίζονται τα προβλήματα τα οποία αντιμετωπίζει η εκάστοτε περιοχή.

⁴¹ Μάνεσης, (2007)

⁴² Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων (ΥΠΕΠΘ), (2003)

Στο μοντέλο της διάσπασης αρμοδιοτήτων, παρατηρούμε την ύπαρξη διαφόρων κεντρικών υπηρεσιών οι οποίες έχουν ανάλογες υπευθυνότητες γύρω από τον σχεδιασμό, την ανάλυση και τις διαδικασίες λήψης αποφάσεων που αφορούν την ανάπτυξη του αγροτουρισμού. Το άτομο ή η τοπική αρχή που επιθυμεί να χρησιμοποιήσει τις υπηρεσίες τους, θα πρέπει να προβεί στην προσέγγιση τους και στην αναζήτηση βοήθειας. Το μοντέλο αυτό ακολουθείται σήμερα στην Ελλάδα. Την ευθύνη για την αρχική πρόταση, αλλά και την τελική αποδοχή και υλοποίηση των αγροτουριστικών έργων φέρει η τοπική κοινωνία. Μέσα από αυτή την διασύνδεση, μπορούμε να κατανοήσουμε τη σχέση μεταξύ κέντρου και περιφέρειας σε ότι αφορά το σχεδιασμό και την εφαρμογή ενός αγροτουριστικού προγράμματος. Αρχικά δηλαδή, έχουμε την εκδήλωση ενδιαφέροντος από τους τοπικούς φορείς και στην συνέχεια οι φορείς του κεντρικού σχεδιασμού ανταποκρίνονται, δίνοντας προτεραιότητα στις περιοχές με υποβαθμισμένη γεωργία, στις νομαρχίες που έχουν προετοιμάσει ήδη αναπτυξιακά έργα στην περιοχή τους και στις κοινότητες που είναι έτοιμες να υιοθετήσουν αγροτουριστικές δραστηριότητες.

Στην χώρα μας, κύριες συνιστώσες σε ένα αγροτουριστικό πρόγραμμα αποτελούν οι φορείς κεντρικού σχεδιασμού, που όπως αναφέραμε είναι υπεύθυνες για τον σχεδιασμό και την υλοποίηση της αγροτουριστικής πολιτικής, μαζί με την τοπική κοινωνία.

Οι φορείς αυτοί ανήκουν στο δημόσιο τομέα με κυριότερο το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, τον Ελληνικό Οργανισμό Τουρισμού (Ε.Ο.Τ.), την Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδος (Α.Τ.Ε.) και την Γενική Γραμματεία Ισότητας (Γ.Γ.Ι.). Σημαντική ωστόσο είναι και η συμβολή του ιδιωτικού τομέα με πρωταρχική την Πανελλήνια Συνομοσπονδία Ενώσεων Γεωργικών Συνεταιρισμών (ΠΑ.Σ.Ε.Γ.ΕΣ) στην οποία ανήκει η Ένωση Αγροτουριστικών, Βιοτεχνικών και Οικοτεχνικών Συνεταιρισμών Ελλάδος και περαιτέρω την Αγροτουριστική Α.Ε. και το Ελληνικό Κέντρο Αγροτουρισμού (ΕΛΛ.Κ.Α.)

Στην συνέχεια θα αναφερθούμε στο πως συμβάλλουν οι παραπάνω φορείς στην ανάπτυξη του αγροτουρισμού στην χώρα μας. Κάθε ένας από τους φορείς προώθησης και ενίσχυσης του αγροτουρισμού στην Ελλάδα έχει διαφορετικούς στόχους και αντιμετωπίζει τον αγροτουρισμό μέσα από διαφορετικές οπτικές γωνίες με αποτέλεσμα την δημιουργία, έως ένα βαθμό, διαφορετικών τύπων αγροτουριστικής ανάπτυξης.⁴³

⁴³ Παπασταύρου, (2003)

A. Δημόσιος Τομέας

Το κράτος και άλλοι δημόσιοι οργανισμοί μπορούν ν' αναλάβουν επιχειρηματικές δραστηριότητες σε περιπτώσεις εκμετάλλευσης της περιουσίας του ίδιου του κράτους (ιαματικές πηγές, χιονοδρομικά κέντρα, πρότυπα κρατικά αγροκτήματα, παιδικές κατασκηνώσεις). Υπάρχουν αρκετές τέτοιες περιπτώσεις επιχειρήσεων που έχουν δημιουργηθεί είτε από κρατικές υπηρεσίες είτε από δημόσιους οργανισμούς (π.χ. ΕΟΤ).

Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων

Το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης εξετάζει το αγροτουρισμό κυρίως ως μια εναλλακτική λύση στα κοινωνικοοικονομικά προβλήματα των αγροτικών περιοχών (μείωση αγροτικού πληθυσμού, χαμηλό οικογενειακό και τοπικό εισόδημα, υποαπασχόληση, κ.ά.). Δεδομένου ότι ο μεγαλύτερος όγκος χρηματοδότησης αγροτουριστικών επενδύσεων γίνεται μέσω πόρων που χειρίζεται το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης, είναι ο επίσημος φορέας της ευρωπαϊκής πολιτικής στον αγροτουρισμό και το επίσημο κανάλι διοχέτευσης των ενισχύσεων από την Ε.Ε. για αγροτουριστικές δραστηριότητες.

Το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων λειτουργεί ως συμβουλευτικό όργανο στους κατοίκους των αγροτικών περιοχών παρέχοντας πληροφορίες για την ανάπτυξη αγροτουριστικών δραστηριοτήτων στην περιοχή τους και υποστηρίζει ιδιωτικές πρωτοβουλίες για ίδρυση και λειτουργία αγροτουριστικών μονάδων.⁴⁴

Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού (Ε.Ο.Τ.)

Ο Ε.Ο.Τ. αποτελεί Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου, λειτουργεί υπό την εποπτεία του Υπουργείου Τουριστικής Ανάπτυξης και είναι κύριος φορέας τουριστικής πολιτικής. Βασικός στόχος του είναι η αναβάθμιση της τουριστικής ζήτησης, αφού προηγηθεί η βελτίωση της υπάρχουσας τουριστικής υποδομής και δημιουργηθεί προσφορά υπηρεσιών φιλοξενίας υψηλού επιπέδου.

Ο Ε.Ο.Τ., σε μια προσπάθεια εξισορρόπησης της έντονης ανάπτυξης του μαζικού τουρισμού και της προστασίας του περιβάλλοντος, δείχνει ιδιαίτερο ενδιαφέρον τελευταία για τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού και ειδικότερα τον αγροτουρισμό και τις συναφείς με αυτόν δραστηριότητες.⁴⁵

⁴⁴ <http://www.minagric.gr/>

⁴⁵ <http://www.visitgreece.gr/>

Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδος (Α.Τ.Ε.)

Η Α.Τ.Ε. αποτελεί βασικό φορέα προώθησης και ενίσχυσης του αγροτουρισμού στην Ελλάδα. Είναι επίσημος φορέας ενημέρωσης και πληροφόρησης σε θέματα χρηματοδοτήσεων στον αγροτουρισμό και παράλληλα προσεγγίζει την αγροτουριστική ανάπτυξη με την χορήγηση χαμηλότοκων (επιδοτούμενων) δανείων σε αγροτουριστικές επενδύσεις.

Πιο συγκεκριμένα, χορηγούνται χαμηλότοκα δάνεια σε αγρότες, σύμφωνα με τις υποδείξεις του Ε.Ο.Τ., για την απόκτηση κατάλληλων εξοπλισμένων δωματίων για τουριστική χρήση. Τα δάνεια αυτά για τουριστικά καταλύματα καλύπτονται από δύο προγράμματα:

- Πρόγραμμα δανειοδότησης για κατασκευή τουριστικών δωματίων, των οποίων η δαπάνη δεν επιχορηγείται από κοινοτικούς πόρους και
- Πρόγραμμα δανειοδότησης για κατασκευή τουριστικών δωματίων, των οποίων η δαπάνη επιχορηγείται με βάση τον Κοινοτικό Κανονισμό 797/85.⁴⁶

Γενική Γραμματεία Ισότητας (Γ.Γ.Ι.)

Η Γ.Γ.Ι. έχει ως κύριο στόχο την προώθηση της ισότητας μεταξύ των δύο φύλων στην καθημερινότητα και προωθεί την ανάπτυξη του κοινωνικού και οικονομικού ρόλου των γυναικών της υπαίθρου. Άλλωστε, με την πρωτοβουλία της ιδρύθηκε ο πρώτος γυναικείος αγροτουριστικός συνεταιρισμός στην Ελλάδα, και έκτοτε υποστηρίζει ενεργά κάθε προσπάθεια αγροτουριστικής δραστηριότητας από τις γυναίκες της υπαίθρου.⁴⁷

Με τη δημιουργία γυναικείων συνεταιρισμών στην ύπαιθρο, οι αγρότισσες εξασφαλίζουν μια οικονομική αυτοτέλεια που θεωρείται το αναγκαίο βήμα για την κοινωνική τους απελευθέρωση. Η εμπειρία της λειτουργίας των συνεταιρισμών αυτών έδειξε ότι οι γυναίκες αγρότισσες, μέσα από τη συλλογική τους προσπάθεια με τη φαντασία, την τόλμη και τα ταλέντα τους, προσφέρουν προς την κατεύθυνση όχι μόνο της δικής τους προσωπικής ανάπτυξης, αλλά συγχρόνως και στην ανάπτυξη του τόπου τους.

Οργανισμοί Τοπικοί Αυτοδιοίκησης (Ο.Τ.Α.)

Η παρέμβαση του δημόσιου τομέα σε επιχειρηματικές δραστηριότητες του αγροτουρισμού μπορεί να εκδηλωθεί και έμμεσα μέσω των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης, με το

⁴⁶ Παπακωνσταντινίδης, (1989)

⁴⁷ Νίνα-Παζαρζή, (1991)

σύστημα των προγραμματικών συμβάσεων. Σύμφωνα με το σύστημα αυτό οι ΟΤΑ, μπορούν να συνάπτουν προγραμματικές συμβάσεις με φορείς του δημοσίου τομέα.

Οι οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης, οι δήμοι και οι κοινότητες της ελληνικής περιφέρειας έχουν την θεσμική δυνατότητα συγκέντρωσης και διαχείρισης της τοπικής χρηματοδότησης, μέσω θυγατρικών τους αναπτυξιακών εταιρειών, και με τον τρόπο αυτό αναλαμβάνουν αγροτουριστικές δραστηριότητες σε τοπικό επίπεδο.

Όσον αφορά την δράση τους, μπορούμε να αναφέρουμε ότι οι Ο.Τ.Α όσον αφορά τον τουριστικό τομέα δραστηριοποιούνται ως εξής :

- Στην εφαρμογή και τήρηση των νόμιμων διαδικασιών ανέγερσης νέων ξενοδοχειακών μονάδων, που να εναρμονίζονται πλήρως προς το ανθρωπογενές και φυσικό περιβάλλον της περιοχής και να μην έρχονται σε σύγκρουση προς την παραδοσιακή αρχιτεκτονική και αισθητική εικόνα.
- Στη συγκρότηση σώματος Δημοτικής Αστυνομίας που θα έχει ως καθήκοντα: την περιφρούρηση της υγείας των κατοίκων, την επιβολή ίδρυσης εγκαταστάσεων βιολογικού καθαρισμού όπου απαιτείται και ο έλεγχος της ορθής τήρησης της λειτουργίας τους, την επιβολή των προβλεπόμενων κυρώσεων στους μη τηρούντες τους νόμους τόσο στα ανωτέρω θέματα όσο και στους παρανόμως παρέχοντες τουριστικές υπηρεσίες.
- Στην οργάνωση χώρων πρασίνου και χώρων αναψυχής, ώστε να ικανοποιούνται οι ντόπιοι κάτοικοι και οι φιλοξενούμενοι τουρίστες.
- Στη δημιουργία των βασικών υποδομών: ύδρευσης, αποχέτευσης, άρδευσης, οδικών δικτύων, κέντρων άθλησης, συνεδριακών χώρων κ.λπ., ώστε να υπάρξουν συνθήκες που να ικανοποιούν πλήρως τον σύγχρονο τρόπο ζωής εντοπίων και τουριστών.
- Στην εκπόνηση προγράμματος έργων, με χρονοδιάγραμμα εκπλήρωσης των οικονομικών, κοινωνικών και πολιτιστικών στόχων, σε βραχυπρόθεσμη, μεσοπρόθεσμη και μακροπρόθεσμη χρονική περίοδο, ώστε να υπάρχει η δυνατότητα ελέγχου της απόδοσης των έργων και η δυνατότητα αλλαγής των στόχων στις περιπτώσεις διαπίστωσης λαθών και κατ' επέκταση στην αποφυγή "παρεμβάσεων" που δεν απολαμβάνουν της αποδοχής της πλειονότητας των πολιτών της τοπικής κοινωνίας.
- Στη δυναμική παρέμβαση διαμόρφωσης "τοπικής τουριστικής πολιτικής" που να διασφαλίζει τη διατήρηση των παραδοσιακών οικισμών, την προστασία των

περιοχών ιδιαίτερου φυσικού κάλλους, τον έλεγχο των παρεχόμενων τουριστικών υπηρεσιών, την ανάδειξη των τοπικών πολιτιστικών στοιχείων, την προώθηση στην τοπική αγορά των τοπικών αγροτικών και βιοτεχνικών προϊόντων κ.ο.κ.⁴⁸

B. Ιδιωτικός Τομέας

Κάτω από τις σημερινές παραγωγικές συνθήκες η ιδιωτική επιχείρηση αποτελεί σημαντικό παράγοντα ανάπτυξης του αγροτουρισμού τουλάχιστον για τις περιοχές που παρουσιάζουν αναπτυξιακή αυτονομία. Αλλά και για τις άλλες περιοχές, ο ρόλος της ιδιωτικής πρωτοβουλίας μπορεί να είναι θετικός αν βέβαια λειτουργήσει κάτω από ίσες ανταγωνιστικές συνθήκες με τις ομοειδείς επιχειρήσεις γενικά του δημόσιου τομέα. Στον τομέα του αγροτουρισμού η ιδιωτική επιχείρηση μπορεί να πάρει οποιαδήποτε νομική μορφή (ατομική, ομόρρυθμη εταιρεία, ΕΠΕ, ΑΕ κτλ).

Πανελλήνια Συνομοσπονδία Ενώσεων Γεωργικών Συνεταιρισμών (ΠΑ.Σ.Ε.Γ.Ε.Σ.)

Η ΠΑ.Σ.Ε.Γ.Ε.Σ. είναι ο επίσημος και κορυφαίος οργανωτικός συνεταιριστικός φορέας ανάπτυξης αγροτουριστικών συνεταιρισμών. Μέσα από τις πρωτοβουλίες της, οι γυναικείοι αγροτουριστικοί συνεταιρισμοί εντάσσονται στον συνολικό αγροτικό συνεταιριστικό κίνημα της χώρας. Η ΠΑ.Σ.Ε.Γ.Ε.Σ. υπάγεται, σύμφωνα με τις διατάξεις του νόμου περί διαχωρισμού των συνεταιρισμών, στην κατηγορία των τριτοβάθμιων συνεταιριστικών οργανώσεων, είναι νομικό Πρόσωπο ιδιωτικού Δικαίου και έχει εμπορική ιδιότητα.

Στην ΠΑ.Σ.Ε.Γ.Ε.Σ. υπάγεται η Ένωση Αγροτουριστικών, Βιοτεχνικών και Οικοτεχνικών Συνεταιρισμών Ελλάδος, η οποία αποτελεί δευτεροβάθμια οργάνωση πανελληνίας εμβέλειας και η οποία συμπεριλαμβάνει περισσότερους από 120 Συνεταιρισμούς στους τομείς του Αγροτουρισμού, της Αγροτικής Βιοτεχνίας και Οικοτεχνίας, ανεξάρτητα από το βαθμό και το επίπεδο της οργανωτικής ή επιχειρηματικής τους δράσης.

Η ένωση Αγροτουριστικών, Βιοτεχνικών και Οικοτεχνικών Συνεταιρισμών Ελλάδος ιδρύθηκε το 1999 ύστερα από προσπάθειες πολλών πρωτοβάθμιων συνεταιρισμών και με την απαραίτητη υποστήριξη του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, της ΠΑ.Σ.Ε.Γ.Ε.Σ. και της Αγροτικής Τράπεζας (Α.Τ.Ε.).⁴⁹

Η Ένωση αποτελεί σημαντικό βήμα στην οριζόντια διασύνδεση των γυναικείων συνεταιρισμών. Μεταξύ των στόχων της είναι η ενίσχυση, η διεύρυνση και ο συντονισμός ενός ευρέος φάσματος συνεταιριστικών ενεργειών σχετικά με τις εμπορικές συναλλαγές,

⁴⁸ Έξαρχος, Καραγιάννης, (2004)

⁴⁹ Καμενίδης, (2001)

την διαφήμιση και την προώθηση των προϊόντων και των υπηρεσιών τους, η αναβάθμιση του επιπέδου κατάρτισης των μελών, η συμμετοχή σε σχετικές συναντήσεις σε εθνικό και τοπικό επίπεδο. Μεταξύ των στόχων της συμπεριλαμβάνεται η διευκόλυνση στην σύναψη δανείων με πιστωτικά ιδρύματα, η κατάλληλη διαχείριση των πληροφοριών και η δικτύωση και συνεργασία με άλλες οργανώσεις τοπικής ανάπτυξης.⁵⁰

Αγροτουριστική Α.Ε.

Η ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ Α.Ε. ιδρύθηκε το 2001 ως Ανώνυμη Εταιρία δημοσίου συμφέροντος, προκειμένου να συμβάλει ενεργά στη διαμόρφωση μιας εναλλακτικής πρότασης σε σχέση με τον μαζικό τουρισμό, με την καθιέρωση ενός νέου, σύγχρονου τουριστικού προϊόντος. Πλειοψηφικός μέτοχος είναι η Εταιρία Τουριστικής Ανάπτυξης (ΕΤΑ), η οποία εποπτεύεται από το Υπουργείο Τουριστικής Ανάπτυξης.

Γενικός στόχος της Εταιρείας είναι να ανταποκριθεί στις σημερινές απαιτήσεις για ολοκληρωμένη πολιτική ανάπτυξης και διαχείρισης του πλαισίου ανάπτυξης και προώθησης του αγροτουρισμού στην Ελλάδα. Να αποτελέσει, δηλαδή, το μοχλό ανάπτυξης και ανάπτυξης της “άλλης Ελλάδας”, δημιουργώντας ένα εθνικό πλαίσιο αναφοράς σε θέματα αγροτουρισμού.

Οι επιμέρους σκοποί της είναι :

- Να προσφέρει περισσότερη γνώση γύρω από την δυναμική του αγροτουρισμού και να ελκύσει δυνητικούς επενδυτές να στραφούν σε αυτό τον τομέα, καθοδηγώντας υπεύθυνα και αποτελεσματικά τα βήματα τους με την παροχή πληροφοριών και πρακτικών συμβουλών.
- Να αναβαθμίσει τις έννοιες «αγροτουρισμός» και «εναλλακτικές μορφές τουρισμού», που, παρά την ευρεία χρήση τους, καταλήγουν συχνά σε άστοχες εφαρμογές.
- Να καθιερώσει τον αγροτουρισμό ως ένα αναγνωρίσιμο ποιοτικό τουριστικό προϊόν ήπιας ανάπτυξης, με υψηλές προδιαγραφές στην παροχή υπηρεσιών.
- Να ενισχύσει τη δυναμική της ελληνικής υπαίθρου μέσα από την ανάπτυξη του αγροτουρισμού και τη συμβολή του στην διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος, του πολιτισμού, της παράδοσης, με τελικό στόχο την ενίσχυση των τοπικών οικονομιών και κοινωνιών.

⁵⁰ Παπαγεωργίου-Σπάθης, (2000)

- Να εξασφαλίσει τις κατάλληλες συνθήκες για τη δημιουργία υγιών ανταγωνιστικών επιχειρήσεων.
- Να παρέχει πληροφορίες και πρακτικές συμβουλές στους δυνητικούς επισκέπτες για την επιλογή του ταξιδιωτικού προορισμού τους.

Για την επίτευξη των στόχων της, η ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ έχει σχεδιάσει και υλοποιεί ένα ολοκληρωμένο Πρόγραμμα Δράσης, το οποίο συνεχώς εμπλουτίζει και το κάνει επίκαιρο.⁵¹

Ελληνικό Κέντρο Αγροτουρισμού (ΕΛΛ.Κ.Α.)

Το Ελληνικό Κέντρο Αγροτουρισμού είναι Σωματείο μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα. Συστάθηκε τον Ιανουάριο του 2003 και απαρτίζεται από επιχειρηματίες, εκδότες, δημοσιογράφους, καθηγητές πανεπιστημίου, επιστήμονες, άτομα που ο καθένας στον τομέα του έχει να επιδείξει ένα σημαντικό έργο. Δημιουργήθηκε με σκοπό τη στήριξη, την ενίσχυση και την προώθηση της ιδέας του αγροτουρισμού στην Ελλάδα καθώς και τον πολιτικών για την προστασία και διαχείριση του περιβάλλοντος με κατεύθυνση την βιώσιμη τοπική και περιφερειακή τουριστική ανάπτυξη.

Στα πλαίσια των σκοπών του, επιδιώκει τη συνεργασία με φορείς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, με δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς καθώς και με διεθνείς και εθνικές αγροτουριστικές οργανώσεις. Ο σκοπός του ΕΛΛ.Κ.Α είναι να δημιουργηθούν Δίκτυα Συνεργασίας για την ανάδειξη των πολιτισμικών χαρακτηριστικών της υπαίθρου και των τοπικών παραδοσιακών προϊόντων. Μία από τις πρόσφατες δραστηριότητες του ΕΛΛ.Κ.Α είναι η διοργάνωση της Γιορτής Αγροτουρισμού της Επιδαύρου, μία γιορτή που όπως δείχνει το ενδιαφέρον πληθώρας Δήμων από όλη την χώρα, πρόκειται να καθιερωθεί με τοπικό χαρακτήρα σε πολλές περιοχές.

⁵¹ Agrotourism.wordpress.com

Κεφάλαιο 4

Ποιότητα στον αγροτουρισμό

Σκοπός του κεφαλαίου είναι να παραθέσει την σημασία που καταλαμβάνει η ποιότητα στον αγροτουρισμό. Λόγω του γεγονότος ότι ο αγροτουρισμός ως παγκόσμιο φαινόμενο απολαμβάνει ανάπτυξη η οποία παρουσιάζει ραγδαίο ρυθμό τα τελευταία χρόνια, κρίνεται ιδιαίτερα σημαντική η παροχή υπηρεσιών οι οποίες χαρακτηρίζονται από την ποιότητα τους. Στο κεφάλαιο αυτό θα εξεταστεί το πώς η εφαρμογή των προδιαγραφών ποιότητας που έχουν οριστεί μπορεί να οδηγήσει στην διαδικασία πιστοποίησης της αγροτουριστικής μονάδας, όσον αφορά τα ελληνικά πλαίσια. Θα παρουσιαστούν λοιπόν οι ενέργειες στις οποίες θα πρέπει να προβεί η επιχείρηση καθώς και οι προδιαγραφές που πρέπει να πληροί προκειμένου να λάβει το σήμα ποιότητας αγροτουρισμού.

4.1 Η σημασία της ποιότητας στον αγροτουρισμό

Η ποιότητα και η αυθεντικότητα των υπηρεσιών και των προϊόντων που παρέχονται στον αγροτουρισμό είναι τα δυο κυρίαρχα στοιχεία που βοηθούν να εξασφαλιστεί η βιωσιμότητα της επιχείρησης μέσα σε μια ανταγωνιστική αγορά. Στην σημερινή εποχή, η οποία χαρακτηρίζεται από την ευκολία στην πρόσβαση της πληροφόρησης, ο καταναλωτής είναι σε θέση να γνωρίζει τι θέλει, είναι ενήμερος για το προϊόν πριν καν το απολαύσει και έχει θέσει κριτήρια τα οποία πρέπει να ικανοποιηθούν προκειμένου να κατασταλάξει στην τελική του επιλογή. Ο αγροτουρισμός αναπτύσσεται με ραγδαίο βαθμό εδώ και αρκετά χρόνια σε παγκόσμιο επίπεδο, γεγονός που οδηγεί στην δημιουργία καταναλωτών οι οποίοι είναι πλέον έμπειροι με αυτού του είδους την μορφή εναλλακτικού τουρισμού, έχουν μέτρο σύγκρισης μέσω προηγούμενων εμπειριών τους, επομένως ξέρουν τι ζητάνε και έχουν και την κατάλληλη πληροφόρηση για να αξιολογήσουν μέσω κριτηρίων που έχουν θέσει και να καταλήξουν στον τελικό προορισμό τους.

Κατά το παρελθόν οι επιχειρήσεις οι οποίες δραστηριοποιήθηκαν στον μαζικό τουρισμό στόχευσαν κυρίως στο εφήμερο και εύκολο κέρδος. Με αυτόν τον τρόπο διαμορφώθηκε μια απρόσωπη σχέση ανάμεσα στις επιχειρήσεις αυτές και στους πελάτες – τουρίστες. Οι επιχειρήσεις διακατέχονταν από την έλλειψη του αισθήματος της ευθύνης απέναντι στην ποιότητα του προϊόντος και των υπηρεσιών που πρόσφεραν, με συνέπεια να πληγεί η εικόνα όχι μόνο των επιχειρήσεων αυτών αλλά και γενικότερα της χώρας.

Όσον αφορά τον αγροτουριστικό τομέα, προκειμένου να καταστεί βιώσιμη μια επιχείρηση θα πρέπει να είναι σε θέση να προσφέρει στον πελάτη ότι έχει υποσχεθεί. Πιο συγκεκριμένα ο αγρότης που δραστηριοποιείται στον αγροτουρισμό θα πρέπει να προσφέρει ποιοτικές και αυθεντικές υπηρεσίες, οι οποίες έρχονται σε αντίθεση με τις απρόσωπες κοινές τουριστικές μονάδες που έχουν ως στόχο τους το εύκολο κέρδος. Στον αγροτουρισμό ο τουρίστας τοποθετείται στο επίκεντρο όχι ως πελάτης αλλά ως φιλοξενούμενος, επισκέπτης του τόπου. Το μόνο που απαιτείται από αυτόν είναι να σεβαστεί τον τόπο τον οποίο επισκέπτεται, καθώς και τα ήθη και τις συνήθειες των κατοίκων. Με την σειρά του θα διαπιστώσει ότι θα δοθεί προτεραιότητα στην προσωπικότητα του και στις προτιμήσεις του και θα απολαύσει μια ποιοτική αλλά και απόλυτα αυθεντική μορφή παροχής υπηρεσιών. Τα κύρια χαρακτηριστικά της θα είναι το καθαρό και άνετο περιβάλλον, η φιλική εξυπηρέτηση, το οικογενειακό περιβάλλον μέσα στο οποίο θα ενταχθεί, η οικειότητα που θα βιώσει μέσα από την προσέγγιση και επικοινωνία με τους ντόπιους κατοίκους, καθώς και η φιλοξενία που θα του δημιουργήσει αισθήματα ασφάλειας, φιλικότητας και ανθρώπινης συνύπαρξης.

Η ποιότητα όσον αφορά τον τουρισμό αποτελεί εγγύηση για την καθιέρωση σε υψηλότερη θέση έναντι του ανταγωνισμού, όχι μόνο μιας τουριστικής επιχείρησης αλλά ενδεχομένως ακόμα και μιας ολόκληρης χώρας. Δεν θα πρέπει να ξεχνάμε ότι στον τουρισμό η τελική ποιότητα την οποία απολαμβάνει ο πελάτης συνδέεται με τις επιμέρους ποιότητες όλων των υπηρεσιών που συνθέτουν το τουριστικό προϊόν. Σε ότι αφορά τον αγροτουρισμό, η προσωπική επαφή και η τοποθέτηση του τουρίστα στο επίκεντρο, κάνουν πιο ευαίσθητο το τελικό αποτέλεσμα, δίνοντας στην ποιότητα μια ξεχωριστή διάσταση. Η ποιότητα συνυπάρχοντας με την αυθεντικότητα του αγροτουριστικού προϊόντος είναι σε θέση να το διαχωρίσει και να το καθιερώσει ως μια εναλλακτική τουριστική πρόταση, δίνοντας του την δυνατότητα να προσελκύσει ένα συγκεκριμένο τμήμα της τουριστικής αγοράς, αλλά και μετατρέποντας το σε μοχλό της περιφερειακής ανάπτυξης.

Η ποιότητα στο αγροτουριστικό προϊόν, λαμβάνοντας υπόψη πάντα και την αυθεντικότητα, είναι σε θέση να πείσει τον υποψήφιο πελάτη ότι αυτό διαφέρει από το αντίστοιχο προϊόν που του προσφέρει ο μαζικός τουρισμός, ότι αξίζει πραγματικά να το προτιμήσει καθώς έχει δημιουργηθεί και λειτουργεί με βάση κάποια συγκεκριμένα πρότυπα και κριτήρια. Επιπλέον ότι διαθέτει συντριπτικά πλεονεκτήματα τα οποία είναι αναντικατάστατα, δεδομένα και υπηρεσίες οι οποίες είναι μοναδικές και έρχονται σε αντιδιαστολή με τις επιχειρήσεις οι οποίες λειτουργούν χωρίς να δίνουν μεγάλη έμφαση στην ποιότητα.

4.2 Η εφαρμογή των προδιαγραφών ποιότητας και η διαδικασία πιστοποίησης

Στην επιδίωξή τους για διαρκή ικανοποίηση των πελατών τους και στην προσπάθεια τους να εξασφαλίσουν την υποσχόμενη ποιότητα πολλές τουριστικές επιχειρήσεις σήμερα στην Ελλάδα εφαρμόζουν διάφορα συστήματα διαχείρισης της ποιότητας όπως για παράδειγμα το HACCP και το ISO. Αντίστοιχα και οι αγροτουριστικές επιχειρήσεις θα πρέπει να επιβεβαιώνουν την ποιότητα των υπηρεσιών που προσφέρουν. Η διασφάλιση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών επιτυγχάνεται εφαρμόζοντας την ελληνική προδιαγραφή ΕΛΟΤ ΠΡΔ 1417, η πιστοποίηση της οποίας γίνεται μέσω τις ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ Α.Ε. από όπου και λαμβάνει το Ειδικό Σήμα Ποιότητας.

Έτσι όσες επιχειρήσεις ασχολούνται με τον αγροτουρισμό και κατέχουν την πιστοποίηση αυτή, είναι σε θέση να διαβεβαιώνουν τους μελλοντικούς πελάτες τους ότι λειτουργεί με βάση συγκεκριμένες ποιοτικές προδιαγραφές. Η πιστοποίηση αυτή είναι σε θέση να κάνει την επιχείρηση να ξεχωρίσει μέσα από τον ανταγωνισμό, καθώς ο πελάτης μπορεί να είναι σίγουρος για την ποιότητα των προϊόντων και των υπηρεσιών που θα απολαύσει, όπως και για τον αντικειμενικό έλεγχο ο οποίος έχει διενεργηθεί πριν την απονομή του σήματος στην εκάστοτε επιχείρηση. Μέσω της πιστοποίησης της επιχειρήσεις επιτυγχάνεται αυτόματα και η επίσημη αναγνώριση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών, γεγονός που αποτελεί τη μόνη εγγύηση ότι η επιχείρηση διαθέτει ένα ελεγχόμενο προϊόν σύμφωνα με την ελληνική προδιαγραφή ΕΛΟΤ ΠΡΔ 1417. Όσες επιχειρήσεις επιθυμούν και συμμετέχουν στην διαδικασία πιστοποίησης, έχουν την δυνατότητα να συνεργαστούν με έμπειρους και εξειδικευμένους συμβούλους. Μέσω της καθοδήγησης και της βοήθειας τους είναι σε θέση η επιχείρηση να αντιληφθεί ποιες είναι οι αδυναμίες της, να βελτιώσει την ποιότητα της και το σημαντικότερο να μπορέσει να ανταπεξέλθει σε όσα υπόσχεται στον πελάτη της αλλά και σε αυτά τα οποία ο πελάτης μπορεί να ζητήσει.

Σήμερα η ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ Α.Ε. είναι διαπιστευμένος φορέας πιστοποίησης, καταχωρημένος με αριθμό εγγραφής 210 για υπηρεσίες σε αγροτουριστικά καταλύματα, έχοντας σκοπό την αντικειμενική αξιολόγηση και πιστοποίηση των υπηρεσιών που παρέχονται από τα αγροτουριστικά καταλύματα.

4.3 Σήμα ποιότητας αγροτουρισμού

Το σήμα ποιότητας αγροτουρισμού μπορούν να φέρουν όλα τα καταλύματα Ήπιας Μορφής Τουρισμού Υπαίθρου μετά από την επιτυχή ολοκλήρωση της διαδικασίας πιστοποίησης, η οποία περιλαμβάνει την διαδικασία της αξιολόγησης των υπηρεσιών που παρέχονται αλλά και του συστήματος οργάνωσης και λειτουργίας της επιχείρησης. Στην συνέχεια ακολουθεί η συστηματική παρακολούθηση και ο έλεγχος για να διασφαλιστεί η ποιότητα της λειτουργίας και της οργάνωσης των επιχειρήσεων.

Είναι γεγονός πως η ζήτηση για τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού αυξάνεται με αλματώδη πρόοδο τα τελευταία χρόνια στην χώρα μας. Όποια επιχείρηση είναι σε θέση να φέρει το σήμα ποιότητας στον αγροτουρισμό, αυτομάτως απολαμβάνει σημαντικά οφέλη καθώς αυτό αποτελεί εργαλείο προβολής και ανταγωνισμού. Είναι σε θέση να συμβάλει στην ανάπτυξη σχέσεων εμπιστοσύνης μεταξύ της επιχείρησης και του πελάτη καθώς η επιχείρηση φέροντας την παραπάνω πιστοποίηση έχει ελεγχθεί ότι μπορεί να προσφέρει τα ποιοτικά χαρακτηριστικά που υπόσχεται προς τον πελάτη της. Επιπλέον μέσα από την συστηματική παρακολούθηση και τον έλεγχο που πραγματοποιείται στις επιχειρήσεις που φέρουν το σήμα αυτό, επιτυγχάνεται η διασφάλιση της ποιότητας λειτουργίας και της οργάνωσης στις επιχειρήσεις αυτές.

Επιπλέον οφέλη που αποκομίζει μια επιχείρηση από την πιστοποίηση είναι η ένταξη της σε ένα δίκτυο στο οποίο έχουμε προβολή των πιστοποιημένων επιχειρήσεων, η συμμετοχή της σε καταλόγους και εκθέσεις τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό, η προβολή της στα ΜΜΕ, η προβολή της μέσω Internet στο διαδικτυακό τόπο της ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΔ Α.Ε. ο οποίος είναι ο πληρέστερος στον χώρο των εναλλακτικών μορφών τουρισμού. Τέλος, σημαντικά οφέλη μπορούν να παρουσιαστούν στην επιχείρηση μέσω της μείωσης τους κόστους λειτουργίας της, καθώς είναι σε θέση να αξιοποιήσει αποτελεσματικότερα τους πόρους της.

Το σήμα ποιότητας αγροτουρισμού δηλώνει ότι η επιχείρηση συμμορφώνεται με τους κανόνες της ποιότητας της ελληνικής προδιαγραφής ΕΛΟΤ ΠΡΔ 1417 και έχει διάρκεια ισχύος τρία χρόνια. Μπορεί να το αποκτήσει κάθε αγροτουριστική επιχείρηση ανεξάρτητα από την μορφή που έχει εάν ανταποκρίνεται στις προϋποθέσεις της ελληνικής

προδιαγραφής ΕΛΟΤ ΠΡΔ 1417 οι οποίες συνθέτουν τον Ειδικό Κανονισμό Πιστοποίησης που περιλαμβάνει επτά ενότητες :

1. Νομοθετικό και κανονιστικό πλαίσιο λειτουργίας

Μια επιχείρηση είναι υποχρεωμένη να γνωρίζει το νομικό πλαίσιο για την νόμιμη λειτουργία της ανάλογα με το είδος της επιχειρηματικής της δραστηριότητας, να τηρεί όλες τις διατάξεις και να φέρει τις απαραίτητες αδειοδοτήσεις. Ο έλεγχος πραγματοποιείται με την επίδειξη των αδειών λειτουργίας. Επιπλέον οφείλει να τηρεί τους όρους νόμιμης άδειας οικοδομής, καθώς και να διατηρεί ένα αρχείο και ημερομηνίες των αδειών λειτουργίας της.

2. Κτιριοδομικοί και λειτουργικοί όροι

Ανάλογα με την δραστηριότητα της επιχείρησης, αυτή θα πρέπει να διαθέτει και τις κατάλληλες υποδομές σε όλους τους χώρους λειτουργίας της τόσο στον εσωτερικό όσο και στον εξωτερικό.

2.1 Η επιχείρηση θα πρέπει να έρχεται σε συμφωνία με τα αρχιτεκτονικά πρότυπα της περιοχής στην οποία δραστηριοποιείται.

2.2 Πυρασφάλεια και ασφάλεια στους χώρους της.

Συγκεκριμένα οφείλει να έχει πυροσβεστήρες, αυτόματη πυρανίχνευση και πυρόσβεση σε ευαίσθητους χώρους, να ελέγχει τις ηλεκτρολογικές της εγκαταστάσεις, να μεριμνά για την ασφαλή διακίνηση μικρών παιδιών, να έχει φώτα ασφαλείας σε περίπτωση διακοπής της ηλεκτροδότησης.

2.3 Ειδικές Προδιαγραφές Ασφαλείας

Κάθε επιχείρηση θα πρέπει να εναρμονίζεται με τις Ειδικές Προδιαγραφές Ασφαλείας, καθώς σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία θα πρέπει να ελέγχεται από τεχνικό ασφαλείας.

2.4 Πρόσβαση σε ειδικές κατηγορίες πελατών

Με τον όρο ειδική κατηγορία πελατών αναφερόμαστε συνήθως στα άτομα με ειδικές ανάγκες, στους ηλικιωμένους και στα παιδιά. Η επιχείρηση θα πρέπει να διαμορφώσει και να εξοπλίσει κατάλληλα τους χώρους της έτσι ώστε να επιτυγχάνεται εύκολα η πρόσβαση σε αυτούς. Ο εξοπλισμός που οφείλει να χρησιμοποιεί η επιχείρηση αποτελείται από ράμπες, μπάρες στις σκάλες, ανελκυστήρες, λουτρό με δυνατότητα χρήσης από τα εν λόγω άτομα κ.ά.

2.5 Τήρηση των κανόνων υγιεινής

Η επιχείρηση οφείλει να διατηρεί καθαρούς και να συντηρεί τους χώρους της, αλλά και τον εξοπλισμό που χρησιμοποιεί, να διαθέτει εντομοαπωθητικά μέσα, να προβαίνει σε απολυμάνσεις διατηρώντας και σχετικό αρχείο, να τοποθετεί σε ευδιάκριτα σημεία κάδους απορριμμάτων καθώς και να τους διατηρεί καθαρούς και τέλος να φροντίζει για την συντήρηση και την καθαριότητα των εξωτερικών χώρων της επιχείρησης. Ειδικά όσων αφορά τους χώρους εστίασης ή και παραγωγής τροφίμων πρέπει να τηρούνται οι όροι της οδηγίας 93/43/ΕΟΚ για την υγιεινή των τροφίμων. Προκειμένου να διενεργηθεί έλεγχος στην επιχείρηση, χρησιμοποιείται το εγχειρίδιο του ΕΦΕΤ ή ελέγχεται το πιστοποιητικό του ΕΦΕΤ αν αυτό υπάρχει.

2.6 Μέσα επικοινωνίας

Η επιχείρηση επιβάλλεται να έχει τηλεφωνική σύνδεση, ενώ προκειμένου να είναι σε θέση να επικοινωνήσει με τους πελάτες της συνίσταται να έχει φαξ και internet, υπηρεσίες οι οποίες μπορούν να χρησιμοποιούνται και για τους πελάτες.

2.7 Ειδικός χώρος ανακοινώσεων και ενημερωτικού δελτίου

Κάθε επιχείρηση οφείλει να έχει ειδικό χώρο ανακοινώσεων στον οποίο θα υπάρχει αναρτημένη η “Δήλωση πολιτικής”, που αφορά την ποιότητα των υπηρεσιών της επιχείρησης. Επίσης θα πρέπει να υπάρχουν έντυπα που θα ενημερώνουν τους πελάτες για την επιχείρηση (τιμοκατάλογος, διαφημιστικό υλικό), για την περιοχή (χάρτες, έντυπα για μνημεία και αξιοθέατα), και κατάλογος με τα χρήσιμα τηλέφωνα. Τα έντυπα αυτά πρέπει να διατίθενται και στην αγγλική γλώσσα.

2.8 Σήμανση χώρων

Κρίνεται αναγκαία η ύπαρξη μέσων σήμανσης τόσο στους εσωτερικούς όσο και στους εξωτερικούς χώρους της επιχείρησης, τα οποία θα πρέπει να είναι ευδιάκριτα και κατασκευασμένα με υλικά που να ταιριάζουν με τον χώρο.

2.9 Συντήρηση

Η συντήρηση των χώρων αλλά και του εξοπλισμού ο οποίος χρησιμοποιείται πρέπει να γίνεται με ορθό τρόπο καθώς και να διατηρείται αντίστοιχο αρχείο.

2.10 Λοιποί λειτουργικοί όροι

Η επιχείρηση οφείλει να διατηρεί πράσινο (φυτά, δέντρα κ.ά.) στον περιβάλλοντα χώρο της, να παρέχει υπαίθριο χώρο ο οποίος θα μπορεί να χρησιμοποιείται για σερβίρισμα καφέ ή φαγητού από τους πελάτες, να παρέχει επαρκή θέρμανση τον χειμώνα και δροσιάς το καλοκαίρι, καθώς και την κατάλληλη θερμοκρασία νερού στα λουτρά των επισκεπτών.

3. Περιβάλλον

Η επιχείρηση οφείλει να στοχεύει στην προστασία και τη διατήρηση του πολιτισμικού και φυσικού περιβάλλοντος της περιοχής στην οποία δραστηριοποιείται μέσω της εφαρμογής μιας συγκεκριμένης περιβαλλοντικής πολιτικής. Επίσης θα πρέπει να είναι σε θέση να πληροφορεί και να ευαισθητοποιεί τους πελάτες της γύρω από αυτά τα θέματα.

3.1 Προγράμματα περιβαλλοντικής διαχείρισης

Η επιχείρηση πρέπει να εγκαταστήσει και να διατηρεί προγράμματα περιβαλλοντικής διαχείρισης, ώστε να επιτύχει τους ακόλουθους περιβαλλοντικούς στόχους :

- Εφαρμογή περιβαλλοντικών νομοθετικών ρυθμίσεων
- Μείωση της ρύπανσης
- Ορθολογικής διαχείρισης φυσικών και ενεργειακών πόρων

Το περιβαλλοντικό πρόγραμμα θα πρέπει να περιλαμβάνει :

- Ορισμό ευθυνών για την επίτευξη των αντικειμενικών σκοπών και στόχων σε κάθε σχετική λειτουργία και επίπεδο της επιχείρησης
- Τα μέσα και το χρονικό πλαίσιο μέσω των οποίων τα παραπάνω πρέπει να επιτευχθούν.

Η δημιουργία και η χρήση ενός ή περισσότερων προγραμμάτων είναι στοιχεία κλειδί για την επιτυχή εφαρμογή ενός συστήματος περιβαλλοντικής διαχείρισης.

3.2 Ενέργειες διατήρησης και προστασίας γενικότερου πολιτισμικού και φυσικού περιβάλλοντος.

Σαφείς στόχοι της επιχείρησης προκειμένου να επιτευχθούν τα παραπάνω θα πρέπει να είναι η συμμετοχή της σε περιβαλλοντικές δράσεις και ενημερωτικές ημερίδες καθώς και να ενθαρρύνει τους επισκέπτες της να πράττουν ανάλογα. Επίσης θα πρέπει να παρέχει το κατάλληλο υλικό προκειμένου να ενημερώνει τους πελάτες της για τις περιοχές οικολογικού ενδιαφέροντος καθώς και το πώς θα τις επισκεφτούν. Τέλος οφείλει να πληροφορεί τους πελάτες της γύρω από θέματα προστασίας του περιβάλλοντος (π.χ. φωτιές, απειλούμενα είδη κ.ά.).

3.3 Επιμέρους ενέργειες στο πλαίσιο εφαρμογής της περιβαλλοντικής πολιτικής

Η επιχείρηση θα πρέπει να ενημερώνει τους πελάτες της για την ορθολογική χρήση του νερού για την αποφυγή κατασπατάλησης του και να τοποθετεί σε ευδιάκριτα σημεία κάδους σκουπιδιών αλλά και ανακύκλωσης. Επίσης, θα πρέπει να περιορίσει την χρήση των χημικών ουσιών, να αποφύγει την χρήση αντικειμένων μιας χρήσης (πλαστικά πιάτα, μαχαιροπίρουνα και ποτήρια) και να χρησιμοποιεί μόνο φιλικά προς το περιβάλλον εντομοαπωθητικά μέσα.

4. Τοπικά χαρακτηριστικά

Σκοπός της επιχείρησης πρέπει να είναι η προβολή και η διατήρηση των τοπικών χαρακτηριστικών που διακρίνουν και διαφοροποιούν την κάθε περιοχή. Έτσι μέσω διαφόρων ενημερωτικών φυλλαδίων θα πρέπει να προβάλλει τοπικές εκδηλώσεις και

προϊόντα, καθώς και στοιχεία της πολιτιστικής παράδοσης. Θα πρέπει να παρέχει την δυνατότητα στους πελάτες της να γευτούν τοπικά εδέσματα έτσι ώστε να γνωρίσουν τις γευστικές συνήθειες των κατοίκων.

5. Ανθρώπινο δυναμικό

Ο ανθρώπινος παράγοντας αποτελεί σημείο κλειδί για την προσφορά καλής ποιότητας αγροτουριστικού προϊόντος. Έτσι τα προσόντα, η συμπεριφορά και η εκπαίδευση του απασχολούμενου ανθρωπίνου δυναμικού χρήζουν ιδιαίτερης προσοχής όσον αφορά την επιχείρηση. Τα απαραίτητα προσόντα ο απασχολούμενος μπορεί να τα αποκτήσει με τους παρακάτω τρόπους :

- Εμπειροτεχνικά
- Πτυχίο
- Σεμινάρια
- Προϋπηρεσία

Η επιχείρηση οφείλει να φροντίζει για την διαρκή επιμόρφωση του προσωπικού της και να διατηρεί αρχείο για τα διάφορου τύπου επιμορφώσεις που του παρέχει.

6. Πελάτης

Η αγροτουριστική επιχείρηση πρέπει με σαφήνεια και ακρίβεια να πληροφορεί τους πελάτες της για τις υπηρεσίες που προσφέρει, τα χαρακτηριστικά των προϊόντων της καθώς και την πολιτική ποιότητας που ακολουθεί.

6.1 Δήλωση πολιτικής

Στον χώρο ανακοινώσεων πρέπει να βρίσκεται αναρτημένη η Δήλωση Πολίτικής Ποιότητας και στην οποία αναγράφεται πως η επιχείρηση τηρεί το νομοθετικό πλαίσιο λειτουργίας της, είναι σύμφωνη με τους αναγκαίους κτιριοδομικούς και λειτουργικούς όρους, έχει ως στόχο τη συνεχή βελτίωση των περιβαλλοντικών της επιδόσεων της λαμβάνοντας μέτρα για μείωση της ρύπανσης, καθώς και τη συμβολή της στη διατήρηση και προβολή των τοπικών χαρακτηριστικών. Επίσης, αναφέρονται η μέριμνα της επιχείρησης για την απασχόληση και συνεχή επιμόρφωση κατάλληλου εργατικού

δυναμικού, η προσπάθεια να ανταποκριθεί στις προσδοκίες των πελατών, η στόχευση για την δημιουργία σχέσεων συνέργιας και άμιλλας, η δικτύωση με ομοειδής επιχειρήσεις και η εισαγωγή καινοτόμων πρακτικών λειτουργίας. Τέλος θα πρέπει να αναγράφεται και η συνεχής προσπάθεια επίτευξης των επιμέρους στόχων που έχουν τεθεί για την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών.

6.2 Επικοινωνία

Στόχος της επιχείρησης πρέπει να είναι ο καθορισμός διαδικασιών για την αποτελεσματική και αποδοτική επικοινωνία με τους πελάτες της. Εφαρμόζοντας τις διαδικασίες αυτές δίνεται η δυνατότητα για επαρκής κατανόηση των αναγκών και των προσδοκιών του πελάτη. Οι διαδικασίες αυτές πρέπει να περιλαμβάνουν :

1. Κοστολόγηση υπηρεσιών μέσω καταλόγων τιμών στους οποίους θα περιγράφονται αναλυτικά οι προσφερόμενες υπηρεσίες, τόσο στην ελληνική όσο και στην αγγλική γλώσσα
2. Καταγραφή παραγγελίας σε ειδικά έντυπα
3. Καταγραφή απόψεων του πελάτη μέσω είτε ενός τυποποιημένου ερωτηματολογίου που θα έχει σκοπό τη μέτρηση ικανοποίησης των πελατών και θα περιλαμβάνει την αξιολόγηση των υπηρεσιών, του προσωπικού, των εγκαταστάσεων, τις παρατηρήσεις και τις προτάσεις από μέρους των πελατών, ή μέσω της προσωπικής επαφής με τον πελάτη
4. Αξιολόγηση των απόψεων των πελατών και καταγραφή των διορθωτικών ενεργειών
5. Διατήρηση αρχείου πελατών
6. Διαρκή παρουσία τουλάχιστον ενός ατόμου στο χώρο για την εξυπηρέτηση των πελατών

6.3 Πρόγραμμα ποιότητας

Η επιχείρηση πρέπει να εφαρμόζει ένα πρόγραμμα ποιότητας που να περιλαμβάνει :

- Διαδικασίες παροχής υπηρεσιών
- Διαδικασίες ελέγχου ποιότητας παρεχόμενων υπηρεσιών
- Αρχεία εφαρμοζόμενων ελέγχων ποιότητας

7. Συνέργια – Άμιλλα – Δικτύωση – Ανταγωνιστικότητα – Καινοτομία

Η επιχείρηση θα πρέπει να υποδεικνύει στους πελάτες της και άλλες επιχειρήσεις που βρίσκονται στην περιοχή και είναι πιστοποιημένες με το Σήμα Ποιότητας Αγροτουρισμού της ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ Α.Ε.. Επιπλέον θα πρέπει να υποδεικνύει και άλλες επιχειρήσεις που ακόμα και εάν δεν είναι πιστοποιημένες με το ειδικό σήμα, παρόλα αυτά συμβάλλουν στην ανάδειξη των τοπικών χαρακτηριστικών της περιοχής και δρουν συμπληρωματικά με την επιχείρηση. Επιπρόσθετα, η επιχείρηση θα πρέπει να επιδιώκει και την συμμετοχή της σε δίκτυα συνεργασίας επιχειρήσεων σε τοπικό επίπεδο (κοινή προβολή, κοινός σχεδιασμός και προμήθειας υλικών), όπως επίσης και σε θεματικά δίκτυα ή σχήματα συνεργασίας σε εθνικό επίπεδο. Οι εθελοντικές κινήσεις όπως καθαρισμού, εξωραϊσμού και δεντροφύτευσης είναι κάτι το οποίο η επιχείρηση οφείλει να πραγματοποιεί, όπως και η συμμετοχή της σε δίκτυα διακρατικής συνεργασίας μέσω της παροχής υπηρεσιών σε ειδικές ομάδες τουριστών όπως οι φοιτητές. Τέλος θα πρέπει να καινοτομεί και να προωθεί την εισαγωγή νέων τεχνικών, υπηρεσιών, ιδεών ή συστημάτων οργάνωσης.

Για την διαδικασία της πιστοποίησης ο ενδιαφερόμενος θα πρέπει να συμπληρώσει και να αποστείλει στην ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ Α.Ε. ένα Έντυπο Εκδήλωσης Ενδιαφέροντος. Στη συνέχεια η ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ Α.Ε. στέλνει ένα ενημερωτικό φάκελο και την προσφορά σχετικά με το κόστος και τη διάρκεια των επιθεωρήσεων, ανάλογα με τα χαρακτηριστικά της επιχείρησης. Εάν η επιχείρηση αποδεχτεί την προσφορά θα υπογραφεί στην συνέχεια ένα συμβόλαιο μεταξύ της επιχείρησης και της ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ Α.Ε. μαζί με την σχετική αίτηση πιστοποίησης.

Στη συνέχεια η επιχείρηση θα πρέπει να εκτελέσει τις διάφορες ενέργειες που απαιτούνται προκειμένου να ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις του ΕΛΟΤ και καλεί την ομάδα αξιολόγησης στις εγκαταστάσεις της ώστε να διενεργηθεί ο απαραίτητος έλεγχος. Αφού πραγματοποιηθεί ο έλεγχος και έχουν καταγραφεί οι ελλείψεις, τα μέλη της ομάδας αξιολόγησης προτείνουν τις διορθωτικές ενέργειες που πρέπει να γίνουν και συντάσσουν την Έκθεση Επιθεώρησης, την οποία κοινοποιούν στην επιχείρηση. Η Επιτροπή Πιστοποίησης της ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ Α.Ε. θα λάβει την τελική απόφαση και για την επιβεβαίωση της τήρησης των απαιτήσεων πραγματοποιούνται ετήσιες επιθεωρήσεις καθ' όλη την διάρκεια της ισχύς του σήματος.

Κεφάλαιο 5

Προγράμματα χρηματοδότησης αγροτουρισμού στην Ελλάδα

5.1 Εισαγωγή

Ήδη από την δεκαετία του 1980 η Ευρωπαϊκή Κοινότητα είχε θέσει ως στόχο της την ανάπτυξη του αγροτουρισμού με κύριο στόχο την συγκράτηση του τοπικού πληθυσμού στις αγροτικές περιοχές. Προτεραιότητα αποτέλεσε η βιωσιμότητα των αγροτικών περιοχών μέσα από θέματα ανάπτυξης και οικονομικής διαφοροποίησης. Προς την κατεύθυνση της τόνωσης του αγροτικού εισοδήματος αλλά και της γενικότερης ανάπτυξης των ορεινών και μειονεκτικών περιοχών, η (τότε) Ευρωπαϊκή Κοινότητα θέσπισε προγράμματα χρηματοδότησης τα οποία είχαν την μορφή επιδοτήσεων, προκειμένου να προαχθεί ο αγροτουρισμός. Τα προγράμματα αυτά ήταν αρχικά τα εξής : ο Κανονισμός 1257/99, τα ΜΟΠ, τα Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα (ΠΕΠ) των Κοινοτικών Πλαισίων Στήριξης, η Κοινοτική πρωτοβουλία Leader (I, II και Plus) και τα Ολοκληρωμένα Προγράμματα Ανάπτυξης του Αγροτικού Χώρου (Ο.Π.Α.Α.Χ.)

Ο Κανονισμός 1257/99 θεσπίζει το πλαίσιο της κοινοτικής στήριξης για μια αειφόρο αγροτική ανάπτυξη. Τα μέτρα αγροτικής ανάπτυξης με βάση αυτόν τον κανονισμό αφορούσαν στον εκσυγχρονισμό και στην διαφοροποίηση των γεωργικών εκμεταλλεύσεων. Πιο συγκεκριμένα ήταν μέτρα που βοηθούσαν τις επενδύσεις στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις, στην εγκατάσταση νέων γεωργών, στην κατάρτιση, στη στήριξη των επενδύσεων στις εγκαταστάσεις μεταποίησης και εμπορίας, στη συμπληρωματική ενίσχυση στη δασοκομία, στη προώθηση και αναπροσανατολισμός της γεωργίας. Κύριος στόχος αποτέλεσε η δημιουργία συμπληρωματικού εισοδήματος με την προώθηση αγροτουριστικών και αγροβιοτεχνικών δραστηριοτήτων. Η στήριξη προερχόταν από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων (ΕΓΤΠΕ).⁵²

Τα πρώτα προγράμματα χρηματοδότησης ήταν τα ονομαζόμενα Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα (Μ.Ο.Π) τα οποία δόθηκαν μέσα στα πλαίσια του Α΄ Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης. Η περίοδος εφαρμογής τους ήταν στα έτη 1986 – 1994 και στην χώρα μας απορροφήθηκαν συνολικά επτά ΜΟΠ. Διέθεσαν αρκετούς πόρους για την

⁵² <http://europa.eu>

ολοκλήρωση μικρών έργων υποδομής σε όλη την χώρα, στηρίζοντας την οικονομική δραστηριότητα και διευκολύνοντας την βελτίωση του επιπέδου ζωής στις αγροτικές περιοχές. Επίσης, μέσω των πόρων αυτών αναβαθμίστηκε το επαρχιακό οδικό δίκτυο, δόθηκε η δυνατότητα εκσυγχρονισμού σε μικρές γεωργικές επιχειρήσεις και διευκολύνθηκε η ίδρυση μικρών και μεσαίου μεγέθους ξενοδοχείων σε όλη την χώρα.⁵³

Τα Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα (ΠΕΠ) αποτελούσαν μέρη των τριών Κοινοτικών Πλαισίων Στήριξης (ΚΠΣ). Το Α΄ ΚΠΣ είχε χρονική διάρκεια από το 1988 έως το 1994, το Β΄ ΚΠΣ από το 1994 έως το 2000 και το Γ΄ ΚΠΣ από το 2000 έως και το 2006. Τα ΠΕΠ αποτελούν πολυτομεακές διαρθρωτικές παρεμβάσεις. Είναι δηλαδή έργα που αφορούν την ανάπτυξη υποδομών και τη βελτίωση υπηρεσιών προς τον πολίτη, έχοντας στόχο την βελτίωση του βιοτικού επιπέδου στην περιφέρεια. Καταρτίζονται από κάθε περιφέρεια στο πλαίσιο ενός στρατηγικού σχεδιασμού ανάπτυξης και περιλαμβάνουν Άξονες, Δράσεις και Μέτρα. Ο αγροτουρισμός αποτελεί έναν από τους άξονες των ΠΕΠ. Δικαιούχοι των Προγραμμάτων αυτών είναι τοπικοί και συλλογικοί φορείς καθώς και φυσικά πρόσωπα

Ένα ακόμα πρόγραμμα χρηματοδότησης, τα οποία χορήγησε η Ευρωπαϊκή Ένωση, αποτελούν και τα αποκαλούμενα Ολοκληρωμένα Προγράμματα Ανάπτυξης του Αγροτικού Χώρου (Ο.Π.Α.Α.Χ). Οι δράσεις των ΟΠΑΑΧ, στοχεύουν κατά κύριο λόγο στην ανάγκη σχεδιασμού και υλοποίησης μιας πολιτικής για την ολοκληρωμένη και βιώσιμη ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών, με απώτερο στόχο την ανασυγκρότηση της υπαίθρου. Η πολιτική αυτή έχει στόχο την οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική αναβάθμιση της υπαίθρου, κατά τρόπο που να εξασφαλίζεται η οικονομική αυτοδυναμία της, η προστασία του περιβάλλοντος και η διάσωση και διαφύλαξη στοιχείων της πολιτιστικής κληρονομιάς

Στην συνέχεια θα παρουσιαστούν τα προγράμματα χρηματοδότησης που προωθεί η Ευρωπαϊκή Ένωση καθώς και η Ευρωπαϊκή Πρωτοβουλία LEADER η οποία θεωρείται και ως μια από τις πιο επιτυχημένες πρωτοβουλίες που ανέλαβε η ΕΕ μιας και αποτέλεσε την αρχή μίας νέας προσέγγισης στην πολιτική Αγροτικής Ανάπτυξης, η οποία στηριζόταν στην ολοκληρωμένη και συμμετοχική προσέγγιση σε τοπικό επίπεδο.

⁵³ <http://www.hellaskps.gr>

5.2 Προγράμματα LEADER

Η κοινοτική πρωτοβουλία LEADER (Liaisons Entre Actions de Developpement de l' Economie Rurale) δηλαδή οι Δεσμοί μεταξύ των δράσεων για την Ανάπτυξη της Αγροτικής Οικονομίας, αναλήφθηκε με απόφαση της Επιτροπής Κοινοτήτων. Στο πλαίσιο της πρωτοβουλίας χορηγήθηκε κοινοτική βοήθεια υπό μορφή συνολικών επιδοτήσεων ή ολοκληρωμένων επιχειρησιακών προγραμμάτων προκειμένου να μπορέσουν οι φορείς αγροτικής ανάπτυξης να θέσουν σε εφαρμογή προσεγγίσεις αγροτικής ανάπτυξης σε ενδογενή και τοπική κλίμακα, συχνά με καινοτόμο χαρακτήρα.⁵⁴

Επίσης, επιλέξιμες ενέργειες είναι η προώθηση της συνεργασίας μεταξύ αγροτικού χαρακτήρα πρωτοβουλιών των κρατών - μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και η ανταλλαγή σχετικών πληροφοριών, εμπειριών και καλών πρακτικών μέσω του Ευρωπαϊκού Αγροτικού Δικτύου Ανάπτυξης, που ανέπτυξε η ίδια Κοινοτική Πρωτοβουλία LEADER.

Η κοινοτική πρωτοβουλία ξεκίνησε ως LEADER I (1991-1993), συνεχίστηκε ως LEADER II (1994-1999) και ως LEADER + (2000-2006) μετά και την έγκριση του Γ' Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης. Σήμερα δίνεται η δυνατότητα στους κατοίκους των αγροτικών περιοχών να προχωρήσουν στην αγροτική ανάπτυξη της περιοχής τους μέσα από τον 4^ο Άξονα του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης 2007 – 2013, γνωστού και ως Άξονα LEADER.

5.2.1 Πρόγραμμα LEADER I

Το LEADER I επινοήθηκε σαν “πρότυπο πρόγραμμα” που αποσκοπούσε να επιδείξει την εγκυρότητα μιας προσέγγισης της αγροτικής ανάπτυξης η οποία βασίστηκε σε πρωτοβουλίες ολοκληρωμένης τοπικής ανάπτυξης, που συνέδεσε όλους τους ενδιαφερομένους εταίρους σε μία συγκεκριμένη περιοχή.

Το LEADER I ενθάρρυνε τον πειραματισμό με καινοτόμες προσεγγίσεις που βασίζονταν στην αξιοποίηση των ενδογενών πόρων και στη συμμετοχή των τοπικών επιχειρήσεων και του τοπικού πληθυσμού, με στόχο την προώθηση του επιχειρηματικού πνεύματος και την τοπική αντίδραση απέναντι στο μαρασμό.

⁵⁴ <http://www.anko.gr/>

Η πρωτοβουλία LEADER I για την οποία διατέθηκαν 442 εκ. Ecu κοινοτικής χρηματοδότησης, στο διάστημα της 3ετούς περιόδου εφαρμογής της, επιδίωκε να καταδείξει τη σημασία της άμεσης στήριξης των συλλογικών πρωτοβουλιών αγροτικής ανάπτυξης που αναλαμβάνουν οι ίδιες οι τοπικές κοινωνίες.

Το πρόγραμμα παρείχε συνδρομή στις Ομάδες Τοπικής Δράσης (ΟΤΔ) οι οποίες είναι ένα σύνολο δημόσιων και ιδιωτικών εταίρων οι οποίοι διαμορφώνουν από κοινού μία στρατηγική και νέα μέτρα για την ανάπτυξη μιας αγροτικής περιοχής με περιορισμένη έκταση. Σε κάθε κράτος μέλος, ένας ενδιάμεσος οργανισμός έλαβε επιχορήγηση που προερχόταν από τα τρία διαρθρωτικά ταμεία. Ο οργανισμός αυτός είχε καθήκον να διοχετεύει την ενίσχυση προς τις διάφορες (ΟΤΔ), των οποίων η ταυτότητα και το πρόγραμμα προσδιοριζόταν στις αποφάσεις της Επιτροπής. Το LEADER I σημείωσε στην πράξη σημαντική επιτυχία, δείχνοντας με τον τρόπο αυτό ότι ανταποκρινόταν αποτελεσματικά σε μια πραγματική προσδοκία του αγροτικού Κόσμου.

Οι κύριοι στόχοι του προγράμματος ήταν οι εξής :

- Ανάδειξη των τουριστικών πόρων κάθε περιοχής
- Ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού
- Αξιοποίηση φυσικών πόρων που παρέχουν ευκαιρίες για τουρισμό όπως λίμνες, ποτάμια, δάση κλπ.
- Δημιουργία υπηρεσιών τουρισμού και τουριστικών δικτύων, π.χ. κατασκευή παραδοσιακών καταλυμάτων, ανάπτυξη οδικού ή και αεροπορικού δικτύου για την εύκολη πρόσβαση σε δυσπρόσιτες περιοχές
- Ανακαίνιση και αξιοποίηση κτιρίων και χώρων ιστορικού, αρχαιολογικού και λαογραφικού ενδιαφέροντος, όπως κάστρα, μοναστήρια κ.ά.

5.2.2 Πρόγραμμα LEADER II

Το LEADER II αποτέλεσε φυσική συνέχεια του LEADER I και υλοποιήθηκε κατά την 5ετία 1994-1999, με κύριο σκοπό την συμπλήρωση και ενίσχυση του προηγούμενου προγράμματος.

Εκτός από τα προγράμματα αγροτικής καινοτομίας, που αποτελούν το σημαντικότερο μέρος του LEADER II, η νέα πρωτοβουλία περιλάμβανε δύο νέες φάσεις που δεν υπήρχαν στο LEADER I. Συγκεκριμένα, το νέο πρόγραμμα ενίσχυε τις ικανότητες τις οποίες πρέπει να διαθέτει ο τοπικός πληθυσμός και οι αντιπρόσωποί του ώστε να είναι σε θέση και οι φτωχότερες αγροτικές περιοχές να καταρτίσουν στρατηγικές ολοκληρωμένης τοπικής ανάπτυξης. Παράλληλα, προσέφερε στους αγροτικούς φορείς διαφόρων κρατών μελών τη δυνατότητα να πραγματοποιήσουν από κοινού διεθνικά προγράμματα συνεργασίας με τη συμμετοχή τους στο ευρωπαϊκό δίκτυο αγροτικής ανάπτυξης. Η σύνθεση αυτού του δικτύου διευρύνθηκε με μία σειρά οργανισμών που συμμετέχουν στην αγροτική ανάπτυξη. Οι διάφοροι αυτοί οργανισμοί καλούνται να εργασθούν μαζί, χωρίς απομόνωση ούτε διάκριση.

Οι στόχοι του LEADER II συνοψίζονται:⁵⁵

- Στην ενθάρρυνση των υποδειγματικών τοπικών πρωτοβουλιών αγροτικής ανάπτυξης.
- Στην παροχή στήριξης σε δράσεις καινοτόμου, υποδειγματικού και μεταβιβάσιμου χαρακτήρα, οι οποίες παρουσιάζουν τις νέες οδούς που μπορεί να ακολουθήσει η αγροτική ανάπτυξη.
- Στην ανταλλαγή εμπειριών και στη μεταφορά τεχνογνωσίας.
- Στην παροχή στήριξης σε προγράμματα διακρατικής συνεργασίας, τα οποία προέρχονται από τοπικούς φορείς των αγροτικών περιοχών.

Τα μέτρα, τα οποία περιλαμβάνει το πρόγραμμα Leader II αφορούν στην επαγγελματική κατάρτιση, στον αγροτουρισμό, στην παροχή στήριξης στις μικρές επιχειρήσεις, στην αξιοποίηση και εμπορία της γεωργικής και δασικής παραγωγής, της τοπικής αλιείας, στη διατήρηση και βελτίωση του περιβάλλοντος.

Οι δράσεις της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας Leader II προωθούνται από τις Ομάδες Τοπικής Δράσης (ΟΤΔ). Στη χώρα μας τις Ομάδες Τοπικής Δράσης αποτελούν Αναπτυξιακές Εταιρίες (ΑΝ. ΕΤ.), που είναι οι τοπικοί αναπτυξιακοί μηχανισμοί των παραγωγικών και κοινωνικών φορέων μιας αγροτικής περιοχής. Στρατηγικός στόχος των προγραμμάτων των ΑΝ. ΕΤ. είναι η συγκράτηση του αγροτικού πληθυσμού στην ύπαιθρο με παρεμβάσεις, που εξασφαλίζουν τη βιώσιμη ανάπτυξή της, δίνουν τη δυνατότητα συμπληρωματικού

⁵⁵ <http://www.minagric.gr>

εισοδήματος και συμβάλουν στη μείωση της ανεργίας, στη διαφύλαξη των φυσικών πόρων και στην προστασία του περιβάλλοντος.

Κατά την διάρκεια του LEADER II πραγματοποιήθηκαν 1104 έργα και δράσεις αγροτικού τουρισμού με συνολικό κόστος τα 38.8 δισεκατομμύρια δραχμές.

5.2.3 Πρόγραμμα LEADER +

Το πρόγραμμα LEADER + πραγματοποιήθηκε κατά την περίοδο 2000 – 2006, αποτελώντας κομμάτι του Γ Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης με συνολικό προϋπολογισμό τα 392.6 εκατομμύρια ευρώ. Από το συγκεκριμένο ποσό τα 182.9 εκατομμύρια αποτελούν την κοινοτική συμμετοχή, ενώ τα 69.3 εκατομμύρια ευρώ αντιστοιχούν στην Εθνική Συμμετοχή, που στην χώρα μας πραγματοποιήθηκε από το Υπουργείο Γεωργίας και τέλος τα 141.4 εκατομμύρια ευρώ αποτελούν την Ίδια Συμμετοχή.⁵⁶

Ως περιοχή εφαρμογής του επιχειρησιακού προγράμματος LEADER+ επιλέχθηκαν να αποτελέσουν οι ορεινές περιοχές της Ελλάδας, όπως αυτές έχουν χαρακτηριστεί σύμφωνα με την οδηγία 75/268/ΕΟΚ, οι νησιωτικές περιοχές, καθώς και περιβαλλοντικά ευαίσθητες περιοχές (π.χ. NATURA 2000).

Παρ' όλα αυτά ήταν δυνατή και η επέκταση της περιοχής εφαρμογής σε μειονεκτικές περιοχές της χώρας εφόσον αυτές :

- Είναι γεωγραφικά εφαιπόμενες με τις ορεινές περιοχές,
- Αντιμετωπίζουν διαρθρωτικά προβλήματα,
- Παρουσιάζουν αναπτυξιακή προοπτική και
- Συμβάλλουν στην αναπτυξιακή προοπτική της ορεινής περιοχής, αποτελώντας πόλο έλξης και ανάπτυξης αυτής.

Το επιχειρησιακό πρόγραμμα πρωτοβουλίας LEADER+ της χώρας μας παρουσίασε δύο γενικούς Αναπτυξιακούς Στόχους :

⁵⁶ <http://www.leader-plus.gr>

1^{ος} στόχος Η ολοκληρωμένη, υψηλής ποιότητας, αειφόρος ανάπτυξη της υπαίθρου μέσω πιλοτικών εφαρμογών.

Με την βοήθεια του LEADER + παρατηρήθηκε βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των αγροτικών περιοχών μέσω της διαφοροποίησης της οικονομικής βάσης, δόθηκε η ευκαιρία για τη παροχή υπηρεσιών που σχετίζονται με τη βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων και παρατηρήθηκε μείωση των διαφορών και ανισοτήτων μεταξύ των κατοίκων των αγροτικών και αστικών περιοχών, καθώς και τη διατήρηση του περιβάλλοντος και της πολιτιστικής κληρονομιάς.

2^{ος} στόχος : Η ενίσχυση της προσπάθειας για άρσης της απομόνωσης των περιοχών σε όλα τα επίπεδα της οικονομικής και κοινωνικής ζωής

Ο στόχος αυτός σχετίζεται άμεσα με τις προτεραιότητες της Ε.Ε. για ανάπτυξη του ενδογενούς δυναμικού των αγροτικών περιοχών, και βοήθησε στη διατήρηση και ενίσχυση ενός βιώσιμου κοινωνικού ιστού, στη βελτίωση των όρων εργασίας και στην εισαγωγή νέων τεχνολογιών, μέσω της εφαρμογής κατάλληλων ενεργειών για άρση της απομόνωσης των αγροτικών περιοχών.

Ο στόχος επιτευχθεί με την ανάπτυξη δικτύωσης και συνεργασιών σε Εθνικό, Ευρωπαϊκό ή και ευρύτερο επίπεδο, για ανταλλαγή τεχνογνωσίας και εμπειριών, καθώς και για δημιουργία κρίσιμης μάζας για την καλύτερη πρόσβαση στην αγορά των προϊόντων και των υπηρεσιών.

5.2.4 Ο αντίκτυπος των προγραμμάτων LEADER⁵⁷

Το LEADER ήταν μία αποτελεσματική πρωτοβουλία. Αποδείχθηκε ικανή να προσαρμόζεται σε όλες τις αγροτικές κοινωνικοοικονομικές συνθήκες και στα πλαίσια διακυβέρνησης. Έφερε σε στενότερη επαφή τοπικούς παράγοντες, διοικητικές αρχές και διαρθρώσεις υποστήριξης και κινητοποίησε το δυναμικό για την παροχή εθελοντικής εργασίας μεταξύ του τοπικού πληθυσμού. Αποδείχθηκε κατάλληλη για μικρής κλίμακας τοπικές δραστηριότητες και έργα σε περιοχές με υστέρηση και ευάλωτες αγροτικές περιοχές. Είχε συμβολή στην επανασύνδεση δημοσίων και ιδιωτικών, κερδοσκοπικών και

⁵⁷ <http://ec.europa.eu>

μη κερδοσκοπικών δραστηριοτήτων. Επιπλέον, οδήγησε στην αλλαγή νοοτροπίας μεταξύ τοπικών παραγόντων οδηγώντας από παθητικές σε ενεργητικές συμπεριφορές.

Επίσης συνέβαλε στη βιωσιμότητα των αναπτυξιακών διαδικασιών σε τοπικό επίπεδο. Άνοιξε νέες προοπτικές με τη δημιουργία προστιθέμενης αξίας σε αγροτικές περιοχές και συνεργιών μεταξύ υφιστάμενων αλυσίδων προστιθέμενης αξίας. Συνέβαλε στην απόκτηση δεξιοτήτων σε τοπικό επίπεδο εντός και γύρω από τις τοπικές εταιρικές σχέσεις. Πολλά τοπικά προγράμματα ενσωμάτωσαν περιβαλλοντικές πτυχές στην κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη σε στρατηγικό επίπεδο. Οι δημόσιοι και οι ιδιωτικοί φορείς άρχισαν να ενεργούν από κοινού, ή ενέτειναν τη συνεργασία τους.

Η πρωτοβουλία LEADER είχε θετικές επιπτώσεις στην απασχόληση, μολονότι είναι δύσκολη η ποσοτικοποίηση τους. Γενικά όμως, μπορούμε να πούμε ότι συνέβαλλε στην δημιουργία ή στη διατήρηση 100.000 περίπου θέσεων πλήρους απασχόλησης σε αγροτικές περιοχές στην Ευρώπη. Οι νέες θέσεις απασχόλησης, όπως επίσης οι περισσότεροι επισκέπτες και η μεγαλύτερη προστιθέμενη αξία από τοπικά προϊόντα δημιούργησαν μεγαλύτερο εισόδημα και αύξησαν την προθυμία τοπικών επιχειρηματιών να πραγματοποιήσουν επενδύσεις στις περιοχές τους.

Τα μέτρα για την απόκτηση δεξιοτήτων, η δημιουργία θέσεων απασχόλησης και εισοδήματος συνέβαλαν στην παροχή ίσων ευκαιριών. Η παρουσία γυναικών σε συμβούλια ΟΤΔ και στο προσωπικό διαχείρισης και προώθησης λειτούργησε ως μοχλός για την αντιμετώπιση των αναγκών του γυναικείου αγροτικού πληθυσμού με καλύτερο τρόπο.

Οι περιβαλλοντικοί στόχοι ενσωματώθηκαν κυρίως σε σχέδια γεωργικής και τουριστικής ανάπτυξης. Μεγάλος αριθμός καινοτομιών όπως στη χρήση τοπικών ανανεώσιμων πόρων, είχαν ως στόχο την προώθηση της οικολογικής διάστασης στις κοινοτικές υποδομές και στην τοπική οικονομία. Ο έντονος περιβαλλοντικός προσανατολισμός συνέβαλε στην ενσωμάτωση στρατηγικών εδαφικής ανάπτυξης κάτω από έναν κοινό σκοπό.

5.2.5 Άξονας 4: Εφαρμογή της προσέγγισης Leader

Η πρωτοβουλία LEADER, μετά την εμπειρία τριών περιόδων προγραμματισμού, έχει φτάσει σε επίπεδο ωριμότητας που δίνει τη δυνατότητα στις αγροτικές περιοχές να εφαρμόσουν ευρύτερα την προσέγγιση LEADER εξυπηρετώντας βασικούς στόχους του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης (ΠΑΑ) 2007-2013. Μέσω της προσέγγισης LEADER θα εφαρμοστούν στρατηγικές τοπικής ανάπτυξης με ολοκληρωμένο και πολυτομιακό χαρακτήρα σε σαφώς προσδιορισμένες αγροτικές περιοχές μικρότερες της περιφέρειας. Η εκπόνηση και εφαρμογή των στρατηγικών τοπικής ανάπτυξης θα πραγματοποιηθεί μέσω της «εκ των κάτω προς τα άνω προσέγγισης» από τοπικά εταιρικά σχήματα δημοσίου – ιδιωτικού τομέα (Ομάδες Τοπικής Δράσης – Ο.Τ.Δ.) που δραστηριοποιούνται στην προτεινόμενη περιοχή παρέμβασης. Οι Ομάδες Τοπικής Δράσης που θα εκπονήσουν και θα εφαρμόσουν τη στρατηγική τοπικής ανάπτυξης θα πρέπει να είναι αντιπροσωπευτικές των δημοσίων και ιδιωτικών φορέων της περιοχής αναφοράς τους.

Στο πλαίσιο αυτό μέσω του Άξονα 4 θα υλοποιηθούν δράσεις που αποσκοπούν :⁵⁸

- Στην αύξηση της προστιθέμενης αξίας των γεωργικών και δασοκομικών προϊόντων
- Στη διαφοροποίηση προς μη γεωργικές δραστηριότητες
- Στη στήριξη της δημιουργίας και ανάπτυξης πολύ μικρών επιχειρήσεων
- Στην ενθάρρυνση τουριστικών δραστηριοτήτων
- Σε βασικές υπηρεσίες για την οικονομία και τον αγροτικό πληθυσμό
- Στην ανακαίνιση και ανάπτυξη χωριών
- Στη διατήρηση και αναβάθμιση της αγροτικής κληρονομιάς

Παράλληλα θα ενισχυθεί η συνεργασία και δικτύωση μεταξύ περιοχών, φορέων και κλάδων προκειμένου να αναπτυχθούν νέοι τρόποι και διαδικασίες για την αντιμετώπιση των προβλημάτων των επιλεγμένων αγροτικών περιοχών.

Στο πλαίσιο των παρεμβάσεων θα επιδιωχθεί η στήριξη της καινοτομίας σε όλους τους τομείς της τοπικής οικονομίας και η ενίσχυση καινοτόμων παρεμβάσεων με θετικά αποτελέσματα στην ανταγωνιστικότητα των περιοχών παρέμβασης και τη δημιουργία θέσεων απασχόλησης.

⁵⁸ <http://www.agrotikianaptixi.gr>

Επιπλέον, θα ενισχυθούν παρεμβάσεις για τη λειτουργία της Ομάδας Τοπικής Δράσης, την απόκτηση δεξιοτήτων και την εμπύχωση στην περιοχή.

5.3 Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης της Ελλάδας

5.3.1 Εισαγωγή

Το Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης της Ελλάδας 2007-2013 (ΠΑΑ) αποτελεί ένα αυτοτελές Πρόγραμμα της Τέταρτης Προγραμματικής Περιόδου για τη στήριξη της αγροτικής ανάπτυξης και βασίζεται στον Κανονισμό (ΕΚ) αρ. 1698/2005 του Συμβουλίου της 20ης Σεπτεμβρίου 2005 και στον Κανονισμό (ΕΚ) 1974/2006 της Επιτροπής της 15ης Δεκεμβρίου 2006 που αφορά στη θέσπιση λεπτομερών κανόνων εφαρμογής του Κανονισμού (ΕΚ) 1698/2005 για τη στήριξη της αγροτικής ανάπτυξης από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ).

Οι στρατηγικοί στόχοι του Προγράμματος είναι :

- Η διατήρηση και βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της γεωργίας, της δασοκομίας και του αγροδιατροφικού τομέα
- Η προστασία του περιβάλλοντος και αειφόρος διαχείριση των φυσικών πόρων
- Η βελτίωση της ποιότητας ζωής στις αγροτικές περιοχές και ενθάρρυνση της διαφοροποίησης της αγροτικής οικονομίας
- Η δημιουργία τοπικών ικανοτήτων για την απασχόληση και τη διαφοροποίηση στις αγροτικές περιοχές μέσω της προσέγγισης Leader

Για την περίοδο 2007 – 2013, οι παρακάτω άξονες αφορούν τις δράσεις του Υπουργείου Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής:⁵⁹

Άξονας 2: «Προστασία του περιβάλλοντος και αειφόρος διαχείριση των φυσικών πόρων»

Οι παρεμβάσεις του Άξονα στοχεύουν κυρίως στην προστασία του εδάφους και των υδατικών πόρων, στην άμβλυση των επιπτώσεων των κλιματικών μεταβολών, στην

⁵⁹ <http://www.ypeka.gr>

προστασία της βιοποικιλότητας, στην προστασία και διατήρηση του αγροτικού τοπίου και στη βελτίωση της οικολογικής σταθερότητας των δασών.

Άξονας 3: «Βελτίωση της ποιότητας ζωής στις αγροτικές περιοχές και ενθάρρυνση της διαφοροποίησης της αγροτικής οικονομίας»

Οι παρεμβάσεις του Άξονα στοχεύουν κυρίως στην οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική αναβάθμιση των ορεινών και μειονεκτικών περιοχών της χώρας. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην προώθηση δραστηριοτήτων εκτός της γεωργίας, στην ενίσχυση της επιχειρηματικότητας μικρής κλίμακας και στην αναστροφή των δυσμενών τάσεων της πληθυσμιακής συρρίκνωσης σε μια ελκυστικότερη ύπαιθρο με προοπτικές ήπιας ανάπτυξης.

Η προσέγγιση LEADER, εξυπηρετώντας βασικούς στόχους του ΠΑΑ, δίνει τη δυνατότητα σε αγροτικές περιοχές να εφαρμόσουν στρατηγικές τοπικής ανάπτυξης με ολοκληρωμένο και πολυτομεακό χαρακτήρα. Η εφαρμογή των στρατηγικών αυτών πραγματοποιείται με την «εκ των κάτω προς τα άνω» διαδικασία προγραμματισμού και υλοποίησης, από τοπικά εταιρικά σχήματα δημοσίου – ιδιωτικού τομέα (Ομάδες Τοπικής Δράσης) τα οποία δραστηριοποιούνται στην κάθε περιοχή, γνωρίζουν τις δυνατότητες και δυσκολίες της και είναι αντιπροσωπευτικά των δημοσίων και ιδιωτικών φορέων αυτής. Οι δράσεις της LEADER, στο πλαίσιο των οποίων επιδιώκεται η στήριξη της καινοτομίας, περιλαμβάνουν τη δημιουργία και ανάπτυξη πολύ μικρών επιχειρήσεων, την ενθάρρυνση τουριστικών δραστηριοτήτων, την αύξηση της προστιθέμενης αξίας γεωργικών και δασοκομικών προϊόντων, την ανάδειξη της αγροτικής κληρονομιάς, την αναμόρφωση χωριών, τις συνεργασίες, τη δικτύωση κλπ.

5.3.2 Το Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης της Ελλάδας 2007-2013 «Αλέξανδρος Μπαλαταζής»

Το Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης της Ελλάδας (ΠΑΑ) 2007-2013, για το οποίο η Κοινοτική Συμμετοχή του Ευρωπαϊκού Γεωργικού Ταμείου Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ) ανέρχεται σε 3,9 δις € περίπου, εγκρίθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στις 29.11.2007 με την αριθ. πρωτ. Ε(2007) 6015 Απόφαση, όπως τροποποιήθηκε και ισχύει σήμερα.

Το Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης της Ελλάδας 2007-2013 «Αλέξανδρος Μπαλατζής» αποτελεί ένα αυτοτελές Πρόγραμμα της Τέταρτης Προγραμματικής Περιόδου για τη στήριξη της αγροτικής ανάπτυξης και συμπεριλαμβάνει μέτρα και δράσεις που αφορούν στην αναστροφή της ηλικιακής διάρθρωσης των απασχολούμενων στη γεωργία και την αύξηση του μεγέθους των γεωργικών εκμεταλλεύσεων, στην ανάπτυξη των επιχειρηματικών δομών μέσω του εκσυγχρονισμού και της καινοτομίας, στην αναβάθμιση των υποδομών του πρωτογενούς τομέα, στην κατάρτιση και ανάπτυξη δεξιοτήτων, μέτρα, στη βελτίωση της ελκυστικότητας των αγροτικών περιοχών, στην ενίσχυση της επιχειρηματικότητας, στην προώθηση της συνεργασίας, στην ανάπτυξη υποδομών ευρυζωνικού δικτύου και εφαρμογών Τεχνολογίας και Πληροφοριών (ΤΠΕ) και τέλος, στην ενίσχυση των τοπικών φορέων και την κινητοποίηση του τοπικού πληθυσμού.

Στρατηγικοί στόχοι του προγράμματος είναι οι εξής :

- Διατήρηση και βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της γεωργίας, της δασοκομίας και του αγροδιατροφικού τομέα
- Προστασία του περιβάλλοντος και αειφόρος διαχείριση φυσικών πόρων
- Βελτίωση ποιότητας ζωής στις αγροτικές περιοχές και ενθάρρυνση της διαφοροποίησης της αγροτικής οικονομίας
- Δημιουργία τοπικών ικανοτήτων για την απασχόληση και τη διαφοροποίηση στις αγροτικές περιοχές μέσω της προσέγγισης Leader

Πιο συγκεκριμένα στην συνέχεια θα παρουσιάσουμε τα Μέτρα 312 και 313 αντίστοιχα που υπόκεινται στο Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης της Ελλάδας 2007 – 2013 “ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΜΠΑΛΤΑΤΖΗΣ”⁶⁰

5.3.3 Μέτρο 312: «Στήριξη της δημιουργίας και ανάπτυξης πολύ μικρών επιχειρήσεων»

Στόχος του Μέτρου είναι η προώθηση της ιδιωτικής πρωτοβουλίας με την ενίσχυση της επιχειρηματικότητας σε διάφορους τομείς της τοπικής οικονομίας, η δημιουργία δυνατοτήτων απασχόλησης εκτός του πρωτογενή τομέα, προκειμένου να δημιουργηθούν οι κατάλληλες προϋποθέσεις για τη συγκράτηση ή/και αύξηση του πληθυσμού στην ύπαιθρο, με παράλληλη ενδυνάμωση των πολλαπλασιαστικών επιδράσεων στην τοπική

⁶⁰ <http://www.agrotikianaptixi.gr>

οικονομία. Ιδιαίτερη βαρύτητα θα δοθεί στην προώθηση ίσων ευκαιριών σε νέους, γυναίκες και ειδικές ομάδες πληθυσμού.

Το μέγιστο όριο ενίσχυσης μπορεί να ανέλθει μέχρι 60% και σύμφωνα με όσα προβλέπονται στον εγκεκριμένο χάρτη Περιφερειακών Ενισχύσεων της Χώρας (Ελλάδα Ν. 408/2006), καθώς και τη σχετική υπ' αριθ. ΧΡ140/2007 γνωστοποίηση στην Επιτροπή όπως προβλέπεται στον Καν. (ΕΚ) 1628/2006.

Η ενίσχυση χορηγείται στο δικαιούχο με τη μορφή επιδότησης κεφαλαίου και το ύψος της υπολογίζεται ως ποσοστό των επιλέξιμων δαπανών της επένδυσης. Είναι δυνατή η χορήγηση προκαταβολής σύμφωνα με τα όσα ορίζονται στο άρθρο 56 του Καν. (ΕΚ) 1974/2006 της Επιτροπής όπως τροποποιήθηκε και ισχύει.

Αρμόδια υπηρεσία για την εφαρμογή του παρόντος μέτρου ορίζεται η Ειδική Υπηρεσία Συγχρηματοδοτούμενων Μέτρων και Πράξεων Αγροτικής Ανάπτυξης του Υπ. Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων με τις Αρμόδιες Περιφερειακές Υπηρεσίες κατά περίπτωση

ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ

Πίνακας 10 : Χρηματοδότηση Μέτρο 312

Μέτρο : 312					
	Κοινοτική Συμμετοχή	Εθνική Συμμετοχή	Δημόσια Δαπάνη	Ιδιωτική Συμμετοχή	Συνολικό Κόστος
	1	2	3 = 1+2	4	5 = 3+4
€	64.748.134	13.745.435	78.493.569	78.000.000	156.493.569
%	82,49%	17,51%	50,16%	49,84%	100,00%

5.3.4 Μέτρο 313 : “Ενθάρρυνση Τουριστικών Δραστηριοτήτων”⁶¹

Για την εφαρμογή των δράσεων (καθεστώτων ενίσχυσης) του παρόντος μέτρου αρμόδιες αρχές και φορείς είναι:

1. Οι ειδικές Υπηρεσίες του Διοικητικού Τομέα Κοινοτικών Πόρων και Υποδομών του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων.

⁶¹ <http://www.agrotikianaptixi.gr>

2. Ο ΟΠΕΚΕΠΕ ως Οργανισμός Πληρωμών.

Στα πλαίσια του Μέτρου προβλέπεται η ενίσχυση επενδυτικών σχεδίων τα οποία αφορούν στη βελτίωση και οργάνωση του τουριστικού προϊόντος, την ενίσχυση της απασχόλησης, την αύξηση της επισκεψιμότητας των περιοχών παρέμβασης, την επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου καθώς και την προβολή-προώθηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων των περιοχών. Ιδιαίτερη βαρύτητα θα δοθεί στην προώθηση ίσων ευκαιριών σε νέους, γυναίκες και ειδικές ομάδες πληθυσμού.

Στο Μέτρο αυτό εντάσσονται :

A. Παρεμβάσεις δημοσίου χαρακτήρα:

Που έχουν σαν στόχο την προβολή και προώθηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων των περιοχών για την ενημέρωση και προσέλκυση επενδυτών σε αυτές. Οι δαπάνες που επιλέγονται να χρηματοδοτηθούν μέσα στα πλαίσια του μέτρου είναι οι εξής :

- Σχεδιασμού και εκτύπωσης πληροφοριακών και διαφημιστικών εντύπων
- Διαφημιστικών καταχωρήσεων σε έντυπα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, στην Ελλάδα και το εξωτερικό
- Σχεδιασμού και εκτύπωσης επενδυτικών οδηγών
- Σχεδιασμού και κατασκευής διαφημιστικών αφισών, προθηκών και ηλεκτρονικής διαφήμισης, με εξαίρεση τα ραδιοφωνικά και τηλεοπτικά μέσα
- Σχεδιασμού ιστοσελίδας και δικτυακού τόπου (website) και προώθησή του σε ελληνικές και ξένες μηχανές αναζήτησης
- Συμμετοχής σε αναγνωρισμένες θεματικές τουριστικές εκθέσεις στην Ελλάδα ή σε κράτη μέλη της Ε.Ε όπως επίσης και σε ημερίδες-εκδηλώσεις, κλπ στην Ελλάδα και με ποσοστό μέχρι 20% του συνολικού επιλέξιμου κόστους της πρότασης

Η παραπάνω κατηγορία δράσεων επιλέγεται μόνο για τη συνολική προώθηση της εικόνας των περιοχών παρέμβασης και μόνο από Ο.Τ.Α. Α΄ βαθμού. Κατ εξαίρεση για την ανωτέρω κατηγορία δράσεων το ποσοστό ενίσχυσης ανέρχεται σε 70% του συνολικού κόστους το οποίο δεν μπορεί να υπερβαίνει τα 100.000€.

B. Παρεμβάσεις ανάπτυξης επιχειρηματικής δραστηριότητας:

Στα πλαίσια του Μέτρου εντάσσονται οι ακόλουθες δράσεις για πολύ μικρές επιχειρήσεις σύμφωνα με τη σύσταση 2003/361/ΕΚ της Επιτροπής και τον Καν. (ΕΚ) 800/08, και αφορούν τις παρακάτω τουριστικές δραστηριότητες :

- Ίδρυση, επέκταση και εκσυγχρονισμός, μικρής δυναμικότητας υποδομών διανυκτέρευσης.
- Ίδρυση, επέκταση και εκσυγχρονισμός, χώρων εστίασης και αναψυχής.
- Ίδρυση και εκσυγχρονισμός γραφείων οργάνωσης, πληροφόρησης και προώθησης αγροτικού τουρισμού.
- Ίδρυση, επέκταση και εκσυγχρονισμός, επιχειρήσεων παροχής υπηρεσιών για την εξυπηρέτηση του τουρισμού, (εναλλακτικές μορφές τουρισμού, ειδικές μορφές τουρισμού, χώροι αθλοπαιδιών, χώροι γευσιγνωσίας, κέντρα δημιουργικής απασχόλησης).
- Βελτίωση της υποδομής επιχειρήσεων (των κατηγοριών που αναφέρονται στις δράσεις της κατηγορίας «παρεμβάσεις ανάπτυξης επιχειρηματικής δραστηριότητας» αυτού του Μέτρου και για τους δικαιούχους αυτού του Μέτρου) με τη χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας για παραγωγή θερμότητας/ψύξης ή/και ηλεκτρισμού (όπως κεντρικά ηλιακά συστήματα, αξιοποίηση βιομάζας, γεωθερμικές εφαρμογές, φωτοβολταϊκά, κλπ.) με σκοπό την κάλυψη ιδίων αναγκών καθώς και επεμβάσεις εξοικονόμησης ενέργειας (στο κτιριακό κέλυφος ή/και στον Η/Μ εξοπλισμό) σε υφιστάμενες επιχειρήσεις

Οι δαπάνες που επιλέγονται για χρηματοδότηση είναι οι εξής :

- Δαπάνες για τη δημιουργία νέων κτιριακών εγκαταστάσεων, με τον απαραίτητο εξοπλισμό, δαπάνες για την επέκταση και βελτίωση των κτιριακών υποδομών και του εξοπλισμού καθώς και δαπάνες για την διαμόρφωση ή την βελτίωση του περιβάλλοντος χώρου.
- Δαπάνες για τη δημιουργία νέων χώρων εστίασης και αναψυχής με την αντίστοιχη αγορά εξοπλισμού, καθώς και δαπάνες για την αναβάθμιση, επέκταση υφισταμένων υποδομών και εξοπλισμού.
- Δαπάνες για μελέτες – υπηρεσίες υποστήριξης, όπως η σύνταξη σχετικής οικονομοτεχνικής μελέτης, η μελέτη έκδοσης οικοδομικής άδειας, δαπάνες επιβλέψεων κλπ οι οποίες δεν μπορούν να υπερβαίνουν το 12% του συνολικού κόστους επένδυσης.

- Δαπάνες κατασκευών, προμήθειας και εγκατάστασης του αναγκαίου εξοπλισμού για την αξιοποίηση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας
- Δαπάνες προβολής και προώθησης, όπως η έκδοση διαφημιστικών φυλλαδίων με ποσοστό μέχρι 5% του συνολικού επιλέξιμου κόστους (και πάντως όχι μεγαλύτερες των 10.000€).
- Για κτίσματα που έχουν χαρακτηριστεί ως παραδοσιακά και διατηρητέα, δικαιολογούνται δαπάνες για αγορά ή επισκευή εξοπλισμού σε ποσοστό 5% του συνολικού προϋπολογισμού του σχεδίου.
- Δαπάνες για την αγορά ίππων για δραστηριότητες περιήγησης
- Δαπάνες αγοράς ηλεκτρονικών υπολογιστών, περιλαμβανομένου και του λογισμικού αυτών
- Δαπάνες για την κάλυψη του κόστους μελέτης-εγκατάστασης συστημάτων διασφάλισης ποιότητας και ποιοτικών σημάτων, καθώς επίσης και δαπάνες που καταβάλλονται από τους δικαιούχους σε αναγνωρισμένους οργανισμούς πιστοποίησης για την αρχική πιστοποίηση των συστημάτων αυτών. Οι ανωτέρω δαπάνες δεν μπορούν να υπερβαίνουν το 3% του συνολικού επιλέξιμου κόστους της επένδυσης.

Το συνολικό κόστος για τις υποδομές διανυκτέρευσης (ιδρύσεις και εκσυγχρονισμοί), θα ανέρχεται έως 600.000 € και με δυναμικότητα έως 40 κλίνες. Το συνολικό κόστος για τις υπόλοιπες δράσεις του μέτρου (ιδρύσεις και εκσυγχρονισμοί επιχειρήσεων) θα ανέρχεται μέχρι 300.000 €.

Σε περίπτωση συνδυασμού δράσεων το συνολικό κόστος της επενδυτικής πρότασης δύναται να ανέλθει στο μεγαλύτερο όριο του επιλέξιμου κόστους (δηλ. τα 600.000 € αν αφορά και σε υποδομές διανυκτέρευσης), με την προϋπόθεση ότι το κόστος κάθε επιμέρους παρέμβασης δεν θα υπερβαίνει το όριο του επιλέξιμου κόστους κάθε δράσης ξεχωριστά (πχ τα 300.000 € για τη δράση των λοιπών επιχειρήσεων).

5.4 Πρόγραμμα EQUAL

Το πρόγραμμα EQUAL αποτελεί ένα εργαλείο της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής για την απασχόληση και χρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ). Δημιουργήθηκε με σκοπό την διάδοση νέων τρόπων καταπολέμησης των διακρίσεων και

των ανισοτήτων στην αγορά εργασίας, βοηθώντας ουσιαστικά στον τομέα της απασχόλησης αλλά και της κοινωνικής ενσωμάτωσης.⁶²

Η EQUAL υλοποιείται μέσω εταιρικών σχημάτων που ονομάζονται Αναπτυξιακές Συμπράξεις (Α.Σ.) και έχουν την μορφή μη κερδοσκοπικών εταιρειών (ΑΜΚΕ, προσαρμοσμένων στις ανάγκες της EQUAL. Οι Α.Σ. αποτελούν τους τελικούς δικαιούχους της EQUAL και σε αυτές μπορεί να συμμετέχει ένα σύνολο φορέων, όπως οι δημόσιες αρχές, δημόσιοι και ιδιωτικοί φορείς απασχόλησης, οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης, ιδιωτικές επιχειρήσεις, φορείς στήριξης της επιχειρηματικότητας κ.λπ.

Το πρόγραμμα έχει σχεδιαστεί για να στηρίξει τις προσπάθειες για την καταπολέμηση των διακρίσεων, τη δημιουργία περισσότερων και καλύτερων θέσεων απασχόλησης και την εξασφάλιση της δυνατότητας να έχουν όλοι πρόσβαση σε αυτές. Μέσα από το πρόγραμμα επιδιώκεται επίσης η συνεργασία και ο συντονισμός των εφαρμοζόμενων πολιτικών απασχόλησης και κοινωνικής ενσωμάτωσης. Οι κύριοι στόχοι του προγράμματος είναι οι εξής :

- Η βελτίωση της απασχόλησης
- Η ανάπτυξη επιχειρηματικού πνεύματος
- Η ενθάρρυνση της προσαρμοστικότητας των επιχειρήσεων και των απασχολούμενων
- Η ενίσχυση πολιτικών ίσων ευκαιριών για άνδρες και γυναίκες
- Η υποστήριξη της κοινωνικής και επαγγελματικής ένταξης των αιτούντων στο άσυλο

Ο συνολικός προϋπολογισμός του ελληνικού προγράμματος ανέρχεται σε 141.25 εκατομμύρια Ευρώ, από τα οποία το 75% χρηματοδοτείται από το ΕΚΤ και το 25% αποτελεί την Εθνική Συμμετοχή. Οι άμεσα επωφελούμενες ομάδες είναι οι νέοι, οι γυναίκες, άτομα με αναπηρίες και οι απασχολούμενοι με ελλιπή εκπαίδευση. Το σχέδιο δράσης περιλαμβάνει μεγάλη σειρά έργων και στα πλαίσια αυτών θα πραγματοποιούνται μελέτες, μέσα από τις οποίες θα προκύψουν οι προδιαγραφές συμβουλευτικής και τεχνικής υποστήριξης σε τομείς που αφορούν μεταξύ άλλων και τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού όπως και τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις.

⁶² <http://www.equal-greece.gr>

5.5 Ε.Π.Α.Ν ΙΙ

«Το Ε.Π. Ανταγωνιστικότητα - Επιχειρηματικότητα 2007-2013» (Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ανταγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα), έχει ως κεντρικό αναπτυξιακό στόχο τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας και της εξωστρέφειας των επιχειρήσεων και του παραγωγικού συστήματος της χώρας, με έμφαση στη διάσταση της καινοτομίας. Η συγχρηματοδοτούμενη δημόσια δαπάνη του ΕΠΑΝ ΙΙ ανέρχεται στο ποσό των 1.519.000.000 € από τα οποία 1.291.000.000 € προέρχεται από πόρους του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) και 228.000.000 € από πόρους του Ελληνικού δημοσίου. Η ιδιωτική συμμετοχή αναμένεται να φθάσει το 1.410.565.249 €. Ανήκει στο Υπουργείο Οικονομίας, Ανταγωνιστικότητας και Ναυτιλίας.

Οι βασικές προτεραιότητες του ΕΠΑΝ ΙΙ για την περίοδο 2007 – 2013 είναι:

1. Η προώθηση της καινοτομίας, υποστηριζόμενη από έρευνα και τεχνολογική ανάπτυξη
2. Η ενίσχυση της Επιχειρηματικότητας και της Εξωστρέφειας
3. Η βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος
4. Η ολοκλήρωση του ενεργειακού συστήματος της Χώρας και η ενίσχυση της αειφορίας

Οι εν δυνάμει ενδιαφερόμενοι για τις δράσεις και τις ενισχύσεις του ΕΠΑΝ ΙΙ είναι: επιχειρήσεις διαφόρων κλάδων και τομέων ανεξαρτήτως αριθμού απασχολούμενων σε αυτές –ιδίως μικρομεσαίες επιχειρήσεις, Ερευνητικοί και Τεχνολογικοί φορείς, ΑΕΙ, ΤΕΙ, νέοι, γυναίκες, άτομα με αναπηρίες, νέοι επιστήμονες, νέοι επενδυτές, μεταποιητικές, εμπορικές, τουριστικές επιχειρήσεις, χρήστες του τουριστικού προϊόντος, εργαζόμενοι σε επιχειρήσεις, καταναλωτές. Οι ωφελούμενοι από τις δράσεις του ΕΠΑΝ ΙΙ συνοψίζονται σε 4 Άξονες Προτεραιότητας. Οι άξονες που επικεντρώνονται στον τουρισμό είναι οι άξονες 2 και 3.

Άξονας 2

Οι παρεμβάσεις του Άξονα Προτεραιότητας 2 περιλαμβάνουν δράσεις ενισχύσεων για την ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας και την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας στους τομείς της Μεταποίησης και των Υπηρεσιών, του Τουρισμού και του Εμπορίου.

Ωφελούμενοι από τις Δράσεις του Άξονα θα είναι:

- Επιχειρήσεις και συνεργασίες / δίκτυα / clusters επιχειρήσεων όλων των τύπων και μεγέθους, με έμφαση στις ΜΜΕ.
- Φυσικά πρόσωπα – επιχειρηματίες / επενδυτές.
- Άτομα από ειδικές κοινωνικές ομάδες.
- Σύγχρονοι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί και μέσα, που θα συμμετάσχουν στην επενδυτική / επιχειρηματική δραστηριότητα.

Άξονας 3

Οι παρεμβάσεις του Άξονα Προτεραιότητας 3 αναφέρονται σε όλους τους τομείς κάλυψης του Προγράμματος (Έρευνα – Τεχνολογία, Ενέργεια, Μεταποίηση – Υπηρεσίες, Τουρισμός Εμπόριο – Προστασία του Καταναλωτή).

Ωφελούμενοι από τις Δράσεις του Άξονα θα είναι:

- Οι επιχειρήσεις όλων των τύπων και μεγέθους που δραστηριοποιούνται στους τομείς κάλυψης του Προγράμματος.
- Φυσικά πρόσωπα – επιχειρηματίες / επενδυτές.
- Επιμελητήρια και δομές στήριξης της επιχειρηματικότητας και μεταφοράς τεχνολογίας.
- Σύγχρονοι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί και μέσα.
- Φορείς ανάπτυξης ή εκκόλαψης της καινοτομίας και των επιχειρήσεων έντασης γνώσης (Τεχνολογικά Πάρκα, Θερμοκοιτίδες κλπ).
- Οι φορείς και οργανισμοί πιστοποίησης και οι μηχανισμοί εποπτείας της αγοράς.
- Ο Έλληνας καταναλωτής και οι καταναλωτικές οργανώσεις.
- Άτομα από ειδικές κοινωνικές ομάδες.
- Οι δημόσιες υπηρεσίες και οργανισμοί αρμόδιοι για τον σχεδιασμό, την παρακολούθηση και την διαχείριση των παρεμβάσεων και των πολιτικών στους τομείς κάλυψης του Προγράμματος.

Με την ευρύτερη έννοια του όρου, ωφελούμενο από τις παρεμβάσεις του Άξονα θα είναι επίσης το ευρύτερο κοινωνικό σύνολο μέσω της ανάπτυξης της επιχειρηματικότητας, μέσω της βελτίωσης του επιχειρηματικού περιβάλλοντος και των συνθηκών ανταγωνισμού αλλά και ελέγχου της αγοράς, της ενίσχυσης της απασχόλησης και της βελτίωσης του βιοτικού επιπέδου.

5.6 Ε.Σ.Π.Α

Το Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς 2007 - 2013 αποτελεί το έγγραφο αναφοράς για τον προγραμματισμό των Ταμείων της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε εθνικό επίπεδο για την περίοδο 2007-2013. Εκπονήθηκε στο πλαίσιο της νέας στρατηγικής προσέγγισης για την Πολιτική Συνοχής της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σύμφωνα με την οποία, το ΕΣΠΑ «εξασφαλίζει ότι η συνδρομή από τα Ταμεία συμβαδίζει με τις κοινοτικές στρατηγικές κατευθυντήριες γραμμές για τη συνοχή και προσδιορίζει το σύνδεσμο μεταξύ των κοινοτικών προτεραιοτήτων αφενός και του εθνικού προγράμματος μεταρρυθμίσεων αφετέρου».

Οι δικαιούχοι είναι δημόσιοι ή ιδιωτικοί οργανισμοί, φορείς ή επιχειρήσεις αρμόδιοι για την έναρξη ή την έναρξη και υλοποίηση πράξεων. Στα πλαίσια των καθεστώτων ενίσχυσης δυνάμει του άρθρου 87 της Συνθήκης, οι δικαιούχοι είναι δημόσιες ή ιδιωτικές επιχειρήσεις που εκτελούν μεμονωμένο έργο και λαμβάνουν δημόσια ενίσχυση.

5.6.1 Το Ε.Σ.Π.Α και η Αγροτική Ανάπτυξη

Το Εθνικό Στρατηγικό Σχέδιο Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΣΣΑΑ) 2007-2013 καθορίζει τις προτεραιότητες της Ελλάδας για την περίοδο 2007-2013, σύμφωνα με τον Κανονισμό (ΕΚ) 74/2009 του Συμβουλίου της 19ης Ιανουαρίου 2009, ο οποίος τροποποιεί τον Κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 1698/2005 για τη στήριξη της αγροτικής ανάπτυξης από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ) και στον οποίο ορίζεται ότι η εθνική στρατηγική αγροτικής ανάπτυξης θα εφαρμοστεί μέσω του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης (ΠΑΑ) 2007-2013.

Η πολιτική αγροτικής ανάπτυξης 2007-2013 για την Ελλάδα εστιάζεται σε τρεις βασικούς άξονες:

- Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του τομέα της γεωργίας και της δασοκομίας
- Βελτίωση του περιβάλλοντος και της υπαίθρου
- Βελτίωση της ποιότητας ζωής στις αγροτικές περιοχές και διαφοροποίηση της αγροτικής οικονομίας,

Συνεπικουρούμενους από ένα τέταρτο οριζόντιο άξονα LEADER, που βασίζεται στην εμπειρία που αποκτήθηκε από τις Κοινοτικές Πρωτοβουλίες Leader των προηγούμενων προγραμματικών περιόδων.

5.6.2 Πρόγραμμα «Εναλλακτικός Τουρισμός»

Ο εναλλακτικός τουρισμός περιλαμβάνει το σύνολο των τουριστικών υπηρεσιών, οι οποίες διακρίνονται ανάλογα με τις ιδιαίτερες ανάγκες, τις προτιμήσεις και τα κίνητρα των τουριστών, απευθύνονται σε ένα εξειδικευμένο κοινό, τηρούν τις αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης και συμβάλλουν στην άμβλυνση της εποχικότητας της τουριστικής ζήτησης.

Μέσω του συγκεκριμένου προγράμματος έχουν τεθεί οι παρακάτω στόχοι :

- Η διαφοροποίηση και ο εμπλουτισμός του ελληνικού τουριστικού προϊόντος με την επιχειρηματική αξιοποίηση εναλλακτικών μορφών τουρισμού.
- Η ανάδειξη και τουριστική αξιοποίηση του φυσικού και πολιτισμικού αποθέματος.
- Η άμβλυνση της εποχικότητας της τουριστικής ζήτησης.

Στην κατεύθυνση αυτή, μέσω της Πράξης «Εναλλακτικός Τουρισμός», θα ενισχυθούν επενδυτικά σχέδια τα οποία θα συμβάλλουν στην ανάπτυξη μιας ή περισσότερων ειδικών ή/και εναλλακτικών μορφών τουρισμού, όπως:

- Αθλητικός τουρισμός αναψυχής
- Θαλάσσιος τουρισμός
- Τουρισμός υπαίθρου (αγροτουρισμός, οικοτουρισμός κλπ)
- Γαστρονομικός τουρισμός
- Τουρισμός υγείας και ευεξίας

Απευθύνεται σε Φυσικά ή Νομικά πρόσωπα τα οποία έχουν ένα τουλάχιστον Κωδικό Αριθμό Δραστηριότητας (Κ.Α.Δ), λειτουργούν νόμιμα σύμφωνα με τις κείμενες διατάξεις και έχουν έναρξη δραστηριότητας του επιλέξιμου Κ.Α.Δ πριν την 1/1/2010. Ο συνολικός προϋπολογισμός του προγράμματος ανέρχεται στα 20 εκατομμύρια ευρώ και διανέμεται σε όλη την χώρα. Οι επιχειρήσεις που θα ενταχτούν στο πρόγραμμα θα λάβουν χρηματοδότηση για τα εξής:

- Εξοπλισμό
- Κτιριακές εγκαταστάσεις, διαμόρφωση χώρων, ειδικές και βοηθητικές εγκαταστάσεις
- Προβολή – προώθηση
- Υπηρεσίες συμβούλων
- Άλλες δαπάνες

5.6.3 Πρόγραμμα «Πράσινος Τουρισμός»

Η Πράξη «Πράσινος Τουρισμός» αποτελεί μια επιμέρους πρωτοβουλία του Υπουργείου Πολιτισμού και Τουρισμού στο πλαίσιο του Ε.Π. «Ανταγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα» 2007-2013 (ΕΠΑΕ). Η Πράξη υλοποιείται βάσει του Κανονισμού Ε.Κ. 1998/2006 της Επιτροπής της 15^{ης} Δεκεμβρίου 2006 (ΕΛ L 379/28.12.2006), για την εφαρμογή των άρθρων 87 και 88 της συνθήκης στις ενισχύσεις ήσσονος σημασίας.

Η Πράξη «Πράσινος Τουρισμός» αφορά στην υλοποίηση επενδύσεων στον τομέα του τουρισμού από επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται ως ξενοδοχειακά ή λοιπά τουριστικά καταλύματα και λειτουργούν εντός της Ελληνικής Επικράτειας.

Η συγκεκριμένη Πράξη αποσκοπεί:

- Στην ανάπτυξη της περιβαλλοντικής συνείδησης των εμπλεκόμενων στην τουριστική διαδικασία και της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης των τουριστικών επιχειρήσεων.
- Στην αναβάθμιση των προσφερόμενων υπηρεσιών των τουριστικών μονάδων, τη βελτίωση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών και των περιβαλλοντικών τους επιδόσεων.
- Στην δημιουργία υποδομών και σχεδίων δράσεων που πληρούν τα κριτήρια οικολογικής πιστοποίησης.

Στην κατεύθυνση αυτή, οι τουριστικές μονάδες που θα ενισχυθούν μέσω της Πράξης «Πράσινος Τουρισμός» καλούνται να βελτιώσουν τις λειτουργικές τους υποδομές και τις επιχειρησιακές τους διαδικασίες με οικολογικό προσανατολισμό αξιοποιώντας τα ιδιαίτερα τοπικά, γεωγραφικά και ποιοτικά χαρακτηριστικά τους.

Ειδικότερα, οι στόχοι αυτών των ενεργειών είναι η βελτίωση της ενεργειακής αποδοτικότητας των κτιριακών εγκαταστάσεων των επιλέξιμων επιχειρήσεων, η εξοικονόμηση ενέργειας, η σωστή και υπεύθυνη διαχείριση του ύδατος και των απορριμμάτων καθώς και η υλοποίηση διαδικασιών που δεν επιβαρύνουν το περιβάλλον ενώ παράλληλα προωθούν την ευαισθητοποίηση των εμπλεκόμενων σε περιβαλλοντικά θέματα.

Οι κατηγορίες επιλέξιμων δαπανών είναι οι εξής:

1. Προμήθεια συστημάτων και εξοπλισμού
2. Κτιριακά – διαμόρφωση χώρων - ειδικές και βοηθητικές εγκαταστάσεις

3. Δαπάνες πιστοποίησης, επαλήθευσης, επικύρωσης συστημάτων περιβαλλοντικής διαχείρισης
4. Αμοιβές συμβούλων και άλλες υπηρεσίες
5. Ενημέρωση και προβολή

Ο ελάχιστος προϋπολογισμός ανά υποβαλλόμενο επενδυτικό σχέδιο ανέρχεται στις € 15.000,00 και ο μέγιστος προϋπολογισμός μπορεί να ανέρχεται μέχρι του ποσού των € 400.000,00. Το ύψος της Δημόσιας Χρηματοδότησης ως ποσοστό επί του συνολικού προϋπολογισμού του επενδυτικού σχεδίου ορίζεται στο 40%. Επιπλέον προσαύξηση κατά 5% δίνεται σε επενδυτικά σχέδια που υλοποιούνται σε μικρά νησιά κάτω των 3.100 κατοίκων.

Πίνακας 11

Χρηματοδότηση Πρόγραμμα Πράσινος Τουρισμός

ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΟ ΣΧΗΜΑ ΕΡΓΟΥ	
Ιδιωτική συμμετοχή	55%-60%
Δημόσια Χρηματοδότηση (αναλόγως την περίπτωση)	40%-45%

5.6.4 Πρόγραμμα «Νέα Καινοτομική Επιχειρηματικότητα»

Το πρόγραμμα αποσκοπεί στην ενθάρρυνση επιχειρηματικών προτάσεων με κύρια χαρακτηριστικά την καινοτομία και την υψηλή ποιότητα της επιχειρηματικής ομάδας (παραγωγικές δεξιότητες, επιχειρηματικό ταλέντο, υψηλό/κατάλληλο μορφωτικό επίπεδο, εμπειρία και γνώση του αντικειμένου κ.τ.λ.).

Ειδικότερα:

- Ενισχύεται η δημιουργία/ίδρυση νέων επιχειρήσεων από φυσικά πρόσωπα, τα οποία επιδιώκουν να μετατρέψουν μία καινοτόμο ιδέα ή/και μία

καταγεγραμμένη/κατοχυρωμένη, αλλά έως τώρα μη εμπορικά αξιοποιημένη τεχνογνωσία, σε επιχειρηματική καινοτομία.

- Ενισχύονται οι πολύ μικρές και μικρές νέες επιχειρήσεις (οι οποίες έχουν κλείσει έως και πέντε πλήρεις διαχειριστικές χρήσεις), οι οποίες επιδιώκουν την εμπορική αξιοποίηση καινοτομικών ιδεών υπό τη μορφή της εμπορικής διάθεσης νέων προϊόντων ή υπηρεσιών ή την επέκταση/διαφοροποίηση των προϊόντων/υπηρεσιών τους ή τη βελτίωση της παραγωγικής διαδικασίας ή της διαδικασίας παροχής υπηρεσιών που χρησιμοποιούν.

Το πρόγραμμα θα υλοποιηθεί από τη Γενική Γραμματεία Βιομηχανίας - Διεύθυνση Μικρών και Μεσαίων Επιχειρήσεων (Δ/ΜΜΕ) και τον Ενδιάμεσο Φορέα του Επιχειρησιακού Προγράμματος Ανταγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα “ΕΦΕΠΑΕ”.

Δικαίωμα συμμετοχής στο Πρόγραμμα έχουν όλα τα φυσικά πρόσωπα ανεξαρτήτως φύλου τα οποία έχουν συμπληρώσει το 18ο έτος της ηλικίας τους και τα οποία επιθυμούν να ιδρύσουν μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις. Επίσης, δικαίωμα συμμετοχής στο Πρόγραμμα έχουν και νεοσύστατες μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις οι οποίες έχουν ήδη κάνει έναρξη επιτηδεύματος (ατομική επιχείρηση) ή θεώρηση / δημοσίευση καταστατικού και έναρξη οικονομικών δραστηριοτήτων αλλά δεν έχουν ακόμα κλείσει μία πλήρη διαχειριστική χρήση. Τέλος στο πρόγραμμα μπορούν να συμμετέχουν και νέες μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις οι οποίες έχουν κλείσει από τουλάχιστον μία έως και πέντε πλήρεις διαχειριστικές χρήσεις.

Ο συνολικός προϋπολογισμός της δημόσιας δαπάνης του προγράμματος ανέρχεται σε 30.000.000€ με συγκεκριμένη περιφερειακή κατανομή. Η δημόσια δαπάνη κατανέμεται κατά 60% δηλ. 18.000.000€ για τα επιχειρηματικά σχέδια που υποβάλλονται από φυσικά πρόσωπα για τη σύσταση επιχείρησης ή από επιχειρήσεις που δεν έχουν κλείσει διαχειριστική χρήση και κατά 40% δηλ. 12.000.000€ για τα επιχειρηματικά σχέδια που υποβάλλονται από τις επιχειρήσεις.

Το πρόγραμμα διέπεται από τον κανονισμό ΕΚ αριθ. 1998/2006 (ενισχύσεις ήσσονος σημασίας De Minimis) και συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το συνολικό ποσοστό ισοδύναμης Δημόσιας Χρηματοδότησης ανέρχεται στο 50% για ολόκληρη την επικράτεια για επενδυτικά σχέδια που αφορούν όλες τις επιλέξιμες επενδυτικές δραστηριότητες.

5.7 Ψηφιακές Ενισχύσεις Α.Ε

Η «Ψηφιακές Ενισχύσεις Α.Ε» υποστηρίζει την υλοποίηση Δράσεων Κρατικών Ενισχύσεων στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Ψηφιακή Σύγκλιση» του ΕΣΠΑ 2007-2013. Συγκεκριμένα η εταιρία:⁶³

- φέρνει τις τεχνολογίες πληροφορικής απευθείας σε πολίτες και επιχειρήσεις

Υλοποιώντας σχετικές δράσεις, στοχεύει στην αποτελεσματικότερη αξιοποίησή τους σε μεγάλο εύρος της κοινωνικής και οικονομικής δραστηριότητας.

- υποστηρίζει φορείς υλοποίησης του ΕΣΠΑ 2007-2013

Υποστηρίζει Ενδιάμεσους Φορείς Διαχείρισης και αναλαμβάνει η ίδια, είτε ως δικαιούχος είτε ως Ενδιάμεσος Φορέας Διαχείρισης, την υλοποίηση πράξεων σχετικών με τις τεχνολογίες πληροφορικής και επικοινωνιών που απευθύνονται σε πολίτες ή επιχειρήσεις.

- αναδεικνύει τις ωφέλειες των νέων τεχνολογιών

Εντοπίζει, αναδεικνύει και επικοινωνεί τα πρακτικά οφέλη των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών.

Η Δράση «Ενίσχυση ξενοδοχειακών και τουριστικών καταλυμάτων για τη δημιουργία διαδικτυακών τόπων προβολής και συστημάτων ηλεκτρονικών κρατήσεων (digi-lodge)» αφορά την υλοποίηση επενδύσεων στον τομέα του τουρισμού από επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται ως ξενοδοχειακά ή τουριστικά καταλύματα, λειτουργούν εντός της Ελληνικής Επικράτειας και δεν εμπίπτουν στις εξαιρέσεις του εγκεκριμένου, με την υπ' αριθμ. Πρωτ. C(2009) 5729/11.07.09 Απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, καθεστώτος ενίσχυσης N304/2009.

Η Δράση αποσκοπεί:

- στη διεθνή προβολή της χώρας μας,
- στη μείωση της εποχικότητας και την επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου,
- στην υιοθέτηση και αξιοποίηση σύγχρονων εργαλείων Τεχνολογιών Πληροφορικής & Επικοινωνιών (ΤΠΕ) από τις τουριστικές μονάδες.

Στην κατεύθυνση αυτή, οι τουριστικές μονάδες θα ενισχυθούν μέσω της Δράσης προκειμένου να αναπτύξουν νέες εφαρμογές διαδικτυακής προβολής και επικοινωνίας με

⁶³ <http://digilodge-portal.digitalaid.gr>

δυνατότητες ηλεκτρονικών κρατήσεων. Επίσης θα ενισχυθούν με σκοπό την ολοκλήρωση αυτών των εφαρμογών με υφιστάμενα ή νέα συστήματα βέλτιστων πρακτικών μηχανογράφησης τουριστικών μονάδων.

Η επιχορήγηση των ενεργειών αυτών θα οδηγήσει στην επίτευξη των εξής ειδικών στόχων:

- στη δυνατότητα πραγματοποίησης κρατήσεων μέσω διαδικτύου για όλο το εύρος των υπηρεσιών και των προϊόντων των τουριστικών μονάδων (υποχρεωτικά για τις υπηρεσίες διαμονής, ιδανικά και για λοιπές παρεχόμενες υπηρεσίες, εφόσον υπάρχουν),
- στην ποιοτική και ολοκληρωμένη παρουσίαση των τουριστικών μονάδων καθώς και των περιοχών στις οποίες βρίσκονται,
- στην προσέλκυση νέων επισκεπτών και τη διατήρηση πελατών μέσω της παροχής ολοκληρωμένων ηλεκτρονικών υπηρεσιών από τις τουριστικές μονάδες, τόσο πριν όσο και κατά τη διάρκεια διαμονής.

Ο συνολικός προϋπολογισμός που θα διατεθεί μέσω της Δράσης digi-lodge ανέρχεται στα 75.000.000 €, από τα οποία το 60% (45.000.000 €) προέρχονται από Δημόσια Δαπάνη, ενώ το υπόλοιπο 40% (30.000.000 €) θα καλυφθεί με ιδιωτική συμμετοχή. Η Δράση συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ).

Ο μέγιστος προϋπολογισμός ανά υποβαλλόμενο Επενδυτικό Σχέδιο ενίσχυσης μπορεί να ανέρχεται μέχρι του ποσού των 40.000 € και το ανώτατο ποσό της επιχορήγησης για αυτή την περίπτωση μπορεί να ανέρχεται μέχρι του ποσού των 24.000 € (ήτοι το 60% του μέγιστου προϋπολογισμού του Επενδυτικού Σχεδίου ενίσχυσης). Ο ελάχιστος προϋπολογισμός ανά Επενδυτικό Σχέδιο ενίσχυσης ορίζεται στα 7.000 €.

Ανεξαρτήτως του συνολικού προϋπολογισμού του υποβαλλόμενου Επενδυτικού Σχεδίου, η επιχορήγηση την οποία θα λάβει κάθε επένδυση είναι 60% του προϋπολογισμού και μέχρι του ανώτατου ορίου.

5.8 Πιλοτικό πρόγραμμα “i-Set” - Νέο πεδίο ανάπτυξης των αγροτουριστικών επιχειρήσεων⁶⁴

Οι μικρές αγροτουριστικές επιχειρήσεις μπορούν να διεισδύσουν στις διεθνείς αγορές με τη βοήθεια του Διαδικτύου. Για τον σκοπό αυτό η Αγροτουριστική συμμετέχει στο Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα «e-Ten», ως εταίρος στο Έργο i-SeT “integrated Suite for e-Tourism”, που έχει σαν αντικείμενο να αναπτύξει νέες μεθόδους (ηλεκτρονικά εργαλεία) για τη διαχείριση και οργάνωση των μικρών επιχειρήσεων φιλοξενίας, έτσι ώστε να επιτύχουν ανταγωνιστικό πλεονέκτημα μέσω της πρόσβασης στο Διαδίκτυο και της εξοικείωσης με τις δυνατότητες που παρέχει.

Για την επίτευξη των στόχων του Προγράμματος, το ηλεκτρονικό εργαλείο “i-SeT” θα δοκιμαστεί πιλοτικά σε εικοσιπέντε επιλεγμένους ξενώνες σε κάθε μία από τις τέσσερις χώρες (Ιταλία, Ελλάδα, Ισπανία, Κύπρος) που συμμετέχουν στο πρόγραμμα αυτό. Η Αγροτουριστική επέλεξε 25 πρότυπες και αναπτύξιμες μονάδες από διαφορετικές περιοχές της χώρας και ειδικότερα από του Νομούς Ιωαννίνων, Άρτας, Τρικάλων, Αρκαδίας, Κορινθίας, Σερρών, Ευρυτανίας, Μαγνησίας, Εύβοιας, Ηρακλείου κ.α.

Τα πλεονεκτήματα από τη συμμετοχή στο πιλοτικό αυτό Πρόγραμμα συνοψίζονται ως εξής:

- Εύκολη και δωρεάν ασύρματη πρόσβαση στο διαδίκτυο «HotSpot» για τους επισκέπτες του ξενώνα καθ’ όλη τη διάρκεια του Προγράμματος
- Πρόσβαση σε λύσεις e-business (e-booking, newsletters κλπ) μέσω της ηλεκτρονικής πύλης i-SeT
- Συμμετοχή στο Δίκτυο που θα δημιουργηθεί μέσω του προγράμματος με τη συμμετοχή των επιχειρήσεων και από τις τέσσερις χώρες

5.9 Επενδυτικός Νόμος 3299/04

Ο Επενδυτικός Νόμος χορηγεί ελκυστικά κίνητρα για επενδύσεις άνω των 100.000 €, σε όλους τους τομείς της οικονομίας, που υλοποιούνται στο σύνολο της ελληνικής επικράτειας από επιχειρήσεις ανεξάρτητα μεγέθους, δίνοντας έμφαση στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις και στους ανερχόμενους κλάδους της οικονομίας.

⁶⁴ <http://agrotourism.wordpress.com>

Όσον αφορά στον τουρισμό υπαίθρου και τον αγροτουρισμό, σύμφωνα με τον Επενδυτικό Νόμο 3299/04 και μετά τις πρόσφατες τροπολογίες, ενισχύονται επενδυτικά σχέδια στον τομέα του τουρισμού, (ίδρυση ή επέκταση ξενοδοχείων, εκσυγχρονισμός ξενοδοχείων, μετατροπή παραδοσιακών κτιρίων σε κατάλυμα κλπ) αλλά και στον τομέα της μεταποίησης και τυποποίησης γεωργικών προϊόντων (οινοποιεία, τυροκομεία, τυποποίηση βιολογικού ελαιολάδου, κ.α)

Τα Είδη ενισχύσεων που παρέχονται στα επενδυτικά σχέδια που εντάσσονται στις διατάξεις του Επενδυτικού Νόμου είναι τα παρακάτω:

1. Επιχορήγηση που συνίσταται στη δωρεάν παροχή χρηματικού ποσού για την κάλυψη τμήματος της ενισχυόμενης δαπάνης του επενδυτικού σχεδίου.
2. Επιδότηση χρηματοδοτικής μίσθωσης που συνίσταται στην κάλυψη τμήματος των καταβαλλόμενων δόσεων χρηματοδοτικής μίσθωσης που συνάπτεται για την απόκτηση καινούργιου μηχανολογικού και λοιπού εξοπλισμού.
3. Φορολογική απαλλαγή ύψους μέχρι ενός ποσοστού ή του συνόλου της αξίας της ενισχυόμενης δαπάνης του επενδυτικού σχεδίου ή και της αξίας της χρηματοδοτικής μίσθωσης καινούργιου μηχανολογικού και λοιπού εξοπλισμού του οποίου αποκτάται η χρήση. Η ενίσχυση αυτή συνίσταται στην απαλλαγή από την καταβολή φόρου εισοδήματος μη διανεμόμενων κερδών από το σύνολο των δραστηριοτήτων της επιχείρησης της πρώτης δεκαετίας από την πραγματοποίηση του επενδυτικού σχεδίου, με το σχηματισμό ισόποσου αφορολόγητου αποθεματικού.
4. Επιδότηση του κόστους της δημιουργούμενης από το επενδυτικό σχέδιο απασχόλησης που συνίσταται στην κάλυψη, για μια διετία, τμήματος του μισθολογικού κόστους των δημιουργούμενων, εντός της πρώτης τριετίας από την ολοκλήρωσή του επενδυτικού σχεδίου, θέσεων απασχόλησης

Η επικράτεια έχει κατανεμηθεί 3 ζώνες, οι οποίες διαφοροποιούνται ως προς την επιλεξιμότητα των επενδυτικών σχεδίων καθώς και ως προς το ύψος των παρεχομένων ενισχύσεων:

Περιοχή Α'

Περιλαμβάνει τους Νομούς Αττικής και Θεσσαλονίκης, πλην των Βιομηχανικών Επιχειρηματικών Περιοχών (ΒΕ.ΠΕ.) και των νησιών των Νομών αυτών που εντάσσονται στην Περιοχή Β'.

Περιοχή Β'

Περιλαμβάνει τους Νομούς της Περιφέρειας Θεσσαλίας (Καρδίτσας, Λάρισας, Μαγνησίας, Τρικάλων), τους Νομούς της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου (Κυκλάδων, Δωδεκανήσου), του Νομούς της Περιφέρειας Ιονίων Νήσων (Κέρκυρας, Λευκάδας, Κεφαλληνίας, Ζακύνθου), τους Νομούς της Περιφέρειας Κρήτης (Ηρακλείου, Λασιθίου, Ρεθύμνου, Χανίων), τους Νομούς της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας (Χαλκιδικής, Σερρών, Κιλκίς, Πέλλας, Ημαθίας, Πιερίας), τους Νομούς της Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας (Γρεβενών, Κοζάνης, Φλώρινας, Καστοριάς), καθώς και τους Νομούς της Περιφέρειας Στερεάς Ελλάδας (Φθιώτιδας, Φωκίδας, Εύβοιας, Βοιωτίας, Ευρυτανίας).

Περιοχή Γ'

Περιλαμβάνει τους Νομούς της Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης (Καβάλας, Δράμας, Ξάνθης, Ροδόπης, Έβρου), τους Νομούς της Περιφέρειας Ηπείρου (Άρτας, Πρέβεζας, Ιωαννίνων, Θεσπρωτίας), τους Νομούς της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου (Λέσβου, Χίου, Σάμου), τους Νομούς της Περιφέρειας Πελοποννήσου (Λακωνίας, Μεσσηνίας, Κορινθίας, Αργολίδας, Αρκαδίας), καθώς και τους Νομούς της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας (Αχαΐας, Αιτωλοακαρνανίας, Ηλείας).

Κεφάλαιο 6

Αγροτουρισμός στην Κρήτη

6.1 Εισαγωγή

Η Κρήτη αποτελεί τον πιο δημοφιλή προορισμό στην Ελλάδα συνεισφέροντας το 18% στον συνολικό τουρισμό της χώρας, με 2.5 εκατομμύρια επισκέπτες περίπου τον χρόνο. Ο αριθμός αυτός είναι αρκετά μεγάλος σε σχέση με τον ντόπιο πληθυσμό, σχεδόν πέντε φορές μεγαλύτερος. Η σημασία της αναλογίας αυτής γίνεται ακόμα μεγαλύτερη εάν συνεκτιμηθεί και η χωρική διασπορά των τουριστικών ροών η συντριπτική πλειοψηφία των τουριστών συγκεντρώνονται σε συγκεκριμένες ζώνες τουριστικές πόλεις στα βόρεια παράλια και σε ορισμένους θύλακες στα νότια.

Καθώς το παραδοσιακό και κορεσμένο πια τουριστικό προϊόν που προσφέρουμε, απώλεσε την ανταγωνιστικότητά του, η επανατοποθέτηση στην τουριστική αγορά με νέα προϊόντα και υπηρεσίες, κρίνεται απαραίτητη. Επείγει, επομένως, η επανατοποθέτησή μας στη διεθνή και στην εγχώρια τουριστική αγορά, με μια πιο σύνθετη και ποιοτικά αναβαθμισμένη τουριστική προσφορά, που θα απευθύνεται σε πιο ενήμερους, πιο εκλεκτικούς, πιο απαιτητικούς και πιο εύπορους τουρίστες και μάλιστα για 12 μήνες το χρόνο.

Αυτό προϋποθέτει τη σταδιακή αλλά σύντομη, κατά το δυνατόν, μετάβαση από τον μαζικό, παραθεριστικό τουρισμό της παραλίας, (ο οποίος πάντως θα συνεχίσει να είναι ένα από τα βασικά μας προϊόντα), στο θεματικό - εναλλακτικό τουρισμό. Οι ειδικές μορφές τουρισμού, ιδιαίτερα οι ήπιες μορφές μπορούν να συμβάλουν σε μεγάλο βαθμό στη σύνθεση και προσφορά μιας συνολικής εμπειρίας στον φιλοξενούμενο επισκέπτη. Πρέπει όμως να πάψουμε απλά να απαριθμούμε τις διάφορες εναλλακτικές μορφές τουρισμού και να τους προσδώσουμε συγκεκριμένο και ουσιαστικό περιεχόμενο καθώς τις εντάσσουμε σε ολοκληρωμένα προγράμματα.

Για τον σκοπό αυτό, η Κρήτη διαθέτει πλούσιους τουριστικούς πόρους: Φυσικό περιβάλλον, πολιτιστικό απόθεμα, πλούσια παραγωγή τοπικών προϊόντων, το κρητικό διατροφικό πρότυπο, ποιοτικές μονάδες φιλοξενίας και καλές υπηρεσίες από ορισμένες κατηγορίες επαγγελματιών.

Ο τέλειος συνδυασμός ηπειρωτικής και νησιωτικής γης αποτελεί ένα από τα βασικότερα πλεονεκτήματα της Κρήτης. Η καλή τουριστική οργάνωση μαζί με τη φυσική ομορφιά και την ζωντανή παράδοση είναι ακόμα μερικά συστατικά της γοητείας της. Δεν είναι τυχαίο πως όποιος πάει μια φορά στην Κρήτη επιθυμεί να την επισκεφτεί ξανά και στο μέλλον.

Η Κρήτη είναι ένα νησί γεμάτο αντιθέσεις. Με αναρίθμητα θέρετρα και γραφικές πόλεις. Είναι αδύνατο να αναφέρει κανείς όλα τα αξιοθέατα σε μια γενική προσέγγιση. Αριθμεί πλήθος αρχαιολογικών χώρων λόγω της πλούσιας ιστορίας της γεγονός που οδηγεί και στην ύπαρξη αρκετών μουσείων που μπορεί να επισκεφτεί ο τουρίστας. Μπορεί επίσης ο επισκέπτης να συναντήσει μεγάλο αριθμό από σπήλαια, φαράγγια, μοναδικές

ακρογιαλιές και τοπία, που κανείς θα πίστευε ότι δεν χωράνε σε ένα κομμάτι γης του μεγέθους της Κρήτης. Κεφαλαιώδη πάντως θεωρούνται, το Δικταίο άντρο στο Λασιθί, το φαράγγι της Σαμαριάς μήκους 18χλμ, η Αρχαία πόλη της Κνωσού λίγο έξω από το Ηράκλειο, η Αρχαία Φαιστός, το Φοινικόδασος στο Βάι στο νομό Λασιθίου, το μοναστήρι του Αρκαδίου στο νομό Ρεθύμνης, οι σπηλιές στα Μάταλα (Μάτια Αλός) Ηρακλείου, το Αρχαιολογικό μουσείο του Ηρακλείου κ.α.

Η τουριστική και η εν γένει οικονομική ανάπτυξη της Κρήτης, πρέπει να βασίζεται στην αρχή της αειφορίας και της «πράσινης οικονομίας» με μέτρα προστασίας του φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος, με έμφαση στις εναλλακτικές μορφές ενέργειας (αιολική ενέργεια, φωτοβολταϊκά, γεωθερμία, κ.λπ).

Πρέπει να συνειδητοποιήσουμε πως ο μαζικός τουρισμός στην Κρήτη έχει φτάσει σε ένα τέλμα, συντελώντας περισσότερο στην αλλοίωση και υποβάθμιση του τόπου και όχι στην γενικότερη αναβάθμισή του. Με τον τρόπο αυτό μειώνεται και η ποσότητα και η ποιότητα των επισκεπτών στο νησί. Έτσι, η διαφύλαξη και ο σεβασμός του τοπικού περιβάλλοντος και η προώθηση των εναλλακτικών μορφών τουρισμού, μέσω των οποίων μπορεί να επιτευχθεί το παραπάνω, είναι πρωταρχικό βήμα για να διαγωνιστούν η ομορφιά, οι αξίες και ο πολιτισμός του τόπου. Τα παραπάνω θα αποτελέσουν την βάση για να μπορέσει να επιτευχθεί η αναβάθμιση της ευρύτερης περιοχής, η δημιουργίας υπεραξίας και η προσέλκυση ποιοτικού τουρισμού και επενδύσεων με μακροπρόθεσμη προοπτική ανάπτυξης.

Η Κρήτη αριθμεί περίπου 1000 χωριά στην ενδοχώρα της, εκ των οποίων τα 100 περίπου έχουν χαρακτηριστεί παραδοσιακοί οικισμοί. Ωστόσο, ενώ κατά καιρούς δίνονται κίνητρα για έργα και δράσεις από επιδοτούμενα προγράμματα, δεν έχει παράλληλα παγιωθεί ένα

θεσμικό πλαίσιο που να παροτρύνει και να επιβάλλει μια οργανωμένη οικιστική, αιεφόρο ανάπτυξη. Έτσι, μοιραία πολλά χωριά οδηγούνται σε υποβάθμιση από άναρχες και αντιαισθητικές παρεμβάσεις, σε πολιτικοκοινωνική περιθωριοποίηση και εγκατάλειψη. Κόντρα στον κανόνα, και πέρα από τα καλώς σχετικά διατηρημένα ιστορικά κέντρα των Χανίων και του Ρεθύμνου, σαν εξαιρέσεις προβάλλουν οι αξιόλογες προσπάθειες ιδιωτικής φύσεως για την ανάπτυξη παραδοσιακών οικισμών με την βοήθεια πάντα των εναλλακτικών μορφών τουρισμού και πιο συγκεκριμένα μέσω του αγροτουρισμού. Τέτοια παραδείγματα αποτελούν το χωριό της Μηλιάς, ολόκληρα χωριά στην περιοχή του Αποκόρωνα Χανίων, ο πρότυπος και βραβευμένος οικισμός των Αχαρνών κ.ά.

Οι περισσότερες προσπάθειες βασίστηκαν σε μια προσέγγιση ήπιας εναλλακτικής τουριστικής ανάπτυξης, όπου αξιοποιώντας και διατηρώντας έτσι ταυτόχρονα την κληρονομιά του τόπου, ο επισκέπτης έχει την ευκαιρία να έρθει σε αμεσότερη επαφή με την φύση, την ιστορία, την κουλτούρα και την γαστρονομίας της Κρήτης καθώς επίσης και με την αληθινή κρητική φιλοξενία και τον αυθεντικό τρόπο ζωής. Στις πεδιάδες του νομού Ηρακλείου, στα ημιορεινά του νομού Ρεθύμνου και γενικότερα στις ρίζες των ορεινών όγκων, έχουν δημιουργηθεί ολόκληρα συστήματα από αναπαλαιωμένα κτίσματα, ποιοτικούς ξενώνες, παραδοσιακά καφενεία και ταβερνεία, μουσεία και εργαστήρια, οινοποιεία, συνεταιρισμοί αγροτικών και παραδοσιακών προϊόντων κ.ά. που λειτουργούν παράλληλα και ως μοχλοί που συντελούν στην ανάπτυξη και ευημερία της ευρύτερης περιοχής.

Με τον εναλλακτικό τουρισμό μπορεί να προωθηθούν νέοι τουριστικοί πόροι όπως η διατροφή, η γαστρονομία, η τοπική μουσική και οι χοροί, σκοπό θα έχει την βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη και την αιεφορία επίσης να επιτευχθεί και η επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου, όταν ο τουρίστας επισκέπτεται ένα προορισμό για να απολαύσει την ομορφιά και την ζεστασιά του χωριού το χειμώνα, να μάθουν μεθόδους καλλιέργειας της γης από τον τοπικό πληθυσμό (αγροτουρισμό) και να συνδυάσει με δραστηριότητες στο βουνό (ορειβατικός τουρισμός).⁶⁵

Στην συνέχεια θα παρουσιαστούν παραδείγματα αγροτουριστικών μονάδων τα οποία δραστηριοποιούνται και στους τέσσερις νομούς της Κρήτης με ιδιαίτερη επιτυχία τα τελευταία χρόνια.

⁶⁵ Ξενία, 2004

6.2 Νομός Χανίων

Πρωτεύουσα του νομού είναι τα Χανιά τα οποία χαρακτηρίζονται ως η πιο ποιητική πόλη της Κρήτης. Χτισμένη στα ερείπια της αρχαίας Κυδωνίας είδε κι έζησε πολλούς επιδρομείς, αλλά γεύτηκε και πολιτισμούς των οποίων τα αποτυπώματα φαίνονται σε προσόψεις κτισμάτων, σε κάστρα, τείχη, αρχαιότητες, μοναστήρια κι εκκλησίες.

Η πόλη έχει δύο εισόδους: το αεροδρόμιο στο Ακρωτήρι, και το λιμάνι της Σούδας (το μεγαλύτερο της Μεσογείου). Κυρίαρχη θέση στο κέντρο της πόλης κατέχει η Δημοτική αγορά, ένα περίλαμπρο οίκημα σε σταυρωτό σχήμα που ολοκληρώθηκε το 1913 με πρότυπο την ανάλογη της Μασσαλίας.

Το ενετικό λιμάνι γραφικότατο οποιαδήποτε ώρα και εποχή αποτελεί πόλο έλξη για επισκέπτες και ντόπιους, τόσο για την ομορφιά του όσο και για τις επιλογές διασκέδασης που παρέχει για όλα τα γούστα και τις απαιτήσεις του κόσμου. Οι συνοικίες της παλιάς πόλης «εντός των τειχών», διατηρούν την βενετσιάνικη αρχοντιά τους. Στενά σοκάκια πλακόστρωτα περιβάλλονται από καλαίσθητα αναπαλαιωμένα σπίτια διαφόρων εποχών, προσφέρονται για ένα ευχάριστο περίπατο.

Σε αρκετά μέρη του νομού Χανίων, όπως ο Βάμος, η Μηλιά, τα Κεραμιά, το Καστέλι, το Ασκύφου, η Σπηλιά και αλλού, υπάρχει η δυνατότητα να γνωρίσει ο επισκέπτης μέσα στην απλόχερη φύση την κρητική ζωή στην απλότητα και την ιδιαιτερότητά της, να απολαύσει την κρητική διατροφή μ' ένα ποτήρι κρασί ή τσικουδιά, να συμμετάσχει σε γιορτές και να νοιώσει τις ρίζες του ευρωπαϊκού πολιτισμού. Φιλόξενα καταλύματα, εγκαταστάσεις για τον ελεύθερο χρόνο και μαγαζιά με χειροποίητα χαλιά, φίνα κοσμήματα, υφαντά, παραδοσιακά έπιπλα, κεραμικά και σπιτικά προϊόντα άριστης ποιότητας (τυρί, χυλοπίτες, μαρμελάδες κ.ά.), φροντίζουν για μια αξέχαστη διαμονή. Στις περιοχές αυτές άνθησαν και δραστηριοποιούνται ακόμα και σήμερα τα πρώτα αγροτουριστικά καταλύματα του νομού, τα οποία θα παρουσιάσουμε και στην συνέχεια.

6.2.1 «Βάμος Α.Ε.»

Ο Βάμος είναι ένα ημιορεινό χωριό, 200 μέτρα πάνω από τη στάθμη της θάλασσας, που περιβάλλεται από καλλιεργημένη και άγρια φύση, με 800 κατοίκους. Σύμφωνα με ιστορικές πηγές οι πρώτοι κάτοικοί του ήταν Άραβες πειρατές γύρω στον 8ο αιώνα.

Το 1995 μια ομάδα από 10 άτομα επιστρέφουν στο χωριό Βάμος και αποφασίζουν να ιδρύσουν την Βάμος Α.Ε. Κύριος στόχος τους ήταν η ανάπτυξη της περιοχής του

Αποκόρωνα με έμφαση στο Δήμο Βάμου, διατηρώντας την τοπική παράδοση, δείχνοντας παράλληλα σεβασμό προς το περιβάλλον και τον άνθρωπο. Δημιουργήθηκαν έτσι οι χώροι αλλά και δραστηριότητες για να μπορεί ο επισκέπτης να συνδυάσει τις διακοπές του με τον πολιτισμό, να έρθει σε επαφή με την τοπική κουλτούρα και να ψυχαγωγηθεί.

Το παραδοσιακό χωριό Βάμος είναι μια μικρή τοπική εταιρία που ειδικεύεται στις διακοπές με τη διαφορά ότι εστιάζει στις πολιτιστικές πτυχές της περιοχής του Βάμου και προωθεί τον αγροτουρισμό. Βρίσκεται την παλιά γειτονιά του Βάμου, στην καρδιά της επαρχίας Αποκορωνου Κρήτης, ανάμεσα στα ιστορικά κτίρια τα οποία αποτελούσαν κάποτε τις πρώτες κατοικίες του χωριού. Πολλά από αυτά τα παραδοσιακά σπίτια έχουν αναπαλαιωθεί και προσφέρονται τώρα ως ενοικιαζόμενοι ξενώνες. Το τουριστικό γραφείο του Παραδοσιακού Χωριού Βάμος διαχειρίζεται παραδοσιακούς ξενώνες, βίλες και εξοχικές κατοικίες διαθέσιμες για τις διακοπές σας στην Κρήτη.

Η εταιρία «Παραδοσιακό χωριό Βάμος» ιδρύθηκε με στόχο να προωθήσει την περιοχή, και να οργανώσει δραστηριότητες που θα έδιναν έμφαση στην εικόνα της ξεχασμένης Κρήτης - μια εικόνα πολύ διαφορετική από αυτή των πολυάσχολων τουριστικών θέρετρων.

Επομένως, η εταιρία «Παραδοσιακό χωριό Βάμος» αποφάσισε να ιδρύσει τις εγκαταστάσεις της στο παραδοσιακότερο μέρος του χωριού, «την παλιά γειτονιά» με τα πέτρινα σοκάκια, τα παλιά ερείπια, τις μυστικές γωνιές, και τα παραδοσιακά σπίτια, πάντα σε απόλυτη αρμονία με το φυσικό περιβάλλον και τους ντόπιους. Έτσι, τα παλιά ερείπια και τα κτίρια του 18ου, 19ου και 20ου αιώνα αναπαλαιώθηκαν και μεταμορφώθηκαν σε καλαίσθητους παραδοσιακούς ξενώνες.

Ιστορικά κτήρια μεταμορφώθηκαν σε καφέ τέχνης, σε παραδοσιακό παντοπωλείο, και η ταβέρνα του χωριού, στην είσοδο της παλιάς γειτονιάς, σε κέντρο της κρητικής διατροφής.

Ξενώνες και λοιπά κτίρια

Οι ξενώνες είναι κτίρια του 18ου, 19ου και 20ου αιώνα τα οποία έχουν ανακαινιστεί με παλιές παραδοσιακές τεχνικές, όπου δόθηκε ιδιαίτερη προσοχή στη διατήρηση της αρχιτεκτονικής και της αισθητικής τους, ώστε να εναρμονίζονται απόλυτα με το φυσικό περιβάλλον. Τα υλικά που χρησιμοποιήθηκαν είναι κυρίως πέτρα και ξύλο από κυπαρίσσι τα οποία φιλοτεχνήθηκαν με μεράκι από ντόπιους τεχνίτες. Η επίπλωση και η διακόσμηση είναι επίσης από ντόπια υλικά και χειροποίητες κατασκευές. Παρόλα αυτά, στις κουζίνες και τα λουτρά έγιναν οι κατάλληλες μετατροπές ώστε να παρέχουν την άνεση που απαιτεί η σύγχρονη ζωή. Θα βρείτε τους ξενώνες μας κυρίως στο διατηρητέο τμήμα του χωριού.

Σχεδόν όλοι προσφέρουν θέα στα Λευκά Όρη, τους ανθισμένους κήπους του χωριού ή το Κρητικό Πέλαγος.

Εκτός από τους ξενώνες έχουν δημιουργηθεί και οι εξής υποστηρικτικές μονάδες :

- Ένα μεζεδοπωλείο / ταβέρνα «Η στέρνα του Μπλουμοσήφη»
- Ένα οινοπαντοπωλείο «Το Μυροβόλο»
- Ένα καφέ τέχνης «Το Λιακωτό»
- Ένας πολυχώρος τέχνης «Η Φάμπρικα», όπου πραγματοποιούνται εκθέσεις αλλά και πωλούνται αντίγραφα ελληνικών έργων τέχνης
- Ένας καλοκαιρινός εκθεσιακός χώρος «Το Ξομπλί» όπου εκτίθενται έργα σύγχρονων ελλήνων και ξένων καλλιτεχνών.

Δραστηριότητες

Δεδομένης της φιλοσοφίας που διέπει τους ανθρώπους της εταιρίας «Παραδοσιακό χωριό Βάμος» η διαμονή σε έναν παραδοσιακό ξενώνα δεν θα σήμαινε και σπουδαία πράγματα, αν δεν συνοδευόταν από όλα εκείνα που δεν είναι απλώς διαφορετικά από όσα κάνει κανείς στην πόλη.

Μέσω του τουριστικού γραφείου ο τουρίστας μπορεί να συμμετάσχει σε γεωργικές ασχολίες και σε διάφορες άλλες δραστηριότητες όπως μαγείρεμα, τρύγο, παραγωγή μελιού κ.α. Επίσης ο τουρίστας μπορεί να παρακολουθήσει μουσικές και λογοτεχνικές βραδιές, θεατρικές παραστάσεις, από καλλιτέχνες Έλληνες και ξένους. Τέλος, θα γνωρίσει τα ήθη και τα έθιμα της περιοχής - με περιπάτους σε μέρη ιδιαίτερου φυσικού κάλλους καθώς και τα κρητικά προϊόντα.⁶⁶

6.2.2 «Η Μηλιά»

Η Μηλιά βρίσκεται στα ημιορεινά (500 μ. υψόμετρο) σε μία εξοχική τοποθεσία της επαρχίας Κισσάμου του Νομού Χανίων, και το κοντινότερο χωριό είναι το Βλάτος, σε απόσταση 4.5 χιλιομέτρων. Είναι χτισμένη στην πλαγιά του βουνού που σχηματίζει μια μικρή κοιλάδα και είναι κυριολεκτικά περιτριγυρισμένη από ένα μοναδικό φυσικό περιβάλλον, που καλύπτεται από μία πολύ μεγάλη ποικιλία φυτών και δέντρων. Ο χώρος γύρω από τον οικισμό είναι περίπου 1200 στρέμματα, που παρέχει στον τόπο μία εξαιρετική ησυχία και μία αρμονία μοναδική.

⁶⁶ www.vamossa.gr

Η Μηλιά διαθέτει 13 δωμάτια – σπίτια. Σε καμία περίπτωση δεν μπορούν να χαρακτηριστούν δωμάτια ξενοδοχείου, λόγω της διαφορετικότητας που έχουν το ένα με το άλλο, της διακόσμησης και της ατμόσφαιράς τους. Φτιαγμένα πάνω στα ερείπια των παλιών αγροτικών σπιτιών του οικισμού, με ντόπια υλικά – πέτρα και ξύλο και διακοσμημένα με παλιά έπιπλα, κρατούν αναλλοίωτα τα αρχιτεκτονικά χαρακτηριστικά της περιοχής. Σε κάποια από τα σπίτια κομμάτι της αρχιτεκτονικής τους, είναι τα βράχια που υπήρχαν σταθερά στη θέση τους και χρησιμοποιήθηκαν από τους παλαιούς κατοίκους της Μηλιάς σαν κομμάτι του τοίχου. Η αρμονία των σπιτιών με το φυσικό περιβάλλον θυμίζει χαμένους παραδείσους. Θα μπορούσε να φανταστεί κανείς ότι τα σπίτια έχουν «ξεφυτρώσει» από την γη. Ηλεκτρισμός δεν υπάρχει. Οι βασικές ανάγκες του χώρου σε ενέργεια καλύπτονται από ηλιακούς συλλέκτες και από μια γεννήτρια. Το ζεστό νερό φτάνει στα σπίτια του οικισμού από μεγάλα καζάνια που ζεσταίνονται με ξύλο ενώ η θέρμανση εξασφαλίζεται παραδοσιακά με τζάκια και ξυλόσομπες.

Το 1982 ο Ιάκωβος Τσουρουνάκης μαζί με τον Γιώργο Μακράκη συνέλαβαν την ιδέα της αναβίωσης του οικισμού της Μηλιάς ο οποίος ήταν εγκαταλελειμμένος μετά το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, όταν αποτελούσε καταφύγιο κάποιων οικογενειών οι οποίες ήταν κυνηγημένες από τους Γερμανούς. Έτσι, δειλά δειλά τα παλιά σπίτια της Μηλιάς άρχισαν να μετατρέπονται σε ξενώνες. Το 1990 κατάφεραν να εντάξουν την ιδέα προς χρηματοδότηση στο Ευρωπαϊκό πρόγραμμα Interreg και να ξεκινήσουν την ανακαίνιση η οποία κράτησε κυρίως 3 χρόνια. Κατά την διάρκεια των εργασιών οι πέτρες και τα ξύλα που χρησιμοποιήθηκαν ήταν εξ ολοκλήρου από την Μηλιά και τα κοντινά χωριά, οι εργασίες ήταν χαμηλής κλίμακας κάτι που ταίριαζε απόλυτα στον Χώρο, η τεχνική του χτισίματος παρέμεινε η ίδια που προϋπήρχε. Οι τεχνίτες και οι εργάτες που δούλεψαν ήταν αποκλειστικά από τα γύρω χωριά και συνολικά οι πόροι χρησιμοποιήθηκαν πλήρως και το περιβαλλοντικό αποτύπωμα των εργασιών ήταν σχεδόν μηδενικό.

Κάπως έτσι φτάνουμε και στην Άνοιξη του 1993 με χαρά ξεκίνησαν την λειτουργία των ξενώνων και ενός μικρού εστιατορίου που χρησιμοποιούσε αποκλειστικά τα προϊόντα που παράγονταν επί τόπου αλλά και της γύρω περιοχής. Τότε ήταν κάτι πρωτόγνωρο για τους επισκέπτες του νησιού αλλά και για τους ντόπιους και έτσι αργά αλλά σταθερά στέφθηκε με επιτυχία. Μέσα από αυτήν την καινούργια πρόταση μέσα στα χρόνια έχουν δημιουργηθεί πολλές μονάδες στην Κρήτη και στην υπόλοιπη Ελλάδα που αν και διαφορετικές μεταξύ τους έχουν συγγένεια με την φιλοσοφία της Μηλιάς.

Η φιλοσοφία της Μηλιάς είναι η διατήρηση του κύκλου της ζωής με τρόπο φιλικό προς το περιβάλλον και τον άνθρωπο με γνώμονα την κρητική παράδοση και την ιστορία του τόπου. Στη Μηλιά σχεδόν τίποτα δεν καταλήγει στα σκουπίδια. Τα φυσικά προϊόντα ανακυκλώνονται, ενώ για τα υπόλοιπα γίνεται προσπάθεια να βρεθούν εναλλακτικοί τρόποι χρήσης. Ένας ανάλογος κύκλος χαρακτηρίζει και τους καρπούς της γης. Τα φρούτα και τα λαχανικά χρησιμοποιούνται στην κουζίνα και με τα υπολείμματα τους και άλλους καρπούς της φύσης τρέφονται τα ζώα που με την σειρά τους δίνουν τα προϊόντα τους: γαλακτοκομικά, κρέας, δέρμα, μαλλί και κοπριά.

Η Μηλιά αποτελεί πρότυπο αγροτουρισμού και οικοτουρισμού στην χώρα μας, στηρίζοντας την παράδοση, λειτουργώντας ευεργετικά προς το περιβάλλον και την κουλτούρα του τόπου μας αλλά επίσης βοηθώντας και στην εξασφάλιση επισκεπτών καθ' όλη την διάρκεια του έτους. Μόνο τυχαίες λοιπόν δεν είναι οι διακρίσεις και τα βραβεία που έχει αποσπάσει τα τελευταία χρόνια τα οποία είναι και τα εξής :

1. 2003. Πρώτο Διεθνές βραβείο από τον Διεθνή οργανισμό Skal International
2. 2009. Η Μηλιά επιλέχθηκε ανάμεσα στα 50 καλύτερα Resort οικολογικού χαρακτήρα στον κόσμο, από το National Geographic adventure magazine.
3. 2009. Επιλέχθηκε στην Blue list του ταξιδιωτικού περιοδικού Islands για την προσφορά της στον περιβαλλοντικά υπεύθυνο τουρισμό.

Δραστηριότητες

Κατά την διάρκεια της παραμονής του στην Μηλιά ο επισκέπτης αποτελεί μέρος του συνόλου. Έτσι έχει την δυνατότητα να λάβει μέρος στην καθημερινότητα του αγροκτήματος, μέσω των διάφορων αγροτικών εργασιών που προσφέρονται (φροντίδα ζώων, περιποίηση καλλιεργειών κτλ) ή απλά να ξεκουραστεί. Ανάλογα με την περίοδο που θα επιλέξει ο τουρίστας να επισκεφτεί την Μηλιά έχει τις εναλλακτικές του μαζέματος της ελιάς, της περιποίησης και περισυλλογής των οπωροκηπευτικών, να παρασκευάσει γλυκά του κουταλιού και μαρμελάδες, να βοηθήσει στην φροντίδα και περισυλλογή του σταφυλιού, να συμμετέχει στην διαδικασία παρασκευής της τσικουδιάς, να ζυμώσει ψωμί κ.ά.

Εκτός από τα παραπάνω ο επισκέπτης μπορεί να απολαύσει δραστηριότητες πεζοπορίας, καθώς πλήθος από πεζοπορικά μονοπάτια εντός της Μηλιάς δίνουν την δυνατότητα στους επισκέπτες να τα διαβούν και να έρθουν πιο κοντά με την φύση. Επιπλέον, οι επισκέπτες έχουν την δυνατότητα να διασχίσουν το φαράγγι της Πολυρρήνιας, καθώς και τα

αντίστοιχα φαράγγια του Τοπολιανού και το Δελιανό φαράγγι που βρίσκονται κοντά στην περιοχή. Στην περιοχή πραγματοποιούνται και διάφορα πανηγύρια και τοπικές γιορτές τα οποία μπορεί να παρακολουθήσει ο επισκέπτης και να έρθει έτσι πιο κοντά στην τοπική παράδοση, μαθαίνοντας από πρώτο χέρι τα ήθη και τα έθιμα του κρητικού πολιτισμού. Τέλος στην Μηλιά μέσω διαφόρων μαθημάτων που παραδίδονται, οι επισκέπτες έχουν την δυνατότητα να μάθουν τα μυστικά της παραδοσιακής τοπικής μαγειρικής, της βιολογικής καλλιέργειας κηπευτικών, καθώς και να παρακολουθήσουν μαθήματα ζωγραφικής και παρασκευής τοπικών γλυκών.⁶⁷

6.3 Νομός Ρεθύμνου

Μεταξύ των Λευκών Ορέων και του Ψηλορείτη (Ίδη) βρίσκεται ο νομός Ρεθύμνου, συνώνυμος με απaráμιλλης ομορφιάς βραχώδη τοπία, υπέροχες ακτές, θρυλικά σπήλαια, ιστορικά μοναστήρια, παραδοσιακά ορεινά χωριά και πολυτελή τουριστικά θέρετρα. σημαντικός φυσικός πλούτος του νομού αποτυπώνεται πρωτίστως στον Ψηλορείτη, που κυριαρχεί στο ανατολικό τμήμα της περιοχής, το πιο ορεινό της Κρήτης. Η εναλλαγή του τοπίου θα ενθουσιάσει τους εραστές της υπαίθρου και όχι μόνο: εύφορες κοιλάδες διαδέχονται τραχιά βραχώδη τοπία και οι απόκρημνες ακτές τις αμμώδεις παραλίες. Κατάφυτα λαγκάδια και μικρά ποτάμια που εισχωρούν βαθιά μέσα στα βουνά, ζώνες προστασίας της πανίδας και περίπου σαράντα φαράγγια συμπληρώνουν την εικόνα. Στο Ρέθυμνο, πατρίδα του Δία του θεού της φιλοξενίας, πλήθος αγροτουριστικών καταλυμάτων να εντοπίζονται στα πλαίσια του νομού.

6.3.1 Το σπίτι των Κουρητών

Το Σπίτι των Κουρητών είναι πετρόκτιστο αγροτικό αρχοντικό του 1750. Χαρακτηρίστηκε ιστορικό- διατηρητέο για την παραδοσιακή δομή του Κρητικού σπιτιού που έχει τις ρίζες του στο προϊστορικό μινωικό μέγαρο. Τα αρχιτεκτονικά μορφολογικά στοιχεία διατηρήθηκαν: Το φουρνόσπιτο, η λαξευτή σε βράχο δεξαμενή, οι πέτρινες γούρνες και πεζούλες, οι οντάδες, οι πήλινες καμινάδες, η πολεμίστρα, οι σταμνοστάτες, τα πανάρχαια πιθάρια.

Βρίσκεται στο Βυζαντινό οικισμό Τζανακιανά, στους πρόποδες του Ψηλορείτη, 100μ. από τις Μαργαρίτες (διεθνές κέντρο κεραμικής) και σε μικρή απόσταση από την Αρχαία Ελεύθερνα, τη μονή Αρκαδίου, το Ίδαίο Άντρο, τις παραλίες του Πανόρμου με τις φαροταβέρνες. Απέχει 25χιλ. από το Ρέθυμνο. Αποτελεί την έδρα του Οικομουσείου

⁶⁷ <http://www.milia.gr>

Αγροτικής Ζωής Ορεινής Κρήτης, το οποίο αποτελεί ένα σύνολο χώρων μέσα στους οποίους ο επισκέπτης μπορεί να γνωρίσει την ιστορία, τον πολιτισμό και την κουλτούρα της Κρήτης.

Εγκαταστάσεις

Το Σπίτι των Κουρητών αποτελείται από 6 συνολικά δωμάτια, κάθε δωμάτιο έχει το όνομα ενός κουρήτη. Οι Κουρήτες ήταν οι εφευρέτες των αγροτικών τεχνών και του χορού, οι θεραπευτές με βότανα στη μινωική Κρήτη ήταν προστάτες του Δία στο Ιδαίον Άντρον. Στο ισόγειο έχει το φουρνόσπιτο (Δήμητρα) που λειτουργεί ως σάλα υποδοχής, τραπεζαρία με μοναστηριακό τραπέζι και αποθηκευτικά πιθάρια, εκθετήριο με πήλινα αγγεία και ένα δωμάτιο με έκθεση υφαντών.

Δραστηριότητες

Μέσα στο αρχοντικό αλλά και στους χώρους που το περιβάλλουν, ο επισκέπτης μπορεί να συναντήσει την πλούσια χλωρίδα και πανίδα της περιοχής και να απολαύσει χαράδρες με θάμνους, δάσος με οριζοντιόκλαδα κυπαρίσσια, ελαιώνες, πηγές, σπάνια λουλούδια (ορχιδέες), αρωματικά και θεραπευτικά φυτά (ρίγανη, φασκόμηλο, δεντρολίβανο).

Επίσης μπορεί να πραγματοποιήσει επισκέψεις στα μοναστήρια, στις βυζαντινές εκκλησίες και στους Μινωικούς οικισμούς καθώς και να απολαύσει τη βουνίσια διαδρομή του Ψηλορείτη. Τα παραπάνω δίνουν την δυνατότητα στον επισκέπτη να γνωρίσει όχι μόνο τις ομορφιές της περιοχής αλλά και τον πολιτισμό και την ιστορία της. Η πλούσια βλάστηση, λόφοι, βουνά, ρεματιές, δάσος, συνθέτουν ένα πολυμορφικό σύνολο με σημαντικούς βιότοπους.

Επιπλέον ο τουρίστας μπορεί να μεταβεί στο χωριό Μαργαρίτες που απέχει 100 μέτρα από το Σπίτι των Κουρητών και έχει 17 βυζαντινές αγιογραφημένες εκκλησίες, το μοναστήρι «Σωτήρας Χριστός», βενετσιάνικα σπίτια και αναστηλωμένους πύργους. Οι Μαργαρίτες είναι γνωστές ως το χωριό των πιθαριών. Υπάρχουν φάμπρικες- ελαιοτριβεία, καζάνια ρακής.

Τέλος οι ιδιοκτήτες της συγκεκριμένης μονάδας οργανώνουν συμβουλευτικές- ψυχοθεραπευτικές ομάδες, οι οποίες συντονίζονται από επαγγελματίες ψυχολόγους. Τα μέλη της ομάδας μοιράζονται μεταξύ τους βιώματα, συναισθήματα και εμπειρίες και ανταλλάσσουν απόψεις. Σκοπός της ομάδας είναι η προώθηση της ουσιαστικής επικοινωνίας, ο γνήσιος θεραπευτικός διάλογος και η βαθύτερη επαφή των μελών της

ομάδας. Κατά αυτόν τον τρόπο τα μέλη της ομάδας εισάγονται σε μία ψυχολογική ατμόσφαιρα, η οποία προάγει συνθήκες αισιοδοξίας, εσωτερικής ασφάλειας και εσωτερικής δύναμης.⁶⁸

6.3.2 Το Αγρόκτημα Έναγρον

Δημιουργήθηκε το 2001 από τους ιδιοκτήτες του Ιωάννη και Φανή Παπαδάκη και βρίσκεται στην περιοχή του ορεινού Μυλοποτάμου, πιο συγκεκριμένα στο χωριό Αξός το οποίο βρίσκεται στους πρόποδες του Ψηλορείτη. Απέχει 44 χιλιόμετρα από το Ηράκλειο και 42 χιλιόμετρα από το Ρέθυμνο και αποτελεί ένα αγρόκτημα που καταλαμβάνει συνολική έκταση άνω των 50 στρεμμάτων με πλήθος καλλιεργειών στο εσωτερικό του.

Οι εγκαταστάσεις διαμονής και τα κτήρια έχουν σχεδιαστεί και έχουν κτιστεί έτσι που να είναι απόλυτα προσαρμοσμένα στο φυσικό περιβάλλον, η αρχιτεκτονική τους παραδοσιακή τα υλικά φυσικά, εξυπηρετούν τις σύγχρονες ανάγκες άνετης διαβίωσης, τοποθετημένα σε σχήμα χωριού, αλλά χωρίς να προκαλούν και να έρχονται σε αντίθεση με το φυσικό τοπίο.

Όλα τα κτήρια και οι εγκαταστάσεις που εξυπηρετούν τις λειτουργίες, τις εκδηλώσεις και τις δραστηριότητες που γίνονται μέσα στο χώρο του αγροκτήματος είναι αρμονικά δεμένες και προσαρμοσμένες στο υπόλοιπο σύνολο.

Για τις γαστρονομικές δραστηριότητες και εκδηλώσεις υπάρχουν η κουζίνα, ο ξυλόφουρνος, το τυροκομείο οι παρασitiές, το ρακοκάζανο, το πατητήρι και φυσικά ο χώρος του εστιατορίου, χώρος άνετος με πολλά παλιά αντικείμενα, εργαλεία αλλά και έργα τέχνης και η αυλή του, κάτω από τον τεράστιο Δρυ που μας καλύπτει με την σκιά του το καλοκαίρι και μας χαρίζει την δροσιά.

Εγκαταστάσεις

Το Αγρόκτημα Έναγρον αποτελείται από 32 διαμερίσματα τα οποία έχουν μέγεθος από 35 έως 80 τετραγωνικά μέτρα τα οποία μπορούν να φιλοξενήσουν από 2 έως 6 άτομα το καθένα. Στο αγρόκτημα μπορεί κανείς να συναντήσει το περιβόλι στο οποίο καλλιεργούνται τα κηπευτικά προϊόντα με βιολογικό τρόπο καλλιέργειας, αμπελώνες από τους οποίους προέρχεται το κρασί και η τσικουδιά που παρασκευάζεται μέσα στο αγρόκτημα καθώς και εκτάσεις με οπωροφόρα και καρποφόρα δένδρα, ελαιώνες και πορτοκαλεώνες. Μέσα στα πλαίσια του αγροκτήματος υπάρχει και μια φάρμα ζώων στην

⁶⁸ <http://www.kouritonhouse.gr/>

οποία εκτρέφονται κότες, γαλοπούλες, άλογα, κασίκια και πρόβατα. Οι κοινόχρηστοι χώροι του αγροκτήματος περιλαμβάνουν το εστιατόριο – ταβέρνα στο οποίο ο επισκέπτης μπορεί να εκτός από το να γευτεί την παραδοσιακή Κρητική κουζίνα να συμμετέχει ενεργά και στην διαδικασία παρασκευής των γευμάτων. Επίσης στο αγρόκτημα ο επισκέπτης θα συναντήσει και ένα παραδοσιακό καφενείο στο οποίο μπορεί να απολαύσει πολλά τοπικά γλυκά και παραδοσιακά γλυκά του κουταλιού. Στον χώρο του αγροκτήματος υπάρχει και ένας συνεδριακός χώρος ο οποίος μπορεί να φιλοξενήσει συνέδρια και εκδηλώσεις έως 120 ατόμων. Μέσα στο Αγρόκτημα Έναγρον υπάρχει επίσης μια παιδική χαρά για τα παιδιά, τα οποία μπορούν να απολαύσουν το παιχνίδι τους μέσα σε ένα καταπράσινο περιβάλλον και ένα μικρό μπακάλικο από το οποίο ο επισκέπτης μπορεί να προμηθευτεί επιλεγμένα παραδοσιακά προϊόντα και βότανα της περιοχής. Τέλος στους κοινόχρηστους χώρους συμπεριλαμβάνονται και το σαλόνι υποδοχής, ένα μπαρ, η πισίνα για τους καλοκαιρινούς μήνες καθώς και πολλοί ημιυπαίθριοι χώροι που δίνουν την δυνατότητα στους φιλοξενούμενους να απολαύσουν μια άνετη διαμονή, να έρθουν σε επαφή με τη φύση και το περιβάλλον και να ζήσουν μια μοναδική εμπειρία.

Δραστηριότητες

Ανάλογα με την εποχή την οποία θα επιλέξει ο επισκέπτης να βρεθεί στο αγρόκτημα θα έχει την δυνατότητα να λάβει μέρος σε πληθώρα αγροτικών δραστηριοτήτων. Θα μπορέσει να λάβει μέρος στην συλλογή σταφυλιού και στην διαδικασία παραγωγής κρασιού και τσικουδιάς εάν επιλέξει να επισκεφτεί το αγρόκτημα στις αρχές του Σεπτεμβρίου. Επίσης, εάν θελήσει να το επισκεφτεί κατά την διάρκεια του χειμώνα θα μπορέσει να λάβει μέρος στην συλλογή της ελιάς και στην έκθλιψή της για την παραγωγή ελαιολάδου. Επειδή στις εγκαταστάσεις του αγροκτήματος λειτουργεί μια μικρή τυροκομική μονάδα, ο επισκέπτης έχει την δυνατότητα να λάβει μέρος στην παραγωγή τοπικών τυριών αλλά και να παρακολουθήσει επιδείξεις τυροκόμησης από επαγγελματίες. Μία ακόμα δραστηριότητα στην οποία μπορεί να λάβει μέρος ο φιλοξενούμενος είναι και η γευσιγνωσία οίνου και λαδού. Μέσα στο αγρόκτημα ο επισκέπτης έχει την δυνατότητα να μυηθεί στα μυστικά της Κρητικής διατροφής παρακολουθώντας μαθήματα μαγειρικής, γλυκών αλλά και να συμμετέχει στην διαδικασία παρασκευής ψωμιού.

Για τους λάτρεις της πεζοπορίας και της εξερεύνησης οργανώνονται από τους ιδιοκτήτες του αγροκτήματος διαδρομές στην φύση με γαϊδουράκια ή ποδήλατα βουνού, καθώς και οι ονομαζόμενοι βοτανικοί περίπατοι, μέσω των οποίων ο επισκέπτης μπορεί να γνωρίσει τα σαράντα περίπου βότανα που υπάρχουν στην περιοχή καθώς και την πλούσια υπόλοιπη

Κρητική χλωρίδα. Ο φιλοξενούμενος επίσης μπορεί να επισκεφτεί το χωριό Αξός το οποίο κατοικείται από 600 κατοίκους και μέσα στο χώρο του υπάρχουν 7 βυζαντινές εκκλησίες ηλικίας άνω των 1000 ετών. Έτσι θα έχουν την ευκαιρία να θαυμάσουν την αρχιτεκτονική τους, τις θαυμάσιες τοιχογραφίες τους αλλά και να επισκεφτούν «Το Ανδρείον» τον ναό της Αφροδίτης Αστάρτης ο οποίος βρίσκεται σε ένα λόφο πάνω από το χωριό και αποτελούσε την αρχαία ακρόπολή του. Πλήθος από άλλα μικρά χωριά βρίσκεται κοντά στο αγρόκτημα τα οποία μπορεί ο φιλοξενούμενος να επισκεφτεί με πιο χαρακτηριστικά το Βενί, τα Ζωνιανιά, τα Ανώγεια, τα Λειβάδια κ.ά.

Για όσους επιδιίδονται στον θρησκευτικό τουρισμό, στην περιοχή κοντά στο αγρόκτημα υπάρχουν τρία μοναστήρια που αξίζει κανείς να τα επισκεφτεί. Αυτά είναι η Μονή Διοσκουρίου, η Μονή Χαλέπας και η Μονή Βοσάκου. Τέλος, ένα ακόμα μέρος που αξίζει κανείς να επισκεφτεί είναι και το Σπήλαιο Σεντόνι, το οποίο απέχει 1.5 χιλιόμετρο από το χωριό Αξό. Είναι ένα από τα πιο ωραία σπήλαια της Ελλάδος, με θαυμάσιους σταλακτίτες και σταλαγμίτες και επιβλητικές αίθουσες. Υπάρχουν επίσης και άλλα μικρότερα σπήλαια στην περιοχή.⁶⁹

6.4 Νομός Ηρακλείου

Ο νομός Ηρακλείου είναι ο μεγαλύτερος της Κρήτης, έχει το μεγαλύτερο πληθυσμό, ενώ είναι και η πλουσιότερη περιοχή της έχοντας το μεγαλύτερο κατά κεφαλή εισόδημα. Ο νομός Ηρακλείου έχει αρκετά αξιοθέατα. Σίγουρα θα σας φανούν ενδιαφέροντα τα ερείπια ενός από τους μεγαλύτερους πολιτισμούς, η πιο ωραία συλλογή μινωικών ευρημάτων στον κόσμο και οι βυζαντινές εκκλησίες που είναι διασκορπισμένες παντού. Υπάρχουν ακόμα βενετικά κάστρα και σιντριβάνια. Τα χωριά και τα μοναστήρια έχουν να επιδείξουν μία ιστορία αγώνων για την ανεξαρτησία που φαίνεται από τα μνημεία γι αυτούς που πέθαναν πολεμώντας εναντίον των κατακτητών της Κρήτης. Η ιστορική άποψη συνδυασμένη με τις οροσειρές των βουνών, τις κοιλάδες και τη θάλασσα κάνουν το Ηράκλειο μια όμορφη και ενδιαφέρουσα περιοχή. Οι παραλίες στην Αγία Πελαγία και τη Χερσόνησο στα βόρεια, τα Μάταλα και τους Καλούς Λιμένες στα νότια, προσελκύουν τους επισκέπτες με τα ζεστά και καθαρά νερά τους. Το ανατολικό τμήμα του νομού Ηρακλείου έχει τα μεγαλύτερα παραθαλάσσια τουριστικά θέρετρα (Λιμένας Χερσονήσου), μερικά από τα μεγαλύτερα αρχαιολογικά αξιοθέατα (Μάλια) και αρκετές σημαντικές βυζαντινές εκκλησίες.

⁶⁹ <http://www.enagron.gr>

6.4.1 Αρόλιθος

Ο ιδιοκτήτης του, Γιώργος Σαλούστρος, οδηγημένος από το πάθος και την αγάπη του για την παράδοση και την ιστορία της Κρήτης δημιούργησε τον Αρόλιθο το 1986. Πρόκειται για ένα παραδοσιακό κρητικό χωριό μέσω του οποίου θέλησε να προβάλει τον τοπικό τρόπο ζωής, τα ήθη και έθιμα της περιοχής και γενικότερα την κρητική παράδοση. Ουσιαστικά αποτελεί ένα τουριστικό συγκρότημα μέσα στο οποίο περιλαμβάνεται εκτός από το κρητικό χωριό, διάφορα εργαστήρια κρητικής τέχνης, ένα ξενοδοχείο Α κατηγορίας, ένα εστιατόριο και μία ταβέρνα, ένα παραδοσιακό καφενείο και μια μικρή εκκλησία. Βρίσκεται μόλις 11 χιλιόμετρα μακριά από το Ηράκλειο, στον παλιό εθνικό δρόμο που συνδέει το Ηράκλειο με το Ρέθυμνο. Χτισμένο στην πλαγιά ενός βουνού, μέσα στο άγριο κρητικό τοπίο, το χωριό θυμίζει μνήμες από το παρελθόν των παλαιότερων γενεών ως προς τον τρόπο της ζωής τους και αποκαλύπτει την απλότητα και την ομορφιά της παλιάς εποχής στις νεότερες γενιές. Κατά την περιπλάνηση του στα στενά σοκάκια του χωριού, ο επισκέπτης του Αρόλιθου θα έχει την ευκαιρία να έρθει σε επαφή με γνήσια παραδοσιακά υφάσματα, υφασμένα σε αργαλειούς καθώς και χειροποίητα κεντήματα.

Εγκαταστάσεις

Στον Αρόλιθο ο επισκέπτης θα συναντήσει ένα ξενοδοχείο Α κατηγορίας με 34 δωμάτια. Το ξενοδοχείο είναι κτισμένο στην μορφή ενός κρητικού χωριού αποτελώντας ουσιαστικά μια αναπαράσταση του. Ο επισκέπτης μέσα στην περιοχή του χωριού θα έχει την δυνατότητα να δει δύο παραδοσιακά σπίτια, ένα εστιατόριο, μία ταβέρνα, έναν παραδοσιακό φούρνο. Επίσης μέσα στο χωριό συναντά κανείς και ένα παραδοσιακό καφενείο, μία εκκλησία, καταστήματα με τοπικά προϊόντα, όπως επίσης και εργαστήρια παραδοσιακών τεχνών τα οποία αποτελούνται από ένα παραδοσιακό σιδεράδικο, εργαστήριο κεραμικής τέχνης καθώς και εργαστήριο ύφανσης με αργαλειό. Τέλος μέσα στον Αρόλιθο ο επισκέπτης έχει την δυνατότητα να έρθει σε επαφή και να μυηθεί με την Κρητική ιστορία και κουλτούρα, με την επίσκεψη του στο Μουσείο Αγροτικής Ιστορίας και Λαϊκής Τέχνης.

Δραστηριότητες

Οι δραστηριότητες μέσα από τις οποίες μπορεί ο επισκέπτης να επιλέξει για να περάσει τον ελεύθερο του χρόνο μέσα στον Αρόλιθο παρουσιάζουν μεγάλη ποικιλία. Έχει την δυνατότητα να παραβρεθεί σε βραδιές παραδοσιακής μουσικής και χορού οι οποίες

λαμβάνουν χώρα στην κεντρική πλατεία του χωριού κατά την περίοδο του καλοκαιριού αλλά και στο εστιατόριο κατά τους χειμερινούς μήνες. Επιπλέον μπορεί να επισκεφτεί το παραδοσιακό σιδεράδικο μέσα στο οποίο μπορεί να παρακολουθήσει την τέχνη της σιδηρουργίας, μια εμπειρία η οποία είναι μοναδική. Στην συνέχεια επιλέγοντας το εργαστήριο ύφανσης μπορεί να δει αξιοθαύμαστα έργα υφασμένα σε αργαλειούς καθώς και διάφορα χειροποίητα κεντήματα. Μέσα στον Αρόλιθο ο επισκέπτης μπορεί να γίνει μάρτυρας της τέχνης του μωσαϊκού με την επίσκεψή του στο παραδοσιακό εργαστήριο στο οποίο υπάρχουν πλήθος από εκθέματα. Τέλος μπορεί να παρακολουθήσει μαθήματα ζωγραφικής αλλά και να δει από κοντά εκθέματα που απεικονίζουν το τοπίο της Κρήτης, αγιογραφίες και διάφορα πορτραίτα στο εργαστήριο ζωγραφικής.

Ένα ξεχωριστό κομμάτι το χωριού καταλαμβάνει και το Μουσείο Αγροτικής Ιστορίας και Λαϊκής Τέχνης. Εκεί ο επισκέπτης μπορεί να δει έργα παραδοσιακής κρητικής χειροτεχνίας, να γνωρίσει τα βασικά χαρακτηριστικά γνωρίσματα της κρητικής κατοικίας, να έρθει σε επαφή και να δει τα βασικά χαρακτηριστικά των αγροτικών επαγγελματιών καθώς στο μουσείο υπάρχουν εξωτερικά κτίσματα που σχετίζονται με αγροτικές και κτηνοτροφικές εργασίες. Έτσι ο επισκέπτης μπορεί να απασχοληθεί και να μάθει από πρώτο χέρι τα μυστικά της μαθήματα ζωγραφικής, όπως και να ασχοληθεί μέσα στα πλαίσια του χωριού με την διαδικασία παρασκευής κρασιού και τσικουδιάς στα ρακοκάζανα, τη συλλογή της ελιάς και με άλλες δραστηριότητες.⁷⁰

6.4.2 Ελαιώνα

Δίπλα στην λίμνη Βότομος δραστηριοποιείται ο παραδοσιακός ξενώνας Ελαιώνας. Βρίσκεται στο χωριό Ζαρός το οποίο είναι ένα από τα σημαντικότερα χωριά της Ρίζας του Ψηλορείτη, με πληθυσμό 2000 κατοίκων. Ο παραδοσιακός ξενώνας Ελαιώνας συνδυάζει την ηρεμία της φύσης με την άνετη διαμονή και το παραδοσιακό φαγητό. Οι επισκέπτες απολαμβάνουν γνήσια τη κρητική φιλοξενία και την ομορφιά του βουνού. Προσφέρονται καθημερινά μαθήματα μαγειρικής και ιππασίας για παιδιά. Το παραδοσιακό ύφος των εσωτερικών χώρων, καθώς και η αρχιτεκτονική του ξενώνα εναρμονίζονται απόλυτα με το φυσικό περιβάλλον.

Εγκαταστάσεις

Το κατάλυμα αποτελείτε από 20 αυτονόμους ξενώνες, κτισμένοι σε μια πλάγια στους πρόποδες του βουνού Ψηλορείτη και μόλις 800 μέτρα από την λίμνη Ζαρού. Επίσης στον

⁷⁰ <http://www.arolithosvillage.gr>

Ελαιώνα ο επισκέπτης μπορεί να βρει ένα παραδοσιακό εστιατόριο Κρητικής κουζίνας στο οποίο μπορεί να έρθει σε επαφή με την κρητική διατροφή, ένα καφενείο στο οποίο μπορεί να απολαύσει τοπικά και παραδοσιακά γλυκά. Μέσα στον χώρο του Ελαιώνα δραστηριοποιείται επίσης κατάστημα πώλησης παραδοσιακών προϊόντων. Τέλος το κατάλυμα προσφέρει εσωτερικό παιδότοπο, παιδική χαρά στην οποία τα παιδιά μπορούν να παίξουν μέσα στην φύση καθώς και 2 πισίνες, η μία από αυτές κατηγορίας παιδικής.

Δραστηριότητες

Ο επισκέπτης έχει την δυνατότητα εντός του καταλύματος να απολαύσει πεζοπορίες στα μονοπάτια της περιοχής, καθώς υπάρχουν 7 χαρτογραφημένα μονοπάτια στην ευρύτερη περιοχή του Ζαρού. Επίσης έχει την δυνατότητα να παρακολουθήσει μαθήματα τοξοβολίας καθώς στις εγκαταστάσεις του ξενώνα υπάρχει ο κατάλληλος εξοπλισμός αλλά και εκπαιδευτής. ο επισκέπτης μπορεί επίσης να συμμετέχει και στην καλλιέργεια του κήπου και στην συγκομιδή των προϊόντων, τα οποία αποτελούν και τις πρώτες ύλες για το παραδοσιακό Κρητικό εστιατόριο που δραστηριοποιείται στο κατάλυμα. Εκεί ο φιλοξενούμενος μπορεί να παρακολουθήσει μαθήματα μαγειρικής κρητικής κουζίνας και τρόπους παρασκευής διαφόρων γλυκών του κουταλιού. Μέσα στα πλαίσια του ξενώνα ο φιλοξενούμενος μπορεί να λάβει μαθήματα ιππασίας και να χρησιμοποιήσει τα άλογα που υπάρχουν για τις βόλτες του. Για τους λάτρεις της υπαίθρου ο επισκέπτης μπορεί να εξερευνήσει το περιβάλλον χώρο του καταλύματος χρησιμοποιώντας ποδήλατα βουνού όπως επίσης και να προβεί στην παρατήρηση πουλιών τα οποία υπάρχουν άφθονα στην περιοχή. Εκτός του καταλύματος επίσης ο επισκέπτης μπορεί να μεταβεί στους αρχαιολογικούς χώρους της Φαιστού, της Γορτύνας και της Αγίας Τριάδας τα οποία βρίσκονται σε κοντινή απόσταση, όπως επίσης και να επισκεφτεί τα περίφημα ανάκτορα της Κνωσού τα οποία βρίσκονται σε απόσταση 45 χιλιομέτρων. Επιπλέον χρησιμοποιώντας τα άλογα του καταλύματος, δίνεται η δυνατότητα στον φιλοξενούμενο να επισκεφτεί το χωριό Πιτσίδα το οποίο απέχει 30 λεπτά από τον Ελαιώνα και να επισκεφτεί τα αρκετά παλαιά βυζαντινά Μοναστήρια που υπάρχουν στην ευρύτερη περιοχή. Τέλος σε πολύ κοντινή απόσταση από τον Ελαιώνα υπάρχει ένα επισκέψιμο οινοποιείο στο οποίο μπορεί ο τουρίστας να ξεναγηθεί στον χώρο του αμπελώνα και του οινοποιείου και να μυηθεί στην τέχνη της συλλογής και επεξεργασίας του σταφυλιού, παρακολουθώντας μαθήματα, έως ότου φτάσει στην διαδικασία παρασκευής κρασιού.

6.5 Νομός Λασιθίου

Το Λασιθί βρίσκεται στο ανατολικότερο τμήμα της Κρήτης και εδώ θα βρούμε τον Άγιο Νικόλαο, το θέρετρο της Ελούντας και το νησάκι της Σπιναλόγκας. Καλύπτει έκταση 1818 τετρ. χιλιομέτρων και κατοικείται από περίπου 72000 κατοίκους. Η γενική εικόνα του είναι η ίδια με την υπόλοιπη Κρήτη, μεγάλες αμμουδερές παραλίες, πράσινες κοιλάδες καταστόλιστες με μικρά χωριά, και νησάκια να κολυμπούν εδώ και κει στα σμαραγδένια νερά.

Η πρωτεύουσα του Νομού είναι ο Άγιος Νικόλαος. Έχει πληθυσμό περίπου 10000 κατοίκων και είναι χτισμένη, και η πόλη και το λιμάνι, στον γραφικό όρμο του Μιραμπέλου. Το φιλικό λιμανάκι δεν διαφέρει από τα άλλα της Κρήτης: παραδοσιακό και γραφικό, προσφέρει αγκυροβόλιο και σε πολυτελείς θαλαμηγούς και στις ψαρόβαρκες των ντόπιων που φέρνουν την ψαριά της ημέρας.

Μερικές από τις ομορφιές που προσφέρει ο νομός Λασιθίου είναι το λιμάνι της Σητείας ανατολικά, η κοσμοπολιτική Ελούντα, με το υψηλό επίπεδο της τουριστικής της υποδομής, και η Ιεράπετρα, νοτιοανατολικά, στη νότια ακτή του Νησιού, στο πιο στενό σημείο της Κρήτης, όλες μας καλωσορίζουν. Το πανέμορφο οροπέδιο Λασιθίου, τα πολλά χωριουδάκια του και οι εκατοντάδες ανεμόμυλοι του, το περίφημο Φοινικόδασος στο Βάι.

Το Λασιθί, όπως και γενικά η Κρήτη, έχει κληρονομήσει πολλούς πολύτιμους αρχαιολογικούς και πολιτισμικούς θησαυρούς, αποτέλεσμα της ύπαρξης του ανθρώπου εδώ από τους προϊστορικούς χρόνους. Η μακρά Κρητική Ιστορία έχει στολίσει το Λασιθί με πολλά, αρχαία, μεσαιωνικά και νεότερα μνημεία. Ενετικά και Οθωμανικά κτήρια το κάνουν μοναδικό, Ορθόδοξες Ιερές Μονές, Οθωμανικά Τζαμιά, Βυζαντινές Εκκλησιές, Βενετσιάνικα Κάστρα, καμπαναριά, υπάρχουν παντού. Σημείο το οποίο κανείς θα πρέπει να επισκεφτεί είναι και το Μινωικό Ανάκτορο στον Ζάκρο.

6.5.1 Αργουλιάς

Στο χωριό Τζερμιάδων του οροπεδίου Λασιθίου, σε υψόμετρο 900μέτρων, βρίσκεται ο ξενώνας «Αργουλιάς». Είναι η πιο παλιά γειτονιά του χωριού, που ανακατασκευάστηκε με σεβασμό στην παραδοσιακή αρχιτεκτονική και με υλικά συμβατά με το περιβάλλον, όπως πέτρα, κεραμίδι και ξύλο. Το συγκρότημα του ξενώνα αποτελείται από 11 πετρόκτιστα διαμερίσματα που μπορούν να φιλοξενήσουν από 2 έως 5 άτομα. Το χωριό Τζερμιάδων

ανήκει στο δήμο Οροπεδίου Λασιθίου και είναι κτισμένο σε υψόμετρο 850μ απέναντι από την οροσειρά της Δίκτης. απέχει 70χλμ. από το Ηράκλειο, 30 χιλιόμετρα από τα Μάλια (που είναι και η κοντινότερη παραλία) και 50 χιλιόμετρα από τον Άγιο Νικόλαο. Μέσα στα πλαίσια του ξενώνα υπάρχει ένα εστιατόριο όπου ο επισκέπτης μπορεί να γευτεί εδέσματα της τοπικής κουζίνας καθώς και ένα παραδοσιακό καφενείο.

Κατά την διάρκεια της παραμονής του στον ξενώνα ο επισκέπτης μπορεί να πραγματοποιήσει μια σειρά από δραστηριότητες οι οποίες περιλαμβάνουν περιπάτους, ενασχόληση του με την φύση, καθώς και επίσκεψη του σε αρχαιολογικούς και θρησκευτικούς χώρους στην ευρύτερη περιοχή. Έτσι ο επισκέπτης με την βοήθεια έμπειρων οδηγών βουνού και εκπαιδευτών, έχει την δυνατότητα να πραγματοποιήσει περιπάτους στην οροσειρά Δίκτη, Νήσιμου και Λιμνάκαρου, να βιώσει την εμπειρία της αναρρίχησης και της ορειβασίας, καθώς και να επισκεφτούν τον φαράγγι του Χαυγά. Για τους λάτρεις των extreme sports έχουν την δυνατότητα να δοκιμάσουν αλεξίπτωτο πλαγιάς.

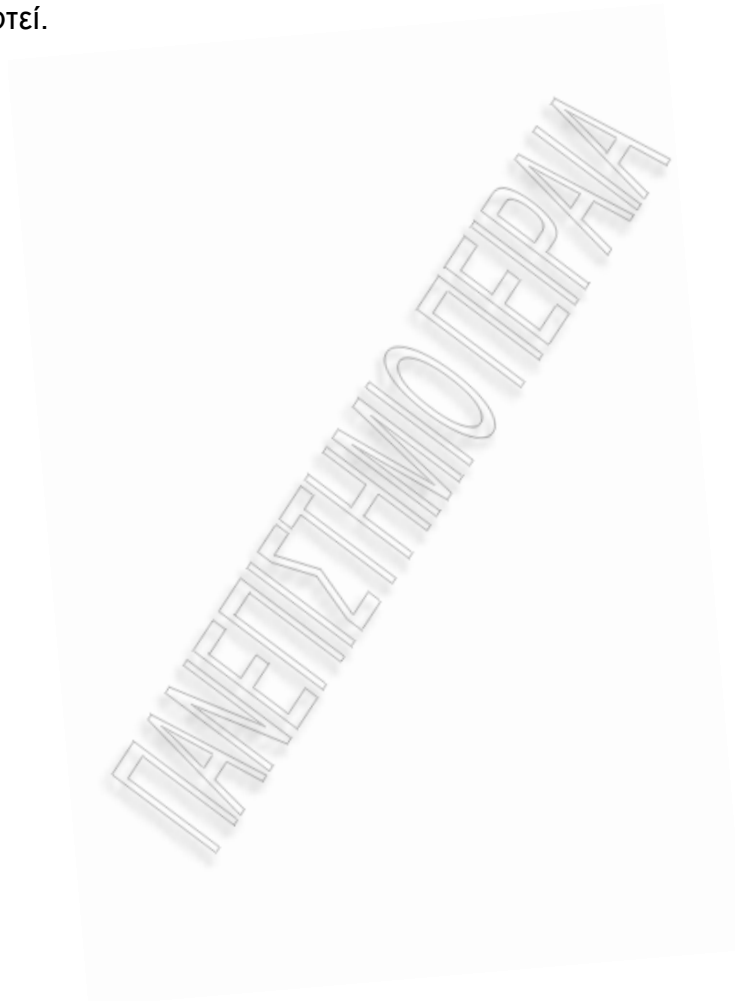
Σε συνεργασία με γεωργούς και κτηνοτρόφους της περιοχής ο επισκέπτης μπορεί να επισκεφθείτε τα κτήματα ή τις στάνες τους, και ανάλογα με την εποχή να παρακολουθήσετε ή και να συμμετέχετε στις εργασίες τους: σπορά, φροντίδα προβάτων, τυροκομεία, συλλογή καρπών και άλλα. Κατά τους μήνες Οκτώβρη & Νοέμβρη έχει την δυνατότητα να επισκεφθεί τα ρακοκάζανα της περιοχής, να συμμετέχει στην διαδικασία παραγωγής της τσικουδιάς και να απολαύσει τοπικά εδέσματα και άφθονη τσικουδιά με την συνοδεία παραδοσιακής μουσικής από ερασιτέχνες μουσικούς της περιοχής.

Όσον αφορά τα αρχαιολογικά θέρετρα της περιοχής ο επισκέπτης μπορεί να επισκεφτεί το Δικταίον Άντρον στο Ψυχρό, έναν αρχαιολογικό χώρο που επισκέπτονται χιλιάδες τουρίστες κάθε χρόνο. Υπήρξε τόπος λατρείας κατά την μεσομινωική περίοδο καθώς θεωρείται μυθολογική γενέτειρα του Δία. Ένα ακόμα μέρος που αξίζει κανείς να επισκεφτεί είναι και ο Μινωικός οικισμός Πλάτης ο οποίος κατοικήθηκε την υστερομινωική περίοδο μέχρι τους κλασσικούς χρόνους. Μερικά από τα σπήλαια που χρίζουν επίσκεψης στην περιοχή είναι το Σπήλαιο Περιστεράς καθώς το Σπήλαιο της Τράπεζας στο Τζερμιάδω. Υπήρξε χώρος κατοικίας στην πρωτομινωική περίοδο και αργότερα χρησιμοποιήθηκε σαν τόπος ταφής. Αρχαιολογική ανασκαφή (1936) ανακάλυψε ευρήματα μεγάλης αρχαιολογικής αξίας που φτάνουν μέχρι τη Βυζαντινή περίοδο.

Τέλος ο φιλοξενούμενος του ξενώνα μπορεί να επισκεφτεί το λαογραφικό μουσείο στο χωριό του Αγίου Γεωργίου το οποίο διαθέτει μια αξιόλογη συλλογή παλαιών αυθεντικών

αντικειμένων (παλιά γεωργικά εργαλεία, έπιπλα και είδη σπιτιού, εργαλεία των επαγγελματιών της περιοχής, κρητικά υφαντά, πίνακες, όπλα, ιστορικά έγγραφα και άλλα πολύτιμα τοπικά κειμήλια). Όπως επίσης να επισκεφτεί και τις Μονές της Κρυσταλλένιας, οποία είναι χτισμένη σε υψόμετρο 850 μέτρων και την Μονή Βιδιανής σε υψόμετρο 840 μέτρων η οποία ιδρύθηκε το 1845 και στον χώρο της προγραμματίζεται η ίδρυση και η λειτουργία ενός μουσείου Φυσικής Ιστορίας.

Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζονται συνοπτικά οι δραστηριότητες τις οποίες μπορεί να πραγματοποιήσει ο επισκέπτης σε κάθε μια από τις αγροτουριστικές μονάδες που θα επιλέξει να επισκεφτεί.

Πίνακας 12

Αγροτουριστικές μονάδες και δραστηριότητες

ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΜΟΝΑΔΑΣ	ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ												
	Αγροτικές εργασίες						Άλλες δραστηριότητες						
	Συλλογή ελιάς	Συλλογή σταφυλιού	Παραγωγή μελιού	Συλλογή σπρωροκηπευτικών	Τυροκομία	Φροντίδα ζώων	Μουσικές-λογοτεχνικές βραδιές	Πεζοπορία	Ποδηλασία	Ζωγραφική	Ιππασία	Μαγειρική	Τοξοβολία
Βάμος Α.Ε.		✓	✓				✓	✓				✓	
Η Μηλιά	✓	✓		✓	✓	✓		✓		✓		✓	
Το σπίτι των Κουρητών	✓	✓					✓	✓				✓	
Το Αγρόκτημα Έναγρον	✓	✓			✓	✓		✓				✓	
Αρόλιθος	✓	✓					✓	✓		✓		✓	
Ελαιώνα								✓	✓		✓	✓	✓
Αργουλιές	✓	✓						✓				✓	

ΜΕΡΟΣ Β

Κεφάλαιο 7

Περιγραφή αγροτουριστικής μονάδας-υπολογισμός εσόδων

Σε αυτό το κεφάλαιο θα πραγματοποιηθεί η μελέτη για το κατά πόσο είναι εφικτή και κρίνεται θετικά η επένδυση σε μια αγροτουριστική μονάδα. Πιο συγκεκριμένα η αγροτουριστική μονάδα θα εντάσσεται γεωγραφικά στην περιοχή του δήμου Αρμένων, ένα χωριό που απέχει μερικά χιλιόμετρα από τα Χανιά. Η συγκεκριμένη περιοχή έχει επιλεγθεί καθώς έχει αρκετά πλεονεκτήματα τα οποία συνοψίζονται στα εξής : κοντινή απόσταση από το λιμάνι της Σούδας αλλά και του αερολιμένα Χανίων, χαμηλό κόστος απόκτησης γης, ιδιομορφία τοπίου, έλλειψη ανταγωνιστών στην ευρύτερη περιοχή κ.ά. Στην πορεία αυτού του κεφαλαίου θα δούμε αρχικά την περιοχή που έχει επιλεγθεί για να δραστηριοποιηθεί η αγροτουριστική μονάδα, μέσω της μεθοδικής περιγραφής της. Στην συνέχεια θα παρουσιαστούν αναλυτικά οι λόγοι για τους οποίους επιλέχθηκε η συγκεκριμένη περιοχή και το πώς αυτοί οι λόγοι δρουν θετικά στην πραγματοποίηση της επένδυσης.

Το επόμενο στοιχείο που παρουσιάζεται σε αυτό το κεφάλαιο είναι η περιγραφή της αγροτουριστικής μονάδας. Σε αυτό το κομμάτι θα δούμε με λεπτομέρεια όλα τα στοιχεία αυτά που πρόκειται να την συνθέσουν και αφορούν τα κτίρια, τους χώρους διαμονής και τις γεωργικές εκμεταλλεύσεις. Τέλος το κεφάλαιο κλείνει με τις προβλέψεις που πραγματοποιούνται για τα ετήσια έσοδα της επιχείρησης και αφορούν όλες τις πηγές από τις οποίες θα προέλθουν. Για τον υπολογισμό των εσόδων χρησιμοποιείται ένα σχετικά συντηρητικό σενάριο.

7.1 Εισαγωγή

Στόχος του παρόντος κεφαλαίου είναι να εξετάσει κατά πόσο είναι βιώσιμη και ανταγωνιστική μια αγροτουριστική μονάδα, η οποία θα δημιουργηθεί στην περιοχή του Δήμου Αρμένων, Δημοτικό Διαμέρισμα του νομού Χανίων. Η μονάδα αυτή έχει ως σκοπό να προσελκύσει τουρίστες οι οποίοι είναι εξοικειωμένοι με τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού και πιο συγκεκριμένα με τον αγροτουρισμό. Ο επισκέπτης θα έχει την δυνατότητα να ξεφεύγει από την καθημερινότητα του και να αφήσει πίσω του τον παθητικό τρόπο διακοπών, συνδυάζοντας την διαμονή του σε ένα παραδοσιακό κατάλυμα με την συμμετοχή του σε δραστηριότητες που έχουν να κάνουν με τον τρόπο ζωής των κατοίκων της περιοχής. Στόχος της επιχείρησης είναι να φέρει σε επαφή τον επισκέπτη με την φύση, αλλά και να συμβάλει στην ανάπτυξη της ευρύτερης περιοχής, να φέρει στο φως ήθη και έθιμα αλλά και να καταφέρει να τονώσει το τοπικό αγροτικό εισόδημα. Με βάση τα παραπάνω αφενός θα μπορέσει να παρατηρηθεί μία βελτίωση στην ποιότητα ζωής των κατοίκων της περιοχής και αφετέρου θα δοθεί η ευκαιρία στον επισκέπτη να απολαύσει μοναδικές εμπειρίες οι οποίες θα είναι σε θέση να ξεπεράσουν τις όποιες προσδοκίες του. Με αυτόν τον τρόπο θα δημιουργηθεί μια σχέση εμπιστοσύνης μεταξύ πελατών και επιχείρησης η οποία θα μπορέσει με τον τρόπο αυτό να καταστεί βιώσιμη.

Η επιχείρηση θα έρχεται σε συμφωνία με τα αρχιτεκτονικά πρότυπα της περιοχής στην οποία δραστηριοποιείται, όπως επίσης θα στοχεύει στην προστασία και τη διατήρηση του πολιτισμικού και φυσικού περιβάλλοντος της περιοχής στην οποία εντάσσεται. Τα παραπάνω θα αποτελούν και το όραμα της επιχείρησης. Πετυχαίνοντας το παραπάνω, θα είναι σε θέση να αναπτύξει σχέσεις εμπιστοσύνης με την τοπική κοινωνία, γεγονός που θα την φέρει ένα βήμα πιο κοντά στην βιωσιμότητα.

Προκειμένου όμως η αγροτουριστική μονάδα να μπορέσει να αποτελέσει επιλογή για τους τουρίστες αλλά και να ενταχθεί πλήρως μέσα στο περιβάλλον στο οποίο θα δραστηριοποιείται, θα πρέπει να ενισχύσει το τοπικό στοιχείο της περιοχής και να φέρει τον τουρίστα σε άμεση επαφή με αυτό. Για αυτόν τον λόγο θα πρέπει να παρέχει ένα προϊόν το οποίο θα είναι εμπλουτισμένο με δραστηριότητες και δεν θα περιλαμβάνει την συνηθισμένη διαμονή και ξεκούραση. Αντιθέτως θα δίνει την δυνατότητα στον επισκέπτη να έρθει σε επαφή με τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα της τοπικής αγροτικής ζωής, με τα ήθη, έθιμα και παραδόσεις του τόπου, όπως επίσης και την ευκαιρία να έρθει πιο κοντά στην φύση. Ο τουρίστας θα έχει την δυνατότητα να απολαύσει δραστηριότητες όπως ορειβασία, ποδηλασία, μαθήματα ιππασίας στις καταπράσινες περιοχές του δήμου

Αρμένων, να συμμετέχει σε μαθήματα τοξοβολίας αλλά και να πάρει μέρος σε σπορ περιπέτειας όπως το ράφτινγκ στα ποτάμια που βρίσκονται στην ευρύτερη περιοχή.

Θα δίνεται η δυνατότητα στον επισκέπτη να δει την αναβίωση εθίμων, γίνει μέρος της παράδοσης του τόπου παρακολουθώντας μαθήματα τοπικών χορών, αλλά και να επισκεφτεί χώρους που αναδεικνύουν τα τοπικά πολιτιστικά, αρχιτεκτονικά, λαογραφικά, θρησκευτικά αλλά και γαστρονομικά στοιχεία της περιοχής. Τα παραπάνω θα επιτευχθούν μέσω των επισκέψεων σε παλαιές εκκλησίες, αρχαιολογικούς χώρους, παραδοσιακά οινοποιία, ελαιουργεία και εργαστήρια που βρίσκονται στην ευρύτερη περιοχή. Με αυτόν τον τρόπο δίνεται και η δυνατότητα για την διατήρηση και εξέλιξη παραδοσιακών προϊόντων και χειροτεχνημάτων, ενώ αποκτούν νέα χρήση και προβολή τα αγροτικά προϊόντα και τα έθιμα.

7.2 Περιγραφή τόπου εγκατάστασης

Η αγροτουριστική μονάδα θα δημιουργηθεί στο χωριό Αρμένιοι το οποίο αποτελεί δημοτικό διαμέρισμα του δήμου Αρμένων. Ο δήμος Αρμένων ανήκει γεωγραφικά στην επαρχία Αποκορώνου και αποτελείται από τα χωριά Καλύβες, Αρμένους, Νέο Χωριό, Στύλος, Ραμνή, Καρές και τους οικισμούς Τσιβαρά, Πρόβαρμα, Σαμωνά, Χιλιμουδού, Κυριακοσέλια και Φαράγγι. Βρίσκεται βόρεια και ανατολικά του νομού Χανίων και έχει σαν έδρα το χωριό Καλύβες. Πρόκειται για παραθαλάσσιο δήμο ο οποίος, σύμφωνα με την απογραφή του 2011, έχει συνολικά γύρω στις 3.500 κατοίκους και έκταση 55.292 στρέμματα.

Το χωριό των Αρμένων, στα πλαίσια του οποίου θα οριοθετηθεί η μονάδα, είναι ένα χωριό κτισμένο σε κατάφυτο τοπίο, σκεπασμένο από πελώριους πλατάνους που στις ρίζες τους αναβλύζουν πλούσιες πηγές, από τις οποίες αρδεύεται ένα μεγάλο μέρος της επαρχίας. Πρωτοκατοικήθηκε μετά το 961 μΧ. από Αρμένιους και σε αυτούς οφείλει το όνομά του. Τα άφθονα νερά ποτίζουν όλη την περιοχή που έχει γίνει ένα τεράστιο περιβόλι με καρποφόρα δέντρα και λουλούδια.

Το χαρακτηριστικό γνώρισμα της περιοχής είναι ότι συνδυάζει το παραθαλάσσιο τοπίο με ορεινούς και πεδινούς όγκους. Έτσι ο επισκέπτης μπορεί είτε να απολαύσει το μπάνιο του στις βραβευμένες παραλίες Γλάρου, Κυανής Ακτής, Κεράς, Μαιστράλι, Ξυδά, που βρίσκονται στην περιοχή των Καλυβών και απέχουν λίγα λεπτά με το αυτοκίνητο, ή να λάβει μέρος στις υπέροχες φυσιολατρικές διαδρομές που βρίσκονται κατά μήκος όλου του δήμου. Το γεγονός ότι στην ευρύτερη περιοχή δεν υπάρχουν τουριστικές εγκαταστάσεις οι

οποίες να δραστηριοποιούνται στην προσφορά εναλλακτικών μορφών τουρισμού, θα αποτελέσει ανταγωνιστικό πλεονέκτημα για την επιχείρηση αλλά και πόλο έλξης για την περιοχή.

Επιπλέον η αγροτουριστική μονάδα με την δημιουργία αλλά και την λειτουργία της θα είναι σε θέση να τονώσει την τοπική οικονομία. Πιο συγκεκριμένα τα οφέλη που θα παρατηρηθούν θα είναι τα εξής:

- Η άνοδος του οικονομικού επιπέδου της περιοχής και η συμπλήρωση του εισοδήματος των κατοίκων καθώς και η βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης και εργασίας του αγροτικού πληθυσμού.
- Η διασφάλιση και δημιουργία νέων θέσεων απασχόλησης, έχοντας συγχρόνως θετική επίδραση στη συγκράτηση του πληθυσμού στον τόπο κατοικίας. Παράλληλα με τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας θα επιβιώσουν επαγγέλματα που τείνουν να εκλείψουν και τέτοια στη χώρα μας θεωρούνται αυτά που σχετίζονται με χειρονακτικές τέχνες, όπως η ξυλογλυπτική, η κεραμική, η υφαντική.
- Η βελτίωση και διάθεση των τοπικών και γεωργικών προϊόντων καθώς και η γνωριμία τους με το κοινό.
- Θα καταστεί δυνατή η συνέχιση της παραγωγής παραδοσιακών προϊόντων τα οποία πιθανώς να είχαν εκλείψει
- Τέλος λόγω της τουριστικής ανάπτυξης που θα παρατηρηθεί στην περιοχή, θα δοθεί η δυνατότητα για την προστασία και αναβάθμιση των φυσικών και πολιτιστικών πόρων της.

7.3 Λόγοι για την επιλογή της τοποθεσίας

Παρακάτω θα παρατεθούν οι λόγοι για τους οποίους επιλέχθηκε η συγκεκριμένη περιοχή για την ανέγερση της αγροτουριστικής μονάδας.

A. Γεωγραφική τοποθεσία

Η περιοχή αυτή επιλέχθηκε λόγω της κοντινής χιλιομετρικής της απόστασης από το κέντρο των Χανίων αλλά και της εύκολης πρόσβασης σε αυτή μέσω του εθνικού οδικού δικτύου. Πιο συγκεκριμένα το χωριό των Αρμένων απέχει 11 χιλιόμετρα από το κέντρο των Χανίων και η πρόσβαση σε αυτό είναι εύκολη μέσω αυτοκινήτου και του τοπικού ΚΤΕΛ, καθώς βρίσκεται σε κοντινή απόσταση από την έξοδο «Καλύβες» της εθνικής οδού Χανίων – Ρεθύμνου. Επιπλέον ένα μεγάλο πλεονέκτημα της περιοχής είναι το γεγονός ότι απέχει

μόλις 6.5 χιλιόμετρα από το λιμάνι της Σούδας και 6 χιλιόμετρα από τον αερολιμένα Χανίων, καθιστώντας την εύκολα προσβάσιμη στο τμήμα του διεθνή τουρισμού που θα στοχεύει η επιχείρηση.

B. Κόστος απόκτησης γης

Ένα ακόμα πλεονέκτημα της περιοχής είναι και το χαμηλό κόστος απόκτησης γης. Πιο συγκεκριμένα η έκταση που απαιτείται για την δημιουργία της μονάδας ανέρχεται στα 15 στρέμματα και κοστίζει μόλις 350.000 Ευρώ.

Γ. Στοιχεία περιβάλλοντος τα οποία ευνοούν την προσέλκυση τουρισμού

Η επιλογή της συγκεκριμένης περιοχής ως τόπο εγκατάστασης της αγροτουριστικής μονάδας έγινε καθώς το φυσικό τοπίο από μόνο του μπορεί να αποτελέσει συγκριτικό πλεονέκτημα για την προσέλκυση τουριστών. Πιο συγκεκριμένα συνδυάζεται σε πλήρη αρμονία ο παραθαλάσσιος και ο ορεινός χαρακτήρας της περιοχής, δίνοντας την δυνατότητα στον τουρίστα να έχει πληθώρα επιλογών. Έτσι ο επισκέπτης είναι σε θέση να απολαύσει τις θαυμάσιες παραλίες που βρίσκονται σε κοντινή απόσταση, να περιηγηθεί σε φυσικά μονοπάτια, αρχαιολογικούς και θρησκευτικούς χώρους, καθώς και να απολαύσει διάφορα σπορ στην φύση. Η εναλλαγή του τοπίου ανάμεσα σε ορεινούς όγκους, δάση, ποτάμια, φαράγγια και θάλασσα, δίνει την δυνατότητα της προσέλκυσης εναλλακτικών μορφών τουρισμού.

Στην συνέχεια παρουσιάζονται αναλυτικά τα είδη τουρισμού και οι δραστηριότητες τις οποίες μπορεί να απολαύσει ο επισκέπτης στην περιοχή.

Περιπατικός ή περιηγητικός τουρισμός

Ο επισκέπτης εάν είναι λάτρης της περιήγησης και της εξερεύνησης θα έχει αρκετές επιλογές καθώς αξιοσημείωτες είναι υπέροχες φυσιολατρικές διαδρομές στην περιοχή. Ξεκινώντας από τις πηγές των ποταμών των Αρμένων και του Στύλου και περπατώντας ως τις εκβολές τους στις Καλύβες, ο επισκέπτης χαίρεται την πλούσια πανίδα και χλωρίδα και θαυμάζει μέσα στον κάμφο τα απομεινάρια των μύλων που χρησιμοποιούνταν κάποτε. Τα φαράγγια του Αγίου Νικολάου (από τα Κυριακοσέλια προς τους Μαχαιρούς) και του Δίκταμου (από τα Κεραμιά προς τον οικισμό Φαράγγι του Στύλου) αποτελούν δύο ακόμα μοναδικής φυσικής ομορφιάς διαδρομές.

Εκτός από τα παραπάνω ο τουρίστας έχει την δυνατότητα να επισκεφτεί και να απολαύσει τον περίπατο του στον ποταμό Κοιλιάρη που διασχίζει τον Δήμο των Αρμένων. Ο ποταμός

Κοιλιάρης ξεκινάει από τις πηγές του Στύλου και εκβάλλει στην παραλία Κυανή Ακτή των Καλυβών διανύοντας μήκος πέντε χιλιομέτρων. Η διάρκεια της διαδρομής του ανάμεσα σε πλατάνια, καλαμώνες και αναρριχώμενα φυτά, προσφέρει στον επισκέπτη μια όαση ηρεμίας, ξεκούρασης και αισθητικής απόλαυσης. Ένας σημαντικός αριθμός από υδρόβιες χελώνες, βατράχια, χέλια και καβούρια, βρίσκουν καταφύγιο στα νερά του ποταμού και αναπαράγονται σε ήσυχα σημεία κοντά στα καλάμια και στις ξερολιθιές. Σ' όλο το μήκος του ποταμού Κοιλιάρη, ανάμεσα στην πυκνή βλάστηση, την άνοιξη φωλιάζουν αηδόνια, μαυροπούλια, τρυγόνια, κοτσύφια και τσαλαπετεινοί.

Τέλος κατά τους θερινούς μήνες, οι επισκέπτες μπορούν να απολαύσουν το μπάνιο τους στις βραβευμένες παραλίες Μαϊστράλι και Ξυδά στις Καλύβες, σε εκείνες του Γλάρου, της Κυανής Ακτής και της Κεράς.

Αθλητικός τουρισμός

Οι επισκέπτες μπορούν να προβούν σε πληθώρα δραστηριοτήτων κατά την παραμονή τους στην περιοχή. Η ορεινή περιοχή του δήμου Αρμένων προσφέρεται για δραστηριότητες όπως ορειβατική ποδηλασία αλλά και αναρρίχησης, με την παρουσία πάντα κατάλληλα εκπαιδευόμενων προσώπων. Επιπλέον ο ποταμός Κοιλιάρης ο οποίος διασχίζει τον δήμο δίνει την δυνατότητα στους λάτρεις του ράφτινγκ να επιδοθούν στο συγκεκριμένο άθλημα. Επίσης λόγω της ύπαρξης αλόγων μέσα στην αγροτουριστική μονάδα, ο επισκέπτης μπορεί να παρακολουθήσει μαθήματα ιππασίας και στην συνέχεια να απολαύσει διαδρομές με το άλογο στις πεδινές εκτάσεις της περιοχής. Τέλος υπάρχει η δυνατότητα για την παρακολούθηση μαθημάτων τοξοβολίας μέσα στα πλαίσια της μονάδας τα οποία παραδίδονται από τον τοπικό σύλλογο τοξοβολίας που δραστηριοποιείται στην περιοχή.

Θρησκευτικός τουρισμός

Ένα σημαντικό κομμάτι τουριστών οι οποίοι επιδίδονται στον θρησκευτικό τουρισμό, επιλέγουν την περιοχή του Δήμου Αρμένων ως τόπο επίσκεψης λόγω των βυζαντινών εκκλησιών που μπορεί κανείς να συναντήσει. Πιο συγκεκριμένα αυτές είναι :

- Η εκκλησία του Αγίου Νικολάου, μια από τις ωραιότερες βυζαντινές εκκλησίες της Κρήτης, ανήκει στη Β΄ Βυζαντινή περίοδο. Είναι μονόκλιτη με μία επιμήκη αίθουσα με τρούλο, που διαμορφώνεται εξωτερικά σε σταυροειδή εγγεγραμμένο. Σώζονται ίχνη από τις τοιχογραφίες καθώς και χαράγματα του 1362, 1382, 1388 και 1397.

Από τα οικοδομικά στοιχεία συμπεραίνεται ότι χτίστηκε στο τέλος του 11ου ή αρχές του 12ου αιώνα.

- Ο αξιόλογος Ιερός Ναός Ζωοδόχου Πηγής και Αγίου Νικολάου που βρίσκεται βορειοανατολικά από τις Καλύβες στην περιοχή Κερά. Ήταν κτισμένος από τον 11ο αιώνα ως τρίκλιτος μικρός ναός. Έχει ανεγερθεί και δεύτερη φορά σε αυτή τη μορφή, επί Βενετοκρατίας και στην τελευταία ανέγερσή του από το 1861 ανοικοδομήθηκε ως δίκλιτος ναός και έγινε προέκτασή του δυτικά.
- Στην περιοχή Πλατανάκια του χωριού Στύλου υπάρχουν επίσης δύο βυζαντινές εκκλησίες, ο ναός της Παναγίας της Ζερβιώτισσας και ο δίκλιτος ναός των Αγίων Ιωάννη Θεολόγου και Νικολάου καθώς και αρκετές άλλες εκκλησίες μεταγενέστερες.
- Ενδιαφέρον παρουσιάζει ο ναός του Αγίου Ιωάννη του Θεολόγου, κτίσμα της Βενετοκρατίας ο οποίος βρίσκεται στο Δημοτικό Διαμέρισμα των Αρμένων
- Τέλος στο χωριό των Αρμένων βρίσκεται και η μεγάλη βυζαντινή εκκλησία η οποία είναι αφιερωμένη στην Παναγία, στην οποία πραγματοποιείται και το μεγάλο πανηγύρι του χωριού στις 15 Αυγούστου το οποίο συγκεντρώνει πλήθος κόσμου.

Πολιτιστικός τουρισμός

Η περιοχή παρουσιάζει και έντονο αρχαιολογικό ενδιαφέρον. Συγκεκριμένα μπορεί ο επισκέπτης να εντοπίσει στο χωριό Στύλος ένα θολωτό τάφο της Υστερομινωικής περιόδου ο οποίος διασώζεται ανέπαφος ακόμα και στις μέρες μας. Ανηφορίζοντας προς το Σαμωνά και στη θέση «Κυλίντρα», όπου υπήρχε μυκηναϊκή ακρόπολη, διαπιστώθηκε η ύπαρξη Μινωικού οικισμού, που εγκαταλείφθηκε τους υπομινωικούς χρόνους. Βρέθηκαν μάλιστα και πιθάρια Νεοανακτορικής περιόδου. Επίσης στον οικισμό Κυριακοσέλια βρίσκεται το φρούριο του Αγίου Νικολάου που αποτελεί ένα από τα σπουδαιότερα οχυρά που έχτισε ο κόμης της Μάλτας Ερίκο Πεσκαντόρι στην Κρήτη. Η είσοδος του εντοπίζεται στην δυτική πλευρά, όπου σώζεται λαξευμένη στον τοίχο κλίμακα, ενώ τα ερείπια του τείχους που διασώζονται μας αποκαλύπτουν ότι το φρούριο έφερε οχύρωση πάχους ενάμιση μέτρου.

Στον οικισμό του Νέου Χωριού σώζεται ένα ενδιαφέρον συγκρότημα φεουδαρχικής κατοικίας, που η πρώτη της οικοδόμηση ανάγεται στα χρόνια της όψιμης Βενετοκρατίας. Το συγκρότημα περιλαμβάνει ελαιοτριβείο, αποθήκες και τους χώρους κατοικίας. Επίσης μέσα στα πλαίσια του οικισμού ο επισκέπτης μπορεί να ξεναγηθεί στο φρούριο του Κουλέ, το οποίο κτίστηκε κατά την περίοδο της τουρκοκρατίας πάνω σε ενετικά ερείπια καθώς και

το ιστορικό οίκημα των Σαρίδων το οποίο αποτελεί ελαιοτριβείο προβιομηχανικής περιόδου.

Στην πλατεία του οικισμού των Καλυβών σώζεται ένας νερόμυλος που χρησιμοποιούσε το νερό του Μεσοπόταμου και απεικονίζεται σε αρκετούς βενετσιάνικους χάρτες. Έχει τέσσερα στόμια με οριζόντιες φτερωτές και λειτουργούσε για την άλεση σιτηρών μέχρι τις αρχές του 20ου αιώνα.

Τέλος, αξίζει κανείς να επισκεφτεί στους Αρμένους τον ιστορικό πλάτανο, όπου τον Μάιο του 1822 οι αρχηγοί της Κρήτης υπέγραψαν το περίφημο Σύνταγμα της Επιδαύρου αλλά και τα ερείπια του βενετσιάνικου φρουρίου Απικόρνο στις Καλύβες, όπου βρισκόταν το αρχαίο Ιπποκορώνιον που έδωσε το όνομα του σε ολόκληρη την επαρχία.

Δ. Το Ειδικό Αναπτυξιακό Πρόγραμμα «ΚΡΗΤΗ - ΠΡΑΣΙΝΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ».

Το πρόγραμμα αυτό έχει ως σκοπό την ενίσχυση των ορεινών και μειονεκτικών δημοτικών διαμερισμάτων της Περιφέρειας Κρήτης μέσω στοχευμένων ολοκληρωμένων αναπτυξιακών παρεμβάσεων. Το χρονοδιάγραμμα υλοποίησης του προγράμματος είναι πέντε (5) έτη με προϋπολογισμό εκατόν είκοσι (120) εκατομμύρια ευρώ και χρηματοδοτείται από πόρους του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων (Π.Δ.Ε.) του Υπουργείου Οικονομίας, Ανταγωνιστικότητας και Ναυτιλίας. Οι στόχοι του προγράμματος είναι οι εξής:

- I. Ο πρώτος στρατηγικός στόχος αφορά στην επίτευξη περιβαλλοντικής ισορροπίας, δια μέσου της προστασίας και της ανάδειξης των περιβαλλοντικών στοιχείων της περιοχής και στην ανάδειξη του πολιτιστικού περιβάλλοντος.
- II. Δεύτερος στρατηγικός στόχος είναι η βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων, μέσω της βελτίωσης των υποδομών, της εξυπηρέτησης του πολίτη, της επίτευξης κοινωνικής ισορροπίας και διατήρησης της κοινωνικής συνοχής στην περιοχή παρέμβασης.
- III. Ο τρίτος στρατηγικός στόχος αφορά στην ισόρροπη ανάπτυξη της τοπικής οικονομίας, στην αύξηση των εισοδημάτων και της απασχόλησης, στην ανάδειξη των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της περιοχής, στην ισόρροπη ανάπτυξη της οικονομίας αποσκοπώντας στην υπέρβαση των αρνητικών επιπτώσεων που έχουν εμφανιστεί ή αναμένεται να εμφανιστούν στη περιοχή λόγω των διαρθρωτικών μεταβολών στον πρωτογενή τομέα. Παράλληλα όμως ο στόχος αυτός εμπεριέχει όχι μόνο το στοιχείο της ανταγωνιστικότητας αλλά και αυτό της

κοινωνικής συνοχής και του περιορισμού της απομόνωσης κοινωνικών ομάδων και χωρικών εστιών ανάπτυξης.

Μέσω του προγράμματος αυτού δίνεται η δυνατότητα για την επιχείρηση να αντλήσει ένα μέρος του κεφαλαίου που είναι αναγκαίο για την δημιουργία της. Επιπλέον καθίσταται δυνατό στην ευρύτερη περιοχή να αποτελέσει πόλο έλξης για τουρίστες καθώς της δίνεται η δυνατότητα για αναδιάρθρωσης της οικονομίας της. Η περιοχή περιλαμβάνει αξιόλογους φυσικούς και ιστορικούς πόρους, που μπορούν να ενταχθούν σε συστήματα χωρικών συνόλων, δικτύων και διαδρομών, προωθώντας ένα πρότυπο ποιοτικού και ήπιου τουρισμού, με έμφαση στον αγροτουρισμό και τον οικοτουρισμό και την παραγωγή και προβολή των τοπικών προϊόντων.

ΣΤ. Έλλειψη ανταγωνισμού

Ένα ακόμα σημαντικό στοιχείο που μας οδήγησε στην επιλογή του συγκεκριμένου τόπου εγκατάστασης της επιχείρησης είναι και η απουσία ανταγωνισμού. Στην ευρύτερη περιοχή δραστηριοποιούνται αρκετά ξενοδοχεία τα οποία όμως απευθύνονται σε άλλα είδη τουριστικής δραστηριότητας. Στόχος της παρούσας επιχείρησης είναι η προσέλκυσης συγκεκριμένης ομάδας τουριστών, οι οποίοι επιθυμούν να απολαύσουν εναλλακτικές μορφές τουρισμού. Έτσι η απουσία ανταγωνισμού στην περιοχή καθιστά πιο εύκολη την εδραίωση και την ανάπτυξη μιας βιώσιμης επιχείρησης.

7.4 Περιγραφή Αγροτουριστικής Μονάδας

Η συγκεκριμένη αγροτουριστική μονάδα θα διαθέτει συνολικά 8 δωμάτια – διαμερίσματα και συνολικά 30 κλίνες. Πιο συγκεκριμένα θα αποτελείται από 3 δίκλινα δωμάτια, 7 δωμάτια 4 κλινών και ένα μεγαλύτερο διαμέρισμα το οποίο θα μπορεί να φιλοξενήσει 8 άτομα. Στόχος της μονάδας είναι να λειτουργεί όλους τους μήνες του χρόνου και να αρχίσει να δραστηριοποιείται το καλοκαίρι του 2012.

Έτσι η αγροτουριστική μονάδα θα αποτελείται από:

- ♦ 3 ισόγεια τρίκλινα δωμάτια – διαμερίσματα
- ♦ 4 τετράκλινα διαμερίσματα
- ♦ 1 διαμέρισμα 8 ατόμων
- ♦ 1 κτίριο υποδοχής και τον χώρο διαμονής του ιδιοκτήτη
- ♦ 1 υπόγειο χώρο για μηχανολογικό εξοπλισμό
- ♦ 1 υπαίθριο χώρο στάθμευσης

- ♦ 1 παραδοσιακό καφενείο
- ♦ 1 εστιατόριο
- ♦ 1 στάβλο
- ♦ 11 στρέμματα για γεωργικές εκμεταλλεύσεις

Η αγροτουριστική μονάδα θα στοχεύσει κυρίως στην διεθνή αγορά μιας και ο αγροτουρισμός ως είδος εναλλακτικής μορφής τουρισμού είναι περισσότερο διαδεδομένος στο εξωτερικό. Μικρότερη βαρύτητα θα δοθεί στην τοπική και εγχώρια αγορά. Είναι γεγονός ότι τα άτομα που επιλέγουν τον αγροτουρισμό ως είδος διακοπών είναι συνήθως πολυταξιδεμένα και έμπειρα. Είναι άτομα που έχουν ήδη γευθεί τους τουριστικούς προορισμούς με την μορφή του μαζικού τουρισμού και κορεσμένοι από το συγκεκριμένο πρότυπο, αναζητούν ένα νέο είδος διακοπών. Από τα σπουδαιότερα όμως χαρακτηριστικά που διακρίνουν τα άτομα που επιλέγουν τον αγροτουρισμό είναι το υψηλά οικονομικό αλλά και μορφωτικό τους επίπεδο.

Η αγροτουριστική μονάδα θα στοχεύει κυρίως στην προσφορά ενός διαφοροποιημένου τουριστικού προϊόντος στο οποίο θα δίνεται βάση στην ποιότητα. Για τους παραπάνω λόγους θα δοθεί προτεραιότητα στην προσωπικότητα του τουρίστα και στις προτιμήσεις του και θα απολαύσει μια ποιοτική αλλά και απόλυτα αυθεντική μορφή παροχής υπηρεσιών. Τα κύρια χαρακτηριστικά της θα είναι το καθαρό και άνετο περιβάλλον, η φιλική εξυπηρέτηση, το οικογενειακό περιβάλλον μέσα στο οποίο θα ενταχθεί, η οικειότητα που θα βιώσει μέσα από την προσέγγιση και επικοινωνία με τους ντόπιους κατοίκους, καθώς και η φιλοξενία που θα του δημιουργήσει αισθήματα ασφάλειας, φιλικότητας και ανθρώπινης συνύπαρξης.

7.5 Πρόβλεψη για ετήσια έσοδα

Για να υπολογίσουμε τα ετήσια έσοδα της αγροτουριστικής μονάδας ακολουθήσαμε μια προσέγγιση η οποία είναι σχετικά συντηρητική (optimal scenario). Τα ετήσια έσοδα της μονάδας θα αποτελούνται από τα έσοδα για διανυκτερεύσεις, έσοδα που θα προέρχονται από το εστιατόριο και το καφενείο που θα δραστηριοποιούνται μέσα στα πλαίσια της μονάδας, καθώς και έσοδα από διάφορες εκδηλώσεις οι οποίες θα πραγματοποιούνται στον χώρο. Όσον αφορά τα έσοδα από τις διανυκτερεύσεις υπολογίζονται με μια αύξηση η οποία βαίνει προοδευτικά κατά ποσοστό 3 % ανά έτος. Στην συνέχεια παρουσιάζονται αναλυτικά οι κατηγορίες των εσόδων που θα έχει η επιχείρηση.

7.5.1 Έσοδα από διανυκτερεύσεις

Όπως έχει αναφερθεί και προηγουμένως λόγω της φύσης του παρεχόμενου προϊόντος η αγροτουριστική μονάδα έχει την δυνατότητα να λειτουργεί σε όλη την διάρκεια του έτους. Αποτελείται από 10 δωμάτια και συνολικά 30 κλίνες, και ένα από τα δωμάτια είναι για άτομα με ειδικές ικανότητες (A.M.E.A).

Για να υπολογισθούν τα έσοδα από τα δωμάτια έχουμε προβεί αρχικά στον διαχωρισμό του έτους ανάλογα με την περίοδο. Έτσι το έτος χωρίζεται σε δύο περιόδους, την χαμηλή περίοδο λειτουργίας (low season) και την υψηλή περίοδο λειτουργίας (high season). Με βάση τα παραπάνω έχει υπολογισθεί και η τιμή για την διανυκτέρευση που όπως είναι λογικό παρουσιάζει μεταβολές ανάλογα με την περίοδο. Επίσης για τον υπολογισμό των εσόδων λαμβάνεται υπόψη και η πληρότητα που θα παρατηρηθεί στην μονάδα, οι οποίες καταγράφονται ως προβλέψεις οι οποίες έχουν γίνει με ένα σχετικά συντηρητικό σενάριο το οποίο μπορεί να είναι και ρεαλιστικό. Στον πίνακα 13 που ακολουθεί παρουσιάζεται λεπτομερώς η δυναμικότητα της μονάδας, οι τύποι των δωματίων και ο αριθμός τους καθώς και το σύνολο των κλινών.

Πίνακας 13

Δυναμικότητα αγροτουριστικής μονάδας

Τύπος Δωματίων	Αριθμός Δωματίων	Κλίνες	Σύνολο Κλινών
Μικρά διαμερίσματα	2	2	4
Μεσαία διαμερίσματα	4	4	16
Μεγάλο διαμέρισμα	1	8	8
Δωμάτιο A.M.E.A	1	2	2
Σύνολο	10		30

Στην συνέχεια θα παρουσιάσουμε τα έσοδα που προβλέπεται να έχει η επιχείρηση από το κάθε τύπου δωματίου ανάλογα με την τουριστική περίοδο που θα επιλέξει ο επισκέπτης. Η χαμηλή περίοδος περιλαμβάνει τους μήνες Σεπτέμβριο, Οκτώβριο, Νοέμβριο και Φεβρουάριο ενώ η υψηλή τους υπόλοιπους οι οποίοι συνοπτικά αφορούν τους καλοκαιρινούς μήνες και την περίοδο Χριστουγέννων και Πάσχα.

Πίνακας 14

Τιμές δωματίων ανάλογα την περίοδο (σε Ευρώ)

Περίοδοι	Τύπος Δωματίων			
	Μικρά διαμερίσματα (2κλινα)	Μεσαία διαμερίσματα (4κλινα)	Μεγάλο διαμέρισμα (8κλινο)	A.M.E.A
Χαμηλή	120	200	320	100
Υψηλή	160	280	480	140

Οι χρεώσεις για τις τιμές των δωματίων αποτιμώνται σε Ευρώ και περιλαμβάνουν και τις δραστηριότητες τις οποίες μπορεί να απολαύσει ο επισκέπτης κατά την διάρκεια παραμονής του στην αγροτουριστική μονάδα, όπως για παράδειγμα μαθήματα ιππασίας, περιπατικές εκδρομές, μαθήματα τοξοβολίας κλπ.

Στην συνέχεια παρουσιάζεται ο πίνακας για το ποσοστό με την πληρότητα που αναμένεται να έχει η αγροτουριστική μονάδα κατά τα 7 πρώτα έτη λειτουργίας της. Όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως το σενάριο που αφορά την πληρότητα είναι σχετικά συντηρητικό έτσι ώστε η επιχείρηση να μην βρεθεί μπροστά σε δυσάρεστες εκπλήξεις κατά τον υπολογισμό των εσόδων της. Παρατηρείται έτσι μια σχετική ετήσια αύξηση στην πληρότητα της τάξεως του 3 %.

Πίνακας 15

Ποσοστό πληρότητας ανά έτος και μήνα

ΠΟΣΟΣΤΟ ΠΛΗΡΟΤΗΤΑΣ ΜΟΝΑΔΑΣ							
	1ο έτος	2ο έτος	3ο έτος	4ο έτος	5ο έτος	6ο έτος	7ο έτος
	Πληρότητα	Πληρότητα	Πληρότητα	Πληρότητα	Πληρότητα	Πληρότητα	Πληρότητα
Ιανουάριος	40.0%	43.0%	46.0%	49.0%	52.0%	55.0%	58.0%
Φεβρουάριος	25.0%	28.0%	31.0%	34.0%	37.0%	40.0%	43.0%
Μάρτιος	35.0%	38.0%	41.0%	44.0%	47.0%	50.0%	53.0%
Απρίλιος	40.0%	43.0%	46.0%	49.0%	52.0%	55.0%	58.0%
Μάιος	50.0%	53.0%	56.0%	59.0%	62.0%	65.0%	68.0%
Ιούνιος	50.0%	53.0%	56.0%	59.0%	62.0%	65.0%	68.0%
Ιούλιος	55.0%	58.0%	61.0%	64.0%	67.0%	70.0%	73.0%
Αύγουστος	57.0%	60.0%	63.0%	66.0%	69.0%	72.0%	75.0%
Σεπτέμβριος	35.0%	38.0%	41.0%	44.0%	47.0%	50.0%	53.0%
Οκτώβριος	25.0%	28.0%	31.0%	34.0%	37.0%	40.0%	43.0%
Νοέμβριος	25.0%	28.0%	31.0%	34.0%	37.0%	40.0%	43.0%
Δεκέμβριος	35.0%	38.0%	41.0%	44.0%	47.0%	50.0%	53.0%
Μ.Ο	39.3%	42.3%	45.3%	48.3%	51.3%	54.3%	57.3%

Στην συνέχεια στον πίνακα που ακολουθεί θα παρουσιαστούν τα έσοδα από τις διανυκτερεύσεις για τα 7 πρώτα χρόνια λειτουργίας της μονάδας. Θα πρέπει να τονιστεί εδώ ότι τα έσοδα για την μονάδα με 100% πληρότητα κατά την χαμηλή περίοδο είναι 43.800 Ευρώ / μήνα και αντίστοιχα για την υψηλή περίοδο 61.800 Ευρώ / μήνα.

Πίνακας 16

Έσοδα από διανυκτερεύσεις

ΕΣΟΔΑ ΑΠΟ ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ (ΕΥΡΩ)							
Μήνας	1ο έτος	2ο έτος	3ο έτος	4ο έτος	5ο έτος	6ο έτος	7ο έτος
Ιανουάριος	24720	26574	28428	30282	32136	33990	35844
Φεβρουάριος	10950	12264	13578	14892	16206	17520	18834
Μάρτιος	21630	23484	25338	27192	29046	30900	32754
Απρίλιος	24720	26574	28428	30282	32136	33990	35844
Μάιος	30900	32754	34608	36462	38316	40170	42024
Ιούνιος	30900	32754	34608	36462	38316	40170	42024
Ιούλιος	33990	35844	37698	39552	41406	43260	45114
Αύγουστος	35226	37080	38934	40788	42642	44496	46350
Σεπτέμβριος	15330	16644	17958	19272	20586	21900	23214
Οκτώβριος	10950	12264	13578	14892	16206	17520	18834
Νοέμβριος	10950	12264	13578	14892	16206	17520	18834
Δεκέμβριος	21630	23484	25338	27192	29046	30900	32754
Σύνολο	271.896	291.984	312.072	332.160	352.248	372.336	392.424

7.5.2 Έσοδα από διάφορες δραστηριότητες

Τα έσοδα που θα παρουσιαστούν στην παρακάτω ενότητα αφορούν τα έσοδα που θα καρπωθεί η μονάδα από το παραδοσιακό καφενείο και το εστιατόριο τα οποία θα δραστηριοποιούνται σε όλη την διάρκεια του έτους, καθώς και από τα πρωινά που θα σερβίρονται. Ένα επιπλέον έσοδο για την αγροτουριστική μονάδα θα αποτελούν και οι διάφορες εκδηλώσεις που θα λαμβάνουν χώρα μέσα στα πλαίσια της μονάδας και θα αφορούν είτε συνεστιάσεις και χορούς, ή διάφορες θεματικές εκδηλώσεις.

Πίνακας 17

Υπηρεσίες ανά Μονάδα

ΤΙΜΗ ΔΙΑΘΕΣΗΣ / ΜΟΝΑΔΑ	
Είδος Υπηρεσίας	Τιμή
Πρωινό	11.0 €
Εστιατόριο	20.0 €
Καφενείο	11.0 €

Οι πωλήσεις σε μονάδες όσον αφορά τα πρωινά κατά την διάρκεια των πρώτων 7 ετών λειτουργίας της επιχείρησης συνοψίζονται στον παρακάτω πίνακα:

Πίνακας 18

Πρωινά ανά έτος

ΣΥΝΟΛΙΚΕΣ ΜΟΝΑΔΕΣ ΠΡΩΙΝΟΥ							
Μήνας	1ο έτος	2ο έτος	3ο έτος	4ο έτος	5ο έτος	6ο έτος	7ο έτος
Ιανουάριος	240	260	277	296	314	332	350
Φεβρουάριος	151	169	187	205	223	242	260
Μάρτιος	211	229	247	265	283	302	320
Απρίλιος	240	260	277	296	314	332	350
Μάιος	302	320	338	356	374	392	410
Ιούνιος	302	320	338	356	374	392	410
Ιούλιος	332	350	368	386	404	422	440
Αύγουστος	344	362	380	398	416	434	452
Σεπτέμβριος	211	229	247	265	283	302	320
Οκτώβριος	151	169	187	205	223	242	260
Νοέμβριος	151	169	187	205	223	242	260
Δεκέμβριος	211	229	247	265	283	302	320
Σύνολο	2.846	3.066	3.280	3.498	3.714	3.936	4.152

Για χάρη συντομίας υπολογίζουμε ότι πρωινό θα λάβουν τα 2/3 των επισκεπτών.

Όσον αφορά το εστιατόριο αυτό θα λειτουργεί επίσης όλη την διάρκεια του έτους και θα έχουν την δυνατότητα να το επισκέπτονται εκτός από τους πελάτες της μονάδας και οι κάτοικοι της γύρω περιοχής καθώς και λοιποί τουρίστες. Ακολουθεί ο πίνακας που θα αποτυπώνει τις πωλήσεις σε μονάδες στο εστιατόριο.

Πίνακας 19

Πωλήσεις μονάδων στο εστιατόριο ανά έτος

ΣΥΝΟΛΙΚΕΣ ΜΟΝΑΔΕΣ ΕΣΤΙΑΤΟΡΙΟΥ							
Μήνας	1ο έτος	2ο έτος	3ο έτος	4ο έτος	5ο έτος	6ο έτος	7ο έτος
Ιανουάριος	210	222	235	247	260	288	320
Φεβρουάριος	110	127	140	155	170	196	226
Μάρτιος	142	160	175	195	236	278	316
Απρίλιος	210	222	235	247	260	296	320
Μάιος	245	262	285	312	338	372	406
Ιούνιος	245	262	285	312	338	372	406
Ιούλιος	270	296	322	354	388	414	456
Αύγουστος	292	325	352	380	410	442	486
Σεπτέμβριος	142	160	175	195	236	278	316
Οκτώβριος	110	127	140	155	170	196	226
Νοέμβριος	110	127	140	155	170	196	226
Δεκέμβριος	142	160	175	195	236	278	316
Σύνολο	2.228	2.450	2.659	2.902	3.212	3.606	4.020

Όσον αφορά το καφενείο, θα λειτουργεί κατά τον τρόπο που λειτουργεί και το εστιατόριο, δίνοντας την δυνατότητα και σε άτομα τα οποία δεν διαμένουν στο κατάλυμα να το επισκεφτούν. Οι συνολικές πωλήσεις σε μονάδες αποτυπώνονται στο παρακάτω πίνακα :

Πίνακας 20

Πωληθείσες μονάδες καφενείου

ΣΥΝΟΛΙΚΕΣ ΠΩΛΗΘΕΙΣΕΣ ΜΟΝΑΔΕΣ ΚΑΦΕΝΕΙΟΥ							
Μήνας	1ο έτος	2ο έτος	3ο έτος	4ο έτος	5ο έτος	6ο έτος	7ο έτος
Ιανουάριος	240	260	277	296	314	332	350
Φεβρουάριος	151	169	187	205	223	242	260
Μάρτιος	211	229	247	265	283	302	320
Απρίλιος	240	260	277	296	314	332	350
Μάιος	302	320	338	356	374	392	410
Ιούνιος	302	320	338	356	374	392	410
Ιούλιος	332	350	368	386	404	422	440
Αύγουστος	344	362	380	398	416	434	452
Σεπτέμβριος	211	229	247	265	283	302	320
Οκτώβριος	151	169	187	205	223	242	260
Νοέμβριος	151	169	187	205	223	242	260
Δεκέμβριος	211	229	247	265	283	302	320
Σύνολο	2.846	3.066	3.280	3.498	3.714	3.936	4.152

Οπότε τα συνολικά έσοδα της μονάδας συγκεντρώνονται στον παρακάτω πίνακα και αφορούν το σύνολο των μονάδων που πωλήθηκαν σε κάθε κατηγορία επί την αξία της κάθε μονάδας, δηλαδή:

Πίνακας 21

Συνολικά έσοδα από Πρωινό, Εστιατόριο, Καφενείο

ΕΣΟΔΑ	1° Έτος	2° Έτος	3° Έτος	4° Έτος	5° Έτος	6° Έτος	7° Έτος
Πρωινό	31306	33726	36080	38478	40854	43296	45672
Εστιατόριο	44560	49000	53180	58040	64240	72120	80400
Καφενείο	31306	33726	36080	38478	40854	43296	45672
Σύνολο	107.172	116.452	125.340	134.996	145.948	158.712	171.744

Τέλος στην συνέχεια παρουσιάζεται ένας πίνακας με τα έσοδα που θα έχει η μονάδα από θεματικές εκδηλώσεις, λοιπές εκδηλώσεις όπως συνεστιάσεις, χορούς και άλλες κοινωνικές εκδηλώσεις καθώς και από μαθήματα ιππασίας που θα παραδίδονται στον χώρο. Όσον αφορά τα μαθήματα ιππασίας έχουν υπολογιστεί στα έσοδα και το κόστος πληρωμής του δασκάλου.

Πίνακας 22

Έσοδα από διάφορες εκδηλώσεις

ΛΟΙΠΑ ΕΣΟΔΑ							
ΕΙΔΟΣ	1^ο Έτος	2^ο Έτος	3^ο Έτος	4^ο Έτος	5^ο Έτος	6^ο Έτος	7^ο Έτος
Θεματικές εκδηλώσεις	20.000	22.000	24.200	28.400	31.240	34.364	37.800
Λοιπές εκδηλώσεις	10.500	17.500	24.500	31.500	38.500	45.500	52.500
Μαθήματα ιππασίας	11.040	12.144	13.358	14.694	16.164	17.780	19558
ΣΥΝΟΛΟ	41.540	54.644	62.058	74.594	85.904	97.644	109.858

Άρα τα συνολικά έσοδα της αγροτουριστικής μονάδας για την επόμενη επταετία συνοψίζονται στον ακόλουθο πίνακα :

Πίνακας 23

Συνολικά έσοδα αγροτουριστικής μονάδας

ΣΥΝΟΛΙΚΑ ΕΣΟΔΑ ΜΟΝΑΔΑΣ							
ΕΙΔΟΣ ΕΣΟΔΩΝ	1^ο Έτος	2^ο Έτος	3^ο Έτος	4^ο Έτος	5^ο Έτος	6^ο Έτος	7^ο Έτος
Διανυκτερεύσεις	271.896	291.984	312.072	332.160	352.248	372.336	392.424
Πρωινό–καφεενίο-εστιατόριο	107.172	116.452	125.340	134.996	145.948	158.712	171.744
Λοιπά έσοδα	41.540	54.644	62.058	74.594	85.904	97.644	109.858
ΣΥΝΟΛΟ	420.608	463.080	499.470	541.750	584.100	628.692	674.026

Δηλαδή με βάση τους πίνακες που παρουσιάστηκαν η αγροτουριστική μονάδα θα έχει κατά τον πρώτο χρόνο λειτουργίας της συνολικά έσοδα 420.608 Ευρώ και τον έβδομο 674.026 Ευρώ. Κατά την διάρκεια των επτά χρόνων λειτουργίας της τα συνολικά έσοδα που θα αποφέρει η αγροτουριστική μονάδα ανέρχονται στα 3.811.726 Ευρώ.

ΓΑΛΕΡΙΣΤΗΜΟ ΓΕΡΑΝ

Κεφάλαιο 8:

Υπολογισμός Συνολικού Κόστους

Στο κεφάλαιο που ακολουθεί θα παρουσιαστεί αναλυτικά και θα εκτιμηθεί το συνολικό κόστος για την δημιουργία και την λειτουργία της αγροτουριστικής μονάδας. Αρχικά θα υπολογιστεί το κόστος που αφορά τον μηχανολογικό εξοπλισμό για το σύνολο των κτιριακών εγκαταστάσεων. Οι μηχανολογικές δαπάνες θα υπολογιστούν αρχικά για κάθε κτίριο και στην συνέχεια θα παρουσιαστούν συγκεντρωτικά σε έναν πίνακα. Ακολούθως θα υπολογιστεί το κόστος για την κατασκευή των κτιριακών εγκαταστάσεων που θα συνθέτουν την μονάδα. Στην συνέχεια θα αποτυπωθεί το κόστος για τον εξοπλισμό των δωματίων, της αίθουσας υποδοχής και των χώρων εστίασης. Επίσης γίνεται ο υπολογισμός για το κόστος που απαιτείται για να διαμορφωθεί ο περιβάλλον χώρος της αγροτουριστικής μονάδας και ο χώρος των γεωργικών εκμεταλλεύσεων στις οποίες θα έχουν την δυνατότητα να δραστηριοποιηθούν οι πελάτες της επιχείρησης.

Το κεφαλαίο ολοκληρώνεται με τον υπολογισμό του συνολικού κόστους που απαιτείται για την πραγματοποίηση της επένδυσης. Για να μπορέσουμε όμως να το υπολογίσουμε θα πρέπει να βρούμε τα κόστη που απαιτούνται για τα έξοδα του marketing, των προμηθειών και του επενδυτικού σχεδίου. Τέλος στην πορεία του κεφαλαίου υπολογίζονται τα έξοδα που πραγματοποιεί η μονάδα για το εργατικό δυναμικό της, το κόστος των παρεχόμενων υπηρεσιών της καθώς και τα γενικά της έξοδα.

8.1 Υπολογισμός κόστους για μηχανολογικό εξοπλισμό

Όπως έχει αναφερθεί και σε προηγούμενη ενότητα η αγροτουριστική μονάδα θα διαθέτει συνολικά 30 κλίνες και τα αποτελείται από 3 δίκλινα δωμάτια, 4 τετράκλινα, και ένα μεγάλο οίκημα το οποίο θα μπορεί να φιλοξενεί 8 άτομα. Για να καλυφθούν αυτές οι ανάγκες η αγροτουριστική μονάδα θα αποτελείται από 4 συνολικά κτίρια, έναν στάβλο και έναν υπαίθριο χώρο στάθμευσης. Τα κτίρια αυτά παρουσιάζονται παρακάτω αναλυτικά.

Κτίριο 1 : το κτίριο αυτό καταλαμβάνει συνολική έκταση $470 \mu^2$ και αποτελείται από ισόγειο και υπόγειο χώρο.

Ο ισόγειος χώρος καταλαμβάνει έκταση $270 \mu^2$ και περιλαμβάνει:

- ♦ τον χώρο υποδοχής ($70 \mu^2$)
- ♦ τα κοινόχρηστα WC ($20 \mu^2$)

- ♦ τον χώρο για την διαμονή του ιδιοκτήτη (60 μ²)
- ♦ το παραδοσιακό καφενείο (40 μ²)
- ♦ τον εστιατόριο (60 μ²)

Το υπόγειο καταλαμβάνει έκταση 200 μ² και περιλαμβάνει:

- ♦ αποθήκη
- ♦ μηχανοστάσιο
- ♦ χώρους για τον λέβητα
- ♦ πλυντήριο, στεγνωτήριο, σιδερωτήριο
- ♦ λινοθήκη

Κτίριο 2 : σε αυτό το κτίριο περιλαμβάνονται 3 ίδια διαμερίσματα 2 κλινών. Αυτά χωρίζονται σε 2 ισόγεια και ένα διαμέρισμα ορόφου με συνολική έκταση 140 μ², από την οποία τα 120 μ² καταλαμβάνουν τα διαμερίσματα. Τα διαμερίσματα αυτά αποτελούνται από :

- ♦ δωμάτιο ύπνου
- ♦ καθιστικό με τζάκι
- ♦ κουζίνα
- ♦ λουτρό

Κτίριο 3: το κτίριο αυτό καταλαμβάνει συνολική έκταση 240 μ² και χωρίζεται στον ισόγειο χώρο και στον πρώτο όροφο. Περιλαμβάνει 4 όμοια διαμερίσματα 4 κλινών με συνολικό εμβαδόν 200 μ². Τα διαμερίσματα αποτελούνται από :

- ♦ δωμάτιο ύπνου
- ♦ καθιστικό με τζάκι
- ♦ κουζίνα
- ♦ λουτρό

Κτίριο 4: το κτίριο αυτό καταλαμβάνει έκταση 120 μ² και αποτελείται από 2 ορόφους. ο ισόγειος χώρος καταλαμβάνει έκταση 60 μ² και ο πρώτος όροφος έκταση 40 μ². Το διαμέρισμα περιλαμβάνει :

- ♦ 2 δωμάτια ύπνου
- ♦ καθιστικό με τζάκι
- ♦ κουζίνα
- ♦ τραπεζαρία

- ♦ 2 λουτρά

Στην συνέχεια ακολουθεί η περιγραφή και ο υπολογισμός του κόστους για τον μηχανολογικό εξοπλισμό κάθε κτιρίου ξεχωριστά.

ΚΤΙΡΙΟ 1

Το συγκεκριμένο κτίριο περιλαμβάνει τον χώρο υποδοχής, τα κοινόχρηστα WC, τον χώρο διαμονής ιδιοκτήτη, το παραδοσιακό καφενείο και το εστιατόριο το οποίο χρησιμοποιείται και ως χώρο για τον πρωινό. Ο προϋπολογισμός του κόστους για κάθε έναν χώρο ακολουθεί στην συνέχεια. Στον πίνακα 24 αποτυπώνεται το κόστος για τον μηχανολογικό εξοπλισμό της αίθουσας υποδοχής, το οποίο ανέρχεται συνολικά στα 6.193 Ευρώ.

Πίνακας 24

Μηχανολογικός εξοπλισμός αίθουσας υποδοχής

ΕΙΔΟΣ	Ποσότητα	Τιμή Μονάδας (€)	Συνολικό Κόστος
Κλιματιστικό	2	500	1000
Τηλεφωνική συσκευή	4	30	120
Μουσικός εξοπλισμός	1	350	350
TV	1	700	700
H/Y	4	700	2800
Συσκευή Φαξ	1	135	135
Χρηματοκιβώτιο	2	50	100
Φωτοτυπικό μηχάνημα	1	883	883
Διακόπτης εξοικονόμησης ενέργειας	3	35	105
ΣΥΝΟΛΟ			6.193

Στον πίνακα 25 μπορούμε να παρατηρήσουμε το κόστος για τον μηχανολογικό εξοπλισμό του παραδοσιακού καφενείου το οποίο ανέρχεται στα 4.554 Ευρώ.

Πίνακας 25

Μηχανολογικός εξοπλισμός Καφενείου

ΕΙΔΟΣ	Ποσότητα	Τιμή Μονάδας (€)	Συνολικό Κόστος
Κλιματιστικό	1	500	500
Τηλεφωνική συσκευή	1	30	30
Μουσικός εξοπλισμός	1	350	350
TV	1	700	700
Πλυντήριο πιάτων	1	1562	1562
Κυκλοθερμικός φούρνος	1	320	320
Συσκευή χόβολης	1	209	209
Συσκευή Παρασκευή καφέ	1	883	883
ΣΥΝΟΛΟ			4.554

Ο πίνακας 26 παρουσιάζει το συνολικό κόστος για τον μηχανολογικό εξοπλισμό του εστιατορίου, το οποίο θα δραστηριοποιείται στα πλαίσια της αγροτουριστικής μονάδας, που ανέρχεται στα 7.379 Ευρώ.

Πίνακας 26

Μηχανολογικός εξοπλισμός εστιατορίου

ΕΙΔΟΣ	Ποσότητα	Τιμή Μονάδας (€)	Συνολικό Κόστος
Κλιματιστικό	2	500	1000
Τηλεφωνική συσκευή	1	30	30
Μουσικός εξοπλισμός	1	350	350
Κουζίνα αερίου	1	2033	2033
Πλυντήριο πιάτων	1	1562	1562
Κυκλοθερμικός φούρνος	3	320	960
Ψυγεία συντήρησης	2	722	1444
ΣΥΝΟΛΟ			7.379

Ο πίνακας 27 που ακολουθεί, αποτυπώνει το σύνολο του κόστους για τον μηχανολογικό εξοπλισμό του χώρου καθαρισμού. Το συνολικό κόστος ανέρχεται στα 15.489 Ευρώ.

Πίνακας 27

Μηχανολογικός εξοπλισμός χώρου καθαρισμού

ΕΙΔΟΣ	Ποσότητα	Τιμή Μονάδας (€)	Συνολικό Κόστος
Πλυντήριο ρούχων	1	5820	5820
Στεγνωτήριο ρούχων	1	5408	5408
Σιδερωτήριο	1	350	4168
Ηλεκτρική σκούπα	1	93	93
ΣΥΝΟΛΟ			15.489

Οι πίνακες 28, 29, 30 παρουσιάζουν το συνολικό κόστος του μηχανολογικού εξοπλισμού για κάθε τύπο δωματίου της αγροτουριστικής μονάδας.

Πίνακας 28

Μηχανολογικός εξοπλισμός 2κλινων δωματίων και χώρου ιδιοκτήτη

ΕΙΔΟΣ	Ποσότητα	Τιμή Μονάδας (€)	Συνολικό Κόστος
Κλιματιστικό	1	300	300
Τηλεφωνική συσκευή	1	15	15
Μουσικός εξοπλισμός	1	88	88
TV	1	212	212
Χρηματοκιβώτιο	1	50	50
Διακόπτης εξοικονόμησης ενέργειας	1	35	35
ΣΥΝΟΛΟ			700

Το κόστος για τον μηχανολογικό εξοπλισμό συνεπώς και των 4 δωματίων ανέρχεται στα $4 \cdot 700 = 2800$ €.

Πίνακας 29

Μηχανολογικός εξοπλισμός 4κλινων δωματίων

ΕΙΔΟΣ	Ποσότητα	Τιμή Μονάδας (€)	Συνολικό Κόστος
Κλιματιστικό	2	300	600
Τηλεφωνική συσκευή	1	15	15
Μουσικός εξοπλισμός	2	88	176
TV	2	212	414
Χρηματοκιβώτιο	1	50	50
Διακόπτης εξοικονόμησης ενέργειας	1	35	35
ΣΥΝΟΛΟ			1.290

Το κόστος για τον μηχανολογικό εξοπλισμό συνεπώς και των 4 δωματίων ανέρχεται στα $4 \times 1290 = 5160$ €.

Πίνακας 30

Μηχανολογικός εξοπλισμός Διαμερίσματος 8 κλινών

ΕΙΔΟΣ	Ποσότητα	Τιμή Μονάδας (€)	Συνολικό Κόστος
Κλιματιστικό	4	300	1200
Τηλεφωνική συσκευή	1	15	15
Μουσικός εξοπλισμός	2	88	176
TV	4	212	848
Χρηματοκιβώτιο	2	50	100
Διακόπτης εξοικονόμησης ενέργειας	1	35	35
ΣΥΝΟΛΟ			2.374

Το κόστος για τον μηχανολογικό εξοπλισμό συνεπώς του δωματίου ανέρχεται στα **2374 €**.

Συνεπώς το συνολικό κόστος για το μηχανολογικό εξοπλισμό των κτιρίων συνοψίζεται στον παρακάτω πίνακα :

Πίνακας 31

Συνολικές μηχανολογικές δαπάνες

ΕΙΔΟΣ ΜΗΧΑΝΟΛΟΓΙΚΗΣ ΔΑΠΑΝΗΣ	ΚΟΣΤΟΣ ΜΗΧΑΝΟΛΟΓΙΚΗΣ ΔΑΠΑΝΗΣ €
Αίθουσα υποδοχής	7793
Καφενείο	4554
Εστιατόριο	7379
Χώρος καθαρισμού	15489
Δωμάτια 2κλινα	2800
Δωμάτια 4κλινα	5160
Διαμέρισμα 8 κλινών	2374
ΣΥΝΟΛΟ	45.549

Άρα το συνολικό κόστος για τις μηχανολογικές δαπάνες ανέρχεται στο ποσό των **45.549 Ευρώ**.

8.2 Υπολογισμός κόστους για εγκαταστάσεις

Στο παρόν τμήμα του κεφαλαίου θα υπολογιστεί το κόστος κατασκευής των κτιριακών εγκαταστάσεων καθώς και της διαμόρφωσης του εξωτερικού χώρου. Σύμφωνα με Τεχνικό Επιμελητήριο Χανίων και μετά από συζήτηση με πολιτικό μηχανικό το κόστος για την κατασκευή των κτιρίων υπολογίστηκε στα 1.100 € / μ². Στην συνέχεια παρατίθενται τα κόστη εργασιών για όλα τα κτίρια που αποτελούν την αγροτουριστική μονάδα.

Στους πίνακες 32, 33, 34 και 35 παρουσιάζεται το κόστος κατασκευής κάθε επιμέρους κτιρίου που θα αποτελεί την αγροτουριστική μονάδα. Τα κόστη κατασκευής αυτά αθροίζονται στον πίνακα 36 και αφού προστεθεί και το κόστος κατασκευής του στάβλου υπολογίζεται το συνολικό κόστος κατασκευής των εγκαταστάσεων της αγροτουριστικής μονάδας.

Πίνακας 32

Κόστος κατασκευής κτιρίου 1

ΕΙΔΟΣ ΚΟΣΤΟΥΣ	Ποσότητα	Τιμή Μονάδας (€)	Συνολικό Κόστος
Κατασκευή	470μ ²	1100	517000
Υδραυλικές εγκαταστάσεις			16000
Ηλεκτρικές εγκαταστάσεις			17500
Είδη υγιεινής			20000
Ερμάρια-Κουζίνα			2900
Τζάκι	2	800	1600
ΣΥΝΟΛΟ			575.000

Πίνακας 33

Κόστος κατασκευής κτιρίου 2

ΕΙΔΟΣ ΚΟΣΤΟΥΣ	Ποσότητα	Τιμή Μονάδας (€)	Συνολικό Κόστος
Κατασκευή	140μ ²	1100	154000
Υδραυλικές εγκαταστάσεις			4000
Ηλεκτρικές εγκαταστάσεις			4500
Είδη υγιεινής	3	3050	9150
Ερμάρια-Κουζίνα	3	270	810
Τζάκι	3	800	2400
ΣΥΝΟΛΟ			174.860

Πίνακας 34

Κόστους κατασκευής κτιρίου 3

ΕΙΔΟΣ ΚΟΣΤΟΥΣ	Ποσότητα	Τιμή Μονάδας (€)	Συνολικό Κόστος
Κατασκευή	240 μ ²	1100	264000
Υδραυλικές εγκαταστάσεις			6000
Ηλεκτρικές εγκαταστάσεις			7500
Είδη υγιεινής	4	3050	12200
Ερμάρια-Κουζίνα	4	270	1080
Τζάκι	4	800	3200
ΣΥΝΟΛΟ			293.980

Πίνακας 35

Κόστους κατασκευής κτιρίου 4

ΕΙΔΟΣ ΚΟΣΤΟΥΣ	Ποσότητα	Τιμή Μονάδας (€)	Συνολικό Κόστος
Κατασκευή	120μ ²	1100	132000
Υδραυλικές εγκαταστάσεις			3000
Ηλεκτρικές εγκαταστάσεις			3200
Είδη υγιεινής	2	3050	6100
Ερμάρια-Κουζίνα	1	270	270
Τζάκι	1	800	800
ΣΥΝΟΛΟ			145.370

Στα παραπάνω κόστη θα προστεθεί και η δημιουργία του στάβλου για την φύλαξη των αλόγων στο αγρόκτημα. Ο στάβλος συνεπώς θα έχει έκταση 50μ² και θα στοιχίσει 20.000 Ευρώ. Οπότε τα συνολικά κόστη κατασκευής των κτιριακών εγκαταστάσεων της μονάδας συνοψίζονται στον παρακάτω πίνακα και είναι τα εξής :

Πίνακας 36

Συνολικό κόστος κατασκευής κτιριακών εγκαταστάσεων

ΕΙΔΟΣ ΚΤΙΡΙΟΥ	ΚΟΣΤΟΣ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ
Κτίριο 1	575.000
Κτίριο 2	174.860
Κτίριο 3	293.980
Κτίριο 4	145.370
Στάβλος	20.000
ΣΥΝΟΛΟ	1.209.210

Συνεπώς το κόστος κατασκευής του συνόλου των κτιριακών εγκαταστάσεων ανέρχεται στο **1.209.210 €**.

8.3 Υπολογισμός εξοπλισμού αγροτουριστικής μονάδας

Στην συγκεκριμένη ενότητα θα υπολογιστεί το συνολικό κόστος για τον εξοπλισμό κάθε κτιρίου που θα αποτελεί την αγροτουριστική μονάδα. Όσον αφορά τα δωμάτια αυτά θα αποτελούνται από ένα διπλό κρεβάτι και μονά κρεβάτια ανάλογα το είδος, κομοδίνο, ντουλάπα, έπιπλα για εσωτερικό και εξωτερικό σαλόνι, φωτιστικά καθώς και ηλεκτρικές συσκευές και είδη ιματισμού. Η αίθουσα υποδοχής θα αποτελείται από σαλόνι, βιβλιοθήκη, γραφείο και φωτιστικά. Οι χώροι εστίασης και το καφενείο θα περιλαμβάνουν τραπέζια, καρέκλες, ερμάρια, είδη σεβρίσματος, ηλεκτρικές συσκευές και τον φωτισμό. Στην συνέχεια παρουσιάζονται αναλυτικά ο εξοπλισμός και το κόστος για κάθε κτίριο. Στον πίνακα 37 αποτυπώνεται το συνολικό κόστος για την επίπλωση των 2κλινων δωματίων, στον πίνακα 38 το αντίστοιχο κόστος για τα 4κλινα δωμάτια και στον πίνακα 39 για το δωμάτιο 8 κλινών. Στους πίνακες 40, 41, 42 παρουσιάζονται τα κόστη για τον εξοπλισμό και την επίπλωση της αίθουσας υποδοχής, του εστιατορίου και του καφενείου αντίστοιχα ενώ στον πίνακα 43 παρουσιάζεται το συνολικό κόστος που απαιτείται για την επίπλωση και το εξοπλισμό του συνόλου των κτιριακών εγκαταστάσεων της αγροτουριστικής μονάδας.

Πίνακας 37

Έξοδα επίπλωσης 2κλινων δωματίων

ΕΙΔΟΣ	ΠΟΣΟΤΗΤΑ	ΤΙΜΗ ΜΟΝΑΔΑΣ	ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΚΟΣΤΟΣ
Κρεβάτι διπλό	1	480	480
Κομοδίνο	2	75	150
Τουαλέτα	1	180	180
Ντουλάπα	1	310	310
Σκαμπό	1	50	50
Πολυθρόνα	1	135	135
Καναπές	1	300	300
Τραπέζι	1	120	120
Καρέκλες	4	34.5	138
Καθρέπτης μπάνιου	1	38	38
Τραπέζι εξωτερικού χώρου	1	100	100
Καρέκλες	2	45	90
Σίδερο	1	35	35
Κουζίνα	1	107	107
Ψυγείο	1	130	130
Φωτιστικά οροφής	4	42	168
Φωτιστικά επιτραπέζια	3	15	45
Αποροφητήρας	1	65.4	65.4
Σερβίτσιο	1	96	96
Πάπλωμα	2	30	60
Κουβέρτα διπλή	2	20.50	41
Σεντόνια διπλά	3	33.90	101,7
Πετσέτα σώματος	6	11.50	69
Πετσέτα προσώπου	6	4.80	28,8
Μαξιλάρια	6	5.20	31,2
Κουρτίνες	4	20	80
ΣΥΝΟΛΟ			3.083,7

Το κόστος για την επίπλωση του δίκλινου δωματίου είναι 3083,7 Ευρώ. Επειδή η μονάδα περιλαμβάνει 3 δίκλινα δωμάτια, συν το χώρο διαμονής του ιδιοκτήτη που θα διαμορφωθεί με τον παραπάνω τρόπο, το συνολικό κόστος για τα δίκλινα δωμάτια ανέρχεται σε : $4 \cdot 3083,7 = 12.334,8$ Ευρώ.

Πίνακας 38

Έξοδα επίπλωσης 4κλινων δωματίων

ΕΙΔΟΣ	ΠΟΣΟΤΗΤΑ	ΤΙΜΗ ΜΟΝΑΔΑΣ	ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΚΟΣΤΟΣ
Κρεβάτι διπλό	1	480	480
Κρεβάτι μονό	2	200	400
Κομοδίνο	4	75	300
Τουαλέτα	2	180	360
Ντουλάπα	2	310	620
Σκαμπό	2	50	100
Πολυθρόνα	2	135	270
Καναπές	1	300	300
Τραπέζι	1	120	120
Καρέκλες	4	34.5	138
Καθρέπτης μπάνιου	1	38	38
Τραπέζι εξωτερικού χώρου	1	100	100
Καρέκλες	4	45	180
Σίδερο	1	35	35
Κουζίνα	1	107	107
Ψυγείο	1	130	130
Φωτιστικά οροφής	4	42	168
Φωτιστικά επιτραπέζια	5	15	75
Αποροφητήρας	1	65.4	65,4
Σερβίτσιο	1	96	96
Πάπλωμα διπλό	2	30	60
Πάπλωμα μονό	4	22	88
Κουβέρτα διπλή	2	20.50	41
Κουβέρτα μονή	4	15	60

Σεντόνια διπλά	3	33.90	101,7
Σεντόνια μονά	6	20	120
Πετσέτα σώματος	12	11.50	138
Πετσέτα προσώπου	12	4.80	57,6
Μαξιλάρια	12	5.20	62,4
Κουρτίνες	5	20	100
ΣΥΝΟΛΟ			4.911,1

Συνεπώς το συνολικό κόστος για την επίπλωση των 4κλινων δωματίων ανέρχεται στα $4 \cdot 4911,1 = 19.644$ Ευρώ.

Πίνακας 39:

Έξοδα επίπλωσης 8κλινου δωματίου

ΕΙΔΟΣ	ΠΟΣΟΤΗΤΑ	ΤΙΜΗ ΜΟΝΑΔΑΣ	ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΚΟΣΤΟΣ
Κρεβάτι διπλό	2	480	960
Κρεβάτι μονό	4	200	800
Κομοδίνο	6	75	450
Τουαλέτα	4	180	720
Ντουλάπα	4	310	1240
Σκαμπό	4	50	200
Πολυθρόνα	4	135	540
Καναπές	2	300	600
Τραπέζι	2	120	240
Καρέκλες	8	34.5	276
Καθρέπτης μπάνιου	1	38	38
Τραπέζι εξωτερικού χώρου	1	100	100
Καρέκλες	8	45	360
Σίδερο	1	35	35
Κουζίνα	1	107	107
Ψυγείο	1	130	130
Φωτιστικά οροφής	8	42	336
Φωτιστικά επιτραπέζια	7	15	105

Αποροφητήρας	1	65.4	65,4
Σερβίτσιο	2	96	192
Πάπλωμα διπλό	4	30	120
Πάπλωμα μονό	8	22	176
Κουβέρτα διπλή	4	20.50	82
Κουβέρτα μονή	8	15	120
Σεντόνια διπλά	6	33.90	203,4
Σεντόνια μονά	12	20	240
Πετσέτα σώματος	24	11.50	276
Πετσέτα προσώπου	24	4.80	115,2
Μαξιλάρια	24	5.20	124,88
Κουρτίνες	8	20	160
ΣΥΝΟΛΟ			9.111,8

Άρα το κόστος επίπλωσης του 8κλινου δωματίου ανέρχεται στα **9111,8 Ευρώ**.

Πίνακας 40

Έξοδα επίπλωσης – εξοπλισμού αίθουσας υποδοχής

ΕΙΔΟΣ	ΠΟΣΟΤΗΤΑ	ΤΙΜΗ ΜΟΝΑΔΑΣ	ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΚΟΣΤΟΣ
Τραπεζάκι σαλονιού	5	100	500
Καναπές 3θέσιος	1	450	450
Καναπές 2θέσιος	1	300	300
Πολυθρόνα	2	150	300
Γραφείο	1	200	200
Καρέκλα	2	70	140
Βιβλιοθήκη	1	300	300
Φωτιστικά επιδαπέδια	2	50	100
Φωτιστικά οροφής	2	75	150
Εξωτερικός φωτισμός	6	50	300
Κουρτίνες	4	50	200
ΣΥΝΟΛΟ			2.940

Συνεπώς, το κόστος επίπλωσης της αίθουσας υποδοχής ανέρχεται στα **2.940 Ευρώ**.

Πίνακας 41

Έξοδα επίπλωσης – εξοπλισμού εστιατορίου

ΕΙΔΟΣ	ΠΟΣΟΤΗΤΑ	ΤΙΜΗ ΜΟΝΑΔΑΣ	ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΚΟΣΤΟΣ
Τραπέζι	8	70	560
Καρέκλα	32	20	640
Τραπέζι εξωτερικού χώρου	4	50	200
Καρέκλα εξωτερικού χώρου	16	15	240
Ράφια	2	140	280
Ερμάρια	2	320	660
Φωτιστικά οροφής	6	50	300
Εξωτερικός φωτισμός	4	50	200
Είδη σερβιρίσματος		4500	4500
Μαχαιροπίρουνα		1000	1000
Μαγειρικά σκεύη		4000	4000
Μίξερ	2	67.8	135.6
Αποχυμωτής	2	100	200
Βραστήρας	3	51	153
Μηχανή καφέ	1	2000	2000
Αποροφητήρας	1	1060	1060
Λοιπές μικροσυσκευές		2000	2000
Τραπεζομάντιλα	40	10	400
Κουρτίνες	6	40	240
ΣΥΝΟΛΟ			18.633

Τα συνολικά έξοδα για την επίπλωση και τον εξοπλισμό του εστιατορίου ανέρχονται στα **18.633 Ευρώ**

Πίνακας42

Έξοδα επίπλωσης – εξοπλισμού καφενείου

ΕΙΔΟΣ	ΠΟΣΟΤΗΤΑ	ΤΙΜΗ ΜΟΝΑΔΑΣ	ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΚΟΣΤΟΣ
Τραπέζι	6	50	300
Καρέκλα	24	20	480
Τραπέζι εξωτερικού χώρου	4	50	200
Καρέκλα εξωτερικού χώρου	16	15	240
Ράφια	2	80	160
Ερμάρια	2	140	280
Φωτιστικά οροφής	4	50	200
Εξωτερικός φωτισμός	2	50	100
Είδη σερβιρίσματος		800	800
Μαχαιροπίρουνα		300	300
Αποχυματής	1	100	100
Βραστήρας	2	51	102
Αποροφητήρας	1	300	300
Τοστιέρα	1	51.50	51.5
Παγομηχανή	1	48	48
Κουρτίνες	4	30	120
ΣΥΝΟΛΟ			3.370

Άρα τα συνολικά έξοδα για τον εξοπλισμό και την επίπλωση του καφενείου ανέρχονται στα **3.370 Ευρώ**.

Στην συνέχεια παρουσιάζονται όλες οι δαπάνες που πρόκειται να πραγματοποιηθούν για την επίπλωση και τον εξοπλισμό ολόκληρης της αγροτουριστικής μονάδας.

Πίνακας 43

Συνολικές δαπάνες για επίπλωση και εξοπλισμό

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΧΩΡΟΥ	ΔΑΠΑΝΗ ΓΙΑ ΕΠΙΠΛΩΣΗ ΚΑΙ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟ
Δωμάτια 2 κλινών	12.334,8
Δωμάτια 4 κλινών	19.644
Δωμάτιο 8 κλινών	9111,8
Αίθουσα υποδοχής	2940
Εστιατόριο	18.633
Καφενείο	3.370
ΣΥΝΟΛΟ	66.033,6

Συνεπώς το συνολικό κόστος για την επίπλωση και τον εξοπλισμό της αγροτουριστικής μονάδας ανέρχεται στα **66.033,6 Ευρώ**.

8.4 Κόστος διαμόρφωσης εξωτερικών χώρων και γεωργικών εκμεταλλεύσεων

Σε αυτήν την ενότητα θα εξεταστούν τα κόστη που απαιτούνται για την διαμόρφωση του περιβάλλοντος χώρου της αγροτουριστικής μονάδας. Πιο συγκεκριμένα θα υπολογιστούν οι δαπάνες που είναι αναγκαίες για ενέργειες όπως περίφραξης της μονάδας, με επενδυμένο τοίχο από πέτρα προκειμένου να ταιριάζει στα αρχιτεκτονικά πρότυπα της περιοχής, δημιουργία εσωτερικών πεζόδρομων, με επιστρώσεις πέτρας και τσιμέντου, εξωτερικός φωτισμός κτλ. Επίσης θα υπολογιστούν και οι δαπάνες που απαιτούνται για την φύτευση με σκοπό την δημιουργία πρασίνου στον υπαίθριο χώρο της μονάδας, όσο και στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις μέσα στις οποίες θα μπορούν να δραστηριοποιούνται και οι επισκέπτες της μονάδας κατά την διάρκεια παραμονής τους. Στους παρακάτω πίνακες παρουσιάζονται τα μεγέθη αυτά πιο αναλυτικά.

Πίνακας 44

Κόστος διαμόρφωσης εξωτερικών χώρων

ΕΡΓΑΣΙΑ	ΣΥΝΟΛΟ ΣΕ €
Φυτεύσεις	6800
Σύστημα ποτίσματος	9700
Εξωτερικός φωτισμός	25450
Πλακόστρωση	5380
Περίφραξη	12500
Λοιπές εργασίες	140170
ΣΥΝΟΛΟ	200.000

Πίνακας 45

Κόστος γεωργικών εκμεταλλεύσεων

ΕΙΔΟΣ ΦΥΤΟΥ	ΠΟΣΟΤΗΤΑ	ΤΙΜΗ ΜΟΝΑΔΑΣ ΣΕ €	ΣΥΝΟΛΟ ΣΕ €
Ελιά	22	55	1210
Εσπεριδοειδή	45	30	1350
Μηλιά	30	20	600
Αμπέλι	400	3	1200
Οπωροκηπευτικά	170	0.70	119
Σύστημα ποτίσματος			2000
ΣΥΝΟΛΟ			6.469

Συνεπώς το συνολικό κόστος για την διαμόρφωση των εξωτερικών χώρων καθώς και των γεωργικών εκμεταλλεύσεων ανέρχεται σε $200.00 + 6.469 = 206.469$ Ευρώ.

8.5 Λοιπά έξοδα

Σε αυτό το σημείο υπολογίζονται τα έξοδα που πρόκειται να πραγματοποιηθούν για υπόλοιπα έξοδα της αγροτουριστικής μονάδα και αφορούν τα κόστη για την απόκτηση των αλόγων, ο εξοπλισμός τοξοβολίας, τα ποδήλατα.

Πίνακας 46

Λοιπά έξοδα

ΕΙΔΟΣ	ΠΟΣΟΤΗΤΑ	ΤΙΜΗ ΜΟΝΑΔΑΣ ΣΕ €	ΣΥΝΟΛΟ ΣΕ €
Άλογο	4	1950	7800
Ποδήλατο	15	99	1485
Είδη τοξοβολίας	6	45	270
ΣΥΝΟΛΟ			9.555

Τα λοιπά έξοδα ανέρχονται σε **9555 ευρώ**.

8.6 Συνολικό κόστος μηχανολογικού εξοπλισμού

Το συνολικό κόστος για τον μηχανολογικό εξοπλισμό παρουσιάζεται στον παρακάτω πίνακα. Σε αυτόν προστίθεται και το κόστος για την άδεια καθώς και η αμοιβή του πολιτικού μηχανικού που ανέρχεται αθροιστικά σε 50.000 Ευρώ.

Πίνακας 47

Συνολικό κόστος μηχανολογικού εξοπλισμού

ΔΑΠΑΝΗ	ΚΟΣΤΟΣ ΣΕ €
Κόστος κατασκευής κτιριακών εγκαταστάσεων	1.209.210
Μηχανολογικές δαπάνες	45.549
Κόστος εξοπλισμού - επίπλωσης	66033,6
Κόστος διαμόρφωσης περιβάλλοντος χώρου	206.469
Λοιπά έξοδα	9.555
Αμοιβή πολιτικού μηχανικού και άδεια	50.000
ΣΥΝΟΛΟ	1.586.817

Συνεπώς το συνολικό κόστος για τον μηχανολογικό εξοπλισμό ανέρχεται στα **1.586.817 Ευρώ**.

8.7 Κόστος ανθρωπίνου δυναμικού

Τα άτομα που θα απασχολούνται από την αγροτουριστική μονάδα θα χωρίζονται στο μόνιμο προσωπικό και στο εποχιακό που θα χρησιμοποιείται κατά την υψηλή τουριστική περίοδο. Επίσης μέσα στην επιχείρηση θα δραστηριοποιούνται και οι 2 ιδιοκτήτες της. Έτσι το προσωπικό χωρίζεται σε 8 μόνιμους εργαζομένους, στους ιδιοκτήτες της και στο εποχιακό προσωπικό που θα αποτελείται από 4 άτομα. Στην συνέχεια παρουσιάζεται ο πίνακας με τις αμοιβές του ανθρωπίνου δυναμικού της επιχείρησης.

Πίνακας 48

Κόστος ανθρώπινου δυναμικού

ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΜΙΣΘΟΣ	ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ (μήνες)	ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΑΜΟΙΒΗ €
Καθαριστές- Συντηρητές	1	600	12	7200
Υπάλληλοι υποδοχής	1	800	12	9600
Καμαριέρες	1	650	12	7800
Σεφ	1	1000	12	12000
Υπεύθυνοι εστιατορίου	1	1100	12	13200
Σερβιτόροι	2	700	12	16800
Υπεύθυνοι καφενείου	1	900	12	10800
Καθαριστές- Συντηρητές	1	600	6	3600
Καμαριέρες	1	650	6	3900
Σερβιτόροι	2	700	6	8400
ΣΥΝΟΛΟ				93.300
ΕΠΙΒΑΡ.ΕΡΓΟΔ.ΕΙΣΦ.	(28,05%)			26170,65
ΣΥΝΟΛΟ				119.471

Άρα το συνολικό κόστος για το ανθρώπινο δυναμικό ανέρχεται σε **119.471 Ευρώ**.

8.8 Έξοδα Marketing, Προμηθευτών, Εκτέλεσης επενδυτικού σχεδίου

Για να μπορέσει η επιχείρηση να αναπτυχθεί μέσα σε ένα άκρως ανταγωνιστικό περιβάλλον όπως είναι αυτό της τουριστικής βιομηχανίας, θα πρέπει να δώσει ιδιαίτερο βάρος στο τομέα του marketing και της προβολής της. Θα πρέπει να κάνει γνωστές στους υποψήφιους πελάτες της τις ποιοτικές υπηρεσίες που έχει σκοπό να τους προσφέρει καθώς και τις ανέσεις και την εμπειρία ζωής που πρόκειται να απολαύσουν εφόσον την συγκεκριμένη μονάδα για να περάσουν τις διακοπές τους. Ο τρόπος για να γίνει αυτό είναι μέσω διαφόρων ενεργειών marketing οι οποίες συνοψίζονται στις εξής :

- Δημιουργία λογοτύπου
- Διανομή business cards
- Καταχώρηση σε τουριστικούς καταλόγους
- Δημιουργία brochure
- Σχεδιασμός και ανάπτυξη ιστοσελίδας
- Διαφήμιση στο internet
- Διαφήμιση σε έντυπο τύπο

Τα συνολικά έξοδα για το marketing της αγροτουριστικής μονάδας θα ανέλθουν στα **5.000 Ευρώ** κατά το πρώτο έτος λειτουργίας της. Τα επόμενα έτη τα έξοδα αυτά θα παρουσιάζουν μεταβολές καθώς άλλα κόστη είναι εφάπαξ, ενώ τα είδη υπάρχοντα ανάλογα με την περίπτωση μπορούν να αυξηθούν είτε να δημιουργηθούν και νέα έξοδα μέσω της υιοθέτησης νέων πολιτικών προβολής.

Όσον αφορά τα έξοδα για τους προμηθευτές αυτά συνοψίζονται στα έξοδα που θα παρουσιαστούν για τα τρόφιμα, τα ποτά και τα αναλώσιμα στους χώρους του εστιατορίου και του καφενείου. Ο τρόπος που υπολογίζονται είναι ο εξής:

- Για τους χώρους του εστιατορίου, το κόστος αγοράς των προμηθειών αντιστοιχεί στο 22% της τιμής πωλήσεως
- Για τον χώρο του καφενείου και για το πρωινό το ποσοστό αυτό αντιστοιχεί στο 18%

Έτσι συγκεντρωτικά το κόστος τροφίμων – ποτών για την μονάδα παρουσιάζεται στον παρακάτω πίνακα

Πίνακας 49

Κόστος τροφίμων και ποτών

ΚΟΣΤΟΣ ΤΡΟΦΙΜΩΝ ΚΑΙ ΠΟΤΩΝ (€)							
ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	1 ^ο ΕΤΟΣ	2 ^ο ΕΤΟΣ	3 ^ο ΕΤΟΣ	4 ^ο ΕΤΟΣ	5 ^ο ΕΤΟΣ	6 ^ο ΕΤΟΣ	7 ^ο ΕΤΟΣ
Εστιατόριο	9803	10780	11700	12769	14133	15866,4	17688
Πρωινό	5635	6070	6494	6926	7126	7793,28	8220,96
Καφενείο	5635	6070	6494	6926	7354	7793,28	8220,96
ΣΥΝΟΛΟ	21.073	22.920	24.688	26.621	28.613	31.452,96	34.129,92

Τέλος όσον αφορά τα έξοδα για την εκτέλεση του επενδυτικού σχεδίου αυτά παρουσιάζονται στον επόμενο πίνακα

Πίνακας 50

Κόστη για εκτέλεση επενδυτικού σχεδίου

ΚΟΣΤΗ ΕΚΤΕΛΕΣΗΣ ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ	
ΔΑΠΑΝΕΣ	ΚΟΣΤΟΣ (€)
Νομικός σύμβουλος, λογιστές	8.000
Λοιπά έξοδα (παράβολα, έξοδα κίνησης, δημόσιες σχέσεις)	8.000
ΣΥΝΟΛΟ	16.000

8.9 Συνολικό κόστος επένδυσης

Το συνολικό κόστος της επένδυσης περιλαμβάνει τις δαπάνες για την αγορά του οικοπέδου, κατασκευή των κτιριακών εγκαταστάσεων, τις δαπάνες για τον εξοπλισμό και την επίπλωση τους καθώς και τις δαπάνες για τον μηχανολογικό εξοπλισμό της αγροτουριστικής μονάδας. Σε αυτές πρέπει να προστεθούν και οι δαπάνες για την διαμόρφωση του περιβάλλοντος χώρου της μονάδας, την αμοιβή του πολιτικού μηχανικού και το κόστος για την έκδοση της άδειας. Τέλος στο συνολικό κόστος υπολογίζονται και τα έξοδα που πραγματοποιούνται κατά την διάρκεια εκτέλεσης του επενδυτικού σχεδίου.

Πίνακας 51

Συνολικό κόστος επένδυσης

ΕΙΔΟΣ ΔΑΠΑΝΗΣ	ΣΥΝΟΛΟ ΣΕ ΕΥΡΩ
Αγορά γης	350.000
Κατασκευή κτιριακών εγκαταστάσεων	1.209.210
Μηχανολογικές δαπάνες	45.549
Κόστος εξοπλισμού - επίπλωσης	66.033,6
Κόστος διαμόρφωσης περιβάλλοντος χώρου	206.469
Λοιπά έξοδα	9.555
Αμοιβή πολιτικού μηχανικού και άδεια	50.000
Κόστος εκτέλεσης επενδυτικού σχεδίου	16.000
ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΚΟΣΤΟΣ ΕΠΕΝΔΥΣΗΣ	1.952.817

Συνεπώς το συνολικό κόστος επένδυσης ανέρχεται στα 2.045.166 Ευρώ. Το συγκεκριμένο κόστος θα χρηματοδοτηθεί κατά 50% από το **Μέτρο 313 «Ενθάρρυνση τουριστικών δραστηριοτήτων» του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης της Ελλάδας 2007-2013 Αλέξανδρος Μπαλαταζής**. Το 20 % θα χρηματοδοτηθεί μέσω δανεισμού χρονικής διάρκειας 10 ετών και επιτοκίου 10% και τέλος το υπόλοιπο 30% θα αποτελεί την ίδια συμμετοχή.

Πίνακας 52

Συμμετοχή στην χρηματοδότηση

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ	ΠΟΣΟ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ €
Ίδια συμμετοχή	30%	585.845,1
Επιχορήγηση	50%	976.408,5
Δανεισμός	20%	390.563,4
Συνολικό Κόστος Επένδυσης		1.952.817

Το δάνειο θα εκδοθεί με όρους χρονικής διάρκειας 10 έτη, επιτόκιο ύψους 10% και 12 δόσεις ανά έτος. Συνεπώς η μηνιαία δόση του δανείου υπολογίζεται σύμφωνα με τον εξής τύπο :

_____ , με PV = 390.563,4

και το annuity factor ορίζεται ως εξής :

— —
— —

με $t = 10$ έτη, $r = 10\%$, $n = 12$ μήνες.

Έτσι το ποσό της μηνιαίας δόσης υπολογίζεται σε 5.238,95 Ευρώ. Η ετήσια δόση ανέρχεται συνεπώς στα 62.867,35 Ευρώ.

8.10 Γενικά έξοδα

- Ασφάλιστρα (ασφάλεια αστικής ευθύνης και ασφάλιση παγίων)

Η αγροτουριστική μονάδα θα συνάψει ασφάλιση η οποία θα περιλαμβάνει την ασφάλιση παγίων, ασφάλιση γενικής αστικής ευθύνης και ασφάλιση αστικής ευθύνης εργοδότη. Το ποσό που θα δαπανηθεί για την ασφάλιση κατά το πρώτο έτος λειτουργίας της επιχείρησης ανέρχεται στα 3.000 Ευρώ και αναμένεται να αυξάνεται κατά 5% ανά έτος.

- Χρηματοοικονομικά έξοδα

Περιλαμβάνουν το δάνειο που πρόκειται να λάβει η επιχείρηση. Έχει συνολική διάρκεια 10 έτη και αντιστοιχεί στο 30 % της αρχικής επένδυσης.

- Αποσβέσεις

Οι αποσβέσεις της επιχείρησης υπολογίστηκαν με βάση το Π.Δ Υπ' Αριθ. 299 Καθορισμός κατώτερων και ανώτερων συντελεστών απόσβεσης. (ΦΕΚ 255/4.11.2003). Πιο συγκεκριμένα τα ποσοστά αποσβέσεων για τα κτίρια είναι 3%, για τα μηχανήματα 12%, για τον ξενοδοχειακό εξοπλισμό 24%, για τον λοιπό εξοπλισμό 15%. Συνολικά ανέρχονται σε : $(45.549 * 0,12) + (1.209.210 * 0,03) + (200.000 * 0,03) + (66.033,6 * 0,24) = 60.590,24$ Ευρώ.

Πίνακας 53

Αποσβέσεις

Κατηγορία	Συντελεστής απόσβεσης	Αξία προς απόσβεση	1 ^ο Έτος	2 ^ο Έτος	3 ^ο Έτος	4 ^ο Έτος	5 ^ο Έτος
Κτίρια	3%	1.209.210	36276,3	36276,3	36276,3	36276,3	36276,3
Περιβάλλον χώρος	3%	200.000	3000	3000	3000	3000	3000
Ξενοδοχειακός εξοπλισμός	24%	66.033,6	15848,06	15848,06	15848,06	15848,06	-
Μηχανήματα	12%	45.549	5465,88	5465,88	5465,88	5465,88	5465,88

Για τα έτη 6 και 7 οι αποσβέσεις ανέρχονται στα 44.742,12 Ευρώ.

➤ Έξοδα διοίκησης

Τα έξοδα διοίκησης αφορούν κάποια απρόοπτα έξοδα όπως πχ τηλέφωνα, ταξίδια κλπ και ανέρχονται στο 2% του κύκλου εργασιών της επιχείρησης.

➤ Κόστος συντήρησης παγίων

Περιλαμβάνει το ετήσιο κόστος για την συντήρηση του εξοπλισμού, των κτιρίων και των μηχανημάτων.

➤ Έξοδα οργανισμών κοινής ωφέλειας

Αφορούν τα έξοδα που θα έχει η επιχείρηση για την κάλυψη των αναγκών της σε ηλεκτροδότηση, παροχή τηλεφωνικής σύνδεσης, ύδρευσης, αποχέτευσης, και συλλογής απορριμμάτων.

Πίνακας 54

Έξοδα οργανισμών κοινής ωφέλειας

ΕΙΔΟΣ ΔΑΠΑΝΗΣ	1 ^ο Έτος	2 ^ο Έτος	3 ^ο Έτος	4 ^ο Έτος	5 ^ο Έτος	6 ^ο Έτος	7 ^ο Έτος
ΔΕΗ, ΟΤΕ, ύδρευση, αποχέτευση ,απορρίμματα	17.000	17.850	18.742,5	19.606,67	20.477,92	21.501,82	22.576,91

Στον πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζονται συγκεντρωτικά τα γενικά έξοδα της επιχείρησης για το πρώτο έτος λειτουργίας της.

Πίνακας 55

Γενικά έξοδα

ΓΕΝΙΚΑ ΕΞΟΔΑ	
ΕΙΔΟΣ ΕΞΟΔΩΝ	ΔΑΠΑΝΗ
Καθαριότητας-ιματισμού	7.000
Ετήσιο κόστος συντήρησης παγίων	5.000
Ασφάλιστρα	3.000
Έξοδα διοίκησης	7.791,36
Αποσβέσεις	60.590,24
Δόση δανείου	62.867,35
ΣΥΝΟΛΟ	146.249

Συνεπώς τα γενικά έξοδα κατά τον πρώτο χρόνο λειτουργίας της επιχείρησης ανέρχονται σε 132.778 Ευρώ, με την τάση να αυξάνονται στα επόμενα έτη καθώς αυξάνονται τόσο οι δαπάνες προσωπικού, τα ασφάλιστρα, τα έξοδα αγοράς τροφίμων κλπ. Ωστόσο η αύξηση αυτή θα είναι έχει μικρότερο ρυθμό σε σχέση με την αύξηση του κύκλου εργασιών της επιχείρησης.

8.11 Κόστος παρεχόμενων υπηρεσιών

Το κόστος παροχής υπηρεσιών αποτελεί ιδιαίτερα σημαντικό στοιχείο για την επιχείρηση και υπολογίζεται σε ετήσια βάση. Ο υπολογισμός πρέπει να είναι ιδιαίτερα ακριβής καθώς το παραπάνω κόστος επηρεάζει άμεσα την σωστή λειτουργία και την βιωσιμότητα της μονάδας. Για τον υπολογισμό του λαμβάνονται υπόψη οι δαπάνες προσωπικού, τα έξοδα για την αγορά πρώτων υλών, τα έξοδα για καθαριότητα και ιματισμό, τα έξοδα marketing, τα έξοδα διοίκησης, τις αποσβέσεις, τις δόσεις του δανείου, τα ασφάλιστρα και τα έξοδα οργανισμών κοινής ωφέλειας. Το σύνολο του κόστους παρουσιάζεται στον παρακάτω πίνακα :

Πίνακας 56

Κόστος παρεχόμενων υπηρεσιών

ΕΙΔΟΣ ΔΑΠΑΝΗΣ	ΚΟΣΤΟΣ ΓΙΑ ΠΡΩΤΟ ΕΤΟΣ
Δαπάνες προσωπικού	119.471
Έξοδα αγοράς τροφίμων – ποτών	21.073
Έξοδα καθαριότητας – ιματισμού	7.000
Ετήσιο κόστος συντήρησης παγίων	5.000
Ασφάλιστρα	3.000
Έξοδα οργανισμών κοινής ωφέλειας	17.000
Έξοδα marketing	5.000
Έξοδα διοίκησης	7.791,36
Αποσβέσεις	60.590,24
Δόσεις δανείου	62.867,35
ΣΥΝΟΛΟ	308.793

Άρα το συνολικό κόστος για τις παρεχόμενες υπηρεσίες της αγροτουριστικής μονάδας κατά το πρώτο έτος λειτουργίας της ανέρχεται στα **295.322 Ευρώ**.

Κεφάλαιο 9

Χρηματοοικονομική Αξιολόγηση

Το κεφάλαιο αυτό αποτελεί και το σημαντικότερο κομμάτι της εργασίας. Εδώ θα γίνει η τελική αξιολόγηση για το κατά πόσο η συγκεκριμένη επένδυση για την δημιουργία της αγροτουριστικής μονάδας κρίνεται συμφέρουσα και πρέπει να πραγματοποιηθεί ή όχι. Για να μπορέσουμε να καταλήξουμε στο αποτέλεσμα, θα εξεταστούν τα χρηματοοικονομικά στοιχεία της επιχείρησης και θα παρουσιαστεί η κατάσταση αποτελεσμάτων χρήσης της για τα πρώτα 7 έτη λειτουργίας της. Στην συνέχεια θα υπολογιστούν οι ταμειακές ροές της προκειμένου να χρησιμοποιηθούν στην αξιολόγηση της επένδυσης.

Η αξιολόγηση της συγκεκριμένης επένδυσης θα γίνει με βάση τα κριτήρια τόσο της απλής μεθόδου αξιολόγησης όσο και με τα κριτήρια της σύνθετης. Για τον λόγο αυτό θα χρησιμοποιηθεί η Περίοδος Επανείσπραξης Αρχικού Κεφαλαίου, που ανήκει στην πρώτη κατηγορία, και η μέθοδος της Καθαρής Παρούσας Αξίας και ο Εσωτερικός Συντελεστής Απόδοσης, που ανήκουν στην δεύτερη κατηγορία.

9.1 Κατάσταση αποτελεσμάτων χρήσης

Για τον υπολογισμό και τον μεγεθών και την κατάρτιση της κατάστασης αποτελεσμάτων χρήσης για τα πρώτα 7 έτη λειτουργίας της αγροτουριστικής μονάδας, λήφθηκαν υπόψη τα εξής :

- Ο κύκλος εργασιών αφορά τα έσοδα που πραγματοποιεί η μονάδα από τις διανυχτερεύσεις, το εστιατόριο, το πρωινό και το καφενείο. Έτσι η εξόφληση των απαιτήσεων πραγματοποιείται κατά την αναχώρηση των πελατών. Η αναλυτική παρουσίαση των εσόδων παρουσιάζεται στο κεφάλαιο 8.
- Τα κόστη πωληθέντων είναι τα κόστη τροφίμων, ποτών και αναλώσιμων όπως αυτά υπολογίστηκαν στο προηγούμενο κεφάλαιο.
- Οι χρεωστικοί τόκοι αφορούν το τραπεζικό δάνειο το οποίο θα λάβει η επιχείρηση προκειμένου να πραγματοποιήσει την επένδυση.
- Οι αποσβέσεις της επιχείρησης υπολογίστηκαν με βάση το Π.Δ Υπ' Αριθ. 299 Καθορισμός κατώτερων και ανώτερων συντελεστών απόσβεσης. (ΦΕΚ 255/4.11.2003). Πιο συγκεκριμένα τα ποσοστά απόσβεσεων για τα κτίρια είναι 3%, για τα μηχανήματα 12%, για τον ξενοδοχειακό εξοπλισμό 24%, για τον λοιπό εξοπλισμό 15%. Συνολικά ανέρχονται σε : $(45.549 * 0,12) + (1.209.210 * 0,03) +$

$(200.000 \cdot 0,03) + (66.033,6 \cdot 0,24) = 60.590,24$ Ευρώ. Μετά το 4^ο έτος θεωρούμε ότι ο ξενοδοχειακός εξοπλισμός έχει αποσβεστεί.

- Ο φόρος εισοδήματος αντιστοιχεί στην φορολογία νομικών προσώπων για το έτος 2012 και ισούται με 22%. Τα υπόλοιπα κέρδη διανέμονται στους εταίρους της επιχείρησης.

Στην συνέχεια ακολουθεί ο πίνακας 57 που αποτυπώνει την Κατάσταση Αποτελεσμάτων Χρήσης της επιχείρησης για τα πρώτα 7 έτη λειτουργίας της.

Πίνακας 57

Κατάσταση Αποτελεσμάτων Χρήσης

	1 ^ο ΕΤΟΣ	2 ^ο ΕΤΟΣ	3 ^ο ΕΤΟΣ	4 ^ο ΕΤΟΣ	5 ^ο ΕΤΟΣ	6 ^ο ΕΤΟΣ	7 ^ο ΕΤΟΣ
Κύκλος εργασιών	420.608	463.080	499.470	541.750	584.100	628.692	674.026
Δαπάνες προσωπικού	119.471	123.055,13	126.746,78	130.549,18	134.465,66	138.499,63	142.620,65
Έξοδα αγοράς τροφίμων – ποτών	21.073	22.920	24.688	26.621	28.613	31.452,96	34.129,92
Έξοδα καθαριότητας-ιματισμού	7.000	7.210	7.426,3	7.469,09	7.693,16	7.923,95	8.161,67
Ετήσιο κόστος συντήρησης παγίων	5.000	5.150	5.304,5	5.463,64	5.627,55	5.796,38	5.943,27
Ασφάλιστρα	3.000	3.150	3.307,5	3.472,88	3.646,52	3.755,92	3.868,60
Έξοδα marketing	5.000	5.150	5.304,5	5.463,64	5.627,55	5.796,35	5.970,24
Έξοδα διοίκησης	7.791,36	8.638,72	9.238,24	9.973,12	10.733,92	12.573,84	13.482,52
Έξοδα οργανισμών κοινής ωφέλειας	17.000	17.850	18.742,5	19.606,67	20.477,92	21.501,82	22.576,91
ΣΥΝΟΛΟ ΕΞΟΔΩΝ	185.335	193.123,85	200.758,32	208.619,22	216.885,28	227.300,85	236.753,78
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ ΠΡΟ ΤΟΚΩΝ ΑΠΟΣΒΕΣΕΩΝ & ΦΟΡΩΝ	235.273	269.956,15	298.711,68	333.130,78	367.214,72	401.391,15	437.272,22
Μείον:							
Τόκοι μακ/μου δανείου	62.867,35	62.867,35	62.867,35	62.867,35	62.867,35	62.867,35	62.867,35
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ ΠΡΟ ΑΠΟΣΒΕΣΕΩΝ & ΦΟΡΩΝ	172.406	207.089	235.844	270.263	304.347	338.524	374.405
Αποσβέσεις	60.590,24	60.590,24	60.590,24	60.590,24	44.742,18	44.742,18	44.742,18
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ ΠΡΟ ΦΟΡΩΝ	111.816	146.499	175.254	209.673	259.605	293.782	329.663
Μείον :							
Φόρος εισοδήματος	24.599,52	32.229,78	38.555,88	46.128,06	57.113,1	64.632,04	72.519,26
ΚΑΘΑΡΟ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ	87.216	114.269	136.698	163.545	202.492	229.150	257.144

Συνεπώς παρατηρούμε ότι η επιχείρηση έχει καθαρά κέρδη τα οποία το πρώτο έτος λειτουργίας της φτάνουν στα 87.216 Ευρώ και καταλήγουν στα 257.144 Ευρώ στο έβδομο έτος.

9.2 Μέθοδοι αξιολόγησης επενδύσεων

Ξεκινώντας την αξιολόγηση της συγκεκριμένης επένδυσης θα παραθέσουμε τις εξής παραδοχές. Αρχικά, το κόστος των ιδίων κεφαλαίων καθώς και το κόστος δανεισμού είναι το ίδιο και ανέρχεται στο 10%. Τέλος λόγω του γεγονότος ότι η επένδυση επιχορηγείται κατά το 50%, το κόστος επένδυσης που λαμβάνεται υπόψη είναι 976.408,5 Ευρώ. Στο παράρτημα που ακολουθεί θα παρουσιαστεί και πίνακας με κόστος επένδυσης χωρίς την επιχορήγηση δηλαδή στα 1.952.817 Ευρώ.

9.2.1 Καθαρά παρούσα αξία ΚΠΑ

Η καθαρά παρούσα αξία ενός επενδυτικού προγράμματος ισούται με την παρούσα αξία των αναμενόμενων ταμειακών ροών προεξοφλημένων με ένα επιτόκιο ανάλογο του κινδύνου της επένδυσης. Αν η παρούσα αξία των μελλοντικών ταμειακών ροών ενός προγράμματος είναι μεγαλύτερη από το αρχικό κόστος, τότε η επένδυση αξίζει να πραγματοποιηθεί. Με λίγα λόγια εάν:

- $KPA > 0$, η επένδυση πρέπει να γίνει αποδεκτή.
- $KPA = 0$, η επένδυση είναι οριακή
- $KPA < 0$, η επένδυση απορρίπτεται

Για να υπολογίσουμε την ΚΠΑ αρχικά υπολογίζουμε τις καθαρές ταμειακές ροές της επιχείρησης. Οι ταμειακές ροές αυτές ανάγονται σε χρονική στιγμή t_0 και στην συνέχεια προεξοφλούνται με ένα επιτόκιο. Τέλος τα προεξοφλημένα ποσά αυτά αθροίζονται και το τελικό αποτέλεσμα που προκύπτει, αποτελεί την καθαρά παρούσα αξία της επιχείρησης.

Η κατάσταση των ταμειακών ροών απεικονίζει τις ταμειακές ροές στην διάρκεια της περιόδου, ταξινομημένες κατά λειτουργικές, επενδυτικές και χρηματοοικονομικές δραστηριότητες υπολογισμός των καθαρών ταμειακών ροών γίνεται με την χρήση 2 μεθόδων: της άμεσης και της έμμεσης μεθόδου. Στην συγκεκριμένη εργασία υπολογίζουμε τις καθαρές ταμειακές ροές της επιχείρησης προσθέτοντας κάθε έτος τις αποσβέσεις στο καθαρό αποτέλεσμα της επιχείρησης. Έτσι οι καθαρές ταμειακές ροές παρουσιάζονται στον επόμενο πίνακα :

Πίνακας 58

Καθαρές Ταμειακές Ροές

ΕΤΟΣ	ΚΑΘΑΡΑ ΕΣΟΔΑ	ΑΠΟΣΒΕΣΕΙΣ	ΚΑΘΑΡΗ ΤΑΜΕΙΑΚΗ ΡΟΗ
1	87.216	60.590,24	147.806
2	114.269	60.590,24	174.859
3	136.698	60.590,24	197.288
4	163.545	60.590,24	224.135
5	202.492	44.742,18	247.234
6	229.150	44.742,18	273.892
7	257.144	44.742,18	301.886

Συνεπώς για να υπολογίσουμε την καθαρά παρούσα αξία της επένδυσης με επιτόκιο προεξόφλησης 10% κάνουμε τα εξής :

Πίνακας 59

ΚΠΑ με ΣΠΑ 10%

ΕΤΟΣ	ΚΑΘΑΡΕΣ ΤΑΜΕΙΑΚΕΣ ΡΟΕΣ	ΣΠΑ 10%	ΠΡΟΕΞΟΦΛΗΜΕΝΕΣ ΤΑΜΕΙΑΚΕΣ ΡΟΕΣ
1	147.806	0,909	134.356
2	174.859	0,826	144.434
3	197.288	0,751	148.163
4	224.135	0,683	153.084
5	247.234	0,621	153.532
6	273.892	0,564	154.475
7	301.886	0,513	154.868
ΣΥΝΟΛΟ	1.567.100		1.042.912

Επομένως με συντελεστή προεξόφλησης 10%, η ΚΠΑ ισούται με 1.042.912. Άρα:

$$\text{ΚΠΑ} = 1.042.912 - 976.408,5$$

$KPA = 66.504 > 0$ και συνεπώς η επένδυση κρίνεται συμφέρουσα και πρέπει να επιλεγεί. Εφόσον η ΚΠΑ είναι θετική, η παρούσα αξία των εισροών του έργου είναι μεγαλύτερη από το αρχικό κόστος επένδυσης.

9.2.2 Περίοδος επανείσπραξης αρχικού κεφαλαίου (Pay back period)

Η μέθοδος της περιόδου επανείσπραξης του αρχικού κεφαλαίου ορίζεται ως ο αναμενόμενος αριθμός ετών που απαιτούνται προκειμένου οι ταμειακές ροές που θα προκύψουν από την επένδυση να εξισωθούν με το κόστος της, δηλαδή είναι το χρονικό διάστημα μέσα στο οποίο ένα επενδυτικό έργο θα αποδώσει την αρχική του επένδυση.

Η μέθοδος αυτή ήταν η πρώτη επίσημη μέθοδος που χρησιμοποιήθηκε για την αξιολόγηση επενδυτικών σχεδίων. Η γενικότερη αρχή που τη διέπει είναι ότι όσο μικρότερη είναι η περίοδος αποπληρωμής της επένδυσης, τόσο το καλύτερο για την επιχείρηση. Η μέθοδος δίνει μία ένδειξη του κινδύνου και της ρευστότητας της επένδυσης, όμως δεν λαμβάνει υπόψη τις καθαρές ταμειακές ροές μετά την περίοδο επανείσπραξης, καθώς επίσης και το μέγεθος και τη διαχρονική αξία του χρήματος (δηλαδή, τον χρόνο πραγματοποίησης των καθαρών ταμειακών ροών).

Αρχικά για να υπολογιστεί η περίοδος επανείσπραξης του αρχικού κεφαλαίου, ορίζουμε μια περίοδο κατά την οποία απαιτείται η επανείσπραξη να έχει ολοκληρωθεί. Εάν η περίοδος επανείσπραξης είναι μικρότερη ή ίση με την απαιτούμενη περίοδο, το επενδυτικό πρόγραμμα γίνεται αποδεκτό. Επίσης, όταν γίνεται σύγκριση δύο ή περισσότερων προγραμμάτων, θα πρέπει να προτιμάται εκείνο που έχει τη μικρότερη περίοδο επανείσπραξης.

Σήμερα αρκετές επιχειρήσεις χρησιμοποιούν τη μέθοδο αυτή προεξοφλώντας τις ταμειακές εισροές προκειμένου να έχουν μια πιο ρεαλιστική εικόνα. Γενικά, σχέδια με περίοδο ανάκτησης κεφαλαίου μεγαλύτερη από 7-8 χρόνια θεωρούνται από τους επενδυτές ριψοκίνδυνα ή χαμηλής απόδοσης

Στην δική μας περίπτωση για να υπολογίσουμε την περίοδο που θα εισπραχθεί ξανά το κεφάλαιο της αρχικής επένδυσης αρχικά θα προεξοφλήσουμε τις ταμειακές ροές που θα έχει η μονάδα κατά τα πρώτα 7 έτη λειτουργίας της. Στην συνέχεια εντοπίζουμε σε ποιο έτος γίνεται η επανείσπραξη του κόστους επένδυσης και αν κρίνουμε ότι τα έτη αυτά είναι

λίγα, προχωράμε στην πραγματοποίηση της επένδυσης. Τα παραπάνω παρουσιάζονται στον πίνακα που ακολουθεί.

Πίνακας 60

Περίοδος επανείσπραξης της επένδυσης

ΕΤΟΣ	ΚΑΘΑΡΕΣ ΤΑΜΕΙΑΚΕΣ ΡΟΕΣ	ΣΠΑ 10%	ΠΡΟΞΟΦΛΗΜΕΝΕΣ ΤΑΜΕΙΑΚΕΣ ΡΟΕΣ	ΠΡΟΣΤΙΘΕΜΕΝΕΣ ΤΑΜΕΙΑΚΕΣ ΡΟΕΣ
0	- 976.408,5	-	-	-
1	147.806	0,909	134.356	134.356
2	174.859	0,826	144.434	278.790
3	197.288	0,751	148.163	426.953
4	224.135	0,683	153.084	580.037
5	247.234	0,621	153.532	733.569
6	273.892	0,564	154.475	888.044
7	301.886	0,513	154.868	1.042.912
ΣΥΝΟΛΟ	1.567.100		1.042.912	

Έπειτα από 6 έτη η επιχείρηση θα έχει ανακτήσει τα 888.044 Ευρώ από τα 976.408,5 Ευρώ που θα έχει επενδύσει. Όποτε η εταιρεία για να ανακτήσει και τα υπόλοιπα θα χρειαστεί : $(976.408,5 - 888.044 = 88.364,5$ Ευρώ) για τα οποία θα επιβαρυνθεί η ταμειακή ροή του έβδομου χρόνου. Συνεπώς θα έχουμε :

_____ του χρόνου που αντιστοιχεί περίπου σε 30 εβδομάδες

$(0,57 * 52 = 29,64)$. Επομένως η περίοδος επανείσπραξης του αρχικού κεφαλαίου για την επιχείρηση ανέρχεται στα 6 έτη και 7.5 μήνες. Συνεπώς η επένδυση με βάση το παραπάνω κριτήριο θεωρείται οριακή, καθώς σχέδια με περίοδο ανάκτησης κεφαλαίου μεγαλύτερη από 7-8 χρόνια θεωρούνται από τους επενδυτές ριψοκίνδυνα ή χαμηλής απόδοσης.

9.2.3 Εσωτερικός συντελεστής απόδοσης (ΕΣΑ)

Ο Εσωτερικός Συντελεστής Απόδοσης στηρίζεται στην ίδια λογική με το κριτήριο της Καθαρής Παρούσας Αξίας. Δηλαδή και με αυτή την μέθοδο αξιολόγησης αυτό που κάνουμε είναι να προεξοφλούμε αρχικά τις καθαρές ταμειακές ροές στο παρόν. Στην ουσία ο εσωτερικός συντελεστής απόδοσης εκφράζει το επιτόκιο προεξόφλησης στο οποίο η καθαρά παρούσα αξία μηδενίζεται. Το επιτόκιο αυτό (i) αποδίδει την εσωτερική αποδοτικότητα της επένδυσης (IRR) και υπολογίζεται από την παρακάτω εξίσωση :

$$\sum_{t=0}^n \frac{KTP_t}{(1+i)^t} = 0$$

με : KTP_t = η Καθαρή ταμειακή ροή για το έτος τα

E_0 = η αρχική επένδυση για το έτος $t = 0$

n = η διάρκεια ζωής του επενδυτικού σχεδίου

ΕΣΑ = το επιτόκιο προεξόφλησης που καθιστά την ΚΠΑ = 0

Για να καταλήξουμε στο εάν η επένδυση είναι αποδοτική η όχι με την βοήθεια του ΕΣΑ, συγκρίνουμε το IRR με το αποδεκτό επιτόκιο προεξόφλησης i_m (επιτόκιο αγοράς + προσαύξηση ρίσκου) και αν :

- $IRR > i_m$ η απόδοση της επένδυσης είναι μεγαλύτερη από το επιτόκιο προεξόφλησης και η επένδυση εγκρίνεται
- $IRR < i_m$ η απόδοση της επένδυσης είναι μικρότερη από το επιτόκιο προεξόφλησης και η επένδυση απορρίπτεται
- $IRR = i_m$ η απόδοση της επένδυσης κρίνεται οριακή.

Στην δική μας περίπτωση υπολογίζοντας τον IRR μέσω των ταμειακών ροών βρίσκουμε ότι παίρνει την τιμή 12% δηλαδή $IRR = 0,12$ ή $IRR = 12\%$. Βλέπουμε άρα ότι ο εσωτερικός συντελεστής απόδοσης είναι υψηλότερος από το επιτόκιο δανεισμού, $IRR > i$, όπου $i = 5\%$, συνεπώς καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι η επένδυση εγκρίνεται.

9.3 Συμπεράσματα

Ο αγροτουρισμός θα έπρεπε να μπορεί να ενισχύσει τον αγρότη μέσα από την εκμετάλλευση καταλυμάτων και την τροφοδοσία των επισκεπτών με προϊόντα της ντόπιας αγροτικής παραγωγής αλλά και προϊόντα της τοπικής λαϊκής τέχνης, έτσι ώστε να

συνδυαστούν και οι τρεις τομείς της παραγωγής μίας χώρας. Κάτι τέτοιο θα ενεργοποιούσε τον τοπικό πληθυσμό και θα έδινε τη δυνατότητα να αναπτυχθούν επιχειρηματικά αναξιοποίητες περιοχές και να διατηρηθεί η γεωργική γη. Ο αγροτουρισμός ακόμα, θα μπορούσε να λειτουργήσει και σαν εργαλείο εκπαίδευσης του κοινού για τη σημασία της γεωργίας και την συμβολή της στην οικονομία της χώρας και στην ποιότητα της ζωής.

Όλες οι αγροτουριστικές δραστηριότητες κάθε κατηγορίας επιχείρησης, καθώς και οι λειτουργίες τους, πρέπει να χαρακτηρίζονται από την ήπια μορφή τους, να είναι φιλικές στο περιβάλλον και να σέβονται τα χαρακτηριστικά του χώρου και των κοινωνικών και περιβαλλοντικών αξιών.

Ο αγροτουρισμός έχει ως ιδέα την αρμονική σύνδεση των επισκεπτών με τη φύση και το περιβάλλον. Οι τουρίστες επιδιώκουν συχνά να βρεθούν σε ένα τοπίο που δεν έχει απολύτως καμία σχέση με αυτό που έχουν συνηθίσει, για να βιώσουν ένα διαφορετικό τρόπο ζωής. Διακοπές αφιερωμένες στην εξερεύνηση της υπαίθρου και γραφικών χωριών, στην εξοικείωση με την τοπική κουζίνα και την λαϊκή τέχνη μπορεί να αποτελέσουν ένα δροσερό και απολαυστικό διάλειμμα από το αστικό περιβάλλον που οι περισσότεροι βιώνουν καθημερινά.

Ο αγροτουρισμός στοχεύει στην παροχή υψηλού επιπέδου υπηρεσιών, χωρίς όμως να προκαλέσει την αλλοίωση της προσωπικής σχέσης των κατοίκων με τους τουρίστες, στη μείωση του κοινωνικού κόστους ανάπτυξης του τουρισμού στις αστικές περιοχές και στην διαφύλαξη και αξιοποίηση της πολιτιστικής τοπικής και εθνικής κληρονομιάς.

Οι θετικές συνέπειες του αγροτουρισμού συνοψίζονται ως εξής :

- αποτελεί μοχλό τοπικής ανάπτυξης
- δημιουργεί ευκαιρίες διαφοροποίησης των δραστηριοτήτων για τους ντόπιους αγρότες, προκειμένου αυτοί να αυξήσουν τα εισοδήματά τους και να ενδυναμώσουν τη βιωσιμότητα των αγροτικών δραστηριοτήτων τους
- δημιουργεί νέες θέσεις εργασίας
- βοηθάει στην συγκράτηση του αγροτικού πληθυσμού στην περιφέρεια
- συμβάλλει και στην αναβίωση παραδοσιακών επαγγελμάτων
- βελτιώνει το βιοτικό επίπεδο καθώς και τις συνθήκες εργασίας των αγροτών
- βοηθάει στην κοινωνική και πολιτιστική αναβάθμιση των τοπικών κοινωνιών
- αναδεικνύει την σημασία της γεωργίας και την συμβολή που έχει αυτή στην οικονομία της χώρας

Στα πλαίσια αυτής της εργασίας δημιουργήσαμε μια αγροτουριστική μονάδα στην γεωγραφική περιοχή του Νομού Χανίων και πιο συγκεκριμένα στον Δήμο Αρμένων. Υπολογίστηκαν με όσο το δυνατόν μεγαλύτερη ακρίβεια τόσο τα έσοδα όσο και τα κόστη της μονάδας για να μπορέσουμε στην συνέχεια να πραγματοποιήσουμε μια ορθή χρηματοοικονομική αξιολόγηση της. Καταλήξαμε στο συμπέρασμα ότι για να είναι βιώσιμη και επικερδής μια τέτοια αγροτουριστική μονάδα θα πρέπει να ισχύουν τα ακόλουθα :

- Απαραίτητη είναι η ένταξη της σε προγράμματα συγχρηματοδότησης από την Ευρωπαϊκή Ένωση και το ελληνικό κράτος, με ποσοστό συμμετοχής κοντά στο 50%
- Το κόστος για τα ίδια κεφάλαια της επιχείρησης να ισούται με το επιτόκιο αγοράς, να ανέρχεται δηλαδή και αυτό στο 10%

Λαμβάνοντας υπόψη τις παραπάνω προϋποθέσεις είδαμε ότι η αγροτουριστική μονάδα λειτουργώντας σε επίπεδα τα οποία αντιστοιχούν σε μια προσέγγιση η οποία είναι σχετικά συντηρητική (optimal scenario), είναι σε θέση να καταστεί βιώσιμη και να αποφέρει κέρδη στους ιδιοκτήτες. Πιο συγκεκριμένα :

- Από το πρώτο έτος λειτουργίας της, αποφέρει κέρδη της τάξης των 87.216 Ευρώ. Τα κέρδη αυτά έχουν αυξητικές τάσεις και στο έβδομο έτος λειτουργίας της μονάδας ανέρχονται σε 257.144 Ευρώ
- Μέσω της μεθόδου επανείσπραξης αρχικού κεφαλαίου, είδαμε ότι η επιχείρηση είναι σε θέση να αποσβέσει την αρχική επένδυση που πραγματοποιήθηκε στα 6 έτη και 7.5 μήνες από την μέρα λειτουργίας της
- Τόσο η μέθοδος υπολογισμού της καθαρής παρούσας αξίας (ΚΠΑ), όσο και η μέθοδος του εσωτερικού συντελεστή απόδοσης (IRR) επιβεβαίωσαν ότι η επένδυση αυτή είναι επικερδής και αξίζει να πραγματοποιηθεί

Τέλος μπορούμε να πούμε ότι η δημιουργία της αγροτουριστικής μονάδας στην περιοχή των Αρμένων μπορεί να αποτελέσει το έναυσμα για την οικονομική και ποιοτική αναβάθμιση της περιοχής. Ο Δήμος Αρμένων αλλά και η ευρύτερη περιοχή μπορεί να καρπωθούν τα οφέλη μιας τέτοιας επένδυσης που εκτός από το ιδιωτικό κέρδος, είναι σε θέση να αναβαθμίσει το βιοτικό επίπεδο της τοπικής κοινωνίας, να προσφέρει νέες θέσεις εργασίας καθώς και να τονώσει το ενδιαφέρον για περαιτέρω επενδύσεις στην περιοχή.

Βιβλιογραφία

Ελληνική

Αγροτουριστική Α.Ε., 2006, Αγροτουρισμός, τεύχος 12, Αθήνα.

Ανθοπούλου, Θ., Ιακωβίδου, Ο., Κουτσούρης, Α., Σπιλάνης, Ι., (2000), Χωρικές και Αναπτυξιακές Διαστάσεις του Αγροτουρισμού στην Ελλάδα, Πρακτικά 5^{ου} Πανελληνίου Συνεδρίου Αγροτικής Οικονομίας, Αθήνα

Αποστολόπουλος Κ., Θεοδωροπούλου Ε., Τσακατούτα Α., (2000), Εναλλακτικές μορφές τουρισμού υπαίθρου, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Αθήνα

Ασκέλη Σ., Επιχειρήστε αγροτουριστικά, Αθήνα 2005

Αυγερινού-Κολωνία Σ., Ζαχαράτος Γ., Ιακωβίδου Ο, Κοκκώσης Χ., Κούση Μ., Μπριασούλη Ε., Σπιλάνης Γ., Τσάρτας Π., (2000), Τουριστική Ανάπτυξη – Πολυεπιστημονικές Προσεγγίσεις, Αθήνα: Εκδόσεις Εξάντας

Βαρβαρέσος Στ., (1997), Τουρισμός Οικονομικές προσεγγίσεις, Εκδόσεις Προπομπός

Βαφειάδης, Γ. Κοντογεώργος, Χρ. Παπακωνσταντινίδης, Λ.Α. (1992), Αγροτουρισμός και Ισόρροπη Ανάπτυξη. Μελέτες Αγροτικής Οικονομίας 45, Αθήνα : Αγροτική Τράπεζα Ελλάδας

Γιάκκα, Μ., (2007), Εγχειρίδιο με θέμα : Αγροτουρισμός και πιστοποίηση ΕΛΟΤ 1417, Κέντρο Επιχειρηματικής και Τεχνολογικής Ανάπτυξης Ιονίων Νήσων (ΚΕΤΑ Ι.Ν.), σελ. 7-9

Δαουτόπουλος, Γ., Καζακόπουλος, Λ., Κούση, Μ. (2002), Αγροτική Κοινωνιολογία, Β΄ έκδοση. Ζυγός, Θεσσαλονίκη

Έξαρχος Γ., Καραγιάννης Στ., 2004, Αγροτουρισμός ως μοχλός για την ανάπτυξη της υπαίθρου, Κέντρο Τεχνολογικής Έρευνας Κρήτης, Θεσσαλονίκη.

Ιακωβίδου Ο., 1992, Ο ρόλος των γυναικείων συνεταιρισμών στην προώθηση του αγροτουρισμού στην Ελλάδα, περιοδικό Συνεταιριστική πορεία, τεύχος 27, Αθήνα.

Καλοκάρδου Ρ., Κραντονέλλης Κ, Εναλλακτικές μορφές τουρισμού και κρίσιμες χωρητικότητες σε τουριστικές περιοχές της Δυτικής Ελλάδας, Heleco '05, Αθήνα, 3-6 Φεβρουαρίου 2005

Καμενίδης Χρ., 2001, Συνεταιρισμός, Αφοί Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη.

Κουτσού, Σ., (2008), Αγροτουρισμός, Αρχεία Διαλέξεων στην ηλεκτρονική πλατφόρμα εκπαίδευσης του Τμήματος Διοίκησης Γεωργικών Εκμεταλλεύσεων, Αλεξάνδρειο Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Θεσσαλονίκης, <http://eclass.farm.teithe.gr/claroline/document/document.php>

Μάνεσης Ν., 2007, Έννοια και μορφές πολιτιστικού τουρισμού, Ινστιτούτο Επιμόρφωσης, Αθήνα.

Μεταξάτος Π., 2,3,4-2008, Αγροτουρισμός: Ένα σύγχρονο μοντέλο ήπιας τουριστικής ανάπτυξης, περιοδικό Ελληνικά Καταλύματα, τεύχος 3, Αθήνα.

Νίνα-Παζαρζή Ε., Έκθεση για τα Προγράμματα επιμόρφωσης γυναικών μελών Γυναικείων Συνεταιρισμών, 1991

Ξενία, 2004, Μελέτη τουριστικής ανάπτυξης της περιφέρειας Κρήτης, Ξενία

Παλάσκας Θ., Παπαθεωδόρου Α., Τσάμπρα Μ., 2006. Η πολιτιστική κληρονομιά ως παράγων ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας, Ακαδημία Αθηνών, Γραφείο Οικονομικών Μελετών, Μελέτες Αριθμός 4.

Παπαγεωργίου-Σπάθης, 2000, Αγροτική Πολιτική, Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Αθήνα.

Παπακωνσταντινίδης Λ., 1989, Μελέτη Ολοκληρωμένης Ανάπτυξης της Ευρύτερης Ορεινής περιοχής της Υπάτης με άξονα τον Αγροτουρισμό, Α.Τ.Ε., Αθήνα.

Παπαπαύλου – Ιωακειμίδου Στέλλα, (2008), Βιώσιμη Ανάπτυξη, προστασία Περιβάλλοντος και Εφαρμογές Προγραμματισμού – Σχεδιασμού. Θεσσαλονίκη

Παπασταύρου Μπ., 14-9-2003, Αγροτουρισμός: Εθνική και κρατική υπόθεση, εφ. Το Βήμα, Αθήνα.

Σωτηριάδης Μάριος, Φαρσάρη Ιωάννα, Εναλλακτικές και ειδικές μορφές τουρισμού, Σχεδιασμός management και marketing, Εκδόσεις Interbooks, Αθήνα, 2009

Τριανταφύλλου, Κ. και Ιακωβίδου, Ο. (2000). Παράγοντες που διαμορφώνουν τις επιλογές των επισκεπτών της υπαίθρου. Αθήνα: Εταιρία Αγροτικής Οικονομίας, Εκδόσεις ΣΤΑΜΟΥΛΗ.

Τσάρτας, Π. (1996), Τουρίστες, Ταξίδια, Τόποι : Κοινωνιολογικές Προσεγγίσεις στον Τουρισμό, εκδ. Εξάντας, Αθήνα

Τσάρτας Π., (2000), Τουριστική Ανάπτυξη – Πολυεπιστημονικές προσεγγίσεις, εκδ Εξάντας, Αθήνα

Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων (ΥΠΕΠΘ), Αγροτουρισμός και Ανάπτυξη, Τομέας Γεωπονίας, Τροφίμων και Περιβάλλοντος, Ειδικότητα Περιβάλλοντος και Αγροτουρισμού, Τεχνικά Επαγγελματικά Εκπαιδευτήρια, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Οργανισμός Εκδόσεων Διδακτικών Βιβλίων, Α' Έκδοση, Αθήνα, 2003

Ξενόγλωσση

Bubendorf, T.S. (1993), Agri-Tourism in Slovakia. MSc thesis, Swiss Federal Institute of Technology, Faculty of Agriculture, Zurich, Sweden & Agricultural University, Faculty of Economics, Dept. of Regional Development, Nitra, Slovakia.

Burkart, A. J. and Meldik, S., (1981), *Tourism : Past, Present and Future*, Heinemann, London

Conti Giorgio, Peelli Carlo, 2004. Seaside tourism monoculture versus sustainability, *The European Journal of Planning* 2004/11.

Davidson, R. (1995), *Rural tourism in France, Insights*

Eadington, W.R and Smith, V.L. (1992), Introduction: The emerge of alternative forms of tourism. In Smith, V.L. and Eadington, W.R. (eds), *Tourism Alternatives: Potentials and Problems in the Development of Tourism*. Chichester: Willey, pp. 1-12

Enright J. Michael, Newton James, 2004. Tourism destination competitiveness: a quantitative approach, *Tourism Management* 25 (2004) 777-788.

Frochot, I., (2005) A benefit segmentation of tourists in rural areas: A Scottish perspective, *Tourism Management* 26(3):335-346

Gidarikou, I., Kazakopoulos, L., (2003), Young women farm heads in Greek agriculture : entering farming through policy incentives, *Journal of Rural Studies* 19 :397-410

Lane, B. (1994), *Sustainable rural tourism strategies : a tool for development and conservation*

Lickorish Leonard J., Jenkins Carson L.,(2004) : Μια εισαγωγή στον τουρισμό, Εκδόσεις Κριτική ΑΕ

Mangion, M.; Durbarry, R.; Sinclair, M. T.,2005. Tourism Competitiveness: Price and Quality, *Tourism Economics*, Vol.11 (1), pp. 45-68.

Mowforth M., Mont A., 1998, *Tourism and Sustainability*, Rutledge, London.

OECD, (1994), Tourism Policy and International Tourism in OECD Countries 1991-1992 (Special Feature: Tourism Strategies and Rural Development), Paris : OECD

Perales, R. M.Y. (2002). Rural tourism in Spain. Annals of Tourism Research

UNWTO & ETC, 2010, Demographic Change and Tourism

Vellas F. Economie et politique du tourisme international, Ed. Economica, Paris 1985

Ιστοσελίδες

<http://agrotourism.wordpress.com>

<http://www.agro-tour.gr>

<http://www.minagric.gr/>

<http://www.visitgreece.gr/>

<http://europa.eu>

<http://www.hellaskps.gr>

<http://www.anko.gr/>

<http://ec.europa.eu>

<http://digilodge-portal.digitalaid.gr>

<http://www.equal-greece.gr>

<http://www.vpeka.gr>

<http://www.agrotikianaptixi.gr>

<http://www.leader-plus.gr>

<http://www.vamosa.gr>

<http://www.milia.gr>

<http://www.kouritonhouse.gr/>

<http://www.arolithosvillage.gr>

<http://www.enagron.gr>

